



ผลการศึกษาและวิจัยฉบับสมบูรณ์

การเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมจริยธรรมบุคลากร
ในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ปีงบประมาณ 2562

เสนอ

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์
และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ



โดย

ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำนำ

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อดำเนินการศึกษาและวิจัยในเรื่องมาตรฐานจริยธรรมสื่อ รวมถึงบทเรียนจากต่างประเทศในการนำจริยธรรมสื่อไปสู่การปฏิบัติงานจริง และรูปแบบที่เหมาะสมในการนำเสนอหาจริยธรรมสื่อมวลชนมาสู่การอบรมเชิงปฏิบัติการ ของโครงการที่ปรึกษาการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมจริยธรรมบุคลากรในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ปีงบประมาณ 2562 โดยในเล่มรายงานดังกล่าวจะเป็นผลการศึกษาและวิจัย แนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปปฏิบัติในระดับสากล การประมวลสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาของสื่อแพร่ภาพกระจายเสียง และสื่อออนไลน์ พร้อมทั้งเปรียบเทียบการนำหลักจริยธรรมสื่อไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง ระหว่างสื่อมวลชนไทยกับสื่อมวลชนในต่างประเทศ และบทเรียนที่ดี (Best Practice) จากต่างประเทศเกี่ยวกับการนำแนวปฏิบัติเรื่องจริยธรรมสื่อไปใช้ในการทำงานจริง พร้อมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการปัญหาจริยธรรมสื่อในประเทศไทย จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติ (Guideline) การปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพ

คณะผู้จัดทำของศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานฉบับนี้ จะสร้างความเข้าใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง และผู้สนใจทุกฝ่าย ในการศึกษาขั้นตอนแนวคิด ทฤษฎี และแนวปฏิบัติของโครงการดังกล่าว เพื่อที่จะสามารถนำไปปรับใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมจริยธรรมบุคลากรในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1. หลักการและเหตุผล	1
2. วัตถุประสงค์	5
3. ขอบเขตการดำเนินงาน	5
4. นิยามศัพท์เฉพาะ	6
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	8
1. แนวคิดจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน	9
2. แนวคิดบรรทัดฐานสื่อมวลชน	14
3. แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง	26
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	28
1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	28
2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	29
3. การวิเคราะห์ข้อมูล	29
บทที่ 4 ผลการศึกษา	33
4.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนซึ่งเป็นที่ยอมรับ และมีการนำไปปฏิบัติในระดับสากล ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของ สื่อมวลชนซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปปฏิบัติในระดับสากล.....	34
- นิยามของจริยธรรม (Ethics) จรรยาบรรณ (Code of Conduct) และเสรีภาพ (Freedom)	34
- ความจำเป็นในการสร้างจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน.....	35
- ความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่างระบบสื่อมวลชน และจริยธรรมสื่อมวลชน ในโลก.....	37
- แนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชน.....	39
- โครงสร้างการกำกับดูแลในระบบจริยธรรมสื่อมวลชน.....	55



สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
- กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางวิชาชีพของสื่อมวลชน.....	56
4.2 สภาพปัญหาด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศ และกรณีศึกษาในระดับประเทศและในระดับสากล.....	64
- สภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการขององค์กรกำกับดูแลตนเองและองค์กรสื่อ.....	64
- สภาพปัญหาด้านความรู้และประสบการณ์ของบุคลากรสื่อ.....	76
- สภาพปัญหาด้านการขาดการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพจริยธรรมวิชาชีพสื่อ.....	79
- ประมวลสภาพปัญหาด้านจริยธรรม และการกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนของประเทศไทย : กรณีศึกษาตัวอย่าง.....	80
- ประมวลสภาพปัญหาด้านจริยธรรม และการกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนของต่างประเทศ : กรณีศึกษาตัวอย่าง.....	93
4.3 การศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานจริยธรรมขององค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพในประเทศไทยและในระดับสากล.....	101
- การแสดงตัวอย่างการนำจริยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง.....	131
4.4 การวิเคราะห์หลักสูตรการฝึกอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนจากต่างประเทศ และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมในประเทศไทย.....	139
- หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Ethical Journalism Network.....	139
- หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Article 19.....	147
- หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Association of European Journalists (AEJ)	148
- หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Society of Professional Journalists....	150
- หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Free TV Australia.....	154
- การอบรมของหน่วยงานด้านสื่อมวลชนในประเทศไทย.....	165
- การวิเคราะห์หลักสูตรขององค์กรสื่อมวลชนต่างประเทศ.....	182
- การวิเคราะห์หลักสูตรการอบรมของหน่วยงานด้านสื่อมวลชนในประเทศไทย.....	183
- ข้อเสนอแนะจากนักวิชาการสื่อ และนักวิชาชีพสื่อโทรทัศน์.....	184
- การวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อพัฒนาหลักสูตร	185
- แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการอบรมภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมจริยธรรมบุคลากรในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์.....	188
- ประเด็นในการจัดหลักสูตรอบรม.....	188



สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 แนวทางปฏิบัติในการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพ	192
5.1 ตอนที่ 1 การจัดกิจกรรมประชุมกลุ่มย่อยสื่อมวลชนใน 4 ภูมิภาค.....	192
5.2 ตอนที่ 2 ผลการประเมินความสอดคล้องของแนวปฏิบัติ (Guideline) สื่อมวลชนภายใต้กฎหมายสื่อที่เปลี่ยนไป (ปี 2563).....	199
5.3 ตอนที่ 3 สรุปแนวปฏิบัติ (Guideline) สื่อมวลชนภายใต้กฎหมายสื่อที่เปลี่ยนไป (ปี 2563).....	214
รายการอ้างอิง	247



สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่างระบบสื่อมวลชน และจริยธรรมสื่อมวลชน ในโลก.....	37
ตารางที่ 4.2 สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อจากมุมมองกลุ่ม แนวคิดที่มุ่งเน้นหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นสำคัญ.....	45
ตารางที่ 4.3 สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อจากมุมมองกลุ่ม แนวคิดที่มุ่งเน้นผลที่ตามมาจากการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นสำคัญ.....	48
ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการจริยธรรมสื่อตามแนวคิดทฤษฎีทฤษฎีเสรี นิยม, ทฤษฎีปรัลสันนิยัมและความรับผิดชอบทางสังคม, ทฤษฎีแนวการตีความ และการเคลื่อนไหวทางสังคม และทฤษฎีจริยธรรมชุมชน.....	54
ตารางที่ 4.5 ผลการสังเคราะห์กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางวิชาชีพของสื่อมวลชน	61
ตารางที่ 4.6 แสดงการเปรียบเทียบจริยธรรมของสื่อมวลชนจากองค์กรต่างประเทศ และ องค์กรในประเทศ.....	126
ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ.....	157
ตารางที่ 4.8 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศไทย.....	173
ตารางที่ 4.9 สรุปเนื้อหาหลักสูตรการอบรมภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริม จริยธรรมบุคลากรในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์.....	189
ตารางที่ 5.1 แสดงผลการประเมินแนวปฏิบัติสื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพที่เหมาะสม สำหรับสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ที่สามารถสรุปได้จากการประชุมกลุ่มย่อยใน 4 ภูมิภาค.....	204



สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ของ Immanuel Kant.....	42
ภาพที่ 4.2 การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดทางสายกลางของ Aristotle	43
ภาพที่ 4.3 การปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรมของ John Rawls	44
ภาพที่ 4.4 การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักอรรถประโยชน์ของ John Stuart Mill	46
ภาพที่ 4.5 การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักเคารพให้เกียรติของ Judeo-Christian	47
ภาพที่ 4.6 เสรีภาพสื่อตามแนวคิดทฤษฎีเสรีนิยม	49
ภาพที่ 4.7 หลัก Commission on Freedom of the Press.....	50
ภาพที่ 4.8 หน้าที่ของสื่อตาม ทฤษฎีแนวการตีความและการเคลื่อนไหวทางสังคม	52
ภาพที่ 4.9 หน้าที่และจริยธรรมของสื่อมวลชนตามทฤษฎีจริยธรรมชุมชน	53
ภาพที่ 4.10 โครงสร้างความสัมพันธ์ของการกำกับดูแลในระบบจริยธรรมสื่อมวลชน	56
ภาพที่ 4.11 แนวคิดของ Potter	58
ภาพที่ 4.12 รายละเอียด The Potter's Box	58
ภาพที่ 4.13 แสดงจำนวนการปฏิสัมพันธ์บนสื่อออนไลน์กรณี “กราดยิงโคราช”.....	72
ภาพที่ 4.14 แสดงการส่งต่อข้อมูลรูปแบบการแทรกแซงทางสังคม	75
ภาพที่ 4.15 แสดงส่วนหนึ่งของจดหมายเปิดผนึกของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ กรณี “น้องโยโย่”	78
ภาพที่ 4.16 แสดงจำนวนการถือครองคลื่นความถี่วิทยุโดยหน่วยงานรัฐ	81
ภาพที่ 4.17 แสดงโครงข่ายสัญญาณทีวีดิจิทัลของ ททบ. 5	82
ภาพที่ 4.18 แสดงข่าวประชาสัมพันธ์จุดยืนการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนของ ททบ.5	83
ภาพที่ 4.19 แสดงตัวอย่างเว็บไซต์เฟซบุ๊ก “เดอะรีพอร์ตเตอร์”	85
ภาพที่ 4.20 แสดงข่าวที่สื่อมวลชนบางองค์กรนำเสนอข่าวโดยไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน.....	87
ภาพที่ 4.21 แสดงภาพข่าวในรายการรวมข่าว “แซร์ออฟเดอะเดย์”	89
ภาพที่ 4.22 แสดงแพลตฟอร์มออนไลน์ Cofact	90
ภาพที่ 4.23 แสดงภาพข่าวการออกแถลงการณ์ของ 6 องค์กรวิชาชีพสื่อ กรณีนำเสนอข่าว โควิด-19	92
ภาพที่ 4.24 สตรีในเผ่า Yazidi ซึ่งถูกลักพาตัวโดย ISIL และหนีออกมาได้ ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 2016	96



สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.25 ภาพวาดจากภาพถ่ายศพของ Aylan Kurdi	98
ภาพที่ 4.26 การนำเสนอข้อมูลเพื่อตอบสนองจุดยืนของสำนักข่าวมากกว่าความเป็นกลาง	100
ภาพที่ 4.27 หนังสือพิมพ์ The Sun อ้างว่าพระราชินี ทรงสนับสนุน Brexit	101
ภาพที่ 4.28 แสดงการนำเสนอฉากการทำอาหารไทยในละคร เรื่อง “บุพเพสันนิวาส”	132
ภาพที่ 4.29 แสดงการติดเทรนด์ หรือ Hashtag ที่เกี่ยวข้องกับสื่อกรณีกราดยิงโคราช	134
ภาพที่ 4.30 แสดงตัวอย่างภาพยนตร์โฆษณาจำลองวงจรปิด VIZER เรื่อง “ความจริงที่มองไม่เห็นด้วยตา”	135
ภาพที่ 4.31 แสดงการเตือนภัยการเกิดสึนามิ ที่อาจเกิดขึ้นอีกในวันที่ 4 – 5 เมษายน 2563 ทางเว็บไซต์ของสำนักข่าว NHK	137
ภาพที่ 4.32 แสดงข้อมูลจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 ในสหรัฐอเมริกาบนเว็บไซต์สำนักข่าวรอยเตอร์	138
ภาพที่ 4.33 แสดงตัวอย่างการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแนวทางปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต	171
ภาพที่ 5.1 แสดงตัวอย่างของกรณีศึกษาข่าวลวง ข่าวปลอม เรื่องคลิปเสียงธนาร	221
ภาพที่ 5.2 แสดงภาพจำลองบาดแผลตามร่างกายน้องชมพู	228
ภาพที่ 5.3 แสดงการปั่นประเด็นนอกเหนือไปจากการติดตามความคืบหน้าของคดี	229
ภาพที่ 5.4 แสดงเจ้าหน้าที่กำลังเข้าระงับเหตุ “กราดยิงโคราช”	235
ภาพที่ 5.5 แสดงจุดเกิดเหตุ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจพิสูจน์หลักฐานเหตุ “กราดยิงโคราช”	237
ภาพที่ 5.6 แสดงส่วนหนึ่งของรายการถามตรง ๆ กับจอมขวัญ	244



บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 27 (18) และพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 39 กำหนดให้กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีหน้าที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ได้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน ที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม ถือได้ว่าจริยธรรมสื่อเป็นหัวใจหลักในการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

เนื่องจากเรื่องของจริยธรรม (Ethics) และจรรยาบรรณ (Code of Conduct) ไม่ใช่บทบัญญัติตายตัวหากแต่เป็นเรื่องการคิดด้วยเหตุผลและสามัญของแต่ละบุคคล ในการพิจารณาว่าสิ่งใดถูกหรือผิด และสิ่งใดที่สังคมยอมรับ ดังนั้น การตัดสินใจในเรื่องจริยธรรมจึงอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยมุมมองและแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน แต่สามารถมาสร้างเป็นกระบวนการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ เหตุผล และมุมมองในการตัดสินใจของแต่ละบุคคลได้ ด้วยเหตุนี้ จริยธรรมของสื่อมวลชน จึงหมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติของสื่อมวลชนที่ถูกต้องและเป็นธรรมที่เกิดจากมโนสำนึกอันบริสุทธิ์ ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ที่เกี่ยวกับการทำงานและเนื้อหาของสื่อ นั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 แนวคิดด้วยกัน ดังนี้¹

1) แนวคิดที่มองว่าสาธารณประโยชน์หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่ (Majority) ในสังคมนิยมชื่นชอบหรือเห็นด้วย (The Public Interest = What Interests the Public) หากพิจารณาในบริบทของสื่อ เนื้อหาที่สนองสาธารณประโยชน์ก็คือ เนื้อหาที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ในตลาดสนใจ หรือต้องการนั่นเอง

¹ พิงรอง รามสุต วัฒนันท์ และศศิธร ยุวโกศล, การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546)



2) แนวคิดที่มองว่าสาธารณประโยชน์จะต้องมีที่มาหรือถูกตัดสินโดยค่านิยมหรืออุดมการณ์หลักสังคม เช่น ลัทธิมาร์กซิสต์ ความเชื่อทางศาสนา หรืออุดมการณ์แห่งตลาดเสรี

3) แนวคิดที่เห็นสาธารณประโยชน์เป็นผลลัพธ์จากกระบวนการแลกเปลี่ยน ได้เถียง และตัดสินใจร่วมกันแบบประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นสาธารณประโยชน์ตามความคิดนี้จึงไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว แต่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปเรื่อย ๆ ขึ้นกับการต่อรองของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

ที่ผ่านมาการศึกษาของ ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช² เกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน พบว่า

1) ประเทศบรูไน ยึดมั่นในอุดมการณ์ “วิถีชีวิตแบบมาเลย์ ศาสนาอิสลาม และยึดมั่นในระบบกษัตริย์” (Malay Islamic Monarchy หรือ Melayu Islam Beraja: MIB) ซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบสังคมของบรูไน และเป็นแนวทางปฏิบัติทางจริยธรรมของสื่อมวลชน

2) ประเทศกัมพูชามีองค์กรที่เรียกว่าศูนย์สื่ออิสระแห่งกัมพูชา (Cambodia Center for Independent Media) ซึ่งได้จัดทำประมวลจริยธรรม (Journalist Code of Ethics) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2552 โดยความร่วมมือของสมาคมวิชาชีพสื่อ 16 องค์กร และมีการนำไปใช้โดยองค์กรสื่อบางแห่งซึ่งไม่มีการบังคับ

3) ประเทศอินโดนีเซียมีประมวลจริยธรรมสื่อมวลชน (Journalism Code of Ethics) ซึ่งได้รับการลงนามรับรองร่วมกันระหว่างองค์กรสื่อจำนวน 29 องค์กร เมื่อปี พ.ศ. 2549 แต่นอกเหนือจากกฎหมาย และหลักจริยธรรมที่กำหนดขึ้นแล้ว ยังมีหลักการทางศาสนาที่แสดงบทบาทในการกำกับดูแลสื่ออย่างเข้มงวด

4) ประเทศลาวมีการควบคุมเนื้อหาสื่ออย่างเข้มงวด และการกำหนดบทลงโทษอย่างหนัก ทำให้มีบุคลากรด้านสื่อละเมิดกฎหมายหรือข้อกำกับทางจริยธรรมรวมทั้งนโยบายของรัฐบาลน้อยมาก สปป.ลาว มี ข้อบังคับทางจริยธรรม 10 ประการ (Ten-point Code of Ethics) สำหรับผู้สื่อข่าว และผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน ได้รับการอนุมัติจากสมัชชาแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2551 ซึ่งถือเป็นกรอบการทำงานของสื่อมวลชนลาวบนหลักการแห่งเสรีภาพและความรับผิดชอบต่อประชาชน

5) ประเทศมาเลเซีย มีการใช้กฎหมายควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนอย่างเข้มงวด เนื่องจากประเทศมาเลเซียประกอบไปด้วยประชาชนเชื้อชาติต่าง ๆ สื่อจึงต้องเคารพ และให้ความสำคัญของประเด็นเรื่องเชื้อชาติ และศาสนา ส่วนสหพันธ์สื่อมวลชนแห่งชาติ (National Union of

² ศิริวรรณ อนันต์โท, วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์, มนวิภา วงรุจิระ และกรรณิกา เพชรแก้ว, จริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน: โครงการพัฒนาบุคลากรและเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ : Module 2, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557)



Journalists: NUJ) ซึ่งเป็นองค์กรที่ประกอบด้วยองค์กรสื่อหลายประเภทเข้าด้วยกันมีประมวลจริยธรรม (Code of Ethics) ของตนเอง โดยมีพื้นฐานมาจากประมวลจริยธรรมของสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวนานาชาติ (International Federation of Journalists) สถาบันนักหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (Malaysian Press Institute) ได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับทางจริยธรรมในปี พ.ศ. 2532

6) ประเทศพม่ามีประมวลจรรยาบรรณสื่อ (Code of Conduct) ซึ่งได้รับการรับรองจากสื่อมวลชน และมีการประกาศใช้เมื่อเดือน พฤษภาคม 2557 ประมวลจรรยาบรรณฉบับนี้ใช้กับสื่อทุกประเภท ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพ และสื่อออนไลน์ โดยปรับเนื้อหาจากประมวลจรรยาบรรณสื่อนานาชาติเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริงในการรายงานข่าวในประเทศพม่า

7) ประเทศฟิลิปปินส์มีการกำหนดจริยธรรม และจรรยาบรรณหลักสำหรับสื่อมวลชนในประเทศของตน เรียกว่าหลักจริยธรรมสื่อมวลชนฟิลิปปินส์ (The Philippine Journalist's Code of Ethics) ตราขึ้นร่วมกันโดยสถาบันสื่อสารมวลชนฟิลิปปินส์ (Philippine Press Institute) และชมรมสื่อสารมวลชนฟิลิปปินส์ (National Press Club) นอกจากนั้น ยังมีจริยธรรมสำหรับสื่อในด้านอื่น ๆ อีก เช่น ประมวลจรรยาบรรณวิชาชีพและจริยธรรมของสถาบันหนังสือพิมพ์ฟิลิปปินส์ (Code of Professional and Ethical Conduct of the Philippine Press Institute) และประมวลจริยธรรมของศูนย์ช่างภาพข่าวแห่งฟิลิปปินส์ (Code of Ethics of the Philippine Center for Photojournalism)

8) ประเทศสิงคโปร์ มีรัฐบาลซึ่งทำหน้าที่กำกับดูแลการทำงานของสื่ออย่างเข้มงวดมาก มีการจัดตั้งสหภาพนักหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (Singapore National Union of Journalists) และได้มีการกำหนดแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ (Code of Ethics) ในสิงคโปร์ไว้โดยยึดหลักการจากสหภาพสื่อมวลชนแห่งสหราชอาณาจักร (United Kingdom National Union of Journalists)

9) ประเทศเวียดนามมีสมาคมสื่อมวลชนเวียดนาม (Vietnamese Journalists Association) ซึ่งดำรงอยู่คู่กับกฎหมายสื่อ (Media Law) ซึ่งเป็นกฎหมายที่สื่อมวลชนต้องปฏิบัติตาม โดยกำหนดสิทธิ และหน้าที่ของสมาคมสื่อมวลชนเวียดนามให้ดำเนินงานเพื่อปกป้อง และทำงานตามแนวทางหรือนโยบายที่ พรรคคอมมิวนิสต์กำหนด พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่ และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนไว้ด้วย แต่กฎหมายนี้ไม่อาจจัดเป็นประมวลจริยธรรมของสื่อมวลชนได้ อย่างไรก็ตามเวียดนามมีการสอนเรื่องจริยธรรมวิชาชีพสำหรับผู้ศึกษาด้านสื่อในมหาวิทยาลัยในประเทศเวียดนาม

ส่วนประเทศไทยมีองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนหลายองค์กรที่จัดทำประมวลจรรยาบรรณ และจริยธรรมของตน เช่น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (National Press Council of Thailand) สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (Thai Journalists Association) สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย (Thai Broadcast Journalists Association) สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์



แห่งประเทศไทย (The News Broadcasting Council of Thailand) และสภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง (ประเทศไทย) (The Professionals of Broadcasting Council (Thailand)) โดยมี กสทช. ทำหน้าที่เป็นองค์กรกำกับดูแลและส่งเสริมให้สื่อมวลชนรวมกลุ่มเพื่อสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมและกำกับดูแลกันเอง ซึ่งองค์กรวิชาชีพสื่อได้ร่วมกันกำหนดแนวทางปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ และมีมาตรการกำกับดูแลการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมภายใต้กฎหมายที่ได้มีการบังคับใช้

ในปี 2557 สำนักงาน กสทช. ร่วมกับ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ได้จัดทำคู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์³ ซึ่งได้กล่าวถึงหลักการจริยธรรมทั่วไปในวิชาชีพกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ที่ประกอบด้วย หลักจริยธรรมขององค์กรและหลักจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์ ใช้เป็นแนวทางการทำงานของสื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์

ทั้งนี้ สถานการณ์ปัจจุบัน การทำหน้าที่ของ “สื่อมวลชน” ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานจริยธรรมสื่อ และในหลายเหตุการณ์กลับมีการละเมิดสิทธิของผู้เสียหายและบุคคลในครอบครัว รวมถึงมีความจงใจละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ เช่น การไลฟ์สดผ่านสื่อสังคมออนไลน์กรณีล้อมจับอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ก่อเหตุปลิดชีวิตตนเอง กรณีการเสียชีวิตของนักแสดงชื่อดังที่ป่วยหนักจากโรคไขข้ออักเสบ กรณีเด็กสาววัย 11 ขวบที่ถูกฆาตกรรมแล้วทิ้งศพลงท่อ กรณีนักข่าวต้องการทำข่าวคนติดเชื้อซิกาในประเทศไทย จึงได้ปลอมตัวเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เข้าไปถึงบ้านของแหล่งข่าว รวมถึงเหตุการณ์ช่วยชีวิตนักฟุตบอลทีมหมูป่าที่ติดอยู่ในถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนที่จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

กล่าวได้ว่า ปัญหาด้านจริยธรรมสื่อเกิดได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับโครงสร้าง และระดับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งในระดับผู้ปฏิบัติงานนั้น มีทั้งการทำงานระดับองค์กรสื่อ และระดับบุคคล โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานระดับบุคคลที่ไม่ได้จบการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ จึงขาดความเข้าใจในเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพสื่อ ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขได้โดยการเปิดโอกาสให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่สื่อสารมวลชน ได้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพสื่อ และควรมีการอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการทบทวนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนจำเป็นต้องมีความเข้าใจในปัญหาเพื่อจะได้ถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

³ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.), คู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์, (กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลกันเอง, 2557)



2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อดำเนินการศึกษาและวิจัยในเรื่องมาตรฐานจริยธรรมสื่อ รวมถึงบทเรียนจากต่างประเทศ ในการนำจริยธรรมสื่อไปสู่การปฏิบัติงานจริง และรูปแบบที่เหมาะสมในการนำเสนอหาจริยธรรมสื่อมวลชนมาสู่การอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.2 เพื่อออกแบบหลักสูตรและบริหารหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมจริยธรรมบุคลากรในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์

2.3 เพื่อจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมจริยธรรมบุคลากรในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์

2.4 เพื่อจัดทำแนวทางปฏิบัติ (Guideline) การปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพ

3. ขอบเขตการดำเนินงาน

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) การวิเคราะห์ด้านจริยธรรมสื่อ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาจากหลักการจริยธรรมทั่วไปในวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์ ที่แบ่งออกเป็นหลักการจริยธรรมขององค์กรกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ 8 ข้อ ได้แก่ 1) หลักผลประโยชน์สาธารณะ 2) หลักความเป็นอิสระ 3) หลักสิทธิมนุษยชน 4) หลักความสุจริต ซื่อสัตย์ 5) หลักความโปร่งใส 6) หลักการยอมรับการตรวจสอบ 7) หลักธรรมาภิบาล 8) หลักความคุ้มค่า และหลักการจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์ ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักการ 14 ข้อ ได้แก่ 1) จริยธรรม 2) ความเป็นอิสระ 3) สิทธิมนุษยชน 4) ความทั่วถึง 5) หลักความเท่าเทียม 6) ความหลากหลาย 7) การพัฒนา 8) หลักพื้นที่สาธารณะ 9) หลักความถูกต้องเที่ยงตรง 10) วัตถุวิสัย 11) หลักความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด 12) ความสมดุล เป็นธรรม 13) ผลประโยชน์สาธารณะ 14) เกียรติยศ ศักดิ์ศรี

2) การวิเคราะห์ปริมาณพลหรือบริบทสื่อ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการจริยธรรมขององค์กรกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และการนำเสนอข่าวสารผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์โดยผู้ปฏิบัติงานหรือปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนเป็นผู้เผยแพร่ ได้แก่ Code เกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาความรุนแรง Code เกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาทางเพศ Code เกี่ยวกับจรรยาบรรณนักข่าวและนักจัดรายการวิทยุ Code เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน เป็นต้น



3.2 ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 3 ประเภท ดังนี้

1) การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ ภาพข่าว คลิปการนำเสนอข่าว กระทั่งข่าว และประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ที่สะท้อนถึง การดำเนินงานตามหลักการจริยธรรมขององค์กรกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2559 – 2563

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน วารสารศาสตร์ นิเทศศาสตร์ ด้านสื่อดิจิทัลและสื่อใหม่ ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อมวลชน โดยการใช้การสนทนา กลุ่มผ่านระบบออนไลน์

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน วารสารศาสตร์ นิเทศศาสตร์ สื่อดิจิทัลและสื่อใหม่ ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อมวลชน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 จริยธรรมสื่อ หมายถึง ประเด็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทางคุณธรรม และมาตรฐานทาง คุณธรรมที่ใช้กำกับพฤติกรรม บทบาท และเนื้อหาของสื่อมวลชน โดยประกอบด้วยหลักเกณฑ์ทาง คุณธรรม มาตรฐานที่กำหนดความเป็นมืออาชีพ บทบาทของสื่อมวลชนผู้ผลิตเนื้อหา เจ้าของกิจการ และองค์กรกำกับดูแล

4.2 มาตรฐานจริยธรรมสื่อ หมายถึง แนวปฏิบัติขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อที่เป็น หลักเกณฑ์ร่วมกันของสื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ รวมทั้งสื่อดิจิทัลและสื่อ ใหม่ ในฐานะผู้ผลิตเนื้อหา เจ้าของกิจการ และองค์กรผู้กำกับดูแลเนื้อหา ซึ่งองค์กรสื่อและ ผู้ปฏิบัติงานยึดถือร่วมกัน

4.3 การกำกับดูแลตนเอง หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อวิทยุโทรทัศน์มีการรวมกลุ่มระหว่าง ผู้ประกอบการด้วยกัน เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแล มาตรฐานวิชาชีพ การมีข้อกำหนดรับ เรื่องราวร้องเรียน บทบัญญัติการลงโทษ การตักเตือน การออกแนวปฏิบัติมาตรฐานทางวิชาชีพเพื่อ ควบคุมทางจริยธรรมจรรยาบรรณระหว่างกัน

4.4 องค์กรในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ หมายถึง หน่วยงาน บริษัท องค์กร สถาบัน ที่ดำเนินกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์

4.5 ผู้ประกอบวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์ หมายถึง ผู้ได้รับสัมปทาน ผู้ได้รับใบอนุญาต ให้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ผู้บริหารสถานี ผู้อำนวยการสถานี ผู้ผลิตเนื้อหารายการ



ผู้ให้บริการช่องรายการ ผู้รวบรวมช่องรายการ ผู้ประกอบธุรกิจโฆษณา ผู้ประกอบกิจการ ผู้ให้บริการลูกค้า ผู้ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก และให้หมายรวมถึงผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการผลิตและออกอากาศรายการผ่านกิจการวิทยุหรือกิจการโทรทัศน์ เช่น ผู้จัดการรายการ ผู้ดำเนินรายการ พิธีกร โฆษก ผู้ประกาศ นักแสดง นักร้อง ผู้ผลิต ผู้ให้บริการ เจ้าหน้าที่เทคนิค และบุคลากรที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในกิจการแพร่ภาพและกระจายเสียง

4.6 แนวทางการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพ หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน ที่ดำเนินกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และสื่อดิจิทัลและสื่อใหม่ตามหลักมาตรฐานจริยธรรมสื่อ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบถึงสภาพปัญหาของการละเมิดจริยธรรมสื่อและการกำกับดูแลกันเอง ในการปฏิบัติงานของสื่อที่ดำเนินกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อดิจิทัลและสื่อใหม่ และนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพในประเด็นเนื้อหาต่าง ๆ อย่างถูกต้องและเหมาะสม



บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง มาตรฐานจริยธรรมสื่อ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบ แนวคิด ทฤษฎี และ มาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปปฏิบัติในระดับสากล ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน
2. แนวคิดบรรทัดฐานสื่อมวลชน
3. แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง



1. แนวคิดจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน

1.1 นิยามของจริยธรรม (Ethics) และจรรยาบรรณ (Code of Conduct)

จริยธรรม (Ethics) หมายถึง หลักจริยธรรม ที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง วิชาชีพ หรือจรรยาบรรณ (Oxford Dictionaries, 2019) คำศัพท์ดังกล่าวเป็นคำศัพท์ที่มีรากฐานจากคำในภาษากรีก “*éthikos*” แปลว่า เกี่ยวกับศีลธรรม โดย Oxford Dictionaries ได้นิยามศีลธรรม ว่า “การแบ่งแยกระหว่างสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งผิด”

Clifford G. Christians และคณะ¹ ได้นิยามจริยธรรม (Ethics) ไว้ว่าหลักการศิลปศาสตร์ที่ประเมินพฤติกรรมของมนุษย์ โดยจำแนกเป็นสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด ตามหลักการที่กำหนดไว้

สำหรับ จริยธรรม หากวิเคราะห์ในเชิงปฏิบัติ ถือเป็นศาสตร์ในการศึกษาศีลธรรมที่กำหนดแนวทางในการตัดสินใจที่ปัจเจกบุคคลต้องเผชิญในสถานการณ์ที่เป็นประเด็นทางจริยธรรมที่ยากในการตัดสินใจ (Moral Dilemma) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาชีพสื่อมวลชนที่ต้องเผชิญกับความขัดแย้งระหว่างหลักการจริยธรรม เช่น สิทธิในการรู้ของประชาชน (Right of Public to Know) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักการประชาธิปไตยโดยผ่านตัวแทน (Representative Government) กับหลักการจริยธรรมอื่น ๆ เช่น ความเป็นส่วนตัวของปัจเจก (Individual's Privacy) ฯลฯ ทั้งนี้ จริยธรรม (Ethics) และจรรยาบรรณ (Code of Conduct) ในวิชาชีพสื่อมวลชน ในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมเสรีประชาธิปไตย นับตั้งแต่ Sir Edmund Burke² กล่าวถึงฐานันดร 3 ในสภาอังกฤษ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 อันประกอบไปด้วย ศาสนจักร ขนชั้นปกครอง และประชาชน ตลอดจนฐานันดรที่ 4 คือ สื่อมวลชน (Fourth Estate of the Realm) ซึ่งตามแนวคิดของ Burke มีความสำคัญมากกว่าฐานันดรทั้ง 3 เนื่องจากมีหน้าที่ในการรายงานความจริงให้กับสังคม และสื่อมวลชนยังถือเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคม ในฐานะเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง และปกป้องความหลากหลายทางความคิด เสรีภาพในการแสดงออก และประชาธิปไตย

¹ Clifford G. Christians, Mark Fackler, Kathy Brittain Richardson, Peggy J. Kreshel, Robert H. Woods, Jr, Media Ethics: Cases and Moral Reasoning, (New York: Pearson, 2015)

² Burke, E. Speeches. (London: Press, 1974)



โดย Clifford Christians, John Ferre, and Mark Fackler³ ได้อธิบายเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน (Media Ethics) ว่าหมายถึง “ประเด็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทางคุณธรรม และมาตรฐานทางคุณธรรมที่ใช้กำกับพฤติกรรม บทบาท และเนื้อหาของสื่อมวลชน” โดยประกอบด้วย หลักเกณฑ์ทางคุณธรรม มาตรฐานที่กำหนดความเป็นมืออาชีพ บทบาทของสื่อมวลชน ผู้ผลิตเนื้อหา เจ้าของกิจการ และองค์กรกำกับดูแล เนื้อหาประเภทต่าง ๆ เช่น เนื้อหาข่าว บันเทิง ทัศนคติ และอื่น ๆ และสื่อสารมวลชน

โดย UNESCO⁴ ได้เสนอว่า สื่อมวลชนเป็นกลไกสำคัญในสังคมประชาธิปไตยและปกป้องเสรีภาพในการแสดงออก ดังนั้น ทุกสังคมประชาธิปไตย จึงต้องดำเนินการสร้างให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างเสรี และมีอิสรภาพในความคิดเห็นตามสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชน ซึ่งกำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ 19 ซึ่งกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในด้านดังกล่าวว่า “มีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็น และการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารและข้อคิดผ่านสื่อใด และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน”

การส่งเสริมและปกป้องอิสรภาพในความคิดเห็น และการแสดงออก จำเป็นต้องมีช่องทางในการสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวคิด และข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน โดย UNESCO⁵ อธิบายถึงความจำเป็นในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้สื่อมวลชนมีความเป็นอิสระ มีเสรีภาพในการรายงานข่าวสาร ข้อมูล ที่ครอบคลุมความหลากหลายต่าง ๆ ทางสังคม (Diversity) ด้วยลักษณะโครงสร้างการประกอบหน้าที่ที่หลากหลาย สร้างให้เกิดพหุนิยมในสื่อ (Plurality) โดยไม่จำกัดเฉพาะสื่อของภาครัฐเพียงอย่างเดียว แต่ควรต้องมีสื่อของภาคเอกชน สื่อสาธารณะ ตลอดจนสื่อที่เป็นตัวแทนของกลุ่มที่หลากหลายในสังคม โดยมีการกำกับดูแลกันเอง (Self-Regulating) เนื่องจากมีเสรีภาพในการแสดงออก จำเป็นต้องมีพื้นฐานมาจากการแลกเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ความคิดเห็น ข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผล และปราศจากอคติ ซึ่งแฝงแนวคิดของการเปิดโอกาสในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้ามาร่วมกำกับดูแล

³ Clifford Christians, John Ferre, and Mark Fackler, *Ethics for Public Communication*, (London: Oxford University, 2011)

⁴ Unesco. Assessment of Media Development in Croatia, *The International Programme for the Development of Communication*, (France: Unesco, 2011)

⁵ อ้างแล้วใน 4



1.2 ความจำเป็นในการสร้างจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

จากความสำคัญของจริยธรรม (Ethics) และจรรยาบรรณ (Code of Conduct) ดังกล่าว ในวิชาชีพสื่อมวลชน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น UNESCO ได้ระบุถึงความสำคัญในการสร้างจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ไว้ดังนี้

1) ความจำเป็นเชิงสังคม (Social Reason) การทำงานของสื่อมีผลกระทบต่อสังคม เนื่องจากการเขียนและการรายงานข่าวของสื่อมวลชนสามารถมีอิทธิพลต่อประชาชนในสังคม ทั้งในเชิงบวก หรือเชิงลบ การทำงานสื่อโดยขาดความรับผิดชอบ อาจสร้างให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสังคมได้ ทั้งในการสร้างให้เกิดอันตรายต่อประชาชน การสูญเสียการยอมรับจากสังคม การสูญเสียบทบาท ในการเป็นองค์กรตรวจสอบ และการบั่นทอนหลักการเสรีประชาธิปไตย

2) หลักปรัชญา/จริยธรรม (Philosophical/Moral Reason) การทำงานของสื่อ เป็นกลไก สำคัญทางปรัชญา/จริยธรรม เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวก มนุษย์มีความสามารถในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางกลับกัน มนุษย์ก็สามารถทำร้ายผู้อื่นได้ เช่นกัน ดังนั้น สื่อจึงมีหน้าที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมหลักปรัชญา/จริยธรรมที่สร้างให้ เกิดความโอบอ้อมอารี การเกื้อกูล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และตรวจสอบรายงานเหตุการณ์ร้าย ประสบการณ์ความเจ็บปวด การกดขี่ ช่มเหง การทอดทิ้ง ความบาดเจ็บ สงคราม ตลอดจนเหตุการณ์ อื่น ๆ เพื่อเป็นการเตือนภัย แจ้งเหตุ และเรียกร้องให้สังคมสามารถรักษาลหลักปรัชญา/จริยธรรม ที่คงไว้ซึ่งด้านบวกของมนุษย์ และจำกัดปัจจัยด้านลบของมนุษย์ที่อาจนำไปสู่การทำร้ายผู้อื่น

3) เหตุผลเชิงวิชาชีพ (Professional Reason) ตามหลักการเสรีประชาธิปไตย หนึ่งในเสรีภาพ ของปัจเจกบุคคล คือ เสรีภาพในการแสดงออกทางความคิด ในขณะเดียวกัน สังคมเสรีประชาธิปไตย มีความจำเป็นในการพัฒนาการสื่อสารอย่างมืออาชีพ ภายใต้หลักการของวิชาชีพสื่อมวลชน เนื่องจากการสื่อสารในลักษณะดังกล่าว สามารถสร้างให้เกิดความรู้ ทักษะ การคิดวิเคราะห์อย่างมีคุณภาพ ความรู้เท่าทันให้กับประชาชน ผู้ชม ผู้ฟัง กระบวนการของสื่อมวลชนสามารถรวบรวมข้อเท็จจริง สร้างให้เห็นมุมมอง แนวคิดที่หลากหลาย ขจัดข่าวลือ ต้านข่าวเท็จ และนำเสนอความจริงให้กับสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาแนวความคิดอย่างมีเหตุผล และตัดสินใจอย่างมีหลักการ ซึ่งเป็น เส้าหลักสำคัญประการหนึ่งของสังคมเสรีประชาธิปไตย

4) ความจำเป็นทางการเมือง (Political Reason) สื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ แต่ไม่สามารถได้รับการปฏิบัติเอกเข่นธุรกิจโดยทั่วไป เนื่องจากสื่อมวลชนมีความสำคัญในฐานะเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการรักษาระบบประชาธิปไตย และหากใช้อย่างไม่เหมาะสมอาจกลายเป็นเครื่องมือ ในการทำลายระบบประชาธิปไตยได้ อีกทั้งยังมีความสำคัญในการรักษาลหลักนิติธรรม (Rule of Law) ให้คงอยู่ภายในประเทศ โดยการสร้างให้เกิดสื่อที่มีประสิทธิภาพ อาศัยโครงสร้างของระบบที่ปกป้อง



รักษาเสรีภาพของสื่อ อันประกอบด้วย การแบ่งอำนาจอธิปไตย ระหว่างรัฐบาล รัฐสภา และระบบราชการ

1.3 แนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชน

โดย Dimock และ Tucker⁶ เห็นว่า จริยธรรมสื่อมวลชน (Journalism Ethics) จัดเป็นสาขาหนึ่งของจริยธรรมประยุกต์ ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้หลักการของจริยธรรมเข้ากับขอบเขตของกิจกรรมในสาขาวิชาชีพ ภายใต้หลักการธรรมาภิบาล สาขาการวิจัยโดยเฉพาะ และวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจริยธรรมสื่อมวลชนเพิ่งได้รับการพัฒนาในฐานะสาขาวิชาเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา เนื่องจากการพัฒนาของเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สร้างความท้าทายใหม่ ๆ ต่อวิชาชีพสื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านลิขสิทธิ์ เสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูล และเสรีภาพในการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคล จริยธรรมสื่อมวลชนจึงเป็นการศึกษาด้านจริยธรรมในเชิงจุลภาค ครอบคลุมถึงหลักจรรยาบรรณ (Code of Conduct) และพฤติกรรมที่สื่อมวลชนควร หรือไม่ควรปฏิบัติในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง โดยคำนึงถึงบทบาทของสื่อมวลชนในฐานะเป็นสมาชิกในสังคมที่มีสิทธิหน้าที่ และบรรทัดฐาน (Norms) ในฐานะเป็นพลเมือง และเป็นมนุษย์คนหนึ่ง โดยมีหลักการสำคัญ อาทิ การรายงานที่ถูกต้องและลดผลกระทบที่เป็นอันตราย (Tell the Truth and Minimize Harm) และในฐานะที่มีการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งจัดเป็นหนึ่งในวิชาชีพที่มีอิทธิพลทางความคิด และมีอำนาจทางสังคมในการสร้าง หรือตีกรอบความคิดต่อความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion)

ดังนั้น จริยธรรมสื่อมวลชนจึงเป็นหลักการที่เกิดจากความขัดแย้งของหลักการจริยธรรมสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวิชาชีพ โดยความขัดแย้งดังกล่าวหลายครั้ง อยู่นอกเหนือขอบเขตของกฎหมาย ทำให้ต้องพิจารณาถึงประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) หลักการด้านความถูกต้อง และเป็นธรรม (Accuracy and Fairness) ตลอดจนหลักการด้านจริยธรรมอื่น ประกอบกัน เนื่องจากหลายครั้ง การนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนอาจถูกต้องตามกฎหมาย แต่มีความคาบเกี่ยวต่อหลักการด้านจริยธรรมหลากหลายประเด็น เนื่องจากการพิจารณาจริยธรรมนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของสถานการณ์ หลักการ ความเหมาะสม (Due) จึงต้องถูกนำมาพิจารณาประกอบด้วยในปัจจุบัน ประเด็นที่มีความเสี่ยงและเกิดความขัดแย้งด้านจริยธรรมสื่อมวลชน สามารถสรุปเป็นประเด็นหลัก ๆ ได้ดังต่อไปนี้⁷

⁶ Dimock, S., & Tucker, C. (Eds), *Applied ethics: Reflective moral reasoning*, (Toronto: Thomson, 2004)

⁷ Stephen JA Ward, Herman Wasserman, Towards an open ethics: Implications of new media platforms for global ethics discourse, (Journal of Mass Media Ethics, 25(4), (2010), 275-292.



1) ความถูกต้อง และการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล (Accuracy and Verification): ปัจจัยที่ถกเถียงกันในทางจริยธรรมสื่อมวลชนประเด็นสำคัญคือการตรวจสอบความถูกต้อง และแหล่งที่มาของข้อมูล ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งวิชาชีพสื่อมวลชนจำเป็นต้องตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนเผยแพร่เสมอ โดยมีกระบวนการบรรณาธิการในการคัดกรองข้อมูลโดยเฉพาะใจส่วนของเนื้อหาที่มีความอ่อนไหว

2) ความเป็นอิสระ และความเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพ (Independence and Allegiances) วิชาชีพสื่อสารมวลชนมีสิทธิ และเสรีภาพในการแสดงออก ในขณะเดียวกันสื่อมวลชนเองก็เป็นสมาชิกขององค์กรในระดับต่าง ๆ และมีบทบาทแตกต่างกันไป เช่น การเป็นพนักงานในองค์กร เป็นบรรณาธิการในสำนักข่าว ซึ่งต้องปกป้องแหล่งข่าว และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ รวมถึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อสาธารณชน ซึ่งทำให้เกิดคำถามถึงโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างความเป็นอิสระ และความเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพดังกล่าว โดยที่สื่อมวลชนอาจมีความสนิทสนมกับแหล่งข่าวซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นกลางทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือปัญหาอื่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการรักษาสมดุลระหว่างความเป็นอิสระ และการเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพดังกล่าวได้

3) การหลอกลวง และการแต่งเติมเนื้อหา (Deception and Fabrication): เป็นอีกประเด็นสำคัญที่วิชาชีพสื่อมวลชนต้องตั้งคำถามต่อตนเองในเชิงจริยธรรม ในการสืบสวนหาข้อเท็จจริงของข่าว สื่อมวลชนจำเป็นต้องใช้วิธีการปลอมตัวเป็นบุคคลอื่น หรือจำเป็นต้องบันทึกเหตุการณ์ โดยไม่ขออนุญาตแหล่งข่าว ตลอดจนการสร้างเนื้อหาที่เป็นเท็จเพื่อเบี่ยงเบนข้อเท็จจริงมาน้อยเพียงใด

4) การใช้ภาพ และการปรับเปลี่ยนภาพ (Graphic Images and Image Manipulation) เป็นอีกประเด็นจริยธรรมที่วิชาชีพสื่อมวลชนต้องประสบ ในสถานการณ์ที่สื่อมวลชนต้องตั้งคำถามว่า การใช้ภาพที่แสดงเหตุการณ์รุนแรง (Gruesome) ภาพที่แสดงอารมณ์ (Sensationalism) หรือภาพที่เป็นการแสวงหาประโยชน์ (Exploitation) มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด หรือความจำเป็นแค่ไหนในการปรับเปลี่ยนภาพโดยรักษาไว้ซึ่งความถูกต้องของข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนในเหตุการณ์แบบใดที่ควรมีการปรับเปลี่ยนภาพ และจะปรับเปลี่ยนภาพได้เพียงใด

5) แหล่งที่มาของข้อมูล และการรักษาความลับ (Sources and Confidentiality) ประเด็นนี้กล่าวถึงความขัดแย้งในเชิงจริยธรรมสื่อมวลชนในการปกป้องแหล่งที่มาของข้อมูล ตลอดจนขอบเขตของความจำเป็นในการปกป้องแหล่งที่มาของข้อมูล หรือการเก็บข้อมูลโดยไม่มีการบันทึกแหล่งข่าว

6) สถานการณ์พิเศษ (Special Situations) ในสถานการณ์รายงานข่าวที่มีความอ่อนไหว เช่น การรายงานข่าวการจับตัวประกัน การพยายามฆ่าตัวตาย เหตุการณ์สำคัญ หรือเหตุการณ์ฉุกเฉินที่อาจทวีความรุนแรงมากขึ้น คำถามสำคัญในจริยธรรมสื่อมวลชน คือ การรายงานข่าวสถานการณ์



อย่างไรเพื่อให้สถานการณ์เลวร้ายไปกว่าเดิม ซึ่งต้องคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์

7) จริยธรรมสื่อมวลชนระหว่างสื่อประเภทต่าง ๆ (Ethics across Media Types) เป็นอีกหนึ่งประเด็นคำถามทางจริยธรรมที่สำคัญในยุคที่มีการพัฒนาสื่อแบบหลอมรวม (Convergent Media) ได้แก่ คำถามที่ว่าบรรทัดฐานของสื่อมวลชนกระแสหลัก เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่อวิทยุโทรทัศน์จะใช้ได้เพียงใดกับสื่อออนไลน์ หรือสื่อทางอินเทอร์เน็ต ตลอดจนจะมีความเหมาะสมแค่ไหนในกรณีที่มีการรายงานข่าวโดยพลเมือง (Citizen Journalists)

2. แนวคิดบรรทัดฐานสื่อมวลชน

ทฤษฎีสื่อสารมวลชน (Six Theories of the Press) เป็นทฤษฎีที่อธิบายรูปแบบของสื่อมวลชน ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามรูปแบบการปกครองของแต่ละประเทศมีรายละเอียดสาระสำคัญดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

ทฤษฎีนี้กำเนิดในอังกฤษ ระหว่างศตวรรษที่ 16 และ 17 ยุคราชธิปไตย แต่ปัจจุบันยังมีการใช้กันอยู่ในประเทศเผด็จการหรืออำนาจนิยม ไม่ว่าจะโจ่งแจ้งหรือแฝงเร้นทั้งหลาย ตามแนวความคิดนี้ สื่อมวลชนดำเนินการได้โดยเอกชน แต่ต้องสนับสนุนนโยบายของรัฐ สื่อมวลชนถูกควบคุมโดยรัฐ ในรูปของการออกใบอนุญาตให้ และอาจจะมีการเซ็นเซอร์เนื้อหา การวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีอำนาจของรัฐกระทำมิได้ หลักการของทฤษฎีส่วนที่มีผลต่อการควบคุมสื่อมวลชน อาจสรุปได้ต่อไปนี้⁸

- 1) สื่อมวลชนจะกระทำการใด ๆ ที่อาจเป็นการบ่อนทำลายผู้มีอำนาจในรัฐ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมไม่ได้
- 2) สื่อมวลชนจะต้องอยู่ภายใต้การเชื่อฟังต่อผู้กุมอำนาจในรัฐเสมอ
- 3) สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงการสร้าง ความขุ่นมัวหรือก้าวร้าวต่อเสียงส่วนใหญ่ ต่อผู้มีอำนาจเหนือ ต่อศีลธรรมจรรยา และค่านิยมทางการเมือง
- 4) การเซ็นเซอร์ หรือตรวจตรา มีความชอบธรรม กระทำได้เพื่อบังคับให้สื่อมวลชนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้

⁸ พระ จิรโสภณ, ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการปรัชญานิติศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร (หน่วยที่ 10), (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548).



5) การโจมตีผู้มีอำนาจ การเบี่ยงเบนจากนโยบายของรัฐ และการรุกร้าต่อศีลธรรมอันดีถือว่าเป็นการก้าวร้าวทางอาชญากรรม

6) นักวารสารศาสตร์ หรือนักวิชาชีพสื่อมวลชน ไม่มีอิสระจากข้อกำหนดขององค์กรสื่ออื่น ๆ

ทั้งนี้ บรรดารัฐบาลฝ่ายอำนาจนิยมทั้งหลายต่างมีคำตอบที่แน่นอนเช่นเดียวกัน เกี่ยวกับการควบคุมดูแลสื่อมวลชน คือ วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ มีเหตุผล 2 ประการที่มีอิทธิพลเหนือนโยบายของรัฐในเรื่องสื่อมวลชนใหม่ทั้ง 2 นี้ ประการแรก หลักการต่าง ๆ ทั่วไปของคดียุติธรรมนิยมน้อมเป็นพื้นฐานอันมั่นคงในการควบคุมสื่อมวลชนดังกล่าว วิทยุและโทรทัศน์ก็เช่นเดียวกับสื่อมวลชนอื่น ๆ ที่จะต้องสนับสนุนผลประโยชน์ต่าง ๆ ของฝ่ายรัฐบาล และจะต้องช่วยเสริมสร้างจุดประสงค์ทางวัฒนธรรมและการเมืองของอำนาจส่วนกลาง ประการที่ 2 ได้แก่ คุณลักษณะของสื่อมวลชนทางด้านการสื่อสาร กระจายเสียงทุกประเภทต้องใช้คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า ซึ่งมีปริมาณจำกัด และกระแสนั้นเหล่านั้นเป็นของรัฐ ฉะนั้น การใช้คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าเหล่านี้ต้องอยู่ในความควบคุมของรัฐ โดยรัฐบาลอำนาจนิยมส่วนใหญ่มักใช้ระบบผูกขาดการกระจายเสียงโดยรัฐ การดำเนินงานและการจัดรายการของวิทยุและโทรทัศน์มักตกเป็นหน้าที่ของหน่วยราชการ ซึ่งรับผิดชอบดำเนินงานตามจุดประสงค์ต่าง ๆ ของรัฐบาล ในทางปฏิบัติไม่มีรัฐฝ่ายอำนาจนิยมใดที่ยอมใช้ระบบของอังกฤษ คือ การมีรัฐวิสาหกิจดำเนินการการกระจายเสียง หรือใช้ระบบของอเมริกาที่ยอมให้มีการกระจายเสียงเป็นวิสาหกิจเสรีของเอกชน เนื่องจากการกระจายเสียงทุกชนิดไม่อาจจำกัดให้อยู่ภายในเขตแดนของชาติใดได้โดยเฉพาะได้ จึงทำให้เกิดปัญหาพิเศษหลายประการเกี่ยวกับการควบคุมดูแล ได้แก่ (1) ประเทศใดควรได้ส่วนของความยาวขนาดคลื่นเท่าใด ปัญหานี้ก่อให้เกิดความยุ่งยากระหว่างประเทศมากมาย และทำให้ต้องมีการประชุมระหว่างประเทศทั่วโลกหลายครั้งเกี่ยวกับการกำหนดขนาดความถี่ของคลื่นวิทยุ เกือบทุกประเทศในโลก การใช้คลื่นวิทยุภายในประเทศย่อมเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (International Telecommunication) เป็นผู้กำหนด การกำหนดช่วงคลื่นวิทยุให้แก่รัฐบาลชาติต่าง ๆ นั้นเป็นไปตามที่มีการเจรจาระหว่างประเทศ และยุติเป็นข้อตกลงกันไว้โดยทั่วไป มีข้อยกเว้นอยู่เฉพาะการใช้คลื่นความถี่ของคลื่นสั้นเพื่อการกระจายเสียงระหว่างประเทศซึ่งยังเป็นปัญหาที่บรรดาประเทศมหาอำนาจยังไม่อาจตกลงกันได้ (2) เป็นเรื่องของลักษณะการส่งกระจายเสียง กล่าวคือ การควบคุมภายในเกี่ยวกับการกระจายเสียงซึ่งส่งมาจากภายนอกอาณาเขตของรัฐ ในกรณีหนังสือนิตยสาร หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ย่อมมีการตรวจ และกีดกันเนื้อหาที่น่ารังเกียจของสิ่งเหล่านี้ได้ แต่เนื้อหาของกระจายเสียงไม่มีเขตแดน ฉะนั้น จึงก่อให้เกิดปัญหาการรบกวนของรัฐบาลหลายประเทศทางออกของปัญหาประการหนึ่ง คือ ยอมละเมิดข้อตกลงระหว่างประเทศการใช้วิธีการรบกวนขนาดคลื่นวิทยุของประเทศใกล้เคียง



โดย แฮมมูเอล จอห์นสัน⁹ ได้กล่าวถึงทฤษฎีอำนาจนิยมไว้ว่า ทุกสังคมย่อมมีสิทธิที่จะรักษาสันติสุข และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของส่วนรวม ฉะนั้น จึงมีสิทธิอันถูกต้องที่จะหวงห้ามการเผยแพร่ความคิดเห็นซึ่งมีแนวโน้มเอียงในทางที่เป็นอันตราย การกล่าวหาผู้ปกครองประเทศอาจจะผิดทั้งในทางศีลธรรม และทางศาสนาที่ยับยั้งการเผยแพร่บรรดาความคิดซึ่งตนคิดว่าเป็นอันตราย แต่ในทางการเมืองผู้ปกครองประเทศได้ประพฤติถูกอยู่แล้ว ประกอบกับอันตรายของ อิสรภาพที่ไม่มีขอบเขตการจำกัดขอบเขตของอิสรภาพก่อให้เกิดปัญหาในศาสตร์ของการปกครองซึ่งสติปัญญาของมนุษย์ตราบนานทุกวันนี้ยังไม่อาจแก้ไขได้ ถ้าไม่มีการตีพิมพ์เรื่องราวใด ๆ เว้นแต่ผู้ทรงอำนาจเห็นพ้องยินยอมแล้ว อำนาจมักต้องเป็นมาตรฐานของสัจจะ แต่ถ้าเสียงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทุกครั้งสามารถกระจายออกจนก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ สันติสุขย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ และถ้าผู้ซึ่งมีข้อกังขาในหลักศาสนวิทยาทุกคนอาจเทศนาแสดงความโง่เขลาของตนได้ ในที่สุดก็จะมีศาสนาเหลืออยู่

อย่างไรก็ตาม อาณาบริเวณส่วนใหญ่ของโลกนี้เป็นเวลาช้านานมาแล้ว ได้ยอมรับหลักการต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานของคติอำนาจนิยม เป็นแนวทางของการดำเนินการทางสังคม หลักการต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบคลุมออกไปถึงเรื่องการควบคุมดูแลและการใช้สื่อต่าง ๆ ของสื่อสารมวลชน ถึงแม้ว่าในประเทศฝ่ายประชาธิปไตยส่วนใหญ่ จะได้ละทิ้งทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้ แต่วิธีการต่าง ๆ ของบรรดารัฐฝ่ายอำนาจนิยมก็มักมีอิทธิพลเหนือฝ่ายประชาธิปไตย ในบางกรณีวิธีการเหล่านี้ก็เกือบจะบีบบังคับให้ รัฐบาลต่าง ๆ ฝ่ายอิสรภาพนิยมต้องดำเนินการตอบโต้ด้วยวิธีการซึ่งมีลักษณะบางประการอันไม่อาจแยกออกจากแบบอย่างฝ่ายอำนาจนิยม¹⁰

2.2 ทฤษฎีเสรีนิยม (Libertarian Theory) หรืออิสรภาพนิยม

โดยหลักการอิสรภาพนิยมก็เช่นเดียวกับทฤษฎีอื่น ๆ เกี่ยวกับสถานะ และหน้าที่ของสื่อมวลชนในสังคมที่เป็นการพัฒนาหลักต่าง ๆ เชิงปรัชญาซึ่งเป็นพื้นฐานของโครงสร้างทางสังคม และการเมืองซึ่งเป็นกรอบที่สื่อมวลชนจะต้องดำเนินการอยู่ คติอิสรภาพนิยมในฐานะเป็นระบบทางสังคมและการเมืองได้กำหนดโครงสร้างสำหรับสถาบันต่าง ๆ ซึ่งดำเนินการอยู่ภายในรัศมีของตน และการหนังสือพิมพ์ก็เช่นเดียวกับสถาบันอื่น ๆ คือ ต้องดำเนินไปตามลักษณะซึ่งหลักการต่าง ๆ ของสังคมของตนได้กำหนดขึ้น ซึ่งทฤษฎีอิสรภาพนิยมนั้น เกี่ยวกับลักษณะของความรู้ และลักษณะของสัจจะมีความคล้ายคลึงกับหลักต่าง ๆ ทางเทววิทยาของศาสนาคริสต์ในช่วงต้น พระผู้เป็นเจ้าของประทานพลังของเหตุผลให้กับมนุษย์ เช่นเดียวกับที่พระองค์ประทานความรู้สึกลึกซึ้งให้กับมนุษย์ ทำให้มนุษย์ย่อมสามารถบรรลุถึงความรู้ในโลกรอบ ๆ ตนได้ด้วยความเพียรของตนเอง

⁹ เกษม สิริสัมพันธ์. ทฤษฎีสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ด้านสหภาพการพิมพ์ จำกัด, 2561).

¹⁰ อ้างแล้ว ใน 9



นักอิสรภาพนิยมได้สร้างแนวคิดบนรากฐานดังกล่าว ซึ่งผิดจากแนวคิดของบรรดานักปรัชญาสมัยกลางอย่างมาก¹¹

หลักการฝ่ายประชาธิปไตยเกี่ยวกับเสรีภาพในการพูดและหนังสือพิมพ์ไม่ว่าเราจะถือหลักว่าหลักการนี้มาจากลัทธิตามธรรมชาติซึ่งไม่อาจลิดรอนได้หรือไม่ก็ตาม จากข้อสันนิษฐาน ได้แก่ (1) มนุษย์มีความปรารถนาที่จะรู้สัจจะและสัจจะอาจชักจูงโน้มน้าวมนุษย์ได้ (2) ถือว่าวิถีทางเดียวในระยะไกลที่จะนำไปให้บรรลุถึงสัจจะก็คือ การแข่งขันอย่างเสรีในเรื่องความคิดเห็นในตลาดอันเปิดกว้าง (3) เมื่อมนุษย์แต่ละคนต้องมีความคิดเห็นของตนแตกต่างออกไปเสมอ จึงควรปล่อยให้มนุษย์แต่ละคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนโดยเสรีและแข่งขัน โดยมีเงื่อนไขว่าแต่ละคนจะต้องยอมให้สิทธิเช่นนี้แก่บุคคลอื่น ๆ (4) การมีขันติธรรมต่อกันและมีการเปรียบเทียบระหว่างความคิดเห็นแนวต่าง ๆ กันเช่นนี้ ความคิดเห็นที่ต้องด้วยเหตุผลที่สุดย่อมเกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป¹²

ทฤษฎีนี้สื่อมวลชนมีหน้าที่แจ้งข่าวสารให้ข้อเท็จจริง ให้ความบันเทิง จัดหาหรือหาโฆษณาแจ้งความในฐานะแหล่งสนับสนุนทางการเงิน สื่อมวลชนมีสิทธิหน้าที่ตรวจตรารัฐบาล มิให้เจ้าหน้าที่รัฐบาลใช้อำนาจเกินขอบเขต ปรัชญาพื้นฐานของทฤษฎีนี้มาจากแนวคิดนักปราชญ์หลายคน เช่น Milton, Locke โดยหลักการของทฤษฎีสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) สื่อมวลชนจะต้องปลอดจากการเซ็นเซอร์หรือตรวจตราจากหน่วยงานใด ๆ
- 2) การดำเนินงานสื่อมวลชนทั้งการผลิตและเผยแพร่จะต้องเปิดกว้างทั่วไป ไม่ว่าใคร หรือคนกลุ่มใด โดยไม่จำเป็นต้องมีใบอนุญาต
- 3) การวิจารณ์โจมตีต่อรัฐบาล เจ้าหน้าที่รัฐ หรือพรรคการเมือง ถือว่าเป็นหน้าที่ในการสอดส่องรัฐบาล โดยสื่อมวลชนจะถูกกลังโทษไม่ได้ (เว้นโจมตีส่วนบุคคล หรือกบฏทำลายความมั่นคง)
- 4) จะต้องไม่มีการบังคับในการตีพิมพ์หรือเสนอสิ่งใด ๆ
- 5) ความผิดพลาดในการนำเสนอจะได้รับการปกป้องเท่าเทียมกันด้วยสัจธรรมในเรื่องความคิดเห็น หรือความเชื่อ
- 6) ไม่มีการจำกัดโดยกฎหมายในการเก็บรวบรวม หรือการแสวงหาข่าวสารสำหรับการตีพิมพ์หรือนำเสนอ
- 7) ไม่มีการจำกัดการนำเข้าหรือส่งออกข่าวสารระหว่างประเทศ

¹¹ อ้างแล้ว ใน 9

¹² อ้างแล้วใน 9



8) นักวารสารศาสตร์จะต้องสามารถอ้างความเป็นอิสระทางวิชาชีพได้มากเพียงพอ สำหรับการปฏิบัติงานภายใต้องค์กรของตน¹³

ทำนองเดียวกันนั้น Pasek¹⁴ ศึกษาความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเสรีภาพของสื่อมวลชนกับระบบประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นการขึ้นตรงต่อกันและกัน คือ สื่อมวลชน มีบทบาทสำคัญในกระบวนการประชาธิปไตย ในขณะที่เดียวกันในระบบประชาธิปไตย ก็จะทำให้เกิดเสรีภาพของสื่อมวลชน นอกจากนี้พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงด้านสื่อมวลชน และระบบประชาธิปไตยจะช่วยให้เกิดการพัฒนาระบบประชาธิปไตย และเสรีภาพของสื่อมวลชน

ในด้านประวัติความเป็นมาทางการเมือง พบว่า ประเทศที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางการเมืองที่เป็นเสรีนิยมมาอย่างยาวนาน ดูเหมือนจะมีความสัมพันธ์กับการก่อตั้งสื่อมวลชนประเภทใหม่ ๆ นอกจากนี้ พบว่าการแตกแขนง (Diversity) ทางการเมืองในประเทศเสรีนิยม เป็นการยากสำหรับระบบการเมืองในการที่จะ ควบคุมตลาดสื่อมวลชน ในขณะที่ประเทศที่มีความเป็นพหุนิยม น้อยจะสามารถควบคุมตลาดของสื่อมวลชนที่ง่ายกว่า จากแนวคิดอิสรภาพนิยม หรือเสรีนิยมของสื่อมวลชนนั้น สามารถสรุปได้ว่าการมีอิสรภาพใด ๆ ก็ตามของสื่อมวลชนจะต้องเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่เสมอ

2.3 ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)

เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านกับแนวคิดเสรีนิยมของสื่อมวลชน เนื่องจากในปลายศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 องค์กรสื่อได้พัฒนาไปสู่บริษัทขนาดใหญ่ที่ถูกควบคุมโดยนักธุรกิจที่มีอำนาจ ดังนั้น การพัฒนาหลักการจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชนในฐานะเป็นสัญญาสังคม (Social Contract) ซึ่งกำหนดว่าสังคมได้อนุญาตให้สื่อมวลชนมีอิสระในการรายงานข่าวเหตุการณ์ โดยแลกเปลี่ยนกับความรับผิดชอบต่อสังคมในการรายงานข่าวเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อสังคม¹⁵ โดยตั้งแต่ทศวรรษที่ 1920 เป็นต้นมา สมาคมสื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มเรียกร้องให้มีการพัฒนาจรรยาบรรณ (Code of Conduct) วิชาชีพสื่อมวลชนที่เป็นอิสระในการรายงานข่าว และเป็นอิสระจากการแทรกแซงของรัฐ หรือเอกชน อีกทั้งมีการกำหนดการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างการรายงานข่าวตามหลักข้อเท็จจริง (News) และการแสดงออกทางความคิดเห็น (Opinion) ซึ่งทำให้

¹³ พัทธี เขยจรรยา และคณะ, แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: ชั่วฟ้า, 2541)

¹⁴ Pasek, J., Fueling or Following Democracy? Analyzing the Role of Media Liberalization in Democratic Transition. (Retrieved May 16, 2011, from <http://www.allacademic.com>, 2006)

¹⁵ Darwall, S., Contractarianism/ contractualism, (England: Oxford, 2003)



เกิดแรงผลักดันให้มีการรายงานข่าวเฉพาะความจริง (Just the Facts)¹⁶ โดยแนวคิดความรับผิดชอบทางสังคม ได้พัฒนาเป็นหลักการจริยธรรมสื่อมวลชน 2 หลักการสำคัญ ได้แก่ พลวัต (Proactive) และการควบคุมตนเอง (Restraining) โดยหลักการพลวัต ได้แก่ การกำหนดหน้าที่ของสื่อมวลชนมากกว่าเสรีภาพในการตีพิมพ์ หรือแสดงออก แต่รวมถึงหน้าที่ในการรายงานข้อเท็จจริงครอบคลุมทุกประเด็นอย่างถูกต้องมากที่สุด (Seek Truth and Report It) โดยเป็นอิสระจากการแทรกแซง (Act Independently) ส่วนหลักการควบคุมตนเอง หมายถึง การใช้เสรีภาพในการรายงานข่าวอย่างมีความรับผิดชอบ ลดผลกระทบเชิงลบ (Minimize Harm) ที่มีต่อเหยื่อ เยาวชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ และความรับผิดชอบ (Accountable) ต่อสาธารณะชนจากการตัดสินใจของบรรณาธิการ แนวคิดดังกล่าวได้ขยายไปสู่หลักการของ Hutchins Commission (ชื่ออย่างเป็นทางการคือ Commission on Freedom of the Press) ซึ่งนำเสนอหลักการจริยธรรมสื่อมวลชนว่า มีหน้าที่ ต้องนำเสนอความจริงอย่างครอบคลุม และแสดงถึงการคิดวิเคราะห์ (Truthful, Comprehensive, and Intelligent Account) เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนความคิด และการวิพากษ์ (a Forum for the Exchange of Comment and Criticism) เป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม (Representative Picture of the Constituent Groups in Society) นำเสนอและอธิบายซึ่งเป้าหมาย และค่านิยมของสังคม (Presentation and Clarification of the Goals and Values of Society) และส่งเสริมการเข้าถึงการพัฒนาทางปัญญา (Provide Full Access to the Day's Intelligence)¹⁷ แนวคิดนี้ได้กลายเป็นหลักการจริยธรรมกระแสหลักที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อสื่อมวลชนในยุโรป และประเทศญี่ปุ่น¹⁸ ในช่วงต่อมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังได้กลายเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมให้แก่แนวคิดจริยธรรมวิชาชีพสื่ออื่น เช่น สิทธิสตรี หรือความรับผิดชอบต่อชุมชน

ทฤษฎีนี้จึงเกิดขึ้นจากการที่สื่อมวลชนทั้งหลาย ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น โดยมีการจัดทำจรรยาบรรณต่าง ๆ ขึ้น และคำนึงถึงความต้องการของประชาชนมากขึ้น จุดสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ สื่อมวลชนมีหน้าที่แจ้งข่าวสาร ให้ความบันเทิง ยกย่องสติปัญญา

¹⁶ Mindich, D. T. Z., *Just the Facts: How 'Objectivity' Came to Define American Journalism*. (New York: New York University Press, 1998)

¹⁷ Cronin, M., & McPherson, J., *Reaching for Professionalism and Respectability: The Development of Ethics Codes in the 1920s*. (KS: Lawrence, A paper presented at the annual conference of the American Journalism Historian's Association, October, 1992).

¹⁸ Tsukamoto, S., *Social responsibility theory and the study of journalism ethics in Japan*. (Journal of Mass Media Ethics, 21(1), 2006), 54–68.



ของประชาชน ให้เห็นคุณค่าของการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการควบคุมสื่อมวลชน ทำโดย
มติของประชาชน ปฏิบัติของผู้อ่านผู้ฟัง และจริยธรรมในทางวิชาชีพ หลักการสำคัญทฤษฎี
ความรับผิดชอบต่อสังคมสรุปได้ ดังนี้

- 1) สื่อมวลชนควรจะต้องยอมรับ และปฏิบัติให้ลุล่วงในภาระหน้าที่ที่เป็นพันธกิจต่อสังคม
- 2) ภาระหน้าที่เหล่านี้ โดยหลักสำคัญต้องบรรลุถึงมาตรฐานวิชาชีพในด้านข่าวสาร สังคม
ความถูกต้อง ความเป็นกลาง และความสมดุล
- 3) ในการยอมรับ และนำไปปฏิบัติของภาระหน้าที่เหล่านี้ สื่อมวลชนจะควบคุมตนเองภายใต้
กรอบแห่งกฎหมายและสถาบันที่ดำรงอยู่
- 4) สื่อมวลชนควรจะต้องหลีกเลี่ยงสิ่งใดก็ตามอาจจะนำไปสู่อาชญากรรม ความรุนแรง หรือ
ความไม่สงบ หรือแสดงความก้าวร้าวต่อเชื้อชาติ หรือศาสนาของชนกลุ่มน้อยในสังคม
- 5) สื่อมวลชนโดยทั่วไปควรจะต้องเปิดกว้าง และสะท้อนความหลากหลายของสังคม เปิดโอกาสให้
ความคิดเห็นของทุกฝ่ายได้เข้าถึง และให้สิทธิประชาชนในการที่จะตอบกลับมายังสื่อมวลชน
- 6) สังคม และสาธารณะมีสิทธิที่จะคาดหวังการปฏิบัติในระดับมาตรฐานที่สูงของ สื่อมวลชน
และการแทรกแซงอาจจะต้องถือว่าไม่เป็นเรื่องผิด หากเพื่อความดีงามของสาธารณะ
- 7) นักวารสารศาสตร์ และวิชาชีพสื่อมวลชนจะต้องเป็นที่วางใจหรือเชื่อถือได้ของสังคม
เช่นเดียวกับนายจ้างหรือตลาดผู้บริโภคสื่อ¹⁹

จากแนวคิดดังกล่าว จิตรระพี ทรัพย์แสนดี²⁰ ได้เสนอกลไกความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนไว้
2 แนวทางด้วยกัน ดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

- 1) ปรับโครงสร้างสภาวิชาชีพ โดยแยกหน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนจากสภาวิชาชีพ ซึ่งเปิดให้มี
ส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้ามามีส่วน อาทิ ประชาชน ผู้ทรงวุฒิทางด้านวิชาชีพ วิชาการ เพื่อให้มี
ประสิทธิภาพ
- 2) กำหนดการรายงานผลการตรวจสอบ หรือการชี้แจงคุณภาพการปฏิบัติงานต่อสาธารณะ
หรือผู้ร้องเรียนอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอในการปฏิบัติ

- 1) เพิ่มบทบาทเชิงรุกในการประชาสัมพันธ์การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

¹⁹ อ้างแล้ว ใน 8

²⁰ จิตรระพี ทรัพย์แสนดี, ข้อเสนอการสร้างระบบความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนไทย, (วารสารศาสตร์, 3(2), 2553), 88-107.



- 2) หาช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงสภาวิชาชีพ หรือผู้ร้องเรียนให้มากขึ้น
 - 3) อบรมให้ความรู้ต่อผู้เข้าสู่วิชาชีพ โดยสภาวิชาชีพอย่างจริงจัง เพื่อสร้างการรับรู้และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบที่พร้อมถูกตรวจสอบจากสาธารณะ
 - 4) จัดทำคู่มือ ให้ผู้ประจำวิชาชีพที่สนใจศึกษาด้วยตนเอง
 - 5) สนับสนุนองค์กรผู้รับสาร หรือสร้างเครือข่ายผู้บริโภคขึ้น
 - 6) จัดทำการวิจัยและสำรวจความคิดเห็นของสาธารณะชนต่อกลไกต่าง ๆ เพื่อประเมินการดำเนินการ และทำสถิติเพื่อให้เห็นพัฒนาการความสำเร็จหรือล้มเหลว
 - 7) การให้ความรู้การรู้เท่าทันสื่อ ในกลุ่มพลเมือง โดยเฉพาะกลุ่มผู้อ่อนไหว เช่น เยาวชน
- สรุปได้ว่าแนวคิดเสรีภาพนิยม และความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนต้องควบคู่กันเสมอ สื่อจะสะท้อนให้สังคมเกิดการพัฒนา การเรียนรู้และขับเคลื่อนสังคมไปในด้านไปต่าง ๆ ซึ่งถือว่า มีบทบาทอย่างมากในสังคม ซึ่งบทบาทหน้าที่ (Functions) ที่นิยามตามนักวิชาการ นักวิชาชีพ ด้านสื่อมวลชน จากเอกสารตำราวิชาการ และงานวิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ คือ²¹
- 1) หน้าที่รายงานข่าวสารความเคลื่อนไหวในสังคม (to Inform)
 - 2) ให้ความรู้
 - 3) ให้การศึกษา
 - 4) บทบาททางเผื่อระวังทางสังคม
 - 5) เชื่อมโยงทางด้านสังคมหรือสมาชิก
 - 6) ถ่ายทอดวัฒนธรรม
 - 7) ให้ความบันเทิง
 - 8) หน้าที่ด้านการเมือง จะต้องให้ข่าวสารข้อมูลเพื่อช่วยให้ประชาชนได้ตัดสินใจในการเมืองได้ โดยเฉพาะการต่อสู้กับความพยายามของรัฐบาลในการบริหารประเทศอย่างมีเบื้องหลัง
 - 9) หน้าที่ในการสร้างวาระในสังคม (The Agenda-Setting Function) กำหนดเรื่องราวที่สาธารณชนสามารถนำมาพูดคุยจนกลายเป็นวาระทางสังคมได้
 - 10) เป็นสื่อกลางโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าให้ผู้บริโภค
 - 11) บทบาทสุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog)

²¹ สุรัชย์ เลาคำ, องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทสุนัขเฝ้าบ้านของนักหนังสือพิมพ์. (วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 13(2), 2553)



ในด้านมุมมองของผู้รับสารที่มีต่อบทบาทสื่อมวลชนนั้น Chung (2007) ได้ทำการสำรวจทางอินเทอร์เน็ตเพื่อวัดการรับรู้ต่อบทบาทของนักข่าวและการใช้ปฏิสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต พบว่าผู้รับสารรับรู้บทบาทของสื่อมวลชน 3 ลักษณะ คือ

- 1) เป็นผู้ตีความเหตุการณ์และนำไปเผยแพร่
- 2) เป็นผู้ระดมความร่วมมือทางการเคลื่อนไหวทางสังคม
- 3) การขึ้นนำทางสังคม

ประเทศไทยได้เกิดวิกฤติทางการเมือง ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา สื่อมวลชนจึงต้องเป็นที่พึ่งของประชาชน ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน คือ บทบาทสุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog) Perse²² ชี้ให้เห็นว่าในช่วงเวลาภาวะวิกฤติทางสังคม หากอธิบายการทำความเข้าใจสื่อมวลชนในสังคมโดยใช้แนวคิดเชิงหน้าที่ ชี้ให้เห็นว่าหน้าที่ของสื่อมวลชนในสังคม ได้แก่ การตรวจสอบ ติดตามข่าวสาร การสร้างความสัมพันธ์กระบวนกรสังคมประภิต และความบันเทิง จะพบว่า ในภาวะที่ประชาชนต้องพึ่งพาสื่อมวลชน สื่อมวลชนจึงเป็นแหล่งที่กระจายข่าวสาร แต่ด้วยข้อจำกัดในการทำงานในภาวะวิกฤติ หน้าที่ด้านการสร้างความมั่นคงให้กับสังคม จึงเป็นหน้าที่ที่สังคมและผู้รับสารคาดหวัง ทำนองเดียวกันนั้นงานของ Stone, O'Donnell และ Banning²³ ทำการศึกษาผู้อ่านหนังสือพิมพ์ว่าให้การสนับสนุนแก่นักหนังสือพิมพ์ในการทำหน้าที่สุนัขเฝ้าบ้าน พบว่า ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ยังเชื่อว่าหนังสือพิมพ์ยังคงต้องแสดงบทบาทสุนัขเฝ้าบ้าน และไม่เพียงเท่านั้นยังเชื่อว่าหนังสือพิมพ์ต้องแสดงบทบาทสุนัขเฝ้าบ้านให้สำเร็จอีกด้วย สรุปได้ว่าประชาชนคาดหวังให้หนังสือพิมพ์แสดงบทบาทนี้ และมีบางส่วนยินดีสนับสนุนให้หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่นี้ ดังนั้น หากหนังสือพิมพ์/สื่อมวลชน มีบทบาทหน้าที่รายงานข่าวเชิงสืบสวน (Investigative Journalism) ทางการเมืองก็จะส่งผลต่อสังคมโดยตรง รวมถึงสร้างให้สังคมมีส่วนร่วมในการตรวจสอบนักการเมือง หรือรัฐบาล ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้²⁴

จากบทบาทสื่อมวลชนข้างต้นนั้น ซึ่งสุรชัย เลาคำ²⁵ ได้สรุปให้เห็นว่า ปัจจัยที่สื่อมวลชนจะแสดงบทบาทสื่อมวลชนได้ หรือไม่นั้นเกิดจาก

- 1) ทักษะและคุณสมบัติในการแสวงหาข่าว (เชิงสืบสวน)

²² อ้างแล้ว ใน 14

²³ Stone, G. C., O'Donnell, K.M., & Banning, S., Public perceptions of newspaper's watchdog role, (Newspaper Research Journal, 18(1-2), 1997), 86-102.

²⁴ อาคม สุวรรณกันธา, การรายงานข่าวสืบสวนทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยและผลกระทบต่อการรับรู้ของสังคม, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542)

²⁵ อ้างแล้ว ใน 11



- 2) นโยบายการเสนอข่าวเพื่อผลกำไร
- 3) ปัญหาและอุปสรรคในการทำข่าวเชิงสืบสวน
- 4) กรอบข้อบังคับทางกฎหมาย จริยธรรมวิชาชีพ และความคาดหวังทางสังคม
- 5) อิทธิพลทางการเมือง
- 6) ข้อจำกัดในการบริหารงานข่าวของกองบรรณาธิการ
- 7) ระบบการฝึกฝนด้านวิชาชีพหนังสือพิมพ์/วารสารศาสตร์
- 8) การมุ่งนำเสนอข่าวชาวบ้าน (ข่าวเบา)
- 9) การสร้างพันธมิตรในการทำข่าวเชิงสืบสวนจากเพื่อนร่วมวิชาชีพ
- 10) เน้นการทำข่าวบุคคลที่มีชื่อเสียงสำคัญในตำแหน่งทางการเมือง
- 11) ความซับซ้อนของข่าวเชิงสืบสวน
- 12) ผลกระทบต่อผู้สื่อข่าว
- 13) ผลกระทบต่อการบริหารธุรกิจสื่อ

จากภาพรวมที่กล่าวมา สรุปได้ว่า เสรีภาพสื่อมวลชน และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ตัวชี้วัดที่เห็นได้ชัดเจนในเสรีภาพของสื่อมวลชน คือ ระบบการเมือง หรือสถานการณ์ทางการเมืองของแต่ละประเทศนั้น ๆ หากระบบการเมืองปกครองแบบเสรีนิยมก็ย่อมแสดงว่าสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการทำหน้าที่มากขึ้น และทำให้สื่อมวลชนต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมไปด้วย ดังนั้น หากมีทั้งสองสิ่งเกื้อกูลกันไป สื่อมวลชนก็จะมีบทบาทหน้าที่ด้านต่าง ๆ ทั้งในแง่การให้ข้อมูลข่าวสารในประเด็นต่าง ๆ อาทิ ด้านสังคม การเมือง การศึกษาและเศรษฐกิจ รวมถึงยกระดับภูมิปัญญาของประชาชนและพัฒนาคุณภาพด้านต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย และยังรวมไปถึงการที่สื่อมวลชนต้องทำหน้าที่บทบาทสุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog) คอยตรวจสอบ ตรวจจับ ผู้ที่ไม่หวังดี ทำให้ประเทศเสียหาย หรือกล่าวได้ว่า การคอร์รัปชันจากกลุ่มข้าราชการ กลุ่มนายทุนต่าง ๆ ซึ่งในประเด็นนี้ ถือเป็นการรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนนั่นเอง โดยบทบาทนี้จะนำไปสู่การพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งผู้วิจัยต้องการนำปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนี้ไปศึกษา เพื่อให้ทราบถึงบทบาทสื่อมวลชน ณ ปัจจุบันว่าประชาชนมีการรับรู้และตระหนักถึงปัจจัยด้านใดบ้าง

2.4 ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมแบบโซเวียต (Soviet-Totalitarian Theory)

แนวความคิดของทฤษฎีนี้ก่อกำเนิดขึ้นในโซเวียต รัสเซีย จากปรัชญาของมาร์กซ์-เลนิน- สตาลิน ผสมกับแนวความคิดของเฮเกล และความคิดของคนรัสเซีย ในศตวรรษที่ 19 สื่อมวลชนในระบอบนี้มีหน้าที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จอย่างต่อเนื่องของระบบสังคมนิยมในรัสเซีย หรือพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต รัฐเป็นเจ้าของสื่อมวลชนในนามของสาธารณชน มีการควบคุมอย่างใกล้ชิดโดยรัฐ การมีอยู่ของสื่อมวลชนเปรียบเทียบกับเสมือนอาวุธของรัฐ การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของพรรคกระทำมิได้



อย่างไรก็ดี สื่อมวลชนก็ได้รับการอนุญาตและสนับสนุนให้มีการวิพากษ์วิจารณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานได้ ในกรณีปฏิบัติงานล้มเหลวต่อบทบาทในการจรรโลงไว้ซึ่งรัฐสังคมนิยม ลักษณะของทฤษฎีนี้เป็น พัฒนาการมาจากทฤษฎีอำนาจนิยมและวิธีการของนาซีในเยอรมันและฟาสซิสต์ในอิตาลี ปัจจุบันการ ล่มสลายของสหภาพโซเวียต รัสเซียทำให้การปฏิบัติตามแนวปรัชญานี้โดยสื่อมวลชนลดความเข้มงวด ลง แม้จะมีปรากฏการณ์ในระบบสื่อมวลชนของประเทศสังคมนิยมอื่นอยู่บ้าง เช่น ประเทศจีน แต่ ก็พบน้อยมากขึ้น โดยหลักการของทฤษฎีสื่อมวลชนของโซเวียตคอมมิวนิสต์ สรุปได้ดังนี้²⁶

- 1) สื่อมวลชนจะต้องบริการรับใช้ผลประโยชน์ และอยู่ในการควบคุมของหน่วยงานชนชั้น แรงงาน
- 2) สื่อมวลชนไม่ควรเป็นเจ้าของโดยเอกชน
- 3) สื่อมวลชนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยวิธีการขัดเกลากองทัพสังคม ไปสู่บรรทัดฐานที่ต้องการ ให้การศึกษา ให้ข่าวสาร และผลักดันให้มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง
- 4) ภายใต้การรับผิดชอบต่อสังคม สื่อมวลชนควรจะต้องตอบสนองความปรารถนาและความ ต้องการจำเป็นของผู้รับสาร
- 5) สังคมมีสิทธิจะใช้วิธีการเซ็นเซอร์หรือตรวจตรา หรือวิธีการทางกฎหมายอย่างอื่นเพื่อป้องกัน หรือลดโทษการเผยแพร่ที่เป็นปฏิปักษ์กับสังคม
- 6) สื่อมวลชนควรจะทำให้ความเห็นเกี่ยวกับสังคมในลักษณะที่สมบูรณ์ และตรงความเป็นจริงตาม หลักการของมาร์กซ์-เลนิน
- 7) สื่อมวลชนควรจะต้องสนับสนุนความเคลื่อนไหวในทางก้าวหน้าทั้งในประเทศ และต่างประเทศ
- 8) นักวารสารศาสตร์เป็นนักวิชาชีพที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งมุ่งมั่น และมีแนวความคิดสอดคล้อง กับผลประโยชน์สูงสุดของสังคม

2.5 ทฤษฎีแนวการตีความและการเคลื่อนไหวทางสังคม (Interpretation and Activism Theories)

โดยกลุ่มทฤษฎีนี้มองว่าสื่อแบบเสรีนิยมไม่ควรมีหน้าที่เฉพาะการรายงานความเป็นจริง แต่ สื่อมวลชนสามารถเป็นกลไกในการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยควรพยายามอธิบายถึงความสำคัญของ เหตุการณ์เพื่อวัตถุประสงค์ในการปฏิรูปสังคม (Seeks to Reform Society) ในแนวคิดนี้ สื่อมวลชน ถูกมองว่าไม่ควรเป็นเพียงผู้รายงานความจริง (Stenographers of Fact) แต่สามารถเปลี่ยนเป็น ตัวแทนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยหลังจากทศวรรษที่ 1930 เป็นต้นมา นักวิชาการสื่อมวลชน

²⁶ อ้างแล้ว ใน 8



ในระดับนานาชาติ ตลอดจนสมาคมสื่อมวลชน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการรายงานข่าวที่มากกว่า การรายงานข้อเท็จจริง สืบเนื่องจากความต้องการอธิบายถึงเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในเชิงลึกทั่วโลก อาทิ สงคราม และวิกฤติเศรษฐกิจ เช่น เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression)²⁷ สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์เป็นผู้นำร่องแนวคิดดังกล่าวผ่านการตีพิมพ์คอลัมน์การวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญ ทุกสัปดาห์ผ่านหนังสือพิมพ์ช่วงสุดสัปดาห์ โดยกระแสสื่อมวลชนตามแนวทางนี้ความจะเริ่มทวีพลังขึ้น ในช่วงหลังของศตวรรษที่ 20 ผ่านสื่อมวลชนที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ สื่อมวลชนประเภทวารสาร ศาสตร์วรรณกรรม (Literary Journalists) และภายหลังสื่อมวลชนประเภทวารสารศาสตร์ออนไลน์ (Online Journalists) ในขณะเดียวกัน ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา นักวารสารศาสตร์ที่นิยม การเคลื่อนไหวทางสังคม (Activist Journalists) ได้เริ่มเพิ่มเติมนิยามการให้ความรู้แก่สาธารณะชน (Informing the Public) เป็นการท้าทายฐานันดร การต่อต้านสงคราม และการส่งเสริม การเคลื่อนไหวเพื่อประโยชน์ทางสังคม โดยการรณรงค์กระตุ้นสังคมให้มีการต่อต้านนโยบายรัฐที่ อยุติธรรม หรือโหดเหี้ยม ตลอดจนพฤติกรรมฉ้อฉลของรัฐ และเอกชน²⁸ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้พัฒนา มาเป็นแนวคิดสื่อประชาสังคม (Civic Journalism) ซึ่งเล็งเห็นว่าสื่อมวลชนควรเป็นจุดประเด็น และ กระตุ้นการมีส่วนร่วมเชิงสังคม โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การนำเสนอข่าวแบบวิเคราะห์ ถึงรากเหง้าของปัญหา การสร้างจิตสาธารณะแก่ประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอภิปราย ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มีบทบาทในการหาข้อยุติปัญหา หรือหาทางออกให้กับสังคม และเป็น กลางในการประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการแก้ปัญหา เพื่อการพัฒนาสังคมไปในทางที่ดีขึ้น²⁹

2.6 ทฤษฎีจริยธรรมชุมชน (Communitarian Ethics Theory)

แนวคิดจริยธรรมสื่อมวลชนที่สะท้อนการพัฒนาทางการเมือง กฎหมาย และจริยธรรมชุมชน ซึ่งให้ความสำคัญกับธรรมชาติการอยู่รวมกลุ่มเป็นสังคมของมนุษย์ และประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง³⁰ โดยแนวคิดนี้มองว่าสื่อมวลชนแบบเสรีนิยม หรือแนวคิดอื่น ๆ ยังไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ สาธารณะได้อย่างแท้จริง ดังนั้นวิชาชีพสื่อมวลชนจำเป็นต้องสนับสนุนค่านิยมร่วมกันของสังคม และ หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งได้พัฒนาไปสู่วัตถุประสงค์ของจริยธรรมสื่อมวลชนเพื่อการสร้างให้ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างมีเหตุผลระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลง ของประชาสังคมในทางที่ดีขึ้น (Civic Transformation) ซึ่งแนวคิดในกลุ่มนี้มีการพัฒนาไปใน

²⁷ MacDougall, Curtis. (1957). *Interpretive reporting* (3rd ed.). New York: MacMillan.

²⁸ Filler, L., *The muckrakers*, (CA: Stanford University Press, 1968)

²⁹ Rosen, J., *Getting the connections straight: Public journalism and the troubles in the press*, (New York: Twentieth Century Fund Press, 1996).

³⁰ Peden, C., & Hudson, Y., *Communitarianism, liberalism and social responsibility*. (New York: E. Mellen Press, 1991).



ทางเดียวกันกับทฤษฎีจริยธรรมเพื่อการพุ่มพัก (Theories of Care) ซึ่งมีแนวคิดว่าการส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์ และการปกป้องชุมชนมีความสำคัญกว่าการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนดังเช่นในอดีต³¹ โดยการพัฒนาจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในหลักการจริยธรรมเพื่อการพุ่มพัก เป็นหนึ่งในการตอบโต้การพัฒนาของสื่อใหม่ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามักรายงานข่าวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของแหล่งข่าวเหยื่อ หรือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ (Insensitive to Story Subjects and Sources) ซึ่งหากการรายงานข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้นำระบบแนวคิดตามหลักการจริยธรรมเพื่อการพุ่มพักไปใช้ในวิชาชีพสื่อมวลชน จะสามารถสร้างให้เกิดการรายงานข่าวที่ครบถ้วนทุกมิติ ตรงกับความต้องการของผู้ชมผู้ฟัง และมีความเห็นอกเห็นใจผู้ที่เกี่ยวข้อง (Compassion, Subjectivity, and Need)³²

3. แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง

การศึกษาระบบสื่อมวลชนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้น วิเคราะห์โดยการเชื่อมโยงกับแนวคิดหลัก 3 แนว คือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคม อุตสาหกรรมสื่อมวลชน และเนื้อหา/ผลผลิตของสื่อมวลชน นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าการศึกษาโดยเชื่อมโยงทั้ง 3 แนวคิดไว้ด้วยกันจะทำให้เข้าใจสภาพของระบบสื่อสารมวลชนที่เป็นอยู่ในประเด็นต่าง ๆ เช่น การเป็นเจ้าของปัจจัยผลผลิตที่เกี่ยวข้องสื่อ และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องระบบตลาดของสื่อ รวมไปถึงระบบการควบคุมสื่อด้วยกลไกทางเศรษฐกิจ และการเมืองไว้ได้ชัดเจน ทั้งนี้กลุ่มแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองเสนอว่า การเข้าใจสื่อผลผลิตของสื่อ และเนื้อหาของสื่อได้นั้น ต้องพิจารณาสื่อในฐานะ “สื่อเป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่งที่ทำกำไรผลิตไปเพื่อขายหวังผลกำไร” โดยนักวิชาการกลุ่มนี้เชื่อว่า ส่วนหนึ่งของเนื้อหาสื่อถูกกำหนดมาจากระบบตลาด และอีกส่วนหนึ่งถูกกำหนดมาจากผลประโยชน์ของเจ้าของเงินทุน หรือผู้ตัดสินใจในระดับนโยบาย

จากสถานะที่สื่อมวลชนมาดำเนินกิจการในระบบทุนนิยมนี้ กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองทำนายถึงผล หรือปรากฏการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนี้

1) เกิดการรวมศูนย์ของตลาดในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการรวมศูนย์ของทุน และการกระจุกตัวของสื่อในตลาดผู้บริโภค

³¹ Patterson, P., & Wilkins, L., *Media ethics: Issues and cases*, 4th ed., (New York: McGraw-Hill, 2002)

³² Black, J., *Foreword*, (Journal of Mass Media Ethics, 21(2&3), 2006), 99–101.



2) ผู้ทำงานสื่อต้องใช้กลยุทธ์ในการผลิตที่ลดความเสี่ยงได้น้อยที่สุด เช่น การนำเอาละครโทรทัศน์ที่เคยสร้างแล้ว และเป็นที่ยอมรับกันดีของผู้ชมมาสร้างใหม่ ทำให้ไม่มีผู้ผลิตรายการใดที่กล้าทวนกระแสตลาด ดังนั้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่หายาก

3) อำนาจการเป็นเจ้าของสื่อจะตกอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อย ซึ่งเป็นแนวโน้มเดียวกับการกระจุกตัวและรวมศูนย์ของทุกทุกประเภท

Murdock และ Golding นักทฤษฎีสายเศรษฐศาสตร์การเมือง วิเคราะห์ว่าผลที่ตามมาจากระบบการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมภายใต้ระบบเศรษฐกิจและทุนนิยม คือ ความหลากหลายของรูปแบบ และเนื้อหาของสื่อจะลดลง วิธีการที่ระบบจะคัดเอาแต่ผู้ที่สามารถชนะการแข่งขันทางธุรกิจไว้ ทำให้เหลือผู้ชนะเพียงไม่กี่ราย ความหลากหลายจึงลดน้อยลงไปตามส่วน สื่อบางประเภทที่เป็นเสียงส่วนน้อย หรือสื่อกระแสรองจึงมีพลังเสียงน้อย เมื่อขนาดของตลาดผู้บริโภคเข้ามาเป็นตัวตัดสินว่าสื่อใดประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว การเสนอรูปแบบ และเนื้อหาของสื่อจึงต้องเป็นเรื่องที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคย และยอมรับได้ง่าย เป็นค่านิยม ความเชื่อหลักของสังคม ส่วนรูปแบบที่สวนกระแส และตั้งคำถามกับค่านิยมเดิมของสังคมจะถูกตัดออกไป ดังนั้น เราจะเห็นรายการที่เป็นแนวเดียวกัน หรือการนำเอาละคร หรือเพลงที่เป็นที่นิยมมาผลิตซ้ำ หรือออกอากาศใหม่ สรุปได้ว่าการใช้แนวการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างว่า การถ่ายทอดอุดมการณ์กระแสหลักของสังคมไม่ได้เกิดขึ้นด้วยเจตนาของเจ้าของกิจการสื่อสารมวลชน หรือนายทุนคนใด แต่เป็นไปตามเงื่อนไขและกลไกทางเศรษฐกิจของกระบวนการผลิตในระบบทุนนิยม ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดว่าจะผลิตสินค้าใดออกมาอย่างไร

สรุปกรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน ซึ่งมีพื้นฐานของแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย และเคยมีการใช้อธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์จริยธรรมสื่อในงานวิจัยต่าง ๆ ในอดีตมาอย่างแพร่หลายมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาการศึกษาในปัจจุบัน ร่วมกับการอธิบายถึงแนวคิดบรรทัดฐานสื่อมวลชน 6 รูปแบบ ซึ่งมีการกล่าวถึงบรรทัดฐานสื่อมวลชนทั่วโลกว่ามีพื้นฐานการดำเนินงานมาจาก 6 บรรทัดฐานนี้ ถึงแม้ในปัจจุบันอาจมีการแยกมุมมองที่ต่างกันออกไปมากขึ้น แต่แนวคิดบรรทัดฐานนี้ ยังคงสามารถอธิบายการทำงานของสื่อภายใต้ระบบการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้พิจารณาถึงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบันที่มีสายสัมพันธ์อันแนบแน่นกับระบบทุน และการประพฤติละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนส่วนใหญ่ก็มักถูกสันนิษฐานว่า เกิดขึ้นจากอิทธิพลของระบบทุนนิยมตามหลักการของแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง



บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัย เรื่อง มาตรฐานจริยธรรมสื่อ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยพิจารณาจากความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ในการทำงาน และประสบการณ์ด้านวิชาการ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน และการสื่อสารมวลชน จากบุคลากรในหน่วยงานการศึกษาและองค์กรวิชาชีพที่มีความหลากหลาย ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม
คณะวารสารศาสตร์และการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2) อาจารย์ ดร.อรรถพล เจริญถาวร
คณะวารสารศาสตร์และการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนัญสรุ อรณพ ณ อยู่ชยา
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- 4) อาจารย์ ดร.เจษฎา ศาลาทอง
ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย
- 5) อาจารย์ ดร.อดิพล เอื้อจรัสพันธ์
วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 6) นายเอกรัฐ ตะเคียนนุช
ผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์ช่องวัน 31
- 7) นางสาวประวีณมัย บ่ายคล้อย
ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

ส่วนคณะนักวิจัยซึ่งเป็นผู้ดำเนินการสนทนา และเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 คน ดังนี้

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ท แสนทวี
- 2) อาจารย์ ดร.ศศิธร ยูวโกศล
วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการสื่อมวลชนในระดับภูมิภาค จำนวน 4 ครั้ง ใน 4 ภูมิภาค และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร คลิปวิดีโอ สารสนเทศออนไลน์ เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม และผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1) ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติงานสื่อซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญผ่านระบบการสื่อสารออนไลน์ เนื่องจากเป็นช่วงที่รัฐบาลมีแนวทางให้ปฏิบัติงานในที่พักอาศัยและการเว้นระยะห่างทางสังคม โดยใช้เวลาในการสนทนากลุ่มรวมทั้งสิ้น 3 ชั่วโมง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2563 เวลา 13.30 – 16.30 น.

2) การประชุมเชิงปฏิบัติการสื่อมวลชนในระดับภูมิภาค จำนวน 4 ครั้ง ใน 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์แนวปฏิบัติ (Guideline) การปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพ

2.2 การเก็บข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นจริยธรรม และการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชน ตลอดจนสารสนเทศออนไลน์ เช่น คลิปวิดีโอ ข่าว ประเด็นข่าว เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสรุปความหรือสาระสำคัญจากการเก็บข้อมูล ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลแบบตีความหมายโดยผู้วิจัย ในประเด็นต่าง ๆ ตามกรอบในการศึกษาวิจัยโดยใช้แนวคำถาม และแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบกึ่งโครงสร้าง ดังนี้

1) พิจารณาประเด็นปัญหา สถานการณ์ และวิเคราะห์สภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาของสื่อแพร่ภาพกระจายเสียงและสื่อออนไลน์ที่สำคัญ

2) วิพากษ์การนำหลักจริยธรรมสื่อไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง ระหว่างสื่อมวลชนไทยกับสื่อมวลชนในต่างประเทศ และบทเรียนที่ดี (Best Practice) จากต่างประเทศเกี่ยวกับการนำแนวปฏิบัติเรื่องจริยธรรมสื่อไปใช้ในการทำงานจริง



3) การให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการปัญหาจริยธรรมสื่อในประเทศไทย ตามหลักการจริยธรรมขององค์กรกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์องค์กรในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์หลักการจริยธรรมของผู้ประกอบการวิชาชีพ

3.1) ระดับองค์กรสื่อ ได้แก่ หลักผลประโยชน์สาธารณะ หลักความเป็นอิสระ หลักสิทธิมนุษยชน หลักความสุจริต ซื่อสัตย์ หลักความโปร่งใส หลักธรรมาภิบาล หลักการยอมรับการตรวจสอบ หลักความคุ้มค่า

3.2) ระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ จริยธรรม ความเป็นอิสระ สิทธิมนุษยชน ความทั่วถึง ความเท่าเทียม ความหลากหลาย การพัฒนา (ยกระดับคุณภาพของวิชาชีพ) หลักพื้นที่สาธารณะ หลักความถูกต้องเที่ยงตรง วัตถุวิสัย หลักความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ความสมดุล เป็นธรรม ผลประโยชน์สาธารณะ เกียรติยศศักดิ์ศรี

4) แนวทางในการจัดอบรมหรือจัดหลักสูตรหรือจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศไทยที่เหมาะสม หรือการนำเสนอถึงหลักสูตรอบรมหรือการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพ

3.2 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ภายหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่ม และผลการประชุมเชิงปฏิบัติการสื่อมวลชนในระดับภูมิภาค โดยคณะผู้วิจัยเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยจะได้ทำผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ และวิชาชีพสื่อมวลชน จำนวน 9 ท่าน พิจารณาให้ความเห็นต่อแนวปฏิบัติ (Guideline) การปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพ

รายชื่อผู้ให้เชี่ยวชาญทั้ง 9 ท่าน มีดังนี้

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม

คณะวารสารศาสตร์และการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนัญสร อรรถพร ณ อยุธยา

คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว

ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ ชัยนันท์

คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สามมิติ สุขบรรจง

วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



- 6) อาจารย์ ดร.เจษฎา ศาลาทอง
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย
- 7) อาจารย์ ดร.อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์
วิทยาลัยนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 8) อาจารย์ ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์
วิทยาลัยนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 9) อาจารย์ รินทร์ลภัส เกตุวีระพงษ์
ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หรือความตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแนวปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพทั้ง 4 ประเด็น ว่ามีความถูกต้อง เหมาะสมในการเป็นแนวปฏิบัติภายใต้ประเด็นดังกล่าวหรือไม่

จากสูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้องA
R	คือ	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ
$\sum R$	คือ	ผลรวมของคะแนนพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ
N	คือ	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

กำหนดคะแนนของผู้เชี่ยวชาญเป็น +1 หรือ 0 หรือ-1 ดังนี้

- +1 คือ แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นวัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้จริง
- 0 คือ ไม่แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นวัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้
- 1 คือ แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นไม่ได้วัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุ



เกณฑ์การแปลความหมาย

ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ถือว่ายังใช้ไม่ได้ ต้องปรับปรุงแก้ไข

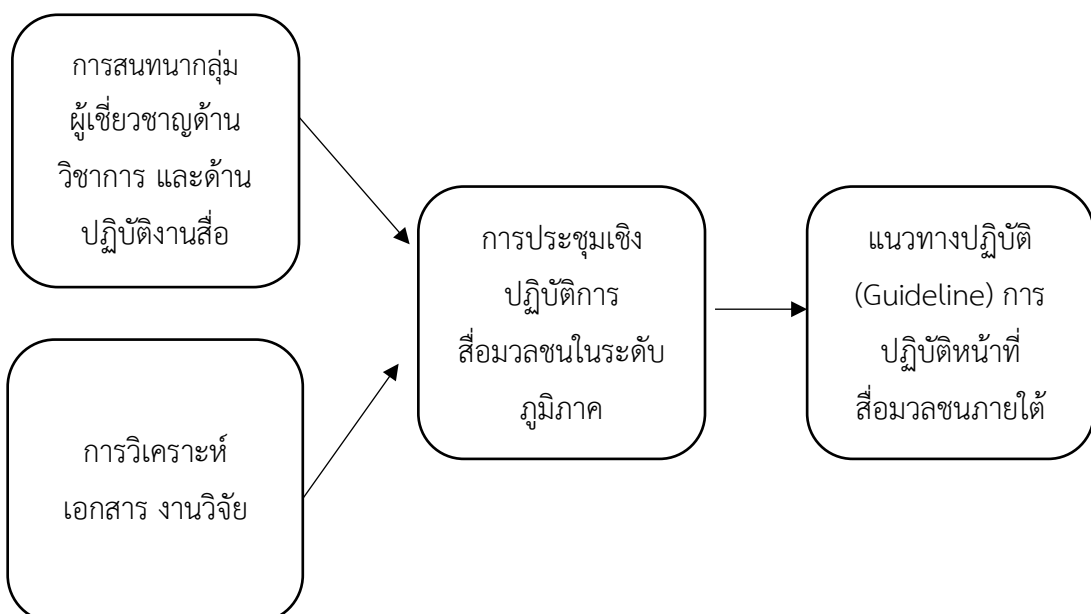
ตัวอย่าง

แบบประเมินความสอดคล้องของแนวปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพที่นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา

ประเด็น	แนวปฏิบัติ	คะแนนการพิจารณา		
		+1	0	-1
	1.			
	2.			
	3.			

กรอบการศึกษา

กรอบในการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางปฏิบัติ (Guideline) การปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพ สามารถแสดงได้ดังนี้





บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง มาตรฐานจริยธรรมสื่อ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ 4 ส่วน ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนซึ่งเป็นที่ยอมรับ และมีการนำไปปฏิบัติในระดับสากล ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนซึ่งเป็นที่ยอมรับ และมีการนำไปปฏิบัติในระดับสากล
- 2) สภาพปัญหาด้านจริยธรรมสื่อมวลชนภายในประเทศ และตัวอย่างกรณีศึกษาในประเทศ และระดับสากล
- 3) การศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานจริยธรรมขององค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพในประเทศ และในระดับสากล
- 4) การวิเคราะห์หลักสูตรการฝึกอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนจากต่างประเทศ และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมในประเทศไทย



1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนซึ่งเป็นที่ยอมรับ และมีการนำไปปฏิบัติในระดับสากล ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนซึ่งเป็นที่ยอมรับ และมีการนำไปปฏิบัติในระดับสากล

1) นิยามของจริยธรรม (Ethics) จรรยาบรรณ (Code of Conduct) และเสรีภาพ (Freedom)

จริยธรรมสื่อมวลชน (Media Ethics) คือ “ประเด็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทางคุณธรรม และมาตรฐานทางคุณธรรมที่ใช้กำกับพฤติกรรม บทบาท และเนื้อหาของสื่อมวลชน” (Oxford, 2011) โดยประกอบด้วย หลักเกณฑ์ทางคุณธรรม มาตรฐานที่กำหนดความเป็นมืออาชีพ บทบาทของสื่อมวลชน ผู้ผลิตเนื้อหา เจ้าของกิจการ และองค์กรผู้กำกับดูแล เนื้อหาประเภทต่าง ๆ เช่น เนื้อหาข่าว บันเทิง ทศนคติ และอื่น ๆ และสื่อสารมวลชน

ส่วนจรรยาบรรณของสื่อมวลชน (Code of Ethics) คือ หลักคุณธรรมของผู้ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชน ที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น รวมถึงก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมสูงสุด (อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์, 2020)

จริยธรรม (Ethics) และจรรยาบรรณ (Code of Conduct) จึงเสมือนธรรมนูญแห่งความประพฤติปฏิบัติอันดีงามซึ่งคนในสายวิชาชีพสื่อมวลชนจะยึดเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อแสดงให้สาธารณชนเห็นว่าสื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม จริยธรรม จรรยาบรรณ เป็นเรื่องของความสมัครใจ ผู้ประกอบอาชีพที่มีจรรยาบรรณต้องอาศัยการพิจารณาจากส่วนลึกของจิตใจ คิดตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งว่าจะเลือกพิจารณาจากอะไร ทำไมจึงเลือกที่จะกระทำในสิ่งนั้น จรรยาบรรณของสื่อมวลชนมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมให้สื่อมวลชน ทำงานอย่างเที่ยงตรงต่อข้อเท็จจริง ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ และยึดถือในประโยชน์ของสาธารณชน ดังจะเห็นได้จากข้อกำหนดแห่งจรรยาบรรณของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่ตราไว้อย่างละเอียด ซึ่งหากสื่อมวลชนสามารถรักษาจริยธรรมของตน คือ การปฏิบัติตามหลักแห่งจรรยาบรรณได้อย่างเต็มที่แล้ว ย่อมจะหวังได้ว่าสาธารณชน คือ คนรับข้อมูลข่าวสารย่อมจะได้ประโยชน์อย่างสูงสุด

เสรีภาพของสื่อมวลชน คือ ผลผลิตของการต่อสู้อย่างหนักหน่วงระหว่างระบอบอำนาจนิยมกับประชาชนในโลกตะวันตก เริ่มตั้งแต่ที่ โจฮานน์ กูเทนเบิร์ก ประดิษฐ์แท่นพิมพ์ชนิดหมุนขึ้น ทำให้สามารถผลิตส่งพิมพ์ได้คราวละมาก ๆ เป็นการค้นพบ และเป็นจุดเริ่มต้นของวงการสื่อสารมวลชน เพราะทำให้ความรู้สามารถกระจายออกไปในวงกว้างสู่สาธารณะ นอกจากสื่อจะทำหน้าที่ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารแล้ว ในยุคแรกสื่อยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความเป็นธรรมของ



ชนชั้นประชาชนกับศาสนจักร และชนชั้นสูง ด้วยการทำหน้าที่สะท้อนความต้องการสาธารณะ บทบาทนี้ของสื่อจึงถูกกำหนดขึ้นโดยปริยายนับแต่นั้น แต่การที่สื่อมวลชนจะสามารถปฏิบัติหน้าที่เช่นนั้นได้ ก็ต้องมีเสรีภาพเสียก่อน (อดิพล เอื้อจรัสพันธ์, 2020) ดังนั้น ทุกสังคม(ประชาธิปไตย) จึงต้องดำเนินการสร้างให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างเสรี และมีอิสรภาพในความคิดเห็นตามสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ชน ซึ่งกำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ 19 ซึ่งกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในด้านดังกล่าว ว่า

“มีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็น และการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารและข้อคิดผ่านสื่อใด และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน” (United Nations, 1948)

การส่งเสริม และปกป้องอิสรภาพในความคิดเห็น และการแสดงออก จำเป็นต้องมีช่องทางในการสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวคิด และข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน โดย UNESCO (2011) อธิบายถึงความจำเป็นในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้สื่อมวลชนมีความเป็นอิสระ มีเสรีภาพในการรายงานข่าวสาร ข้อมูล ที่ครอบคลุมความหลากหลายต่าง ๆ ทางสังคม (Diversity) ด้วยลักษณะโครงสร้างการประกอบหน้าที่ที่หลากหลาย สร้างให้เกิดพหุนิยมในสื่อ (Plurality) โดยไม่จำกัดเฉพาะสื่อของภาครัฐเพียงอย่างเดียว แต่ควรต้องมีสื่อของภาคเอกชน สื่อสาธารณะ ตลอดจนสื่อที่เป็นตัวแทนของกลุ่มที่หลากหลายในสังคม โดยมีการกำกับดูแลกันเอง (Self-Regulating) เนื่องจากเสรีภาพในการแสดงออก จำเป็นต้องมีพื้นฐานมาจากการแลกเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ความคิดเห็น และข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผล และปราศจากอคติ ซึ่งแฝงแนวคิดของการเปิดโอกาสในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้ามาร่วมกำกับดูแลอย่างมีส่วนร่วมด้วย ¹

2) ความจำเป็นในการสร้างจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

ด้วยความสำคัญดังกล่าว จริยธรรม (Ethics) และจรรยาบรรณ (Code of Conduct) ในวิชาชีพสื่อมวลชน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น UNESCO (2009) ได้ระบุถึงความสำคัญในการสร้างจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ไว้ดังนี้

2.1) ความจำเป็นเชิงสังคม (Social Reason) การทำงานของสื่อมีผลกระทบต่อสังคม เนื่องจากการเขียน และการรายงานข่าวของสื่อมวลชนสามารถมีอิทธิพลต่อประชาชนในสังคม

¹ Unesco, *Assessment of Media Development in Croatia*, (France: The International Programme for the Development of Communication, 2011)



ทั้งในเชิงบวก หรือเชิงลบ การทำงานสื่อโดยขาดความรับผิดชอบ อาจสร้างให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสังคมได้ ทั้งในการสร้างให้เกิดอันตรายต่อประชาชน การสูญเสียการยอมรับจากสังคม การสูญเสียบทบาทในการเป็นองค์กรตรวจสอบ และการบั่นทอนหลักการเสรีประชาธิปไตย

2.2) หลักปรัชญา/จริยธรรม (Philosophical/Moral Reason) การทำงานของสื่อเป็นกลไกสำคัญทางปรัชญา/จริยธรรม เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ มีทั้งด้านบวก และด้านลบ ในด้านบวก มนุษย์มีความสามารถในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางกลับกัน มนุษย์ก็สามารถทำร้ายผู้อื่นได้เช่นกัน ดังนั้น สื่อจึงมีหน้าที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมหลักปรัชญา/จริยธรรมที่สร้างให้เกิดความโอบอ้อมอารี การเกื้อกูล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และตรวจสอบรายงานเหตุการณ์ร้าย ประสบการณ์ความเจ็บปวด การกดขี่ ช่มเหิง การทอดทิ้ง ความบาดเจ็บ สงคราม ตลอดจนเหตุการณ์อื่น ๆ เพื่อเป็นการเตือนภัย แจ้งเหตุ และเรียกร้องให้สังคมสามารถรักษาหลักปรัชญา/จริยธรรม ที่คงไว้ซึ่งด้านบวกของมนุษย์ และจำกัดปัจจัยด้านลบของมนุษย์ที่อาจนำไปสู่การทำร้ายผู้อื่น

2.3) เหตุผลเชิงวิชาชีพ (Professional Reason) ตามหลักการเสรีประชาธิปไตย หนึ่งในเสรีภาพของปัจเจกบุคคล คือ เสรีภาพในการแสดงออกทางความคิด ในขณะเดียวกัน สังคมเสรีประชาธิปไตยมีความจำเป็นในการพัฒนาการสื่อสารอย่างมืออาชีพ ภายใต้หลักการของวิชาชีพ สื่อมวลชน เนื่องจากการสื่อสารในลักษณะดังกล่าว สามารถสร้างให้เกิดความรู้ ทักษะ การคิด วิเคราะห์อย่างมีคุณภาพ ความรู้เท่าทัน ให้กับประชาชน ผู้ชม ผู้ฟัง กระบวนการของสื่อมวลชนสามารถรวบรวมข้อเท็จจริง สร้างให้เห็นมุมมอง แนวคิดที่หลากหลาย ขจัดข่าวลือ ด้านข่าวเท็จ และนำเสนอความจริงให้กับสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาแนวความคิดอย่างมีเหตุผล และตัดสินใจอย่างมีหลักการ ซึ่งเป็นเสาหลักสำคัญประการหนึ่งของสังคมเสรีประชาธิปไตย (UNESCO, 2008)

2.4) ความจำเป็นทางการเมือง (Political Reason) สื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ แต่ไม่สามารถได้รับการปฏิบัติเช่นธุรกิจโดยทั่วไป เนื่องจากสื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรักษาระบบประชาธิปไตย และหากใช้อย่างไม่เหมาะสมอาจกลายเป็นเครื่องมือในการทำลายระบบประชาธิปไตยได้ อีกทั้งยังมีความสำคัญในการรักษาหลักนิติธรรม (Rule of Law) ให้คงอยู่ภายในประเทศ โดยการสร้างให้เกิดสื่อที่มีประสิทธิภาพ อาศัยโครงสร้างของระบบที่ปกป้องรักษาเสรีภาพของสื่อ อันประกอบด้วย การแบ่งอำนาจอธิปไตย ระหว่างรัฐบาล รัฐสภา และระบบราชการ (Helbardt, 2020)



3) ความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่างระบบสื่อมวลชน และจริยธรรมสื่อมวลชนในโลก

โครงสร้างของระบบสื่อมวลชน ส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างจริยธรรมสื่อมวลชนในแต่ละประเทศ โดย Hallin และ Mancini (2011) ได้อธิบายถึงความแตกต่างเชิงโครงสร้างของระบบสื่อมวลชน และจริยธรรมของสื่อมวลชน ออกเป็น 3 ระบบ ได้แก่ระบบของประเทศแถบเมดิเตอร์เรเนียน (Mediterranean Model) ระบบของยุโรปเหนือ (Northern European Model) และระบบของอเมริกาเหนือ (Northern American Model) ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่างระบบสื่อมวลชน และจริยธรรมสื่อมวลชนในโลก

	ประเทศแถบเมดิเตอร์เรเนียน (Mediterranean Model) เช่น ประเทศฝรั่งเศส กรีซ อิตาลี โปรตุเกส และสเปน	ยุโรปเหนือ (Northern European Model) เช่น ประเทศออสเตรีย เบลเยียม เดนมาร์ก	อเมริกาเหนือ (Northern American Model) เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดา
การเมืองและสื่อมวลชน	มีความหลากหลายของสื่อมวลชน(Pluralism) แต่สื่อมวลชนได้รับอิทธิพลจาก 1. รัฐบาล 2. พรรคการเมือง 3. ระบบอุปถัมภ์ สร้างให้เกิดความหลากหลายแต่แบ่งขั้ว (Polarized Pluralism)	มีความหลากหลายของสื่อมวลชน (Pluralism) โดย 1. มีความเข้มแข็งของภาคสื่อสาธารณะ 2. สื่อมีอิสระจากการแทรกแซงของรัฐบาล พรรคการเมือง และระบบอุปถัมภ์ สร้างให้เกิดความหลากหลายโดยมีมติร่วมกันของสังคม (Consensual Pluralism)	มีความหลากหลายของสื่อมวลชน (Pluralism) โดย 1. อิสระของสื่อสิ่งพิมพ์ 2. สื่อสาธารณะมีความอ่อนแอ 3. สื่อมีอิสระจากการแทรกแซงของรัฐบาล พรรคการเมือง และระบบอุปถัมภ์ สร้างให้เกิดความหลากหลายโดยมีมติร่วมกันของสังคม (Consensual Pluralism)



	ประเทศแถบเมดิเตอร์เรเนียน (Mediterranean Model) เช่น ประเทศฝรั่งเศส กรีซ อิตาลี โปรตุเกส และสเปน	ยุโรปเหนือ (Northern European Model) เช่น ประเทศออสเตรีย เบลเยียม เดนมาร์ก	อเมริกาเหนือ (Northern American Model) เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดา
จริยธรรม สื่อมวลชน/ ความเป็น วิชาชีพของ สื่อมวลชน	1. ความเป็นวิชาชีพของสื่อมวลชนอ่อนแอ 2. การกำกับดูแลตนเองมีความอ่อนแอ	1. ความเป็นวิชาชีพของสื่อมวลชนเข้มแข็ง 2. การกำกับดูแลตนเองมีความเข้มแข็ง	1. ความเป็นวิชาชีพของสื่อมวลชนเข้มแข็ง 2. การกำกับดูแลตนเองมีความเข้มแข็ง 3. สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับภาคเอกชน แต่ไม่กลายเป็นเครื่องมือของเอกชน แต่มีการพัฒนาสื่อแบ่งขั้วมากขึ้น
กฎหมายและ การกำกับ จริยธรรมสื่อ	1. การกำกับด้วยกฎหมายที่เข้มแข็ง 2. การกำกับดูแลตนเองที่อ่อนแอ 3. หน่วยงานกำกับดูแลได้รับอิทธิพลจากรัฐบาล พรรคการเมือง และระบบอุปถัมภ์	1. การกำกับโครงสร้างพื้นฐานและกำกับเนื้อหาโดยกฎหมาย 2. การกำกับดูแลตนเองเข้มแข็ง 3. หน่วยงานกำกับดูแลเป็นอิสระจากรัฐบาล และการเมือง	1. มีการกำกับดูแลอย่างเข้มแข็งต่อการกระจุกตัวของตลาด 2. การกำกับดูแลตนเองเข้มแข็ง 3. การกำกับดูแลของ FCC ถูกกำหนดโดยประธานคณะกรรมการ FCC ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี



4) แนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชน

จริยธรรมสื่อมวลชน (Journalism Ethics) จัดเป็นสาขาหนึ่งของจริยธรรมประยุกต์ ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้หลักการของจริยธรรมเข้ากับขอบเขตของกิจกรรมในสาขาวิชาชีพ ภายใต้หลักการธรรมาภิบาล สาขาการวิจัยโดยเฉพาะ และวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง (Dimock & Tucker, 2004)² จริยธรรมสื่อมวลชนเป็นการศึกษาด้านจริยธรรมในเชิงจุลภาค ครอบคลุมถึงหลักจรรยาบรรณ (Code of Conduct) และพฤติกรรมที่สื่อมวลชนควร หรือไม่ควรปฏิบัติในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง โดยคำนึงถึงบทบาทของสื่อมวลชนในฐานะเป็นสมาชิกในสังคมที่มีสิทธิ หน้าที่ และบรรทัดฐาน (Norms) ในฐานะเป็นพลเมือง และเป็นมนุษย์คนหนึ่ง โดยมีหลักการสำคัญ ๆ อาทิ การรายงานที่ถูกต้อง และลดผลกระทบที่เป็นอันตราย (Tell the Truth and Minimize Harm) และในฐานะที่มีการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งจัดเป็นหนึ่งในวิชาชีพที่มีอิทธิพลทางความคิด และมีอำนาจทางสังคมในการสร้าง หรือตีกรอบความคิดต่อความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) (Elliott, 1986)

จริยธรรมสื่อมวลชนเพิ่งได้รับการพัฒนาในฐานะสาขาวิชาเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมาเนื่องจากการพัฒนาของอินเทอร์เน็ตที่สร้างให้เกิดความท้าทายใหม่ ๆ ต่อวิชาชีพสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านลิขสิทธิ์ เสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูล และเสรีภาพในการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคล (Helbardt, 2020)

ดังนั้น จริยธรรมสื่อมวลชนจึงเป็นหลักการที่เกิดจากความขัดแย้งของหลักการจริยธรรมสำคัญ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวิชาชีพ โดยความขัดแย้งดังกล่าวหลายครั้งอยู่นอกเหนือขอบเขตของกฎหมาย ทำให้ต้องพิจารณาถึงประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) หลักการด้านความถูกต้อง และเป็นธรรม (Accuracy and Fairness) ตลอดจนหลักการด้านจริยธรรมอื่น ๆ ประกอบกัน เนื่องจากหลายครั้ง การนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนอาจถูกต้องตามกฎหมาย แต่มีความคาบเกี่ยวเสี่ยงต่อหลักการด้านจริยธรรมหลากหลายประเด็น เนื่องจากการพิจารณาจริยธรรมนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของสถานการณ์ หลักการเรื่องความเหมาะสม (Due) จึงต้องถูกนำมาพิจารณาประกอบด้วย (BBC, 2019) ในปัจจุบัน ประเด็นที่มีความเสี่ยง และเกิดความขัดแย้งด้านจริยธรรมสื่อมวลชนสามารถสรุปเป็นประเด็นหลัก ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) ความถูกต้อง และการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล (Accuracy and Verification): ประเด็นที่เป็นที่ถกเถียงทางจริยธรรมของสื่อมวลชน คือ การตรวจสอบความถูกต้อง และแหล่งที่มาของข้อมูล ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งวิชาชีพสื่อมวลชนจำเป็นต้อง

² Dimock, S., & Tucker, C, *Applied ethics: Reflective moral reasoning*, (Toronto: Thomson, 2004)



ตั้งคำถามตนเองเสมอว่า มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเพียงใดก่อนที่จะมีการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ในกองบรรณาธิการในการคัดกรอง ตรวจสอบเนื้อหาที่มีความอ่อนไหว

2) ความเป็นอิสระ และความเป็นสมาชิกของวิชาชีพ/องค์กร (Independence and Allegiances): วิชาชีพสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการแสดงออก อย่างไรก็ตาม ในขณะเดียวกันสื่อมวลชนก็เป็นสมาชิกขององค์กรในระดับต่าง ๆ อาทิ การเป็นพนักงานในองค์กร การเป็นบรรณาธิการในสำนักข่าว การเป็นวิชาชีพโฆษณา ความจำเป็นในการปกป้องแหล่งข่าว ความสัมพันธ์กับตำรวจ และหน่วยงานรัฐ ตลอดจนหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสาธารณชน ซึ่งทำให้เกิดคำถามถึงโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างความเป็นอิสระ และความเป็นสมาชิกดังกล่าว เช่น โอกาสที่สื่อมวลชนจะสนิทสนมกับแหล่งข่าวจนอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นกลาง การเกิดความขัดแย้งด้านผลประโยชน์หรือปัญหาอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการรักษาสมดุลระหว่างความเป็นอิสระ และการเป็นสมาชิกวิชาชีพ/องค์กรดังกล่าว

3) การหลอกลวง และการเติมเนื้อหา (Deception and Fabrication): เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่วิชาชีพสื่อมวลชนต้องตั้งคำถามเชิงจริยธรรม โดยการสืบสวนหาข้อเท็จจริงของข่าว สื่อมวลชนควรใช้การหลอกลวงโดยการปลอมตัวเป็นบุคคลอื่น หรือการบันทึกเหตุการณ์โดยใช้กล้องลับ หรือไม่ตลอดจนการสร้างเนื้อหาสนทนาเพื่อการพยายามสร้างความเข้าใจในเหตุการณ์มากนักน้อยเพียงใด

4) การใช้ภาพ และการปรับเปลี่ยนภาพ (Graphic Images and Image Manipulation): เป็นอีกประเด็นจริยธรรมที่วิชาชีพสื่อมวลชนต้องประสบ ในสถานการณ์ที่สื่อมวลชนต้องตั้งคำถามว่า การใช้ภาพที่แสดงเหตุการณ์รุนแรง (Gruesome) ภาพที่แสดงอารมณ์ (Sensationalism) หรือภาพที่เป็นการแสวงหาประโยชน์ (Exploitation) มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด หรือความจำเป็นแค่ไหนในการปรับเปลี่ยนภาพโดยรักษาไว้ซึ่งความถูกต้องของข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนในเหตุการณ์แบบใดที่ควรมีการปรับเปลี่ยนภาพ และจะปรับเปลี่ยนภาพได้เพียงใด

5) แหล่งที่มาของข้อมูล และการรักษาความลับ (Sources and Confidentiality): ประเด็นนี้กล่าวถึงความขัดแย้งในเชิงจริยธรรมสื่อมวลชนในการปกป้องแหล่งที่มาของข้อมูล ตลอดจนขอบเขตของความจำเป็นในการปกป้องแหล่งที่มาของข้อมูล หรือการเก็บข้อมูลโดยไม่มีการบันทึกแหล่งข่าว

6) สถานการณ์พิเศษ (Special Situations): ในสถานการณ์รายงานข่าวที่มีความอ่อนไหว เช่น การรายงานข่าวการจับตัวประกัน การพยายามฆ่าตัวตาย เหตุการณ์สำคัญ หรือเหตุการณ์ที่อาจเกิดความรุนแรงมากขึ้น คำถามสำคัญในจริยธรรมสื่อมวลชน คือ การรายงานข่าวสถานการณ์อย่างไรเพื่อป้องกันมิให้ปัญหาเกิดความรุนแรง หรือกลายเป็นเหตุการณ์ร้ายแรงไปมากยิ่งขึ้น การปกป้องเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์



7) จริยธรรมสื่อมวลชนระหว่างสื่อประเภทต่าง ๆ (Ethics across Media Types): เป็นอีกหนึ่งประเด็นคำถามทางจริยธรรมที่สำคัญในยุคที่มีการพัฒนาสื่อแบบหลอมรวม (Convergent Media) ได้แก่ คำถามที่ว่าบรรทัดฐานของสื่อมวลชนกระแสหลัก เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่อวิทยุโทรทัศน์ จะใช้ได้เพียงใดกับสื่อออนไลน์ หรือสื่อทางอินเทอร์เน็ต ตลอดจนจะมีความเหมาะสมแค่ไหนในกรณีที่มีการรายงานข่าวโดยพลเมือง (Citizen Journalists) (Ward, 2010)

การตอบคำถามต่อประเด็นที่มีความเสี่ยง และเกิดความขัดแย้งด้านจริยธรรมสื่อมวลชน ต้องอาศัยหลักการจริยธรรมสื่อมวลชน ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด และทฤษฎีสำคัญ ๆ 6 กลุ่ม ดังนี้

4.1) ทฤษฎีจริยธรรมที่มุ่งเน้นหน้าที่ หรือการปฏิบัติ (Deontological Ethical Theories/Act-Oriented Theories) เป็นทฤษฎีที่สนับสนุนเรื่องของหน้าที่ในฐานะที่เป็นเกณฑ์สำคัญในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม กล่าวคือ การกระทำที่ถูกต้องย่อมต้องอาศัยเหตุผลของหน้าที่เป็นตัวตัดสินใจกระทำ แต่ไม่ได้ขึ้นกับผลของการกระทำ ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงไม่เห็นด้วยกับการใช้วิธีการ (Means) ที่ไม่ถูกต้องเพื่อบรรลุเป้าหมาย (Ends) เนื่องจากเป้าหมายไม่ใช่สิ่งที่พิสูจน์ว่าวิธีการนั้นถูกต้อง ข้อดีของทฤษฎีนี้ คือ สามารถให้ภาพที่ชัดเจนของสิ่งที่คาดหวังไว้ และเป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ที่ผูกพัน ทั้งโดยสัญญา และโดยวิชาชีพ ส่วนข้อเสีย คือ ให้ความสำคัญกับกฎมากเกินไป จนบางครั้งอาจจะไม่ตระหนักถึงความจำเป็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ในสังคม โดยมีกลุ่มนักปรัชญาที่สนับสนุนแนวคิดนี้ ได้แก่ Immanuel Kant, Aristotle และ John Rawls (ดรุณี และ คณะ, 2015)

Immanuel Kant ระบุว่าจริยธรรมวางอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลไม่ใช่ความรู้สึก มีลักษณะแท้จริง แน่นนอน ไม่เปลี่ยนแปลง และเป็นอิสระจากจิตใจของมนุษย์ การกระทำที่มีคุณค่าทางจริยธรรม คือ การกระทำตามกฎหมายสัมบูรณ์ (Absolute-Law) ซึ่งจะไม่มีการข้อยกเว้น ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่จะถูกเรียกขานว่าความดี (Good) โดยปราศจากเจตนาดี (Good Will) เจตนาของการกระทำจึงเป็นสิ่งที่ตายตัวติดอยู่กับการกระทำนั้นตลอดเวลา ดังนั้น จริยธรรมสื่อที่ดีในมุมมองของ Kant จึงประกอบด้วย

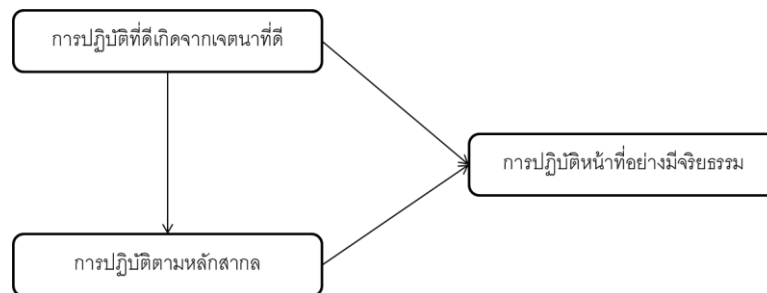
- การปฏิบัติที่เกิดจากเจตนาดี (Good Will) นั่นคือ การปฏิบัติตามหน้าที่เพราะเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่จะต้องปฏิบัติ มิใช่เพราะผลที่ตามมาจากการปฏิบัติ ไม่ว่าผลที่ตามมานั้นจะเป็นประโยชน์หรือโทษ ผลนั้นจะตกแก่ตัวเองหรือผู้อื่น ดังนั้น การปฏิบัติที่มีค่าทางจริยธรรมจึงเป็นการปฏิบัติที่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อหน้าที่
- หลักการปฏิบัติอยู่ในฐานะที่เป็นสากล (Universal Law/ Universalizability) นั่นคือ ถ้ากฎหนึ่งใช้กับบุคคลหนึ่ง ก็ควรใช้กับบุคคลอื่นอย่างเท่าเทียม กล่าวคือ อะไรที่ยุติธรรมถูกต้องสำหรับบุคคลหนึ่งย่อมจะต้องยุติธรรมถูกต้องสำหรับทุกคนด้วย หลักของความ



ยุติธรรมจึงเป็นหลักการแรกของการมีเหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning) ที่สำคัญ จริยธรรมจึงต้องใช้ได้กับทุกคน คือ ทำตามกฎนั้นอย่างไม่มีเงื่อนไข โดยเป็นการกระทำที่เกิดจากเหตุผล เป็นการกระทำเพื่อความดีโดยไม่มีจุดมุ่งหมายใด ๆ ทั้งสิ้น

- การปฏิบัติที่กระทำกับมนุษย์ ไม่ว่ากระทำเพื่อตนเองหรือผู้อื่น อย่าถือว่ามนุษย์เป็นเพียงเครื่องมือ แต่ให้ปฏิบัติกับมนุษย์ในฐานะที่มีค่าในตัวเอง นั่นคือ มนุษย์สามารถกำหนดเป้าหมายด้วยตนเอง และเป็นอิสระปกครองตนเอง โดยไม่ขึ้นกับอารมณ์ หรือความต้องการของมนุษย์ จึงเป็นการไม่เหมาะสมที่จะใช้มนุษย์ในฐานะเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายของตนเอง

ภาพที่ 4.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ของ Immanuel Kant



อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าเกณฑ์ที่ Kant ให้ความสำคัญเกณฑ์เดียวในเรื่องจริยธรรม คือ “เจตนา” การปฏิบัติที่ดีย่อมเกิดจากเจตนาที่ดี การปฏิบัติที่เกิดจากเจตนาดี คือ การปฏิบัติตามหน้าที่ นั่นคือ การกระทำเชิงจริยธรรมนั่นเอง ซึ่งเป็นพันธะในการกระทำที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุผลสากล ดังนั้นความถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และควรกระทำโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา

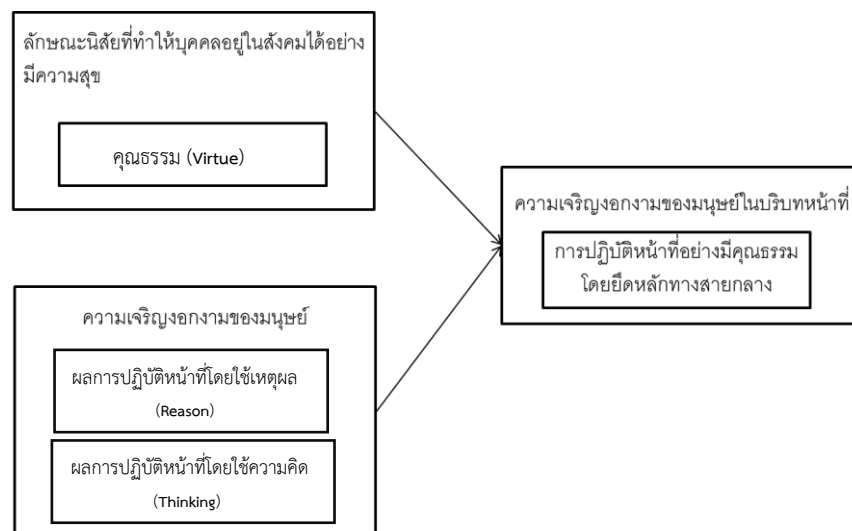
Aristotle นักปรัชญาชาวกรีกที่ระบุว่าจริยธรรมมุ่งที่ลักษณะนิสัย (Character) กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับเรื่องของคุณธรรม (Virtues) ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยที่ทำให้แต่ละบุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Well-Being) ดังนั้นคุณธรรมจึงเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดย Aristotle มองคุณธรรมในลักษณะของความเจริญงอกงามของมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ



- ความเจริญงอกงามในบริบทที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ (Functional Context) กล่าวคือ คุณธรรมของมนุษย์จะต้องเป็นสภาพ หรือนิสัยซึ่งทำให้มนุษย์ปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นบุคคลผู้เป็นผู้รอบรู้ในทางปฏิบัติ จะต้องรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีสำหรับบุคคลนั้น ทั้งหมด ไม่ใช่อะไรเป็นสิ่งที่ดีในบางส่วนเท่านั้น หรืออะไรเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นจะได้ประโยชน์
- ความเจริญงอกงามของมนุษย์ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะ คือ เป็นคุณลักษณะพิเศษที่เกี่ยวกับการใช้เหตุผล และการใช้ความคิด นั่นคือ มนุษย์ที่ดี จะต้องเป็นผู้ที่คิดอย่างมีเหตุผล ดังนั้นความเจริญงอกงามของมนุษย์ คือ การใช้เหตุผล และความคิด

ดังนั้นการกระทำที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม จะต้องเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับคุณธรรม โดยที่คุณธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขที่มนุษย์ทุกคนพึงปรารถนา และอุดมคติที่เกี่ยวข้องกับ จริยธรรมควรมุ่งที่การปฏิบัติ หรือการกระทำที่มาจากทั้งเหตุผลและความรู้สึก อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมตามหลักจริยธรรมนี้ คือการค้นหาลู่ทางที่กลางระหว่างความเกินพอดี และสิ่งที่ขาดตกบกพร่อง หรือทางสายกลาง (The Golden Mean) นั่นเอง

ภาพที่ 4.2 การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดทางสายกลางของ Aristotle

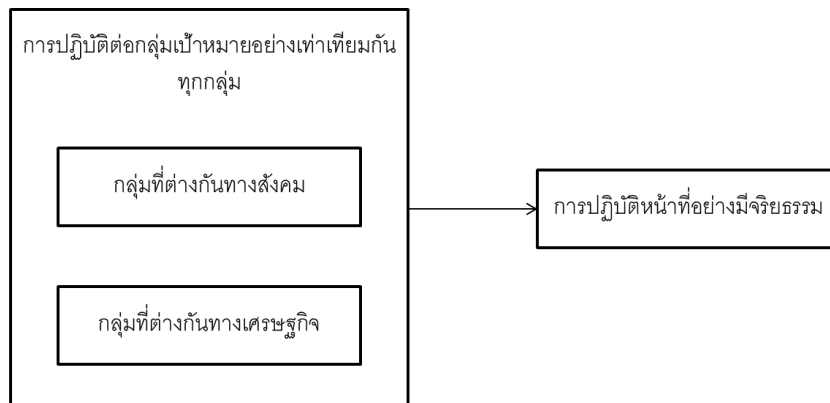




เพราะฉะนั้นกล่าวสรุปได้ว่า ทฤษฎีจริยธรรมของ Aristotle มุ่งให้ความสำคัญกับเรื่องของ “คุณธรรม” ซึ่งเป็นพลังของลักษณะนิสัยที่ก่อให้เกิดความสุขสำหรับแต่ละบุคคลในสังคม หรือ ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามโดยอยู่บนทางสายกลาง

John Rawls นักปรัชญาชาวอเมริกันสมัยใหม่ ให้ความสำคัญกับ Egalitarianism โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ปัจเจกบุคคลควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในแง่ของสิทธิ และโอกาส นั่นคือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมจะเป็นไปได้ถ้าทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากความแตกต่างทางสังคม (Social Differentiation) ได้แก่ ความมีชื่อเสียงทางสังคม หรือระดับชั้นทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้น หลักความยุติธรรมจึงมุ่งส่งเสริมผลประโยชน์ของทุกกลุ่มไม่ว่ากลุ่มนั้นจะมีลักษณะเช่นไรก็ตาม

ภาพที่ 4.3 การปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรมของ John Rawls



อาจกล่าวได้ว่า Rawls เชื่อว่า “สถานภาพเริ่มแรก” เป็นเงื่อนไขที่จะแสดงให้เห็นถึงหลักยุติธรรมที่เท่าเทียมกันอยู่เบื้องหลัง ม่านแห่งความไม่รู้ (Veil of Ignorance) ซึ่งจะกระตุ้นพัฒนาระบบจริยธรรมซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน โดยขึ้นอยู่กับสิ่งที่แต่ละบุคคลสมควรได้รับมากกว่าสิทธิพิเศษต่าง ๆ นั่นเอง



ตารางที่ 4.2 สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อจากมุมมองกลุ่มแนวคิดที่มุ่งเน้นหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นสำคัญ

ทฤษฎีจริยธรรม	จุดเน้นของจริยธรรม	ค่าทางจริยธรรม	เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม	กฎจริยธรรม
1.Immanuel Kant	เจตนาเป็นตัวตัดสิน	มีลักษณะจริงแท้แน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลง	การปฏิบัติที่เกิดจากเจตนาดี คือ การปฏิบัติตามหน้าที่	มีลักษณะเป็นกฎสากลที่เรียกว่า “การกระทำตามคำสั่งเด็ดขาด”
2.Aristotle	ลักษณะนิสัยด้านคุณธรรมเป็นตัวตัดสินการกระทำ	คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่เรียนรู้โดยการปฏิบัติ	การกระทำที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม เป็นการกระทำที่สอดคล้องกับคุณธรรม	คุณธรรมเป็นลักษณะนิสัยที่ก่อให้เกิดความสุขสำหรับแต่ละบุคคลโดยอยู่บนทางสายกลาง
3.John Rawls	ความยุติธรรมที่ปราศจากการคำนึงถึงความแตกต่างทางสังคม	ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม	หลักความยุติธรรมที่มุ่งส่งเสริมผลประโยชน์ของทุกกลุ่ม	การปฏิบัติต่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมไม่ว่าจะมีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่างกัน

4.2) ทฤษฎีจริยธรรมที่มุ่งเน้นผลที่ตามมา (Teleological Ethical Theories)

เป็นทฤษฎีที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่คำนึงถึงผลที่ตามมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำว่าดีหรือไม่ดีมากกว่าเจตนาที่อยู่เบื้องหลังของการกระทำ ดังนั้นการตัดสินใจที่ถูกต้องทางจริยธรรมจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลที่ดีที่สุด ข้อดีของทฤษฎีนี้ คือ มีความยืดหยุ่นและมีอิสระในการเสนอทางออกเพื่อแก้ไขสถานการณ์ ส่วนข้อเสีย คือ เป็นความยากลำบากในการที่จะประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งหมดอย่างรอบด้าน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลในสังคมได้ สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ บุคคล

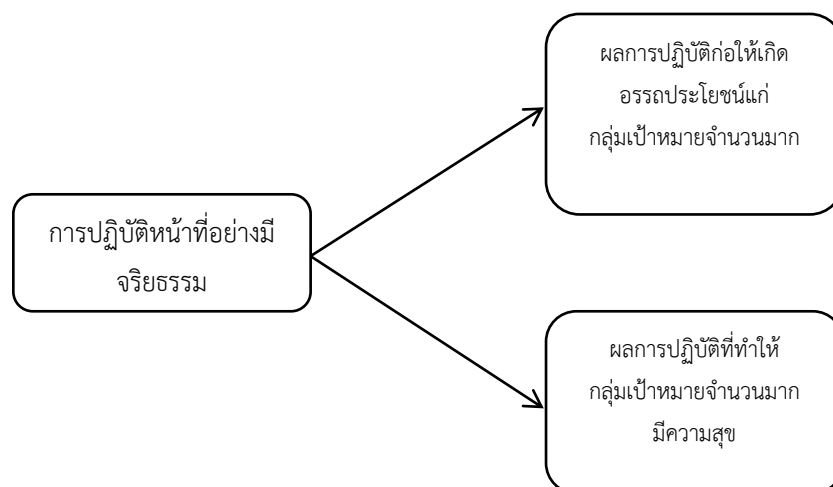


จำนวนมากที่สุดอาจจะไม่ใช่การตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่ดีที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสิ่งที่ดีที่สุดอาจจะไม่ยุติธรรมสำหรับคนบางกลุ่มในสังคมที่มักถูกโจมตีได้ง่าย

John Stuart Mill นักปรัชญาชาวอังกฤษเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญของสำนักประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ซึ่งให้ความสำคัญกับแนวคิดที่เรียกว่า “Consequentialism” นั่นคือ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมอยู่บนพื้นฐานของการเน้นผลที่ตามมา การกระทำที่ถูกต้องจะต้องเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นไปได้มากที่สุด หรือเอื้อประโยชน์คนจำนวนมาก ดังนั้น หลักการพื้นฐานที่สำคัญของสำนักนี้ ประกอบด้วย 2 ประการ คือ

- (1) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการทำให้เกิดผลที่ดีที่สุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุดซึ่งเรียกหลักการนี้ว่า หลักของอรรถประโยชน์ (Principal of Utility) ถือเป็นหลักพื้นฐานของจริยธรรม นั่นคือ การกระทำที่ถูกต้องขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่การกระทำนั้นก่อให้เกิดความสุข ในขณะที่ความผิดขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดสิ่งตรงข้ามกับความสุข หรืออาจกล่าวได้ว่าการกระทำใดก่อให้เกิดความสุข/ผลประโยชน์มากที่สุดต่อคนจำนวนมากที่สุด การกระทำนั้นถือว่าถูกต้อง
- (2) ความรู้สึกทางสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ดังนั้น แต่ละบุคคลควรที่จะคำนึงถึงตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่วนรวม การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับความสุขของทุกคน โดยไม่คำนึงถึงแต่ความสุขของตนเอง

ภาพที่ 4.4 การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักอรรถประโยชน์ของ John Stuart Mill

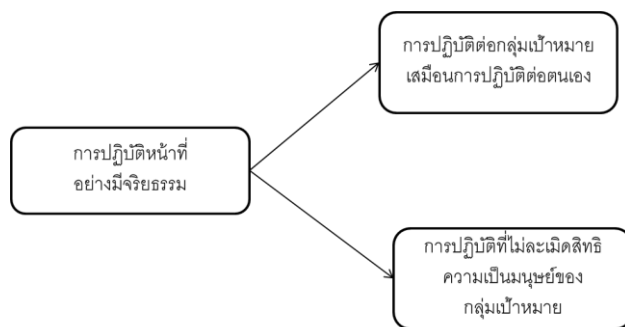




เพราะฉะนั้นอาจสรุปได้ว่า สำนักประโยชน์นิยม มุ่งเน้นให้ความสำคัญในแง่ที่ว่าเกณฑ์ตัดสินใจเชิงจริยธรรมมิได้หลายเกณฑ์ โดยอยู่บนพื้นฐานของผลที่ตามมา ซึ่งจะถูกต้องตามหลักจริยธรรม เมื่อผลที่ตามมานั้นก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุด โดยการ (1) คำนวณผลที่ตามมาทั้งหมดทั้งที่ดีและไม่ดี (2) เลือกทางเลือกที่ให้คุณค่ามากที่สุด หรือสูญเสียน้อยที่สุด

Judeo-Christian ให้ความสำคัญกับ “หลักการตัดสินใจด้วยตนเอง” โดยมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า “ให้รักเพื่อนบ้านเท่าที่รักตนเอง” ดังนั้น ความเป็นมนุษย์ มีคุณค่าโดยปราศจากเงื่อนไข มีสิทธิพื้นฐานที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง โดยไม่ควรจะถูกละเมิด หรือกระทำในฐานะวิธีการ เพื่อไปสู่เป้าหมายใด ๆ ทั้งสิ้น นั่นคือ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมควรวางอยู่บนพื้นฐานของการให้ความเคารพในเกียรติของบุคคลในฐานะที่เป็นเป้าหมายมากกว่าเป็นเพียงวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมาย

ภาพที่ 4.5 การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักเคารพให้เกียรติของ Judeo-Christian



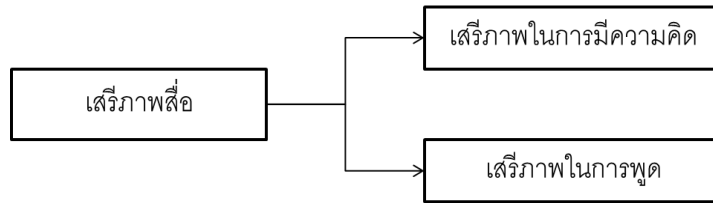


ตารางที่ 4.3 สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อจากมุมมองกลุ่มแนวคิดที่มุ่งเน้นผลที่ตามมาจากการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นสำคัญ

ทฤษฎี จริยธรรม	จุดเน้นของ จริยธรรม	ค่าทาง จริยธรรม	เกณฑ์ตัดสิน จริยธรรม	กฎจริยธรรม
1. John Stuart Mill	ผลที่ตามมา ก่อให้เกิดความสุข มากที่สุด สำหรับ คนจำนวนมากที่สุด เป็นตัวตัดสิน การกระทำ	การกระทำที่ ก่อให้เกิด ความสุขต่อคน จำนวนมาก ที่สุดถือว่า การกระทำนั้น ถูกต้อง	มีหลายเกณฑ์ เน้นที่ผลที่ตามมา	หลักการของ อรรถประโยชน์ หรือหลักมสุข (the greatest happiness principle) เป็น หลักพื้นฐาน ของจริยธรรม
1. John Stuart Mill	ผลที่ตามมา ก่อให้เกิดความสุข มากที่สุด สำหรับ คนจำนวนมากที่สุด เป็นตัวตัดสิน การกระทำ	การกระทำที่ ก่อให้เกิด ความสุขต่อคน จำนวนมาก ที่สุดถือว่า การกระทำนั้น ถูกต้อง	มีหลายเกณฑ์ เน้นที่ผลที่ตามมา	หลักการของ อรรถประโยชน์ หรือหลักมสุข (the greatest happiness principle) เป็น หลักพื้นฐาน ของจริยธรรม

4.3) ทฤษฎีเสรีนิยม (Liberal Theory) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของสื่อและเสรีภาพในการแสดงออก ดังที่แสดงออกมาในแนวคิดของ John Milton (Milton, 1951) ซึ่งปกป้องเสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพของสื่อมวลชน โดยการต่อต้านการเซ็นเซอร์เนื้อหาในทุกกรณี David Hume (Hume, 1987) ซึ่งอธิบายถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนในฐานะเป็นเสาหลักของประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนแนวคิดของ J. S. Mill (Mill, 1965) ซึ่งระบุถึงหลักการเสรีนิยมว่าเป็นเสรีภาพในการมีความคิด และเสรีภาพในการพูด ซึ่งเป็นหลักการสูงสุด และสำคัญที่สุดของสังคมมนุษย์ เป็นหลักการที่ดีที่สุดของสังคม (Society's Highest Good) โดยต้องมีการพยายามรักษาซึ่งเสรีนิยมไม่ว่าด้วยเหตุใด และ Thomas Paine (Paine, 2011) ซึ่งสนับสนุนการใช้เหตุผลในเชิงตรรกะ และการมีเสรีภาพทางความคิด

ภาพที่ 4.6 เสรีภาพสื่อตามแนวคิดทฤษฎีเสรีนิยม



ที่มา: อติพล เอื้อจรัสพันธุ์ (2020)

โดยแนวคิดเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปทางการเมืองที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเติบโตของชนชั้นกลางในหลายประเทศ และความท้าทายต่ออิทธิพลจากกำเนิด และจากชนชั้นทางศาสนา ตลอดจนระบบฐานันดรต่าง ๆ แนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ของ Adam Smith ว่าด้วยการแข่งขันโดยเสรีของภาคอุตสาหกรรมโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ (Laissez-Faire) (Viner, 1927) นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อการปกป้องเสรีภาพของสื่อมวลชน ในฐานะที่เป็นองค์การอิสระ ที่มีหน้าที่ในการให้ข้อมูลแก่พลเมือง และเป็นผู้ตรวจสอบรัฐเพื่อป้องกันการใช้อำนาจรัฐในทางที่ผิด โดยในปัจจุบัน แนวคิดเสรีนิยม ยังเป็นเหตุผลทางจริยธรรมในการปกป้องสื่อมวลชนต่อการจำกัดสิทธิของสื่อ (Media Restrictions) อาทิ การเซ็นเซอร์ และการใช้อำนาจทางกฎหมายเพื่อบังคับ หรือปิดองค์กรสื่อ

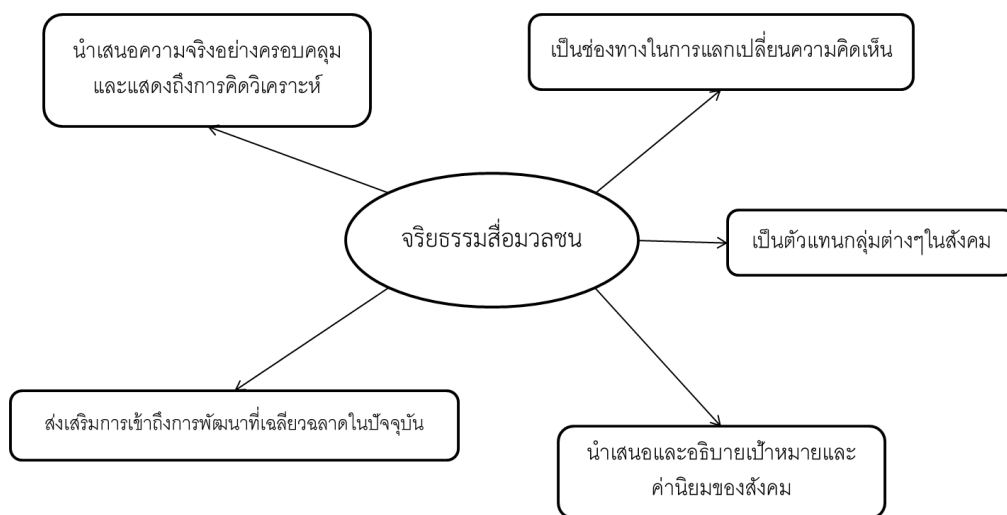
จากทฤษฎีเสรีนิยมนี้จะเห็นได้ว่าได้ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการมีความคิด และเสรีภาพในการพูด ซึ่งทั้ง 2 ข้อนี้จะต้องไม่ถูกจำกัด หรือถูกเซ็นเซอร์เนื้อหาในทุกกรณีทั้งโดยอำนาจรัฐฯ อำนาจทุน หรืออำนาจใด ๆ

4.4) ทฤษฎีปรัวสัยนิยม และความรับผิดชอบทางสังคม (Objectivism and Social Responsibility Theories) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านกับแนวคิดเสรีนิยมของสื่อมวลชน เนื่องจากในปลายศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 องค์กรสื่อได้พัฒนาไปสู่บริษัทขนาดใหญ่ที่ถูกควบคุมโดยนักธุรกิจที่มีอำนาจ ดังนั้น การพัฒนาหลักการจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชนในฐานะเป็นสัญญาสังคม (Social Contract) (Darwall, 2003) ซึ่งกำหนดว่าสังคมได้อนุญาตให้สื่อมวลชนมีอิสระในการรายงานข่าวเหตุการณ์โดยแลกเปลี่ยนกับความรับผิดชอบต่อสังคมในการรายงานข่าวเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อสังคม โดยตั้งแต่ทศวรรษที่ 1920 เป็นต้นมา สมาคมสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มเรียกร้องให้มีการพัฒนาจรรยาบรรณ (Code of Conduct) วิชาชีพสื่อมวลชนที่เป็นอิสระในการรายงานข่าว และเป็นอิสระจากการแทรกแซงของรัฐ หรือเอกชน อีกทั้งมีการกำหนดการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างการรายงานข่าวตามหลักข้อเท็จจริง (News) และ



การแสดงออกทางความคิดเห็น (Opinion) ซึ่งทำให้เกิดแรงผลักดันให้มีการรายงานข่าวเฉพาะความจริง (Just the Facts) (Mindich, 1998) โดยแนวคิดความรับผิดชอบทางสังคม ได้พัฒนาเป็นหลักการจริยธรรมสื่อมวลชน 2 หลักการสำคัญ ได้แก่ พลวัต (Proactive) และการควบคุมตนเอง (Restraining) โดยหลักการพลวัต ได้แก่ การกำหนดหน้าที่ของสื่อมวลชนมากกว่าเสรีภาพในการตีพิมพ์ หรือแสดงออก แต่ครอบคลุมถึงหน้าที่ในการรายงานข้อเท็จจริงอย่างครอบคลุมถูกต้องมากที่สุด (Seek Truth and Report It) โดยเป็นอิสระจากการแทรกแซง (Act Independently) และหลักการควบคุมตนเอง หมายถึง การใช้เสรีภาพในการรายงานข่าวอย่างมีความรับผิดชอบลดผลกระทบเชิงลบ (Minimize Harm) ที่มีต่อเหยื่อ เยาวชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ และความรับผิดชอบ (Accountable) ต่อสาธารณะชนจากการตัดสินใจใด ๆ ของบรรณาธิการ

ภาพที่ 4.7 หลัก Commission on Freedom of the Press (อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์, 2020)



ที่มา: อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์ (2020)

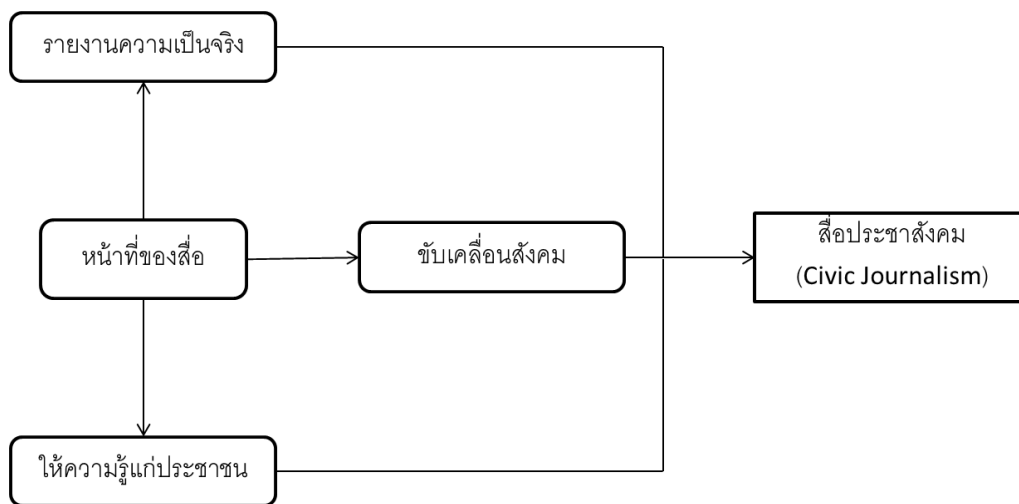
แนวคิดดังกล่าวได้ขยายไปสู่หลักการของ Hutchins Commission (ชื่ออย่างเป็นทางการ คือ Commission on Freedom of the Press) ซึ่งนำเสนอหลักการจริยธรรมสื่อมวลชนว่ามีหน้าที่ต้องนำเสนอความจริงอย่างครอบคลุม และแสดงถึงการคิดวิเคราะห์ (Truthful, Comprehensive, and Intelligent Account) เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนความคิด และการวิพากษ์ (a Forum for the Exchange of Comment and Criticism) เป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ในสังคม (Representative Picture of the Constituent Groups in Society) นำเสนอ และอธิบายซึ่งเป้าหมาย และค่านิยม



ของสังคม (Presentation and Clarification of the Goals and Values of Society) และส่งเสริมการเข้าถึงการพัฒนาที่เฉลียวฉลาดในปัจจุบัน (Provide Full Access to the Day's Intelligence) (Cronin & McPherson, 1992) แนวคิดนี้ได้กลายเป็นหลักการจริยธรรมกระแสหลักที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อสื่อมวลชนในยุโรป (Christians & Nordenstreng, 2004) และประเทศญี่ปุ่น (Tsukamoto, 2006) ในช่วงต่อมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังได้กลายเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมให้แก่แนวคิดจริยธรรมวิชาชีพสื่ออื่น ๆ เช่น สิทธิสตรี หรือความรับผิดชอบต่อชุมชน

4.5) ทฤษฎีแนวการตีความ และการเคลื่อนไหวทางสังคม (Interpretation and Activism Theories) เป็นกลุ่มทฤษฎีที่มองว่าสื่อแบบเสรีนิยมไม่ควรมีหน้าที่เฉพาะการรายงานความเป็นจริง แต่สื่อมวลชนสามารถเป็นกลไกในการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยควรพยายามอธิบายถึงความสำคัญของเหตุการณ์เพื่อวัตถุประสงค์ในการปฏิรูปสังคม (Seeks to Reform Society) ในแนวคิดนี้ สื่อมวลชนถูกมองว่าไม่ควรเป็นเพียงผู้รายงานความจริง (Stenographers of Fact) แต่สามารถเปลี่ยนตัวแทนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยหลังจากทศวรรษที่ 1930 เป็นต้นมา นักวิชาการสื่อมวลชนในระดับนานาชาติ ตลอดจนสมาคมสื่อมวลชนต่าง ๆ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการรายงานข่าวที่มากกว่าการรายงานข้อเท็จจริง สืบเนื่องจากความต้องการอธิบายถึงเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในเชิงลึกทั่วโลก อาทิ สงคราม และวิกฤติเศรษฐกิจ เช่น เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) (MacDougall, 1957) สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์เป็นผู้นำร่องแนวคิดดังกล่าวผ่านการตีพิมพ์คอลัมน์การวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญทุกสัปดาห์ผ่านหนังสือพิมพ์ช่วงสุดสัปดาห์ โดยกระแสสื่อมวลชนตามแนวการตีความจะเริ่มทวีพลังขึ้นในช่วงหลังของศตวรรษที่ 20 ผ่านสื่อมวลชนที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ สื่อมวลชนประเภทวารสารศาสตร์วรรณกรรม (Literary Journalists) และภายหลังสื่อมวลชนประเภทวารสารศาสตร์ออนไลน์ (Online Journalists) ในขณะเดียวกัน ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา นักวารสารศาสตร์ที่นิยมการเคลื่อนไหวทางสังคม (Activist Journalists) ได้เริ่มเพิ่มเติมนิยามการให้ความรู้แก่สาธารณะชน (Informing the Public) เป็นการท้าทายฐานันดร การต่อต้านสงคราม และการส่งเสริมการเคลื่อนไหวเพื่อประโยชน์ทางสังคม โดยการรณรงค์กระตุ้นสังคมให้มีการต่อต้านนโยบายรัฐที่อยู่ติดธรรม หรือโศดเชลา ตลอดจนพฤติกรรมฉ้อฉลของรัฐและเอกชน (Filler, 1968)

ภาพที่ 4.8 หน้าที่ของสื่อตามทฤษฎีแนวการตีความ และการเคลื่อนไหวทางสังคม



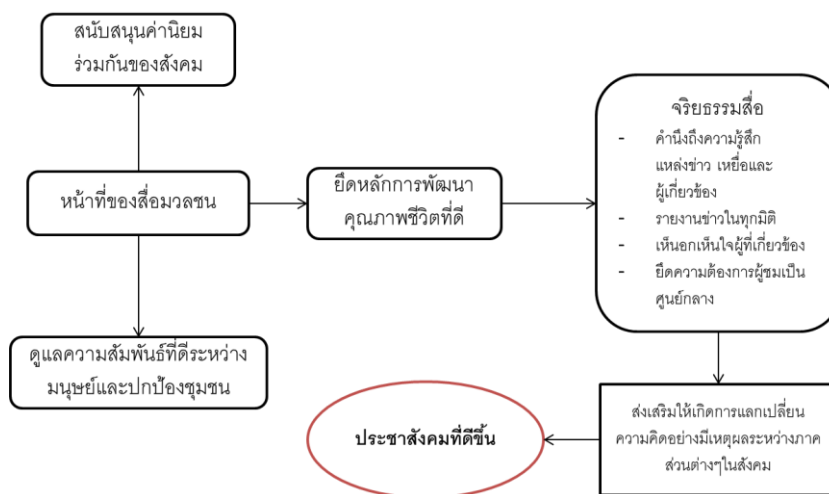
ที่มา: อติพล เอื้อจรัสพันธุ์ (2020)

ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้พัฒนามาเป็นแนวคิดสื่อประชาสังคม (Civic Journalism) ซึ่งเล็งเห็นว่า สื่อมวลชนควรเป็นผู้จุดประเด็น และกระตุ้นการมีส่วนร่วมเชิงสังคม โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การนำเสนอข่าวแบบวิเคราะห์ถึงรากเหง้าของปัญหา การสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอภิปรายประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มีบทบาทในการหาข้อยุติปัญหา หรือหาทางออกให้กับสังคม และเป็นกลางในการประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการแก้ปัญหา เพื่อการพัฒนาสังคมไปในทางที่ดีขึ้น (Rosen, 1996)

4.6) ทฤษฎีจริยธรรมชุมชน (Communitarian Ethics Theory) เป็นแนวคิดจริยธรรม สื่อมวลชนที่สะท้อนการพัฒนาทางการเมือง กฎหมาย และจริยธรรมชุมชน ซึ่งให้ความสำคัญกับ ธรรมชาติการอยู่รวมกลุ่มเป็นสังคมของมนุษย์ และประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง (Peden & Hudson, 1991) โดยแนวคิดนี้มองว่าสื่อมวลชนแบบเสรีนิยม หรือแนวคิดอื่น ๆ ยังไม่สามารถส่งเสริมให้เกิด ประโยชน์สาธารณะได้อย่างแท้จริง ดังนั้นวิชาชีพสื่อมวลชนจำเป็นต้องสนับสนุนค่านิยมร่วมกัน ของสังคม และหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งได้พัฒนาไปสู่วัตถุประสงค์ของจริยธรรมสื่อมวลชน เพื่อการสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างมีเหตุผลระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมเพื่อ การเปลี่ยนแปลงของประชาสังคมในทางที่ดีขึ้น (Civic Transformation) (Christians C. , The Case for Communitarian Ethics, 2006)



แผนภาพที่ 4.9 หน้าที่และจริยธรรมของสื่อมวลชนตามทฤษฎีจริยธรรมชุมชน



ที่มา: อติพล เอื้อจริยพันธุ์ (2020)

ซึ่งแนวคิดในกลุ่มนี้มีการพัฒนาไปในทางเดียวกันกับทฤษฎีจริยธรรมเพื่อการพุ่มพัก (Theories of Care) ซึ่งมีแนวคิดว่าการส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์ และการปกป้องชุมชนมีความสำคัญกว่าการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนดังเช่นในอดีต (Patterson & Wilkins, 2002) โดยการพัฒนาจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในหลักการจริยธรรมเพื่อการพุ่มพัก เป็นหนึ่งในการตอบโต้การพัฒนาของสื่อใหม่ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามัก รายงานข่าวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของแหล่งข่าว เหยื่อ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ (Insensitive to Story Subjects and Sources) ซึ่งหากการรายงานข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้นำระบบแนวคิดตามหลักการจริยธรรมเพื่อการพุ่มพักไปใช้ในวิชาชีพสื่อมวลชนจะสามารถสร้างให้เกิดการรายงานข่าวที่ครบถ้วนทุกมิติ ตรงกับความต้องการของผู้ชมผู้ฟัง และมีความเห็นอกเห็นใจผู้ที่เกี่ยวข้อง (Compassion, Subjectivity, and Need) (Black, 2006)



ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการจริยธรรมสี่ตามแนวคิดทฤษฎีทฤษฎีเสรีนิยม, ทฤษฎีปรัสัยนิยมและความรับผิดชอบทางสังคม, ทฤษฎีแนวการตีความ และการเคลื่อนไหวทางสังคม และทฤษฎีจริยธรรมชุมชน

ทฤษฎีจริยธรรม สี่มวลชน	ทฤษฎีเสรีนิยม (Liberal Theory)	ทฤษฎีปรัสัยนิยม และความ รับผิดชอบทาง สังคม (Objectivism and Social Responsibility Theories)	ทฤษฎีแนวการ ตีความ และการ เคลื่อนไหวทาง สังคม (Interpretation and Activism Theories)	ทฤษฎีจริยธรรม ชุมชน (Communitarian Ethics Theory)
หน้าที่หลักของ สี่มวลชน	เป็นผู้เล่าความจริง (Informer)	เป็นผู้อธิบายตีความ ให้เหตุผลต่อ เหตุการณ์ (Interpreter)	เป็นผู้สนับสนุนการ เปลี่ยนแปลงที่ดีของ สังคม (Advocate)	เป็นผู้เล่าเหตุการณ์ที่ เห็นอกเห็นใจผู้มีส่วน เกี่ยวข้องใน เหตุการณ์ (Care)
หลักการ จริยธรรมที่สำคัญ	เสรีภาพในการ แสดงออก และ เสรีภาพของ สี่มวลชน	การรายงานข่าวตาม หลักข้อเท็จจริง	การรายงานข่าวเพื่อ สร้างการ เปลี่ยนแปลงที่ดีของ สังคม	การสร้างให้เกิดการ แลกเปลี่ยนความคิด อย่างมีเหตุผล ระหว่างภาคส่วน ต่าง ๆ ในสังคมเพื่อ การเปลี่ยนแปลงของ ประชาสังคมในทางที่ ดีขึ้น
จริยธรรม สี่มวลชนที่ เกี่ยวข้อง	- เสรีภาพทาง ความคิด - การใช้ตรรกะ - การต่อต้าน เซ็นเซอร์ และการ ใช้อำนาจทาง กฎหมายเพื่อ	- การรายงาน ข้อเท็จจริงอย่าง ครอบคลุมถูกต้อง มากที่สุด - อิสระจากการ แทรกแซง - การใช้เสรีภาพใน	- ตัวแทนการ เคลื่อนไหวทางสังคม - การรณรงค์ต่อต้าน ความอยุติธรรม คอร์รัปชัน - กระตุ้นการมีส่วน ร่วมเชิงสังคม	- การอยู่รวมกลุ่มเป็น สังคมของมนุษย์ และ ประโยชน์สาธารณะ เป็นที่ตั้ง - ค่านิยมร่วมกันของ สังคม - หลักการพัฒนา



ทฤษฎีจริยธรรม สื่อมวลชน	ทฤษฎีเสรีนิยม (Liberal Theory)	ทฤษฎีปรัญญนิยม และความ รับผิดชอบทาง สังคม (Objectivism and Social Responsibility Theories)	ทฤษฎีแนวการ ตีความ และการ เคลื่อนไหวทาง สังคม (Interpretation and Activism Theories)	ทฤษฎีจริยธรรม ชุมชน (Communitarian Ethics Theory)
	บังคับหรือ ปิด องค์กรสื่อ	การรายงานข่าว อย่างมีความ รับผิดชอบ - ลดผลกระทบเชิง ลบ - ความรับผิดชอบต่อ สาธารณะชน - แสดงถึงการคิด วิเคราะห์ - เป็นช่องทางในการ แลกเปลี่ยนความคิด และการวิพากษ์ - เป็นตัวแทนของ กลุ่มต่างๆ ในสังคม	- ประชาชนเป็น ศูนย์กลาง - วิเคราะห์ถึง รากเหง้าของปัญหา - การสร้างจิต สาธารณะ - เปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วม - มีบทบาทในการหา ข้อยุติปัญหา หรือ หาทางออกให้กับ สังคม	คุณภาพชีวิตที่ดี - ดูแลรักษา ความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างมนุษย์ - การปกป้องชุมชน - มีความเห็นอกเห็น ใจผู้ที่เกี่ยวข้อง

5) โครงสร้างการกำกับดูแลในระบบจริยธรรมสื่อมวลชน

โครงสร้างการกำกับดูแลในระบบจริยธรรมสื่อมวลชน เป็นการส่งผลของจริยธรรมสื่อมวลชน ที่มีต่อการกำกับดูแลสื่อในสังคม โดยมีระดับชั้น 4 ระดับ ได้แก่

5.1) จริยธรรมสื่อมวลชน (Ethics) เป็นการกำหนดสิ่งที่ถูก และผิดต่อมโนธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

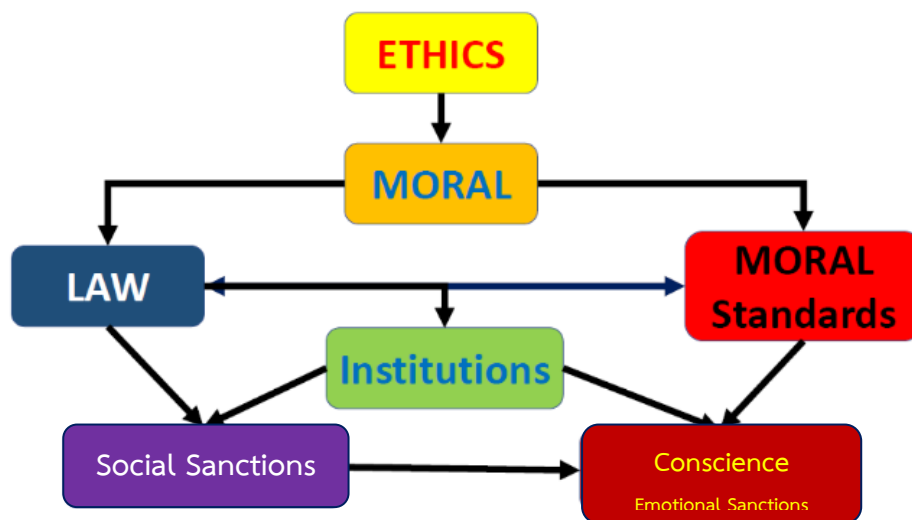
5.2) คุณธรรมสื่อมวลชน (Moral) เป็นการกำหนดสิ่งที่ดี และเลวร้าย โดยนำหลักการจริยธรรมสื่อมวลชนมาเป็นเครื่องกำหนด



5.3) กฎหมาย และมาตรฐานคุณธรรม (Law and Moral Standard) จัดเป็นการแบ่งแยกรูปแบบการกำกับดูแลระหว่างการกำกับดูแลของสังคม โดยใช้ตัวบทกฎหมาย และการกำกับดูแลจากมาตรฐานคุณธรรม ซึ่งเป็นการกำกับดูแลจากภายในของปัจเจก

5.4) การลงโทษจากสังคม และจิตสำนึก (Social Sanctions and Conscience) การลงโทษตามตัวบทกฎหมายจัดเป็นเป็นการกำกับดูแลโดยอาศัยการลงโทษจากสังคมเป็นเครื่องมือ ในขณะที่การกำกับดูแลโดยมาตรฐานคุณธรรมสื่อมวลชนจะถูกกำกับดูแลโดยจิตสำนึกของสื่อมวลชนเป็นหลัก โดยการกำกับดูแลทั้งสองประเภทสามารถบังคับใช้ได้โดยสถาบันกำกับดูแล (Institutions) ซึ่งอาจเป็นองค์กรกำกับดูแลตามกฎหมาย หรืออาจเป็นองค์กรกำกับดูแลที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อการกำกับดูแลกันเองผ่านการรวมกลุ่ม หรืออาจเกิดจากจิตสำนึกของปัจเจกบุคคลเพื่อกำกับตนเอง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 4.10 โครงสร้างความสัมพันธ์ของการกำกับดูแลในระบบจริยธรรมสื่อมวลชน



ที่มา: Ruediger (2020)

6) กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางวิชาชีพของสื่อมวลชน

จากข้อมูลที่ผ่านมาทั้งหมดข้างต้นพอจะทำให้เราเห็นว่า ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมักจะต้องเจอกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมอยู่เป็นประจำไม่ว่าจะเป็นการแสวงหาข้อมูลข่าว การได้มาของข้อมูล การเข้าถึงแหล่งข่าว ตลอดจนการรายงานข้อมูลข่าว โดยที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจะเป็นผู้ตัดสินใจในสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมที่เกิดขึ้น และบ่อยครั้ง



การตัดสินใจปัญหาทางจริยธรรมมีความยุ่งยากซับซ้อน โดยเฉพาะเมื่อเป็นเรื่องที่ไปกระทบต่อประโยชน์ของบุคคลอื่น ๆ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจึงต้องอาศัยกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม (Ethical Decision-Making Process) เพื่อช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสามารถจัดการกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมได้โดยอยู่บนพื้นฐานของหลักจริยธรรมสื่อ โดยเราสามารถแบ่งกระบวนการตัดสินใจออกได้เป็น 1) การระบุข้อเท็จจริง 2) การเลือกค่านิยม 3) การเลือกหลักการ และ 4) การเลือกความภักดี โดยมีนักวิชาการที่นำเสนอพื้นฐานแนวคิดเชิงกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมสื่อที่น่าสนใจ 4 แนวคิด คือ

6.1) The Potter's Box

แนวคิดนี้ถูกนำเสนอโดย ดร.ราล์ฟ พอตเตอร์ (Ralph Potter) จาก Harvard Divinity School ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของความรุนแรงที่ขัดแย้งกัน ซึ่งสามารถช่วยให้สื่อสามารถตัดสินใจได้อย่างเป็นระบบ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาที่ก่อให้เกิดคำถามเชิงจริยธรรม (Ethical Question) โดยประกอบด้วย 4 คำถามที่สัมพันธ์กัน ดังนี้ (Christians, Rotzoll, Fackler, McKee, 2004; Carveth, Ferraris and Backus, 2006; Dominick, 2013; Seib and Fitzpatrick, 1997; ตรุณีและคณะ, 2015)

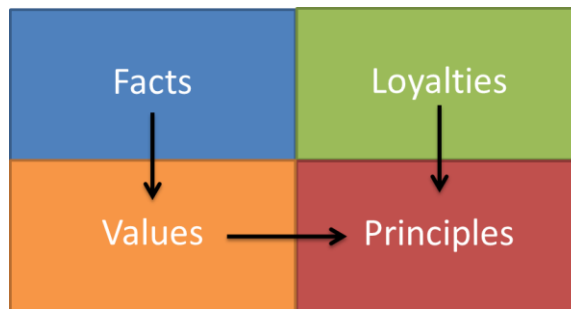
6.1.1) ข้อเท็จจริง (Fact) เป็นการทำความเข้าใจในข้อเท็จจริงต่างๆ ของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเข้าใจอย่างชัดเจนว่าอะไร คือ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง? อะไรคือการกระทำที่เป็นไปได้? เรารู้/ไม่รู้อะไร? เรามีทางเลือกหรือไม่? ถ้ามีคืออะไรบ้าง? ผลที่ตามมาที่เป็นไปได้จะเป็นอย่างไรบ้างจากการกระทำของเรา?

6.1.2) ค่านิยม (Values) โดยค่านิยมจะแสดงถึงความเชื่อที่บุคคลเห็นว่าสำคัญ ค่านิยมจะช่วยปกป้องบุคคลจากการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานอคติส่วนตัว เพราะฉะนั้นค่านิยมจึงช่วยจัดเตรียมพื้นฐานของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม คำถามที่สำคัญ เช่น อะไรคือค่านิยมของคุณ? ค่านิยมของคุณมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเชิงจริยธรรมหรือไม่?

6.1.3) หลักการ (Principles) แสดงให้เห็นถึงหลักการเชิงจริยธรรม (Ethical Principles) ที่สามารถนำมาใช้ในสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นได้ เช่น หลักการของ Kant หรือ Aristotle เป็นต้น

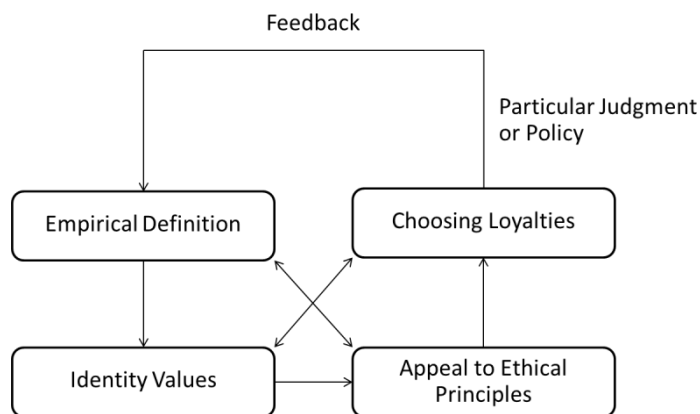
6.1.4) ความภักดี (Loyalties) เป็นการตัดสินใจว่าผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจะเลือกภักดีต่อใคร โดยความภักดีมีหลายระดับ เช่น ความภักดีต่อตนเอง องค์กร วิชาชีพ ผู้รับสาร บุคคลใกล้ชิด แหล่งข่าว ผู้มีอุปการคุณ เพื่อนร่วมวิชาชีพ ความเป็นพลเมืองโดยทั่วไป หรือสังคม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม Potter มองความภักดีในความหมายของความภักดีต่อความรับผิดชอบทางสังคม (Social Commitment)

ภาพที่ 4.11 แนวคิดของ Potter



เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดจะพบว่าแนวคิดนี้ แต่ละมิติถูกเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบที่เป็นวงกลม การเคลื่อนย้ายจากมิติหนึ่งไปสู่อีกมิติทำให้เห็นถึงระบบการคิดอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้มุมมองที่ลึกซึ้งขึ้น

ภาพที่ 4.12 รายละเอียด The Potter's Box



จากแนวคิดของ Potter สามารถนำมาขยายรายละเอียดแนวปฏิบัติของนักวิชาชีพสื่อได้ 8 ขั้นตอน ดังนี้ (Marsh และ Guth,2003; Carveth, Ferraris and Backus, 2006)

(1) ขั้นการให้ความหมายเชิงประจักษ์ (Empirical Definition) ขั้นนี้จะกำหนดความหมายของสถานการณ์โดยปราศจากอคติเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น ข้อมูลจะต้องมีรายละเอียดที่ตรงประเด็นกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

(2) ขั้นการระบุถึงค่านิยม (Identifying Values) การระบุเปรียบเทียบข้อดีของค่านิยมที่แตกต่างกัน แต่ละค่านิยมมีอิทธิพลต่อการสนทนา และการให้เหตุผลในคำถามที่เกี่ยวกับศีลธรรม ค่านิยมจะแสดงให้เห็นถึงความคิดของความต้องการ ความเชื่อ และคำถามของข้อเท็จจริง



(3) ชั้นหลักการทางด้านจริยธรรม (Appeal to Ethical Principles) การเรียกร้องหลักการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ซึ่งแต่ละค่านิยมให้การเคารพ หมายถึง การคาดการณ์แต่ละค่านิยมในฐานะที่เป็นหลักการพื้นฐานสำหรับความจำเป็นอย่างแท้จริง

(4) ชั้นการพิจารณาและเปรียบเทียบหลักการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมอื่น ๆ โดยหลักการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมมีการเสนอแนะค่านิยมใหม่เพื่อให้พิจารณาหรือไม่

(5) ชั้นการตัดสินใจว่าจะกักตื้อใครสำหรับแต่ละหลักการ

(6) ชั้นการประเมินความกักตื้อเพิ่มเติมใหม่ โดยเสนอแนะหลักการและค่านิยมใหม่ที่ไม่เคยพิจารณา

(7) ชั้นการเลือกเส้นทางของการกระทำที่ซึ่งรวบรวมค่านิยม หลักการ และความกักตื้อที่น่าสนใจมากที่สุด ตรวจสอบเส้นทางของการกระทำในแง่ของการกำหนดความหมายของบุคคล ถ้าเส้นทางของการกระทำดังกล่าวยังคงดูเหมือนเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดก็จึงทำให้สำเร็จเป็นผล ในแต่ละเส้นทางของการกระทำนั้น บุคคลสามารถเห็นซึ่งค่านิยม หลักการ และความกักตื้อที่บุคคลนั้นนับถือ

(8) ชั้นการประเมินผลกระทบของการตัดสินใจ

6.2) Kidder's Ethic Checkpoints

Kidder ได้อธิบายถึงกระบวนการที่มีเหตุผล (Logical) และผลที่ตามมา (Sequential) ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเชิงจริยธรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดยเสนอแนะ 9 ขั้นตอน เรียกว่า Ethical Checkpoints ดังนี้

(1) ตระหนักว่ามีปัญหาเชิงจริยธรรม (Moral Issue) เป็นขั้นตอนที่จะทำให้เรารู้ว่าอะไร คือ สถานการณ์หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมที่แท้จริง

(2) ระบุผู้กระทำ (Actor) คือ เมื่อระบุว่ามีปัญหาเชิงจริยธรรม จึงจำเป็นต้องตัดสินใจว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบในปัญหาที่เกิดขึ้น นั่นคือ เป็นปัญหาจริยธรรมของใคร

(3) รวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง (Relevant Facts) อะไรคือข้อเท็จจริงที่สำคัญสำหรับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นข้อมูลที่ “ถูกต้อง” “เพียงพอ” และ “เป็นปัจจุบัน” จึงมีความสำคัญในการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

(4) ตรวจสอบปัญหาระหว่างความถูกต้อง และความไม่ถูกต้อง (Right versus Wrong Issues) คือ มีคำตอบที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างชัดเจน

(5) ตรวจสอบค่านิยมระหว่างความถูกต้องและความถูกต้อง (Right versus and Right Issues) โดยปัญหาเชิงจริยธรรมจำนวนมากมีข้อสงสัยที่เป็นคุณค่าหลัก 2 ด้านที่ต่อต้านซึ่งกันและกัน การระบุว่าคุณค่าที่ทั้งคู่หรือถูกต้องทั้งคู่เป็นความขัดแย้งกับคุณค่าอื่น ๆ ในสถานการณ์นั้น ๆ คุณค่าที่อยู่ระหว่างความถูกต้อง และความถูกต้องที่ขัดแย้งกัน นั่นคือ สิ่งที่เป็นปัญหา เช่น ระหว่างความจริง



(Truth) กับ ความภักดี (Loyalty) ระหว่างความต้องการส่วนบุคคล (Personal Need) และ ความต้องการของชุมชน (Need for the Community) ระหว่างผลประโยชน์ระยะสั้น (Short-Term Benefit) และผลที่ตามมาเชิงลบในระยะยาว (Long-term Negative Consequences)

(6) ประยุกต์ใช้หลักการเชิงจริยธรรม (Ethical Principle) โดยเป็นการประยุกต์ใช้หลักการเชิงจริยธรรมซึ่งสัมพันธ์และเป็นประโยชน์มากที่สุดกับปัญหาที่เฉพาะเจาะจง

(7) ตรวจสอบทางเลือกที่สาม (Trilemma Option) กล่าวคือ ในบางครั้งค่านิยมไม่สามารถไปด้วยกันได้ ดังนั้น จึงสามารถตัดสินใจได้โดยการประนีประนอม หรือการพัฒนาการแก้ไขปัญหที่สร้างสรรค์ ผู้เจรจาต่อรองต้องค้นหาวิธีที่สามเพื่อนำไปสู่การแข่งขันของฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกัน

(8) ตัดสินใจ (Decision) หลังจากการประยุกต์ใช้ขั้นตอนต่าง ที่ ผ่าน มา แล้ว อะไรเป็นทางออกในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

(9) ทบทวน และสะท้อนกลับถึงการตัดสินใจ (Revisit and Reflect on Decision) คือ หลังจากที่มีการตัดสินใจและผลที่ตามมาได้เกิดขึ้นแล้ว ให้ถามตนเองว่าสิ่งนี้เป็น การตัดสินใจที่ดีที่สุดหรือไม่?

6.3) การตัดสินใจเชิงจริยธรรมของ Deni Elliott

แนวคิดนี้มองว่าเมื่อบุคคลต้องเผชิญหน้ากับทางเลือกที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม (Ethical Choice) สามารถใช้ชุดคำถาม 5 ข้อนี้ในการหาทางออกกับปัญหาเชิงจริยธรรมได้ (Day,2006)

(1) อะไรคือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

- การกระทำที่เฉพาะเจาะจงนั้นเป็นสาเหตุของปัญหาจริยธรรมหรือไม่?

- ประเพณีของการกระทำนั้นเป็นสาเหตุของปัญหาจริยธรรมหรือไม่?

ถ้าคำตอบคือ “ไม่” ทั้ง 2 ข้อ แสดงว่าไม่มีปัญหาเชิงจริยธรรม

ถ้าคำตอบคือ “ใช่” ในข้อใดข้อหนึ่ง ให้พิจารณาคำถามข้อ 2 3 4 5

(2) การละเมิดจริยธรรมนั้นควรถูกปกป้องหรือควรได้รับการจัดการแก้ไข?

(3) ถ้าคุณเป็นนักข่าว ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งเฉพาะที่จะปกป้องหรือจัดการกับการละเมิดจริยธรรมของสื่อ คุณจะจัดการหรือไม่?

(4) ถ้าคุณดำเนินการในสิ่งที่คุณพิจารณา คุณจะยอมให้ตัวคุณได้รับการยกเว้นจากกฎที่คุณต้องการให้บุคคลอื่นทำตามไหม?

(5) บุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมจะขึ้นชอบเหตุผลของคุณ สำหรับสาเหตุที่ก่อให้เกิดความชั่วร้ายไหม? และคุณสามารถเชื่อมต่อในเหตุผลนั้นได้อย่างชัดเจนไหม?



6.4) The SAD Formula

The SAD Formula มุ่งสร้างองค์ประกอบที่สำคัญของการคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical Thinking) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเหตุผล (Rational Approach) ที่นำไปสู่การตัดสินใจที่เน้นการวิเคราะห์ (Analysis) และการประเมิน (Evaluation) อย่างรอบคอบ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน (Day, 2006; ตรุณีและคณะ 2020) คือ

(1) การนิยามสถานการณ์ (Situation Definition)

- การบรรยายถึงข้อเท็จจริง
- การระบุหลักการและค่านิยม
- การบอกเล่าเกี่ยวกับปัญหาหรือคำถามที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

(2) การวิเคราะห์ (Analysis)

- การประเมินหรือชั่งน้ำหนักของค่านิยม (Values) และหลักการ (Principles) ที่แข่งขันกันที่ปรากฏอย่างชัดเจนในสถานการณ์นั้น ๆ

- พิจารณาถึงปัจจัยภายนอก (External Factors)

- ตรวจสอบหน้าที่ที่ไปสู่กลุ่มที่หลากหลายซึ่งเกี่ยวข้องกับศีลธรรม หรือความภักดี โดยแบ่งได้เป็นความภักดีต่อตนเอง ความภักดีต่อบุคคลอื่น ๆ ในวิชาชีพเดียวกัน และความภักดีต่อสาธารณะ

- อภิปรายทฤษฎีจริยธรรม (Ethical Theories) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

(3) การตัดสินใจ (Decision)

- การแสดงถึงการตัดสินใจของตัวแทนทางศีลธรรม
- ข้อกล่าวอ้างของการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีจริยธรรม

ตารางที่ 4.5 ผลการสังเคราะห์กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางวิชาชีพของสื่อมวลชน

กระบวนการตัดสินใจ เชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ	The Potter's Box	Ethical Checkpoint	Deni Elliott	The SAD Formula
การระบุข้อเท็จจริง (Facts)				
อะไรคือข้อเท็จจริง/สถานการณ์/ ปัญหา?	✓	✓		✓
อะไรคือการกระทำที่เป็นไปได้?	✓			
รู้/ไม่รู้อะไร?	✓			
เป็นปัญหาเชิงจริยธรรมของใคร?		✓		



กระบวนการตัดสินใจ เชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ	The Potter's Box	Ethical Checkpoint	Deni Elliott	The SAD Formula
การกระทำนั้นเป็นสาเหตุของการ ละเมิดจริยธรรมหรือไม่?			✓	
ประเภทของการกระทำนั้นเป็น สาเหตุของการละเมิดจริยธรรม หรือไม่?			✓	
คุณมีทางเลือกอะไร?	✓			
ผลที่ตามมาจะเป็นอะไรที่เป็นไปได้ ในการกระทำที่คุณกำลังพิจารณา?	✓			
ตรวจสอบปัญหา ระหว่างความ ถูกต้องและความไม่ถูกต้อง		✓		
การเลือกค่านิยม (Values)				
อะไรคือค่านิยมของคุณ?	✓			
ค่านิยมของคุณมีผลต่อการตัดสินใจ เชิงจริยธรรมหรือไม่?	✓			
การละเมิดจริยธรรมนั้นควรถูก ปกป้องหรือได้รับการจัดการแก้ไข?			✓	
คุณเป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งเฉพาะที่จะ ปกป้องหรือจัดการกับความชั่วร้าย ไหม?			✓	
ตรวจสอบค่านิยมระหว่างความ ถูกต้องและความถูกต้อง		✓		
ประเมินหรือชั่งน้ำหนักของค่านิยม				✓
การเลือกหลักการ (Principles)				
ประยุกต์ใช้หลักการเชิงจริยธรรมใด?	✓	✓		
คุณจะยอมให้ตัวคุณได้รับการยกเว้น จากกฎที่คุณต้องการให้บุคคลอื่นทำ ตามหรือไม่?			✓	



กระบวนการตัดสินใจ เชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ	The Potter's Box	Ethical Checkpoint	Deni Elliott	The SAD Formula
ประเมินหรือชี้แนะนักของหลักการ				✓
อภิปรายถึงทฤษฎีจริยธรรมที่ สามารถนำมาประยุกต์ใช้				✓
การเลือกความภักดี (Loyalties)				
เลือกภักดีต่อใคร	✓			✓
อะไรเป็นการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ที่ดีที่สุด		✓		
บุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมจะขึ้นชอบ เหตุผลของคุณสำหรับสาเหตุที่ ละเมิดจริยธรรมหรือไม่?			✓	
พิจารณาถึงปัจจัยภายนอก				✓
แสดงถึงการตัดสินใจ				✓
ทบทวนแบบสะท้อนกลับถึงการ ตัดสินใจ			✓	

จากทั้ง 4 แนวคิดของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ คือ 1) The Potter's Box 2) Ethical Checkpoint 3) Deni Elliott และ 4) The SAD Formula พบว่า มีความเหมือนกันในขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุข้อเท็จจริง (Facts) การเลือกค่านิยม (Values) การเลือกหลักการ (Principles) และการเลือกความภักดี (Loyalties)

กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมถือเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนในองค์กรต่าง ๆ เนื่องจากการทำงานในแต่ละวันของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อย่อมเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมทั้งในแง่ของการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร และหรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ประกอบกับแรงกดดันต่าง ๆ ภายในองค์กรสื่อ เช่น แรงกดดันทางเศรษฐกิจ กลุ่มพลังกดดันต่าง ๆ และผู้รับสาร ปัจจัยภายนอกองค์กรสื่อที่มากดดัน เช่น อิทธิพลของกลุ่มทุน แรงกดดันทางการเมือง ตลอดจนปัจจัยจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ได้แก่ ภูมิหลังและประสบการณ์ และเวลาในการทำงาน ซึ่งล้วนส่งผลต่อ



กระบวนการตัดสินใจของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อทั้งสิ้น ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจึงย่อมต้องอาศัยกระบวนการตัดสินใจที่วางอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมวิชาชีพสื่อเพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสม

2. สภาพปัญหาด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศ และกรณีศึกษาในระดับประเทศและในระดับสากล

จากผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เอกสาร และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารและด้านนิเทศศาสตร์ และผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชน สามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศไทย สามารถจำแนกสภาพปัญหาได้เป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) สภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการขององค์กรกำกับดูแลกันเองและองค์กรสื่อ 2) สภาพปัญหาด้านความรู้และประสบการณ์ของบุคลากรสื่อ 3) สภาพปัญหาด้านการขาดการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพจริยธรรมวิชาชีพสื่อ และ 4) ประมวลสภาพปัญหาด้านจริยธรรม และการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนของประเทศไทย: กรณีศึกษาตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการขององค์กรกำกับดูแลกันเองและองค์กรสื่อ

โดยสภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการขององค์กรกำกับดูแลกันเอง และองค์กรสื่ออาจเกิดขึ้นได้จากปัจจัย หรือสาเหตุที่เกิดขึ้นจากภูมิทัศน์ของสื่อที่เปลี่ยนแปลงไป และส่งผลต่อจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเอง ขาดกลไกการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามแนวทางจริยธรรมสื่อที่เหมาะสม ตลอดจนการขับเคลื่อนด้านผู้ชม ผู้ฟัง ผู้บริโภค และภาคประชาสังคม ควบคู่ไปกับการสร้างเสริมจริยธรรมสื่อ ตลอดจนปัญหาด้านนโยบายองค์กรสื่อที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงาน ปัญหาจากการแข่งขันของธุรกิจสื่อมวลชนที่มีสูงมากขึ้น เนื่องจากมีรูปแบบในการดำเนินธุรกิจ หรือแบบจำลองทางธุรกิจแบบเดิม ซึ่งจำเป็นต้องกำหนดแบบจำลองธุรกิจสื่อ (Media Business Model) ในรูปแบบที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น



1) ภูมิทัศน์ของสื่อที่เปลี่ยนแปลงไป และส่งผลต่อจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเอง

จากปรากฏการณ์ และพัฒนาการด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ขอบเขตภูมิทัศน์ของสื่อมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากการให้ความสำคัญต่อปัญหาด้านจริยธรรม และการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนที่แต่เดิมเคยจำกัดอยู่เฉพาะกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ได้ขยายไปสู่การนำเสนอข่าวสาร และการทำหน้าที่ของสื่อบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องนิยามคำว่า “สื่อมวลชน” ว่าครอบคลุมไปถึงสื่อมวลชนในรูปแบบใดบ้าง หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ หรือในส่วนของสำนักข่าวต่าง ๆ และการนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยหรือไม่ หรือคำว่า “สื่อมวลชน” จะหมายถึงเฉพาะสื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์เท่านั้น ที่ส่วนใหญ่เป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้ โดยเฉพาะในความเป็นจริงแล้วนั้น บทบาทของ กสทช. ยังคงไปถึงสื่อออนไลน์ ซึ่งในปัจจุบันจะครอบคลุมเพียงในส่วนของที่วี เคเบิลทีวี ทีวี่ดาวเทียม แต่ในส่วนของสื่อออนไลน์ หรือโอทีที (OTT) คือ Over-The-Top ที่เป็นการส่งผ่านหรือถ่ายทอดเนื้อหาผ่านทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งการกำกับดูแลของ กสทช. อาจยังไม่ครอบคลุมในส่วนนี้

“ประกาศข่าวทีวีมาก่อนตอนนี้ก็ต้องทำ Facebook Live ได้ เพราะฉะนั้นปริมาณของสื่อหรือ Boundary ตอนนี้นั้นเลยหมดแล้วแต่ กสทช. ยังคงมีวิธีคิดแบบเดิม ๆ อย่างวิทยุกระจายเสียงแบบนี้ แล้วยิ่งเด็กสมัยนี้ที่ไม่สนใจขอบเขตแล้วเช่นเวลาดูซีรีส์ เขาไม่สนใจแล้วว่าจริง ๆ แล้วซีรีส์มาจากไหน จากทีวี จากไอทีที่อย่างเดียหรือ Based on มาจากรายการวิทยุ คือ ตอนนี้อย่างมา Redefined คำว่าสื่อ และผู้เสพสื่อกันใหม่”

ในขณะที่ภูมิทัศน์ของสื่อมีความเปลี่ยนแปลงไป จึงอาจส่งผลกระทบต่อความคลุมเครือด้านจริยธรรม และแนวปฏิบัติว่าที่ถูกกำหนดขึ้นมานั้นเป็นของส่วนไหน เพราะสื่อแต่ละประเภทต่างคนก็ต่างยึดถือจริยธรรมของตนเอง แต่ในความเป็นจริงทุกวันนี้ได้เกิดการหลอมรวมสื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้ว โดยเฉพาะสื่อใหม่หรือสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งขาดความชัดเจนในการกำกับดูแลด้านจริยธรรม และการกำกับดูแลกันเองคงมีเพียงกฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ที่ใช้ควบคุมเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า แม้นิเวศน์ของสื่อในปัจจุบันจะมีหลายรูปแบบ หลายแพลตฟอร์ม แต่หากพูดถึงปรัชญาพื้นฐานจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อที่ต้องมีเหมือนกัน จึงควรมีแนวปฏิบัติด้านการกำกับดูแลให้เป็นไปในทางเดียวกันด้วย เพื่อป้องกันความเหลื่อมล้ำระหว่างสื่อแต่ละประเภทภายใต้ยุคของการแข่งขัน

“ตัวเองที่อีกฝากหนึ่งทำทีวี ภาคสนามแต่อีกด้านหนึ่งก็มีแพลตฟอร์มส่วนตัวของตัวเอง ทำสื่อสังคมออนไลน์ ทำควบคู่กัน คิดว่าถ้า กสทช. ทำควรปรับประยุกต์กับทุกสื่อได้แบบเดียวกัน”



2) กลไกการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามแนวทางจริยธรรมสื่อ

จากการศึกษา พบว่า ที่ผ่านมานั้นทาง กสทช. ได้มีการศึกษาวิจัยและส่งเสริมเกี่ยวกับหลักจริยธรรม และแนวปฏิบัติของสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง แต่กลับพบว่าในความเป็นจริงหรือในทางปฏิบัติ นั้น สื่อยังคงมีการดำเนินงาน และทำหน้าที่ละเมิดจริยธรรมสื่อให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการกลไกที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจจะไม่เพียงพอการผลักดันให้เกิดพฤติกรรมสื่อ และการนำเสนอข่าวสารที่พึงประสงค์ เพราะจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่าหลักจริยธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวไม่ถูกนำไปสู่การใช้จริง

อย่างไรก็ตาม ควรคำนึงถึงบทบาทหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบทบาทขององค์กรสื่อที่มีหน้าที่ในการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามแนวทางการกำกับดูแลกันเอง โดยพยายามสร้างกลไกที่หนุนเสริมพฤติกรรมในเชิงบวก และกลไกการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตลอดจนกลไกการควบคุมหรือลงโทษสื่อที่ดำเนินงานโดยขาดการคำนึงถึงหลักจริยธรรมทั้งในระดับบุคคลและในระดับองค์กร อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลักการทางจริยธรรมสื่อมวลชนนั้น ในบางครั้งอาจไม่มีผลเชิงกฎหมายโดยตรง แต่จริยธรรมเป็นเรื่องของคุณค่าทางจิตใจของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ หากองค์กรวิชาชีพสื่อหรือตัวบุคลากรสื่อเองเห็นคุณค่าของจริยธรรมนี้ ก็ย่อมนำแนวทางที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติจริง

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการศึกษาถึงกลไกทางสังคม เช่น ผู้ชม ภาคประชาสังคม ผู้สนับสนุนหรือสปอนเซอร์ เพื่อให้เกิดพลังในการผลักดันให้สื่อเกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมดังกล่าว โดยอาจต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการสร้างจิตสำนึกของสื่อทั้งในระดับองค์กรและในระดับปัจเจกบุคคล

“ปัญหามันอยู่ตรงที่เรื่องของการทำให้ *Code of Conduct* นั้น อยู่ในชีวิตของสื่อจริง ๆ”

3) ขาดการขับเคลื่อนด้านผู้ชม ผู้ฟัง ผู้บริโภค และภาคประชาสังคม ไปควบคู่กับการสร้างเสริมจริยธรรมสื่อ

จากผลการศึกษา พบว่า การเกิดขึ้นของจริยธรรมสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร และรายการต่าง ๆ นั้น เกิดจากการผสมผสานกันของ 2 ภาคส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการทำหน้าที่ของตัวเองทั้งในระดับองค์กรและในระดับปัจเจกบุคคล และส่วนที่สองเป็นความต้องการข้อมูลข่าวสารของประชาชน หรือผู้ชม ผู้ฟัง หรือผู้บริโภคในระบบทุนนิยม จึงมีการตั้งคำถามต่อภาคส่วนทั้งสองนี้ว่า ในทางหนึ่งเห็นว่าการดำเนินงานของสื่อเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชม ผู้ฟัง ในฐานะผู้บริโภคข่าวสารใช่หรือไม่ และในอีกทางหนึ่งเห็นว่าเป็นเพราะตัวสื่อเองที่เข้าไปกำหนดรสนิยมของผู้ชม ผู้ฟัง ตามที่สื่อต้องการ โดยควรกลับมาพิจารณากันว่าสื่อใช่ที่เป็นคนสร้างรสนิยมให้ผู้ชมผู้ฟัง ก็ควรต้องกลับมาที่บุคลากรสื่อ



เนื่องจากการดำเนินงานที่ผ่านมาในการส่งเสริมจริยธรรมสื่อขององค์กรสื่อ และสมาคมวิชาชีพสื่อต่าง ๆ ในประเทศไทย รวมทั้ง กสทช. ที่มีการส่งเสริมจริยธรรมสื่อมวลชนอยู่ตลอดเวลาแล้วนั้น กลับพบว่ายังมีสื่อทั้งในระดับองค์กร และในระดับปัจเจกบุคคลไม่ได้ยึดถือจริยธรรมในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด และมีการทำผิดอยู่เสมอ จึงอาจสะท้อนให้เห็นว่ากลไกในการจัดการด้านผู้ส่งสาร หรือตัวสื่อนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติ ดังนั้น การพิจารณาผลักดันกลไก และการขับเคลื่อนด้านผู้ชม ผู้ฟัง ผู้บริโภค จึงเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่น่าสนใจ โดยหากพิจารณาหลักการทำงานของสื่อในระบบเสรีนิยมที่องค์กรสื่อต้องพึ่งพิงระบบทุนแล้ว การดำเนินธุรกิจของสื่อก็เป็นไปตามหลักคิดเชิงเศรษฐศาสตร์ที่ควรให้ความสำคัญของการของคนดูหรือผู้ชมเป็นตัวกำหนดการทำงานของสื่อ ซึ่งเป็นกลไกของการตลาด จึงทำให้ผู้รับสารสามารถมีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินงาน และการนำเสนอข่าวสารรายการต่าง ๆ ของสื่อได้ หากเป็นเช่นนี้ก็จะทำให้บทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมจริยธรรมสื่อ และกสทช. ต้องหันกลับมาให้ความสนใจสร้างผู้ชม ผู้ฟัง ที่มีความเป็นพลเมือง (Citizenship) ควบคู่ไปกับการส่งเสริมจริยธรรมให้กับสื่อมวลชน

บทบาทของการส่งเสริมจริยธรรมสื่อก็ควรปรับเปลี่ยนไปให้ความสำคัญต่อธรรมเนียมของกลุ่มผู้รับสาร และการสร้างผู้ชม ผู้ฟัง ให้มีความเป็นพลเมือง มีความรับผิดชอบต่อสังคม ภายใต้กลไกของการณรงค์ ส่งเสริม และให้ความรู้เช่นเดียวกับที่เคยทำให้กลุ่มสื่อมวลชนมาก่อนหน้านี้ โดยอาจต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ถึงเนื้อหาข่าวสาร และรายการที่ผู้รับสารกลุ่มต่าง ๆ ต้องการ และเข้าไปให้ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจออกแบบเนื้อหาต่าง ๆ แก่ตัวองค์กรสื่อ เช่น ในกรณีแพลตฟอร์มออนไลน์ซึ่งมีหลายช่องที่ทำแล้วก็คือ การทำ Social Listening แต่ผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับแต่ละช่องมีเงินทุนลงมากแค่ไหน อย่างเช่น มติชน ที่มีการทำ Data Analysis เพื่อดูว่ากลุ่มเป้าหมายในแต่ละสื่อเป็นเช่นไร เช่น คนที่ดูเรื่องนี้ชอบเรื่องการเงิน แต่ยังไม่มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการเงินเลย ก็สามารถทำให้องค์กรสื่อนำเสนอรูปแบบคอนเทนต์ออกมาใหม่ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชมได้

“การบังคับใช้ก็ต้องยอมรับว่าอาจจะยากที่จะเอาคนไปนั่งดูมอนิเตอร์และการใช้มาตรฐานบังคับก็ทำได้ช้า แต่ว่าถ้าเราช่วยสร้างความเปลี่ยนโดยพลังสังคม อย่างการรู้เท่าทันสื่อที่จำเป็น เรื่องของการเบนทางสังคม จะทำอย่างไรให้ กสทช. เข้ามามีมาตรการหนุนตังนี้ด้วย”

“เราจะสร้างบรรทัดฐานอย่างไรหรือว่าจะทำให้พลังทางสังคมมันช่วยกันยกระดับสื่อมันควรทำอย่างไรดี”

นอกจากการขับเคลื่อนด้านผู้ชม แล้วสิ่งหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันในระบบอุตสาหกรรมสื่อ คือ สินค้าหรือแบรนด์ซึ่งเป็นสปอนเซอร์สนับสนุนรายการต่าง ๆ ที่ออกอากาศ โดยที่ผ่านมามีแบรนด์สินค้าต่าง ๆ จะพิจารณาเลือกสนับสนุนลงโฆษณาในรายการที่มีเรตติ้งผู้ชมสูง ๆ ดังนั้น หากกลไกการขับเคลื่อนด้านผู้บริโภคเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมแล้ว สินค้า และแบรนด์ต่าง ๆ ก็จะ



เลือกให้การสนับสนุนรายการที่ผู้บริโภคเลือกชมมากกว่ารายการที่มีการละเมิดจริยธรรม และหากสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแบรนด์ที่ผู้บริโภคไว้วางใจกับองค์กรสื่อ หรือรายการที่ผู้ชมไว้วางใจได้ กลไกด้านการขับเคลื่อนผู้ชมในการจัดการจริยธรรมสื่อก็สามารถก้าวสู่การเป็นเป้าหมายในระดับภาคประชาสังคมได้ เนื่องจากที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหาการละเมิดจริยธรรมสื่อ เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะจุด และมุ่งเน้นเฉพาะการแก้ไขที่ตัวสื่อ หรือองค์กรสื่อเป็นสำคัญ แต่การแก้ไขด้วยการใช้กลไกภาคประชาชน และภาคประชาสังคมซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาที่เริ่มต้นจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสื่อ และทำให้สื่อละเมิดจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ อย่างไรก็ตาม หากกลไกการแก้ปัญหาอาจจำเป็นต้องเริ่มต้นจากภาคประชาชน และภาคประชาสังคมแล้วนั้น ย่อมต้องมีการตั้งคำถามถึงบทบาทหน้าที่ของ กสทช. ว่ามีขอบเขตในการเข้ามามีส่วนร่วมในกลไกนี้อย่างไรได้บ้าง หรือมีอำนาจหน้าที่ในการขับเคลื่อนกลไกด้านสื่อมวลชนแบบเดิมเพียงอย่างเดียว

“โมเดล *Trusted Brand* ของทางฟากอุตสาหกรรมมันก็จะเป็กลไกหนึ่งที่น่าสนใจถ้าเราจะเอาโมเดล *Trusted Brand* มาประยุกต์ใช้กับทางมีเดีย อุตสาหกรรมสื่อ”

“ถ้าทำได้อย่างที่พูดมันก็จะดีในแง่ที่ใครที่มอลงโฆษณา หรือสปอนเซอร์ตัวนี้ก็จะถือว่าได้ *Brand Image* ไปด้วยครับ คือสุดท้ายมองว่ามันผลักไปสู่กลไกตลาด ให้กลไกตลาดเป็นคนทำเป็นคนจัดการมันจะยั่งยืนกว่า”

4) ปัญหาด้านนโยบายองค์กรสื่อที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงาน

จากผลการศึกษา พบว่า นโยบายขององค์กรสื่อส่งผลต่อแนวทางการปฏิบัติงานของบุคลากรสื่อเป็นอย่างมาก ซึ่งพบว่าหลาย ๆ ครั้งทิศทางของการทำข่าวถูกกำหนดโดยกองบรรณาธิการ จากหัวหน้าข่าว ซึ่งในสถานการณ์ที่มีการแข่งขันกันสูงเช่นนี้ หากนักข่าวหรือบุคลากรสื่อไม่ปฏิบัติตามนโยบายขององค์กรหรือการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายแล้วนั้น อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการทำงานของตนเองได้ ดังนั้น นโยบายขององค์กรสื่อจึงสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอิสระในการดำเนินงานของสื่อในระดับบุคคลได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งหากพิจารณาจากความเป็นจริงและประสบการณ์ของผู้ที่อยู่ในแวดวงสื่อมวลชนแล้ว พบว่า สื่อมวลชนในระดับปฏิบัติการส่วนใหญ่มักจะมีอุดมการณ์และอุดมคติเกี่ยวกับการทำหน้าที่สื่อมวลชนอยู่แล้ว แต่หากถูกครอบด้วยนโยบายขององค์กรที่ตนสังกัด หรือทิศทางของระบบทุนต่าง ๆ ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงการปฏิบัติหน้าที่เพื่อตอบสนองตามนโยบายขององค์กรต้นสังกัด ในความจริงแล้วองค์กรสื่อจะมีนโยบายในลักษณะใดนั้น สื่อมวลชนส่วนใหญ่ยอมรับได้ เพราะเชื่อว่าสื่อแทบทุกคนน่าจะมีความจิตวิญญาณของนักข่าวอยู่แล้ว เพียงแต่เวลาต้องการทำข่าวที่สื่ออยากทำแต่นโยบายขององค์กรก็ไม่สามารถให้นำมาเสนอได้ และหากจะแก้ปัญหาเชิงจริยธรรมควรจะต้องปรับเปลี่ยนในระดับองค์กรเสียก่อน



ดังนั้น การแก้ปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนในระดับปัจเจกบุคคลประการหนึ่ง คือ การแก้ปัญหาเชิงนโยบายขององค์กรสื่อ จึงเกิดคำถามขึ้นมาว่าแล้วหน่วยงานใดหรือองค์กรใดที่สามารถ หรือ มีบทบาทหน้าที่ในการเข้าไปจัดกระทำต่อนโยบายขององค์กรสื่อได้ ซึ่งคำตอบอาจพบว่าไม่มีองค์กรใดสามารถทำได้ภายใต้การทำงานของสื่อในระบบเสรีนิยม หากเป็นเช่นนั้นแล้วจึงอาจจำเป็นต้องตั้งคำถามต่อไปว่า เพราะเหตุใดองค์กรสื่อเหล่านั้นจึงมีนโยบายหรือแนวทางในการปฏิบัติงานเช่นนั้น ช่วยทำให้เราทราบถึงปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อปรัชญาการดำเนินธุรกิจขององค์กรสื่อได้ และเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคลากรสื่อเห็นเป้าหมายในการทำงานของสื่อมวลชนแต่ละแห่งได้มากขึ้น ซึ่งในเบื้องต้นสามารถช่วยสนับสนุนการพิจารณาตัดสินใจเข้าร่วมงานกับองค์กรสื่อแต่ละแห่งได้อย่างเหมาะสม

“คือถ้านโยบายมายังไงคนในช่องก็คงต้องเป็นแบบโมเดลนั้น”

“วงการสื่อ ณ วันนี้สามารถทำงานได้ภายในวิคสองวิคเลยเพราะการแข่งขันมันสูงมากจริง ๆ”

“แต่ผมคิดว่าถ้าเราตั้งต้นว่าปัญหานี้มีทั้งระดับโครงสร้าง ทั้งระดับบุคคล แต่ว่าคิดว่าถ้าแก้ส่วนบุคคลก่อนอย่างน้อยการพาตัวเองให้ตระหนักไว้ก่อนมันจะสามารถประคองตรงนี้ได้”

5) ปัญหาจากการแข่งขันของธุรกิจสื่อมวลชนที่มีสูงมากขึ้น

จากปัญหาที่พบประเด็นการแข่งขันกันขององค์กรสื่อเพื่อความอยู่รอด ที่อาจส่งผลต่อคุณภาพในการทำงานและการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน เช่น หากข่าวต้องการความรวดเร็วเพื่อแข่งขันกับองค์กรสื่ออื่น ก็อาจส่งผลต่อคุณภาพลดลง ขาดการคัดกรองข่าว และการบรรณาธิการข่าวที่มีประสิทธิภาพ หากธุรกิจสื่อไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการแข่งขันที่สูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันของสื่อในกลุ่มเดียวกัน เช่น ทิวก็แข่งขันระหว่างช่องต่าง ๆ หรือหนังสือพิมพ์ถึงแม้ในปัจจุบันจะเหลือไม่กี่ราย ก็ยังคงมีการแข่งขันกันอยู่ ในส่วนของวิทยุเองก็มีความพยายามสร้างพื้นที่ในการแข่งขันในส่วนของวิทยุ ในลักษณะของแต่ละช่องทางการสื่อสาร แต่ในปัจจุบันซึ่งเป็นการสื่อสารในระบบดิจิทัลจึงทำให้สื่อต่าง ๆ ที่อยู่กันคนละช่องทาง หรือคนละแพลตฟอร์มเริ่มมีการแข่งขันกันข้ามสื่อ (Cross Media) เพิ่มมากขึ้นด้วย จึงทำให้เกิดคู่แข่งขององค์กรสื่อขึ้นมากมายบนพื้นที่การนำเสนอข้อมูลข่าวสาร เช่น จากเดิมในอดีตที่มีการแข่งกันแค่ ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 ช่อง 9 ช่อง 11 และช่อง ThaiPBS แต่ยังคงแข่งที่สื่อออนไลน์ด้วย โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ในกลุ่ม The ต่าง ๆ เช่น The Matter, The Momentum และที่มาแรงสุด คือ 101 (วันโอวัน) นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอข่าวสารในรูปแบบของเว็บเพจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น อีเจียบ, อีจา, อีจัน จึงทำให้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เพิ่มขึ้น และส่งผลให้ผู้ชมหรือผู้บริโภคมีทางเลือกในการเปิดรับข่าวสาร และเนื้อหารายการที่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น องค์กรสื่อในระบบธุรกิจจึงย่อมมีการแข่งขันกันสูงมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดปัญหาหลักสำคัญขึ้น 2 ประการ คือ 1) ปัญหาความ



ผิดพลาดจากการทำงานภายใต้สถานการณ์การแข่งขัน และ 2) ปัญหาการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดที่ไม่เหมาะสมในการสร้างฐานผู้ชม

“เรตติ้งเป็นสิ่งจำเป็น แต่ไม่จำเป็นว่าต้องมาจากคอนเทนต์ที่แย่ เพราะมาจากคอนเทนต์ที่ดีได้ และเป็นสำนักครีเอทีฟของคนทำรายการ ที่จะไม่นำเสนอคอนเทนต์แย่ ๆ”³ (ประวิทย์ มาลีนนท์, 2563)

สำหรับปัญหาแรกซึ่งเกิดจากความผิดพลาดในการทำงานของสื่อในระดับองค์กรที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์การแข่งขันสูงนั้น ซึ่งส่งผลต่อปัญหาด้านจริยธรรม และการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชน เช่น คุณภาพและคุณค่าของความเป็นข่าวที่ลดลง ซึ่งเป็นผลพวงจากการแข่งขันที่ต้องมีความรวดเร็วในการนำเสนอข่าวสาร และจำเป็นต้องติดตามกระแส และการนำเสนอข่าวสารของคู่แข่งอยู่ตลอดเวลา จึงอาจส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวขององค์กรสื่อของตนเองไป ส่วนประการที่สอง เกิดจากเจตนา หรือความตั้งใจขององค์กรสื่อที่มีนโยบายการแข่งขันที่มีการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดที่ไม่เหมาะสมเพื่อสร้างฐานผู้ชมหรือผู้บริโภคให้ติดตามการนำเสนอข่าวสารขององค์กรตน เช่น เลือกการนำเสนอประเด็นข่าว (Framing) ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ สะเทือนใจ หรือสะเทือนอารมณ์ต่อผู้ชม เลือกนำเสนอข่าวที่เร้าอารมณ์ หรือปลุกกระตือรือร้นทางสังคม หรือในกรณีการโฆษณาแฝงในช่วงเวลาการนำเสนอข่าว โดยตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 กฎหมายได้ควบคุมปริมาณการโฆษณา สำหรับการประกอบกิจการบริการประเภทการให้ธุรกิจไม่เกินชั่วโมงละสิบสองนาทีกี่ครั้ง โดยเมื่อรวมเวลาโฆษณาตลอดวันเฉลี่ยแล้วต้องไม่เกินชั่วโมงละสิบนาทีกี่ (มาตรา 23) แต่ในความเป็นจริงอาจมีการนำเสนอโฆษณาในรูปแบบโฆษณาแฝงในลักษณะต่าง ๆ จึงทำให้มีการโฆษณาเกินกว่าเวลาที่กฎหมายกำหนด เพราะในปัจจุบันนี้รูปแบบการโฆษณาไม่ได้เป็นเพียงแค่ Spot โฆษณาเท่านั้น แต่ปรากฏการณ์ปัจจุบันที่สามารถพบได้บ่อยครั้ง คือ การขายสินค้าที่เกิดขึ้นไปพร้อมกับการรายงานข่าว ซึ่งในหลายรายการผู้ประกาศข่าวกลายเป็นผู้ขายสินค้า หรือพรีเซนเตอร์ในรายการนั้น ๆ ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้อาจมีความเสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมาย ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีข้อกำหนดแนวทางที่ชัดเจนว่าสามารถทำได้หรือไม่ และยังคงเป็นช่องว่างที่องค์กรสื่อใช้เป็นโอกาสทางการแข่งขันทางธุรกิจของสื่อมวลชน

“ปัญหาที่พบประเด็นการแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอด ประเด็นที่สองคุณภาพในการทำงาน เช่น ความรวดเร็วมากขึ้นคุณภาพลดลง”

³ กรุงเทพธุรกิจ. กราวยิ่งโคราช, (บทสัมภาษณ์ ประวิทย์ มาลีนนท์,

ออนไลน์: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/867520>, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563)



จากกรณี “กราดยิงโคราช” เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2563 เว็บไซต์กรุงเทพมหานครได้นำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจว่า ในการนำเสนอข่าวเหตุการณ์นี้มีสื่อที่นำเสนอข่าวซึ่งแบ่งออกไปเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) สื่อหลัก เช่น ทวีตช่องต่าง ๆ 2) สื่ออื่น ๆ เช่น สื่อออนไลน์ ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนสื่อมวลชนแต่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางอย่าง อีจัน และ 3) ผู้ทรงอิทธิพลความคิด (Influencer) ที่มีคนติดตามจำนวนมาก โดย 5 สื่อที่ชาวโซเชียลมีเดียสนใจ ได้แก่ 1) อีจัน-ประมวลภาพการทำงานของตำรวจ 2) อินฟลูเอนเซอร์ ฌอน บุรณะหิรัญ-เรียกร้องให้ไม่นำเสนอชื่อคนร้าย 3) อีจัน-ประมวลภาพความเสียหายของญาติผู้เสียชีวิต 4) อีจัน-รายงานตัวนักวิสามัญคนร้าย และ 5) CH7 HD News-ภาพวิดีโอวินาทีวิสามัญคนร้าย ซึ่งเป็น “สื่อกระแสหลัก” เพียงรายเดียวที่ติดอันดับ 1-5⁴

อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าภายใต้การแข่งขันของสื่อที่มีภูมิทัศน์ที่กว้างขวาง และมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ทำให้องค์กรสื่อต่าง ๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงความอยู่รอดด้วย ภายใต้แนวคิดของสื่อมวลชนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่เห็นว่าการเข้าใจสื่อ ผลผลิตของสื่อ และเนื้อหาของสื่อได้นั้น ต้องพิจารณาสื่อในฐานะ “สื่อเป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่งที่ทำกำไรไปเพื่อขายหวังผลกำไร” โดยนักวิชาการกลุ่มนี้เชื่อว่า ส่วนหนึ่งของเนื้อหาสื่อถูกกำหนดมาจากระบบตลาด และอีกส่วนหนึ่งถูกกำหนดมาจากผลประโยชน์ของเจ้าของเงินทุน หรือผู้ตัดสินใจในระดับนโยบาย ดังนั้น หากสื่อจำเป็นต้องมีการแข่งขันกันในระบบธุรกิจ ก็ควรมีการกำหนดเส้นแบ่งระหว่างจริยธรรมในการปฏิบัติงาน และพื้นที่ในการแข่งขันทางการตลาดให้ชัดเจน เนื่องจากพบว่าการปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่องค์กรสื่อใช้พื้นที่ซึ่งเป็นการดำเนินงานตามกรอบจริยธรรมเป็นพื้นที่ในการแข่งขันทางการตลาด หรืออาจกล่าวได้ว่าองค์กรสื่อเลือกใช้วิธีการละเมิดจริยธรรมเพื่อหวังผลทางการตลาด หรือฐานผู้ชมรายการ

⁴ อ้างแล้วใน 1



ภาพที่ 4.13 แสดงจำนวนการปฏิสัมพันธ์บนสื่อออนไลน์กรณี “กราดยิงโคราช”

ส่อง ‘สื่อกระแสหลัก’ ได้รับการปฏิสัมพันธ์บน Facebook 8-9 ก.พ.63	
 ไทยรัฐออนไลน์ 180 ข้อความ กว่า 2.7 ล้านเอนเกจเมนต์ กว่า 1.3 หมื่นเอนเกจเมนต์ต่อโพสต์ ถูกใจ (Like) กว่า 11 ล้านไลค์	 ข่าวสด 123 ข้อความ 2.18 ล้านเอนเกจเมนต์ 1.77 หมื่นเอนเกจเมนต์ต่อโพสต์ กว่า 13 ล้านไลค์
 ข่าว 8 136 ข้อความ 1.64 ล้านเอนเกจเมนต์ 1.21 หมื่นเอนเกจเมนต์ต่อโพสต์ กว่า 3.7 ล้านไลค์	 ข่าวช่องวัน 54 ข้อความ 1.14 ล้านเอนเกจเมนต์ 2.11 หมื่นเอนเกจเมนต์ต่อโพสต์ กว่า 2.44 ล้านไลค์
 CH7 HD NEWS 70 ข้อความ 8.52 แสนเอนเกจเมนต์ 1.21 หมื่นเอนเกจเมนต์ต่อโพสต์ กว่า 3.72 ล้านไลค์	 อมรินทร์ทีวี 34 25 ข้อความ 7.86 แสนเอนเกจเมนต์ 3.14 หมื่นเอนเกจเมนต์ต่อโพสต์ กว่า 1.42 ล้านไลค์

ที่มา: กรุงเทพธุรกิจ. ออนไลน์ <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/867520>

6) ควรกำหนดแบบจำลองธุรกิจสื่อ (Media Business Model) ในรูปแบบที่หลากหลาย

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อปัญหาเรื่องจริยธรรม และการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชน ในเมื่ออุตสาหกรรมสื่อยังคงขับเคลื่อนด้วยการชี้วัดจาก เรตติ้ง (Rating) ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น จึงทำให้การนำเสนอข่าว หรือรายการใด ๆ ก็ตามที่สามารถสร้างเรตติ้งได้สูง ๆ ย่อมเป็นสิ่งที่องค์กรสื่อเลือกทำ ซึ่งบางเรื่องอาจผิดจริยธรรมก็ตาม แต่สามารถสร้างเรตติ้ง หรือยอดผู้ชมให้กับรายการได้ เช่น เหตุการณ์กราดยิงโคราช ที่แสดงให้เห็นชัดว่าผู้ประกอบการสื่อทั้ง 3 ราย ซึ่งถูก กสทช. เรียกไปเตือนนั้นได้เรตติ้งจากการถ่ายทอดเหตุการณ์ดังกล่าวในช่วงเวลานั้นสูงมาก เนื่องจากผู้ชมให้ความสนใจและรับชมรายการในช่วงนั้นเป็นจำนวนมาก จึงเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาถึงรูปแบบของการดำเนินธุรกิจขององค์กรสื่อ ที่ยังคงยึดถือเรตติ้งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจลงโฆษณาในรายการต่าง ๆ และเปรียบเสมือนทางเลือกระหว่างความอยู่รอดทางธุรกิจขององค์กรกับจริยธรรมในการปฏิบัติงานด้วยเช่นกัน ซึ่งในปัจจุบันการชี้วัด



ด้วยเรตติ้งนั้น จะแสดงให้เห็นในแต่ละนาทียของรายการ เช่น ช่วงนาทิตี่ 20 ของรายการ เรตติ้งที่ขึ้นมานั้น เป็นการนำเสนอข่าวอะไร และช่วงที่เรตติ้งลงเป็นข่าวอะไร ซึ่งการจัดเรตติ้งลักษณะนี้ไม่ได้เกิดจากการจัดเรตติ้งตามหลักคุณค่าข่าวหรือหลักจริยธรรมของการนำเสนอข่าว เช่น การนำเสนอข่าวเด็กหญิงถูกพ่อเลี้ยงล่วงละเมิดทางเพศ หากมีเรตติ้งสูงในช่วงเวลาการนำเสนอข่าวนั้น ก็อาจมีการให้นำเสนอต่อเนื่องในวันถัดไปได้ ซึ่งกลายเป็นหลักคิดอย่างหนึ่งของกองบรรณาธิการข่าวหลายแห่ง ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการพยายามใช้เรตติ้งเป็นกลไกทางธุรกิจ

สำหรับปัญหาสำคัญของสื่อทีวีและสื่อวิทยุที่พบได้บ่อยครั้งในปัจจุบันนี้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อภารกิจจริยธรรม และมีการละเมิดข้อกฎหมาย ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการพึ่งพาเรตติ้งเป็นตัวบ่งชี้ความนิยมของรายการแทบทั้งสัปดาห์ที่กล่าวมาแล้วนั้น แม้กระทั่ง ไทยพีบีเอส ซึ่งเป็นสื่อสาธารณะเองก็มีการวัดความนิยมของผู้ชมจากเรตติ้งเหมือนกับช่องธุรกิจอื่น ๆ เช่นกัน ถึงแม้ในช่วงหลังมานี้จะมีการวัดจากผลตอบแทนทางสังคม (SROI หรือ Social Return on Investment) อยู่บ้างก็ตาม แต่นั่นก็ยังเป็นสิ่งที่ยังทำได้ยาก ดังนั้น หากพิจารณาในมุมมองของแบบจำลองทางธุรกิจ (Business Model) ของสื่อในต่างประเทศซึ่งมักจะไม่มีสปอนเซอร์ (Sponsor) เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนของประเทศไทย โดยในต่างประเทศจะทำในรูปแบบของระบบบอกรับสมาชิก (Membership) ร่วมอยู่ด้วยสำหรับผู้ชมที่ต้องการรับชมรายการที่มีคุณภาพหรือรายการที่ให้คุณค่ามากกว่ารายการทั่ว ๆ ไป จึงทำให้องค์กรสื่อสามารถอยู่ได้จากเงินค่าบอกรับสมาชิก โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเงินจากสปอนเซอร์ที่ลงโฆษณาในรายการโดยพิจารณาจากเรตติ้งเป็นสำคัญ

“ทุกวันนี้ Netflix ใ้รู้ว่ามันคือสื่อทางเลือก ซึ่งมันไม่ใช่แล้วมันกลายเป็นสื่อหลักไปแล้ว เรายอมจ่ายเพื่ออยากดูอะไรดี ๆ ใน Netflix”

“New York Times ซึ่งที่น่าสนใจคือเขามีการปรับตัวเองอย่างเห็นได้ชัดในช่วงประมาณ 3 ปีที่ผ่านมา เขามีวิสัยทัศน์ที่ชัดเลยว่าเขาจะเป็น Premium Content”

นอกจากนี้ รูปแบบธุรกิจด้านสื่อมวลชน โดยเฉพาะทีวีของไทยนั้นก็มีรูปแบบทางธุรกิจที่เริ่มต้นมาจากเงินทุนที่ใช้ในการประมูลสัญญาด้วยระบบ Money Contest เป็นหลัก ซึ่งนับเป็นต้นทุนที่ผู้ประกอบการต้องแบกรับส่วนหนึ่งแล้วนั้น หากพิจารณาจากกรณีศึกษาของประเทศเกาหลีที่ให้กระทรวงวัฒนธรรม เข้ามาช่วยสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการพิจารณาเนื้อหาของรายการที่จะออกอากาศของแต่ละสถานีร่วมด้วย ซึ่งจะไม่ใช้การพิจารณาจากจำนวนเงินงบประมาณในการประมูลเพียงอย่างเดียว ดังนั้น จากการที่ทุกหน่วยงานหรือแม้กระทั่งผู้ชมมีความหวังมากกว่าประเทศไทยจะมีโทรทัศน์ที่มีความหลากหลาย แต่สุดท้ายแล้วในเมื่อรูปแบบธุรกิจสื่อของประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นมาจากงบประมาณในการลงทุน จึงทำให้ผู้ประกอบการสื่อต่าง ๆ ย่อมต้องแสวงหาผลกำไรเพื่อตอบกลับจากการลงทุนนั้นเช่นกัน



ทั้งนี้ การตั้งต้นของธุรกิจสื่อในประเทศไทยที่เอาเรื่องการตลาดแบบเสรี หรือเงินลงทุนเป็นหลัก ผลที่ตามมาจึงเป็นการแสวงหาผลกำไรสูงสุด สำหรับในต่างประเทศเองพบว่าการดำเนินการหลากหลาย เช่น รูปแบบ Funding Crowdsourcing เป็นต้น ในอีกด้านหนึ่งนั้นทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือ กสทช. ก็ควรเข้ามามีบทบาทในการสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้ชมด้วย เช่น ควรมีการแทรกแซงทางสังคม (Social Sanction) ที่ผู้ชมต้องเข้าใจและสามารถเลือกเปิดรับเนื้อหาที่เหมาะสมได้ และควรต้องแบนสื่อที่นำเสนอเนื้อหารายการที่คำนึงถึงแต่เรตติ้ง รวมทั้งการไม่สนับสนุนการซื้อสินค้าจากแบรนด์ที่ให้การสนับสนุนสื่อ หรือเป็นสปอนเซอร์รายการที่มีการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม และละเมิดจริยธรรมในระดับภาคประชาสังคม ซึ่งตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดในช่วงเหตุการณ์กราดยิงโคราช ประชาชนส่วนหนึ่งได้มีการแชร์ข้อความในเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อต่อต้านการนำเสนอภาพข่าว หรือเรื่องราวที่ไม่อยากดู ไม่อยากรู้ ไม่อยากเห็น ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ทางสังคมรูปแบบหนึ่งซึ่งสามารถนำไปกำหนดแนวทางในการทำงานของสื่อโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเรตติ้งจากการละเมิดจริยธรรม

“Social Sanction” ที่สักครู่บอกคืออย่างกรณีกราดยิงโคราชคนในทวิตเตอร์ช่วยกันติดเถรندว่าช่องนี้ไม่โอเค”



ภาพที่ 4.14 แสดงการส่งต่อข้อมูลรูปแบบการแทรกแซงทางสังคม

อย่าแชร์มา
เราไม่อยากดู
ภาพสยดสยอง ภาพศพ
ไม่ว่าจะของเหยื่อหรือคนร้าย
แต่เราอยากดู
ภาพรารน้ำใจที่หลังโหลสู่ผู้ได้รับผลกระทบ

เราไม่อยากรู้
ประวัติ รสนิยม แผนการณ์
วัยเด็ก และการคาดเดาเหตุผลของคนร้าย
แต่เราอยากรู้
เกียรติประวัติของผู้เสียสละและร่วมแรงร่วมใจ
ร่วมทั้งแนวทางการปฏิบัติตนเมื่อเผชิญเหตุ

เราไม่อยากเห็น
ฉายา ชื่อ ไบรน์ โพสท์ คลิปของคนร้าย
แต่เราอยากเห็น
ความร่วมมือกันในการป้องกันแก้ไขปัญหาในอนาคต

หากได้รับเนื้อหา อย่าเพิ่งแชร์ต่อ
ส่งมาตรวจสอบกับ ศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์
พบกันทุกวันใน ข่าวค่ำ ช่อง 9 MCOT HD

ส่งผ่าน LINE
สำนักข่าวไทย @TNAMCOT
กดติดตามช่อง ชัวร์ก่อนแชร์
http://yt.SureAndShare.com

Sure And Share Center
www.ชัวร์ก่อนแชร์.com

ทางช่องทางอื่นๆ ติดตามข่าวไทย ผ่านโซเชียลมีเดีย
ชัวร์ก่อนแชร์ @SureAndShare

อินโฟกราฟิก | 9 กุมภาพันธ์ 2563
โดย ศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์ สำนักข่าวไทย อสมท
สนับสนุน สืบค้นไทย ชัวร์ก่อนแชร์ โดย
กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

ที่มา: www.ชัวร์ก่อนแชร์.com สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563

ดังนั้น ผลการศึกษาจึงสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนช่วยในการกำหนดรูปแบบหรือแนวทางในการดำเนินธุรกิจสื่อหรือ Business Model แบบใหม่ขึ้น ที่อาจไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเรตติ้งเพียงอย่างเดียว หากต้องดำเนินไปพร้อมกันกับการขับเคลื่อนพลังภาคประชาชน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรสื่ออาจจะไม่ต้องถูกกำกับด้วยเงินงบประมาณหรือเรตติ้งอย่างเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน



2.2 สภาพปัญหาด้านความรู้และประสบการณ์ของบุคลากรสื่อ

นอกจากสภาพปัญหาด้านการกำกับดูแลกันเองขององค์กรสื่อ และระบบธุรกิจขององค์กรสื่อตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังพบว่าสภาพปัญหาด้านความรู้และประสบการณ์ของบุคลากรสื่อ เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการทำหน้าที่สื่อมวลชนในระดับบุคคลอีกด้วย โดยเฉพาะเรื่องการขาดความรู้ความเข้าใจเชิงประเด็นของบุคลากรสื่อ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิมนุษยชน ความหลากหลายทางเพศ เด็ก สตรี คนพิการ และข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของบุคลากรสื่อ เป็นต้น

1) ปัญหาด้านประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของบุคลากรสื่อ

จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยหนึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสื่อมวลชนในระดับบุคคล คือ ปัญหาด้านประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานสื่อที่ยังมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยนั้น ย่อมมีความเสี่ยงต่อการประพฤติดิจจริยธรรมมากกว่า ในกรณีที่การกระทำนั้นเกิดขึ้นจากความไม่ตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น กรณีการนำเสนอข่าวกราดยิงโคราช ได้มีผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์แห่งหนึ่งใช้วิธีการ Facebook Live ในการถ่ายทอดข่าว และดิงสัญญาณนั้น เข้าสู่หน้าจอโทรทัศน์ และได้มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์เกิดขึ้นในโลกโซเชียลมีเดียว่าสิ่งที่รายงานไปกระทบต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ และหลังจากนั้นไม่นานก็เริ่มมีคำสั่งจากทาง กสทช. ให้ยุติ Facebook Live เป็นต้น ซึ่งสิ่งที่ต้องให้ความสนใจเป็นอย่างมาก คือ การใช้กฎหมายมากำกับ อาจจะได้ไม่ได้ มีพลังมากพอ เพราะทุกวันนี้เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น เทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็ว และทุกคนสามารถเข้าถึงได้ นั้น ได้มีการนำเสนอเหตุการณ์ไปก่อนแล้ว เนื้อหาข่าวทุกไลฟ์ถูกรายงาน และผลกระทบต่าง ๆ ก็ย่อมเกิดขึ้นเรียบร้อยแล้ว เพราะฉะนั้น กฎหมายจึงมีบทบาทเข้ามาจัดการภายหลังเท่านั้น

โดยจากกรณีนี้ พบว่า เกิดข้อสังเกตใน 2 ประการ คือ ประการแรก เรื่องประสบการณ์ในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในระดับบุคคล และอาจรวมไปถึงความสามารถในการพิจารณาการนำเสนอข่าวที่ถูกถ่ายทอดจากโซเชียลมีเดียขององค์กรสื่อ ในกรณีเนื้อหาข่าวที่มีผลกระทบต่อสังคม และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อื่น ๆ หากผู้สื่อข่าวมีประสบการณ์ในการทำงานข่าวภาคสนามน้อย องค์กรสื่อย่อมมีความรอบคอบมากยิ่งขึ้นในการตรวจสอบเนื้อหาข่าวที่ถูกนำเสนอออกไป ประการที่สอง คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาข่าวที่นำเสนอ และความเข้าใจเกี่ยวกับช่องทางที่ใช้รายงานข่าว ซึ่งในกรณีนี้การนำสัญญาณภาพจากโซเชียลมีเดีย หรือ Facebook Live เข้าสู่หน้าจอโทรทัศน์ ซึ่งจัดเป็นช่องทางการสื่อสาร ส่วนเนื้อหาที่ถูกนำเสนอผ่าน Facebook Live เป็นเนื้อหาข่าวที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น การสั่งปิด Facebook Live อาจยังไม่ใช่การแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็นมากนัก แต่ควรให้มีการยุติการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวหรือไม่ ดังนั้น การพิจารณาอย่างมีความ



แตกต่างกัน ซึ่งหากการนำเสนอข่าวใน Facebook Live ครั้งนั้น ไม่ได้ถูกนำขึ้นหน้าจอทีวีโดยสื่อมวลชน แต่ถูกนำเสนอผ่านทางโซเชียลมีเดียโดยประชาชนที่อยู่ในเหตุการณ์ ซึ่งอาจอยู่นอกเหนือการดูแลของ กสทช.

ดังนั้น เพื่อให้การส่งเสริมจริยธรรมของสื่อเป็นไปอย่างสอดคล้องกันจึงควรมีการแก้ไขปัญหาด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสื่อ และประชาชนผู้ใช้สื่อเองจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ กสทช. จำเป็นต้องสร้างการเรียนรู้ในเรื่องการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเหมาะสมทั้งในระดับบุคลากรสื่อ และในระดับภาคประชาชน โดยเฉพาะการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารเชิงประเด็น ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของประเด็นที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งที่ผ่านมานั้นการดำเนินงานส่วนใหญ่ในการเสริมสร้างประสิทธิภาพสื่อมวลชนให้กับบุคลากรสื่อยังคงอยู่ในภาคสมัครใจเท่านั้น

2) ปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจเชิงประเด็นของบุคลากรสื่อ

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อจริยธรรม คือ การขาดความรู้ความเข้าใจเชิงประเด็นของบุคลากรสื่อ ซึ่งในบางครั้งประเด็นข่าวที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อรูปแบบและวิธีการนำเสนอ ตลอดจนข้อความ และการสื่อความหมายที่แตกต่างกันออกไปด้วย เช่น การนำเสนอข่าวของผู้ทำแท้ง หรือ เอาลูกไปทิ้ง การใช้คำระหว่างผู้ต้องสงสัย หรือผู้ต้องหา หรือนักโทษหรือผู้ก่อการร้าย มีความแตกต่างกันอย่างไร กรณีไหนควรใช้ และกรณีไหนไม่ควรใช้คำอย่างไร หรือแม้แต่การใช้คำผู้พิการ และคนพิการเราควรใช้คำใดในการเรียกขานหรือกล่าวถึง เป็นต้น ซึ่งการนำเสนอโดยขาดความรู้ความเข้าใจ เชิงประเด็น อาจกลายเป็นการตัดสินการกระทำของผู้ตกเป็นข่าวตามความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนเอง ดังนั้น ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจ เชิงประเด็น ตามหลักสิทธิมนุษยชนของบุคลากรสื่อจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการนำเสนอข่าวเป็นอย่างยิ่ง

“เคยใช้คำว่า โกงเงินของผู้พิการซึ่งความรู้สึกของเรามันดูซอฟท์มากเกินไปเลยนะคำว่าผู้พิการ แต่ตามกฎหมายหรือข้อเรียกร้องคือ เขาต้องการให้เรียกว่าคนพิการ”

สำหรับปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจเชิงประเด็นของผู้สื่อข่าวที่ผ่านมา เช่น กรณีการนำเสนอข่าว “น้องโยโย่” ซึ่งทำให้องค์กรวิชาชีพสื่อ ซึ่งประกอบด้วย สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ออกแถลงการณ์ เตือนสื่อต่อการเสนอข่าวเยาวชน โดยองค์กรสื่อระบุถึงห่วงใยการนำเสนอข่าวเยาวชน ผ่านโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ เสนอข่าวการหายไปจากบ้านของนักเรียนวัย 14 ปี ซึ่งครอบครัวต้องการกระจายข่าวเพื่อให้สื่อมวลชนช่วยเป็นอีกช่องทางในการช่วยติดตาม แต่เมื่อมีการพบตัวเยาวชนแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีกับครอบครัว แต่ปรากฏเป็นลักษณะของข่าวอีกประเภท ที่อาจจะเข้าข่ายการล่อลวง หรือไม่ ซึ่งผู้ปกครองของเยาวชนสามารถใช้สิทธิที่พึงมีตามกฎหมายในการดำเนินคดีได้



เพื่อไม่เป็นการละเมิดความเป็นเยาวชนที่มีกฎหมายคุ้มครองเฉพาะ และรักษาไว้ซึ่งอนาคตของเยาวชนที่จะต้องเติบโตและใช้ชีวิตในภายภาคหน้า สื่อมวลชนควรพึงมีส่วนในการไม่เป็นผู้ละเมิดและซ้ำเติมควรระวังในการนำเสนอชื่อ นามสกุล ชื่อเล่น โรงเรียน ที่อยู่ของเยาวชนและรูปของเยาวชน และบุคคลในครอบครัวตามหลักจริยธรรมจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และการใช้เสรีภาพบนความรับผิดชอบเป็นต้น⁵ ในกรณีนี้หากสื่อผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ในประเด็นสิทธิเด็กและสตรี จะทำให้สามารถนำเสนอข่าวได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้นและไม่เกิดการละเมิดจริยธรรมสื่อ

ภาพที่ 4.15 แสดงส่วนหนึ่งของจดหมายเปิดผนึกของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ กรณี “น้องโยโย่”



สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
THE NATIONAL PRESS COUNCIL OF THAILAND



จดหมายเปิดผนึกต่อสื่อมวลชน
เรื่อง การใช้ความระมัดระวังในการนำเสนอข่าวเยาวชนที่ถูกพรางไปโดยไม่
มีเหตุอันควร

ตามที่สื่อมวลชนหลายแขนงทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์และเว็บไซต์ข่าว ได้นำเสนอข่าวบิดาของนักเรียนวัย 14 ปี แจ้งความต่ององบังคับการกองปราบปรามกรณีเรื่องบุตรสาวหายตัวออกจากบ้านไปตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2561 จนเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถติดตามพบตัวที่จังหวัดเชียงใหม่พร้อมกับชายวัยกลางคนที่อ้างว่าเป็นบิดาของเพื่อนนักเรียนนั้น และถูกแจ้งข้อกล่าวหาพรางเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีไปเสียจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลโดยปราศจากเหตุอันสมควร ซึ่งบัดนี้สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการนำเสนอข่าวคนหายไปจนเป็นข่าวคดีอาชญากรรมแล้วนั้น

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย จึงขอเตือนมายังองค์กรสมาชิก และสื่อมวลชนอื่นๆ ให้ใช้ความระมัดระวังในการนำเสนอข่าว โดยยุติการเปิดเผยแพร่ภาพข่าว รูปพรรณสัณฐานแหล่งที่อยู่และสถานศึกษาของเยาวชนที่ตกเป็นข่าว และแก้ไขข้อมูลการเผยแพร่ภาพและเนื้อหาข่าวที่ยังคงสามารถสืบค้นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้สามารถทราบถึงอัตลักษณ์ของผู้ตกเป็นข่าว ซึ่งถือว่าเป็นผู้เสียหายจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายในคดีอาญาที่ได้รับการคุ้มครองห้ามมิให้ผู้ใดหรือสื่อมวลชนโฆษณาหรือเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครองที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก ตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เพราะการเปิดเผยข้อมูลของเด็กหรือผู้ปกครองผ่านสื่อมวลชน จะทำให้โอกาสกลับคืนสัจธรรมของเด็กได้รับการกระทบกระเทือน แม้จะมีความพยายาม

⁵ Spring News, เดือนสื่อ!! เสนอข่าว “โยโย่” ให้ระวัง กระเทยสิทธิเด็ก,

(ออนไลน์: <https://www.springnews.co.th/news/418762> , สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563)



“ถ้ามันเฉพาะกรณี อย่างเช่น การอบรมเกี่ยวกับการสื่อสารในภาวะเฉพาะด้าน ภาวะอ่อนไหว ภาวะวิกฤติ อาจจะสามารถใช้เป็นให้เข้าพื้นที่แบ่งเป็นโซนที่ใกล้เคียงไปได้ถ้าเกิดผ่านการอบรมเฉพาะด้านแล้ว”

2.3 สภาพปัญหาด้านการขาดการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพจริยธรรมวิชาชีพสื่อ

ที่ผ่านมาถึงแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จะได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพจริยธรรมวิชาชีพสื่ออย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังพบว่าสื่อมวลชนยังคงมีการนำเสนอข่าวสารโดย ละเมิดจริยธรรมสื่อให้พบเห็นบ่อยครั้ง อาจเนื่องจากสภาพปัญหาการแข่งขันทางธุรกิจ หรือเจตคติ ส่วนบุคคลของบุคลากรสื่อ อย่างไรก็ตาม กลไกการส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพจริยธรรมวิชาชีพสื่อ ที่เหมาะสม และการยกระดับวิชาชีพสื่อมวลชน ยังคงเป็นสิ่งจำเป็น และต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการตอกย้ำและกระตุ้นเตือนการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี

ปัญหาด้านจริยธรรมส่วนบุคคลและเจตคติของบุคลากรสื่อ

ประเด็นปัญหาอีกประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อจริยธรรมสื่อ พบว่า เกิดจากเจตคติและพฤติกรรม ส่วนบุคคล ซึ่งเป็นปัญหาที่ขึ้นเฉพาะบุคคลมากกว่า เนื่องจากขณะนี้ ผู้สื่อข่าว หรือผู้ประกาศข่าว มีความพยายามในการสร้างบุคลิกเฉพาะ หรือคาแรคเตอร์ที่โดดเด่นให้กับตัวเอง ในลักษณะของ แบนด์ส่วนบุคคล (Personal Brand) เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าปัญหาด้านจริยธรรมและ เจตคติส่วนบุคคลเป็นเรื่องของรสนิยม รวมทั้งเรื่องความรู้ของบุคคลด้วย แต่ในขณะเดียวกันตัวของ บรรณาธิการเองก็ต้องมีส่วนในการควบคุมดูแลด้วย เพราะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในระดับของบุคคลอาจ ส่งผลไปยังภาพลักษณ์ขององค์กรสื่อต้นสังกัดได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีพบว่าการแสดงออก ด้านจริยธรรมของบุคคลด้านสื่อ ก็อาจได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเพื่อสร้างกระแส Personal Brand ของบุคลากรสื่อได้เช่นกัน เช่น กรณีผู้ประกาศข่าวพยากรณ์อากาศของทีวีช่องหนึ่ง ที่มีการ รายงานข่าวร่วมกับการแสดงบทบาทสมมติต่าง ๆ หรือกรณีผู้ประกาศชายซึ่งมีประสบการณ์สูงในการ รายงานข่าว แต่มักมีการตัดสินบุคคลที่ตกเป็นข่าวจากมุมมองของตนเอง และมักมีการใช้กริยาวาจาก้าวร้าวต่อบุคคลที่ตกเป็นข่าวเสมอ เป็นต้น ซึ่งแม้จะพบว่ามีกรณีเช่นนี้ขึ้นแต่องค์กรสื่อต้นสังกัดยังคงให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมต่อไป

นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการละเมิดจริยธรรมของบุคลากรสื่อ อีกประการหนึ่ง คือ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยมิได้ผ่านการอบรมวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างเข้มข้น หรือเป็นผู้ที่ไม่ได้จบการศึกษา ในด้านนิเทศศาสตร์ สื่อสารมวลชน วารสารศาสตร์ หรือด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงอาจทำให้ขาดความรู้ ความเข้าใจในดำเนินงาน และหลักการดำเนินงานที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องการยกระดับ



วิชาชีพและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ยังคงได้รับการถกเถียงกันอยู่เสมอถึงคุณสมบัติ และคุณลักษณะของผู้ที่จะเข้ามาปฏิบัติงานในด้านนี้ ว่าควรมีแนวทางในการสร้างมาตรฐานของบุคลากรในด้านนี้อย่างไร เช่นการตั้งคำถามว่าแนวทางการยกระดับวิชาชีพด้วยการสอบหรือการอบรมในหลักสูตรด้านการสื่อสารมวลชน หรือการให้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อที่มีอยู่นั้น เป็นเงื่อนไขในการทำงานเป็นผู้สื่อข่าวหรือเป็นผู้ประกาศข่าวนั้น มีขอบเขตอย่างไร จะมีอำนาจมากขนาดไหน เพราะถ้าหากมีอำนาจมากในทางกลับกันจะกลายเป็นว่าสื่อมวลชนก็จะมีอิสระในการทำงานน้อยลง เพราะอาชีพสื่อเองมีความแตกต่างจากแพทย์หรือวิศวกร ที่จำเป็นต้องมีใบประกอบวิชาชีพและหากไม่มีใบประกอบวิชาชีพนี้ก็ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ และกลายเป็นเงื่อนไขเรื่องความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ในท้ายที่สุด ดังนั้น การป้องกันปัญหาจริยธรรมสื่อในระดับบุคคล ผ่านกลไกขององค์กรวิชาชีพ จึงยังคงดำเนินการได้โดยใช้ระเบียบข้อบังคับขององค์กรวิชาชีพเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเท่านั้น เช่น การตัดสิทธิการเป็นสมาชิกขององค์กรสื่อ แต่ก็ยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เหมือนเดิม อย่างไรก็ตาม กสทช. ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ควรเร่งให้มีศึกษาถึงการกำหนดแนวทางในการยกระดับวิชาชีพและมาตรฐานทางจริยธรรมที่สามารถนำมาใช้ในสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม

“มองว่าเรื่องของการ Certify ของไทยมันล้าหลัง ตัวอย่างเช่น กรณีของผู้ประกาศ คือจะบังคับหรือไม่บังคับก็ยังไม่ชัดเจนใช้ไหม ทุกวันนี้ต้องขอสารภาพเลยว่าจัดรายการวิทยุแล้วก็ประกาศข่าวเป็นผู้ประกาศที่ไม่มีใบผู้ประกาศ”

2.4 ประมวลสภาพปัญหาด้านจริยธรรม และการกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนของประเทศไทย : กรณีศึกษาตัวอย่าง

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนของประเทศไทย โดยใช้กรอบแนวทางตามคู่มือจริยธรรม และการกำกับดูแลตนเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พบว่ามีประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารมวลชน ด้านนิติศาสตร์ ตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาในระดับมาก และมักพบการกระทำผิดละเมิดจริยธรรมบ่อยครั้ง ทั้งในระดับองค์กรสื่อ และในระดับบุคคลากรสื่อที่สำคัญ คือ หลักความเป็นอิสระ หลักสิทธิมนุษยชน หลักความถูกต้องเที่ยงตรง และหลักผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งทั้ง 4 หลักการนี้ถือเป็นหัวใจของการทำหน้าที่ของบุคคลากรสื่อ อันจะนำไปสู่หลักจริยธรรมในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป



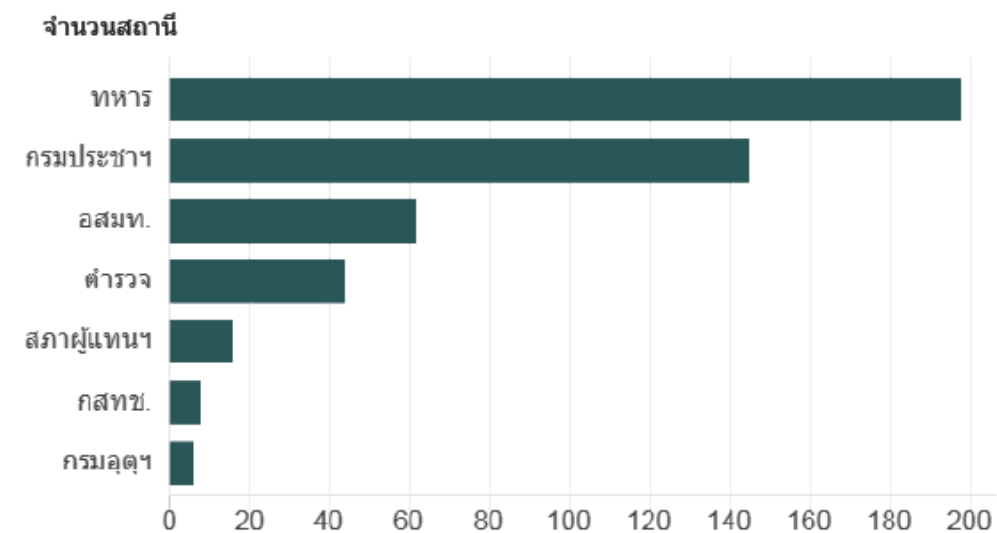
1) หลักความเป็นอิสระ

1.1) หลักความเป็นอิสระระดับองค์กรสื่อ

สำหรับประเด็นเรื่อง หลักความเป็นอิสระในระดับองค์กรสื่อนั้น อาจจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นว่ามีความอิสระจากอะไร เช่น อิสระจากเจ้าของสื่อ อิสระจากอำนาจทุนภายนอก กรณีนี้หากธุรกิจสื่อมวลชนไทยยังคงเป็นไปตามกลไกทางการตลาดดังเช่นทุกวันนี้ หลักความเป็นอิสระ ก็เป็นสิ่งที่ยากต่อการจัดการกระบวนการทางจริยธรรม เพราะการดำเนินงานของสื่อมวลชนย่อมต้องขึ้นอยู่กับแหล่งทุน และผู้สนับสนุนรายการ หรือแม้แต่ช่องสื่อที่เป็นเครื่องมือของหน่วยงานภาครัฐ เช่น ช่อง 11 และช่อง 5 ก็ย่อมไม่สามารถดำเนินงานหน้าที่สื่อมวลชนในการตรวจสอบการทำงาน (Surveillance) ของรัฐบาล และกองทัพได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น หากพิจารณาจากจริยธรรมสื่อตามแนวคิดทฤษฎีสื่อมวลชน ซึ่งแต่ละแนวคิดก็มีลักษณะเฉพาะที่มีความเป็นอิสระต่อบางเรื่อง และไม่เป็นอิสระต่อบางเรื่อง เช่น ถ้าเป็นอิสระต่ออำนาจรัฐ ก็มักจะไม่เป็นอิสระต่อระบบทุน หรือเจ้าขององค์กรสื่อ เป็นต้น สำหรับองค์กรสื่อในประเทศไทยแล้ว อาจพบว่า มีองค์กรสื่อในระบบโทรทัศน์และวิทยุอยู่ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ องค์กรสื่อของภาครัฐ องค์กรสื่อของภาคเอกชน และองค์กรสื่อสาธารณะ หากจะพิจารณาเชิงลึกลงไปแล้ว อาจมีการตั้งคำถามว่าองค์กรสื่อสาธารณะของไทย ที่มีอยู่เพียงหนึ่งเดียวนั้น มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงหรือไม่

ภาพที่ 4.16 แสดงจำนวนการถือครองคลื่นความถี่วิทยุโดยหน่วยงานรัฐ

การถือครองคลื่นความถี่วิทยุโดยหน่วยงานรัฐ



ที่มา : สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย

ที่มา: เว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/thailand-39180046>, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2563



จากภาพที่ 4.16 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคลื่นความถี่วิทยุของประเทศไทยนั้น ยังคงถูกถือครองโดย กองทัพหรือหน่วยงานทหารเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นการถือครองคลื่นความถี่โดย กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่กลายเป็นเครื่องมือของภาครัฐ เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ดังนั้น การทำงานขององค์กรสื่อในสังกัดกองทัพหรือหน่วยงานอื่น ๆ ของภาครัฐ จึงทำให้สื่อขาดอิสระในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามหลักเรื่องความเป็นอิสระ ในระดับองค์กรสื่อ นอกจากนี้ ในกรณีของสถานีโทรทัศน์ ททบ.5 นั้น นับว่าเป็นโครงข่ายสัญญาณที่มี ทีวีดิจิทัลมาใช้มากที่สุด และส่งผลให้กองทัพกลายเป็นผู้ให้บริการโครงข่ายทีวีดิจิทัลรายใหญ่ที่สุดของ ประเทศด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่าผู้ผลิตเนื้อหารายการต่าง ๆ จำเป็นต้อง ดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนดโดยภาครัฐหรือกองทัพ เพื่อรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพและผลประโยชน์ ทางธุรกิจของตนเอง

ภาพที่ 4.17 แสดงโครงข่ายสัญญาณทีวีดิจิทัลของ ททบ. 5

ททบ.5เป็นโครงข่ายสัญญาณที่มีทีวีดิจิทัลมาใช้มากที่สุด

ช่องรายการความคมชัดสูง (HD)

ช่อง 7HD
อมรินทร์ทีวี
พีพีทีวี
วัน 31

ช่องรายการความคมชัดปกติ (SD)

เวิร์คพอยท์
จีเอ็มเอ็ม25
ทรูโฟรยู
ทีเอ็นเอ็น24
โมโน29
เนชั่นทีวี
นาว26
ไบรท์ทีวี
นิวทีวี

ที่มา: เว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/thailand-39180046>, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2563

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของสถานีโทรทัศน์ ททบ. 5 เองนั้น ได้ประกาศจุดยืนในการครบรอบ 62 ปี ยังคง “เป็นทีวีสาธารณะเพื่อความมั่นคง ผลิตและนำเสนอข่าวสาร สาระ ถูกต้อง เป็นกลาง เชื่อถือได้” เพื่อแสดงให้เห็นถึงการท่าบทบาทหน้าที่ของการเป็นสื่อมวลชนภายใต้การบริหารงานของ ผู้บริหารองค์กรซึ่งเป็นทหารแทบทั้งสิ้น ดังนั้น ปัญหาสำคัญของ ททบ. 5 ในการทำหน้าที่สื่อมวลชน



ย่อมต้องแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่ชัดเจนเรื่องความเป็นอิสระของสถานที่ที่ถูกแยกออกจากการบริหารงานโดยทหารหรือกองทัพ

ภาพที่ 4.18 แสดงข่าวประชาสัมพันธ์จุดยืนการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่สื่อมวลชนของ ททบ.5

ททบ.5 ครบรอบ 62 ปี ยังคงเป็นทีวีสาธารณะเพื่อความมั่นคง ผลิตรายการนำเสนอข่าวสาร สาระ ถูกต้อง เป็นกลาง เชื่อถือได้



ที่มา: เว็บไซต์ <https://www.ryt9.com/s/prg/3088728>, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2563

1.2) หลักความเป็นอิสระระดับบุคลากรสื่อ

สำหรับปัญหาระดับบุคลากรสื่อที่สำคัญที่สุดเป็นปัญหาระดับนโยบาย เพราะวาระระดับนโยบาย มักมีผลกระทบต่อปรัชญาหรืออุดมการณ์โดยตรง โดยเฉพาะเรื่องของความเป็นอิสระโดยหลักการแล้ว ถ้าเกิดบุคลากรสื่อไม่สามารถมีอิสระในการทำข่าวได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางธุรกิจหรือว่าโดยอำนาจการเมืองหรือนโยบายขององค์กร ดังนั้น ความเป็นอิสระในระดับองค์กรจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะส่งผลต่อความเป็นอิสระในระดับบุคคล ซึ่งจริยธรรมในระดับตัวของบุคคลนั้น มีทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจละเมิดจริยธรรม โดยเรื่องของความไม่ตั้งใจมาได้จากทั้งความประมาทเลินเล่อหรืออาจจะมาจากความมั่งงายก็สามารถเกิดขึ้นได้เช่นกัน และบางครั้งเกิดขึ้นจากเจตคติส่วนตัวของบุคคลกรสื่อเอง อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าหลักความเป็นอิสระระดับบุคลากรสื่อนั้น ขึ้นอยู่กับนโยบายในการบริหารงานขององค์กรสื่อต้นสังกัดเป็นหลัก บางองค์กรสื่อให้อิสระกับผู้สื่อข่าวในการนำเสนอประเด็นข่าวที่เห็นว่าสำคัญได้อย่างอิสระมากพอสมควร แต่องค์กรสื่อส่วนใหญ่มีกระบวนการขออนุญาตหรือกรอบในการนำเสนอข่าวที่สามารถสร้างเรตติ้งให้กับรายการได้ จึงทำให้บุคลากรสื่อขาดความเป็นอิสระในการนำเสนอข่าวและจำเป็นต้องทำตามนโยบายขององค์กร ซึ่งอาจนำไปสู่การละเมิดจริยธรรมสื่อในท้ายที่สุด ทั้งนี้ มีการตั้งข้อสังเกตประการหนึ่งขึ้นในเรื่องการอบรมหรือปลูกฝังจริยธรรมสื่อซึ่งมัก



เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลในระดับผู้ปฏิบัติงาน แต่การจัดการหรือการดำเนินงานด้านจริยธรรมสื่อในระดับองค์กรหรือในระดับนโยบายมักยังไม่พบเห็นมากนัก จากกรณีนี้ ถึงแม้ว่าตัวบุคคลกรสื่อต้องการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักจริยธรรม แต่นโยบายการดำเนินงานขององค์กรไม่เอื้อต่อการดำเนินงานระดับบุคคล ก็ไม่อาจแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้ และอีกข้อสังเกตหนึ่งที่พบว่า เจ้าของธุรกิจสื่อหรือผู้บริหารองค์กรสื่อในระดับนโยบายมักไม่ใช่ผู้ที่เคยเป็นบุคลากรสื่อมาก่อน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการบริหารงานด้วยการขาดจิตวิญญาณของสื่อมวลชนในที่สุด

“เวลาอ่านข่าวก็จะมีคำสั่งมาว่าข่าวนี้ช่วยยี้หน่อย เราก็รู้สึกว่ายี่นี่นิเทศศาสตร์ไม่ได้สอนนะ”

สำหรับประเด็นเรื่องหลักความเป็นอิสระระดับบุคลากรสื่อ นั้น เมื่อสื่อย่อมต้องทำงานเพื่อตอบสนองนโยบายขององค์กรสื่อในทางหนึ่งแล้ว พบว่า ยังมีสื่อมวลชนบางคนที่ยพยายามหาช่องทางการสื่อสารอื่นเพื่อนำเสนอข่าวสารที่ตนเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งเนื้อหาในบางประเด็นไม่สามารถนำเสนอในสื่อหลักที่ตนเองสังกัดได้ การใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่สื่อมวลชนในระดับปัจเจกบุคคลเลือกใช้ในการทำตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามสร้างความเป็นอิสระระดับบุคลากรสื่อให้กับตนเอง เช่น กรณีของ คุณฐปณีย์ เอียดศรีไชย ซึ่งได้กล่าวในการให้สัมภาษณ์ในรายการ The Standard Daily เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2561 ประเด็นเรื่อง เสรีภาพสื่อไทยในปัจจุบัน ในมุมมองของ ฐปณีย์ เอียดศรีไชย “... เสรีภาพอยู่ที่ใจ อยู่ที่ตัวเรา เวลาเกิดเหตุการณ์แบบนี้คนอยากจรรู้อخبار ดังนั้นคือช่องทางไม่ว่าจะมีอันไหนเราสามารถใช้เป็นประโยชน์ได้ พี่ก็เป็นคนที่รู้สึกว่ามีช่องทางโซเชียลมีเดีย หน้าที่สื่อ คือรายงานข้อเท็จจริง แต่ที่ต้องมากกว่านั้นคือให้ความรู้ประชาชน ...”⁶ จากมุมมองเรื่องความเป็นอิสระจากองค์กรสื่อนี้ ทำให้คุณฐปณีย์ เอียดศรีไชย ได้ใช้พื้นที่สื่อสังคมออนไลน์อย่างเว็บไซต์เฟซบุ๊ก “เดอะรีพอร์ตเตอร์” (The Reporters) เพื่อนำเสนอข่าวสารที่ตนเห็นว่ามีประโยชน์ต่อผู้ชม โดยในหลายประเด็นข่าวไม่ได้ถูกนำเสนอผ่านรายการข่าวของตนสังกัด หรือองค์กรสื่อที่ตนสังกัดคุณฐปณีย์ผลิตเนื้อหารายการข่าวให้

⁶ The Standard Daily, เสรีภาพสื่อไทยในปัจจุบัน ในมุมมองของ ฐปณีย์ เอียดศรีไชย, (ออนไลน์ <https://www.youtube.com/watch?v=BFBLWb4aXMY>, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563, 2562)



ภาพที่ 4.19 แสดงตัวอย่างเว็บไซต์เฟซบุ๊ก “เดอะรีพอร์ตเตอร์” (The reporters)

ทั้งหมด โพสต์ ผู้คน รูปภาพ วิดีโอ Marketplace เพจ สถานที่

กรองผลลัพธ์

โพสต์จาก

- ทุกคน
- คุณ
- เพื่อนของคุณ
- กลุ่มและเพจของคุณ
- สาธารณะ
- เลือกแหล่งที่มา...

ประเภทโพสต์

- โพสต์ทั้งหมด
- โพสต์ที่คุณเห็นแล้ว

โพสต์ไว้ในกลุ่ม

- ทุกกลุ่ม
- กลุ่มของคุณ
- เลือกกลุ่ม

Thapanee Eadsrichai แชร โพสต์ของ The Reporters

Adipon Yue ถูกใจโพสต์นี้

20 ก.ค. 2019 · ติดตามเปิดใจครั้งแรกของท่านประธาน
ชวน หลีกภัยค่ะ

Adipon Yue และ คนอื่นๆ อีก 34 คน

แชร์ 5 ครั้ง

Thapanee Eadsrichai

Adipon Yue ถูกใจโพสต์นี้

13 ส.ค. 2019 · ...#TheReporters #เดอะรีพอร์ตเตอร์

Adipon Yue และ คนอื่นๆ อีก 234 คน ความคิดเห็น 8 รายการ แชร 4 ครั้ง

ที่มา: เว็บไซต์เฟซบุ๊ก “เดอะรีพอร์ตเตอร์” (The Reporters). สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563

2) หลักสิทธิมนุษยชน

สำหรับปัญหาในการละเมิดจริยธรรมสื่อในประเด็นสิทธิมนุษยชนนั้น อาจเริ่มต้นจากความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ของบุคลากรสื่อในระดับผู้ปฏิบัติการเป็นสำคัญ ส่วนในระดับนโยบายนั้น อาจเกิดจากความไม่รู้ในบางครั้งหรือความตั้งใจในการสร้างกระแสข่าวให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ บุคลากรสื่อควรมีคู่มือเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนสำหรับสื่อมวลชนเพื่อใช้ประกอบในการทำงานด้วย เนื่องจากบางครั้งผู้ปฏิบัติงานอาจมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยที่ไม่รู้ตัวด้วยซ้ำ จึงจำเป็นต้องมีกลไกหรือรูปแบบการสร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเข้าไปด้วย อย่างไรก็ตาม ในหลายครั้งที่ผู้สื่อข่าว หรือผู้ประกาศข่าวรู้อยู่แล้วว่าเป็นการละเมิดจริยธรรมในประเด็นสิทธิมนุษยชน แต่ข่าวดังกล่าวอยู่ในความสนใจของผู้ชมบางกลุ่ม เช่น ข่าวเชิงดราม่า ทำให้ผู้ประกาศข่าวบางคนใส่ความคิดเห็นและอารมณ์โดยใช้คำพูดที่หยาบคายในระหว่างการนำเสนอข่าวนั้น ซึ่งส่วนใหญ่มักพบว่าเป็นความตั้งใจหรือเจตนา เพราะก่อนหน้านี้จะมีการนำเสนอข่าวในรายการนั้น



จะมีกระบวนการbriefข่าวก่อนออกอากาศ หากมีการมอนิเตอร์ หรือตรวจสอบการละเมิดจริยธรรมของสื่อในประเด็นละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งอาจพบได้เป็นประจำทุกวัน และเกือบทุกช่อง

ทั้งนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวอาจเกิดจากรสนิยมของตัวบุคลากรสื่อแต่ละคนที่มีมีการแสดงออกแตกต่างกันไป หรืออาจเกี่ยวข้องกับการสร้าง Personal Brand ให้กับตนเอง และอีกส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการขาดความรู้เชิงประเด็นเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวในประเด็นที่มีความอ่อนไหว หรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม บรรณาธิการเองมีส่วนช่วยในการให้คำแนะนำ หรือการตักเตือน ในการที่จะควบคุมดูแลการนำเสนอข่าวของบุคลากรสื่อ ตั้งแต่การตรวจสอบสคริปต์รายการก่อนออกอากาศ

สำหรับประเด็นเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนของสื่อในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับ “ชิงทองลพบุรี” โดยที่เพจ The Reporters ได้นำเสนอข่าวเกี่ยวข้องกับประเด็นละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและรุกรานข้อมูลส่วนตัวของญาติ หรือครอบครัวผู้เสียชีวิต โดยมีเนื้อหาว่า HUMANITY: พ่อน้องไต้พลเหยื่อชิงทองลพบุรี ทวงถามจริยธรรมสื่อ “อัมรินทร์ทีวี” หลังเสนอข่าวทวงหนี้ เปิดข้อมูลส่วนตัว ครอบครัว ขณะที่เจ้าหน้าที่อยู่ระหว่างตามตัวคนร้าย แต่ปรากฏว่ามีรายการทูตเช้า อัมรินทร์ทีวี นำเสนอข่าวการทวงถามหนี้จากคุณพ่อของน้องไต้พล โดยนำเรื่องราวจากเฟซบุ๊กของบุคคลรายหนึ่งที่โพสต์ภาพพ่อของน้องไต้พล เพื่อทวงหนี้สินที่ติดค้าง และยังขุดคุ้ยเรื่องราวส่วนตัวเกี่ยวกับแฟนเก่าอย่างไม่เหมาะสม “ผมเข้าใจว่าสื่อต้องทำหน้าที่ และเป็นสิทธิของเจ้าหน้าที่จะมาทวงถาม แต่มันควรมีขอบเขตของการทำงานหรือไม่ ตอนนี้กำลังดูเกี่ยวกับเรื่องข้อกฎหมายว่าจะดำเนินการอย่างไรได้บ้าง หรือจะขอความเป็นธรรม ขออย่าซ้ำเติมความสูญเสีย แค่นี้สภาพจิตใจของผมและภรรยาก็แย่มากแล้ว ” นอกจากเรื่องหนี้สินแล้ว รายการดังกล่าว ยังนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวเรื่องแฟนเก่าของตน ซึ่งเลิกกันไปแล้ว และภรรยาตนที่สูญเสียลูกไปก็เสียใจมากพอแล้ว ตนจึงไม่เข้าใจว่าสื่อจะนำเสนอประเด็นนี้ทำไม ทั้งที่ตนไม่ใช่บุคคลสาธารณะ เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงเท่านั้น #TheReporters #เดอะรีพอร์ตเตอร์ #ชิงทองลพบุรี #จริยธรรมสื่อ⁷

⁷ เดอะรีพอร์ตเตอร์, ชิงทองลพบุรี, (ออนไลน์: <https://www.facebook.com/hashtag>, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563)



ภาพที่ 4.20 แสดงข่าวที่สื่อมวลชนบางองค์กรนำเสนอข่าวโดยไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน



ที่มา: สปริงนิวส์. ออนไลน์, <https://www.springnews.co.th/crime/601860>, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563

ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาละเมิดจริยธรรมสื่อ ประเด็นหลักสิทธิมนุษยชน จึงจำเป็นต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการต่าง ๆ ครอบคลุมสิทธิ 5 ประเภท ได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม สิทธิทางวัฒนธรรม^๘ นอกจากประเด็นเรื่องสิทธิพลเมืองซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินงานแล้ว บุคลากรสื่อยังต้องมีความเข้าใจถึงประเด็นการนำเสนอข่าวของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีความอ่อนไหวแตกต่างกัน เช่น เด็กและสตรี คนพิการ คนสูงอายุ กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ กลุ่มคนชายขอบทางสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ เชื้อชาติ ศาสนา ที่มีความแตกต่างกันออกไป

^๘ กระทรวงยุติธรรม, ชุดความรู้สิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่ประเทศไทยภาคี, (กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, มปป.)



“แต่ละคนเนี่ยเคยบรมอะไรมาบ้าง มี Expert ด้านไหน ถ้าเกิดข้อมูลตรงนี้นั้นสามารถที่จะทำได้แล้วก็ทุกคนรู้่านักข่าวคนนี้แจ้งเรื่องนี้ ก็อาจจะช่วยทำให้เขามีตัวตนมากขึ้น แล้วเขาก็จะได้โชว์ในสิ่งที่เขาอาจจะถนัด แล้วก็อาจจะเป็นเรื่องจริยธรรม เรื่องสิทธิมนุษยชน เรื่องอะไรของเขาเด่น”

3) หลักความถูกต้องเที่ยงตรง

สำหรับความถูกต้องเที่ยงตรงในด้านเนื้อหา นั้น องค์การสื่ออาจจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบข้อมูลที่นำเสนอ (Fact Check) พบว่า มีองค์กรสื่อหลายแห่งหรือรายการข่าวต่าง ๆ จำนวนมากนำเสนอเนื้อหาหรือข้อมูลที่มีการนำเสนอในสื่อสังคมออนไลน์มานำเสนอในรายการเป็นจำนวนมาก และในหลาย ๆ ครั้งความรวดเร็วในการนำเสนอข่าวสารอาจทำให้ขาดการคัดกรองที่ดี จึงทำให้ประเด็นเรื่องความถูกต้องเที่ยงตรงในการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่นำมาจากสื่อสังคมออนไลน์ เป็นสิ่งที่สื่อมวลชนต้องระมัดระวังในการนำเสนอข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์ผ่านทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุซ้ำอีกครั้ง จนนำไปสู่การตอกย้ำข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดให้เกิดในสังคม เช่น กรณีสื่อมวลชนช่องหนึ่งมีการนำเสนอส่วนหนึ่งของรายการข่าวในช่วง “แซร์ออฟเดอะเดย์” ซึ่งพบว่า มีการนำเสนอข่าวที่ถูกแชร์ในโลกออนไลน์ซ้ำผ่านทางหน้าจอโทรทัศน์ ซึ่งบางข่าวเมื่อได้รับการตรวจสอบในภายหลังกลับพบว่า เป็นข่าวปลอมและมีการตัดต่อภาพ หรือเป็นข่าวที่เกิดขึ้นนานมาแล้ว หรือเป็นข่าวที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ หรือบางข่าวขาดคุณค่าความเป็นข่าว เป็นต้น



ภาพที่ 4.21 แสดงภาพข่าวในรายการรวมข่าว “แชร์ออฟเดอะเดย์”

รวมข่าว
แชร์ออฟเดอะเดย์



ลึกลับ แม่เหล็กกลางถนนช่วงเคอร์ฟิว ปลดล็อก 2 ชั่วโมง เน้นย้ำกักตักความผิด

แชร์ออฟเดอะเดย์

28 เม.ย. 2563 | 142 ครั้ง



อินทรีแดง! แม่เหล็กกลางถนนให้บรรพบุรุษ ให้ไปสู้โควิด-19 บนสวรรค์

แชร์ออฟเดอะเดย์

18 เม.ย. 2563 | 3,702 ครั้ง



หญิงชราถูกปลอบใจ ยายหน้ากากปลอม

แชร์ออฟเดอะเดย์

18 เม.ย. 2563 | 696 ครั้ง



ไม่กลัวโควิด-19

แชร์ออฟเดอะเดย์

18 เม.ย. 2563 | 19,273 ครั้ง

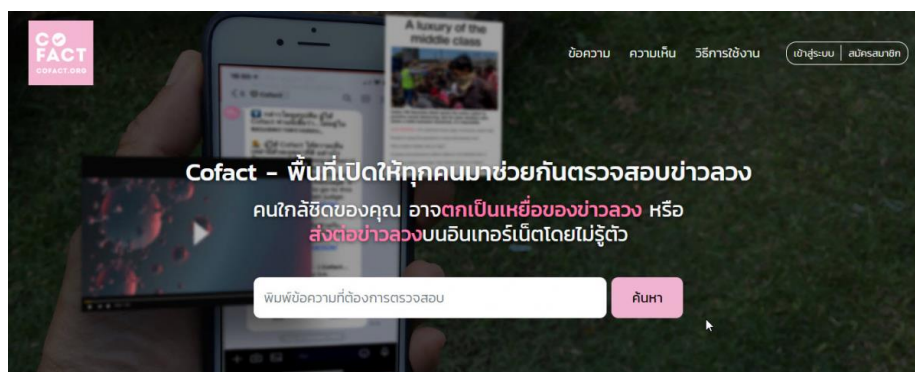
ที่มา: <https://ch3thailandnews.bectero.com/category/share-of-the-day>,
สืบค้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2563

นอกจากนี้ ในช่วงเกิดเหตุการณ์โรคระบาดจากการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโคโรนาหรือโควิด-19 ในปี 2563 นั้น ได้เกิดปรากฏการณ์เกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในภาวะวิกฤตนี้ หรือเรียกว่า “โรคระบาดข้อมูลข่าวสาร – Infodemic” โดยการที่ประเทศไทยสามารถรับมือ และควบคุมสถานการณ์ ไม่ให้สูงเกินขีดความสามารถด้านสาธารณสุข ส่วนสำคัญการมาจากการสื่อสาร และส่งต่อข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำ แต่ระหว่างทางก็มีข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเผยแพร่อยู่บ้าง จนต้องมีการบัญญัติศัพท์คำว่า Infodemic คือ การระบาดของข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง⁹ ซึ่งพบว่าจากสถานการณ์ที่มีข่าวปลอมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา นั้น อาจเป็นเพราะจากการที่ข้อมูลที่มีความหลากหลายหมวดหมู่

⁹ สำนักข่าว Hfocus, แนวทางสกัด “infodemic” ข่าวปลอม-ข้อมูลเท็จ ข้ำเติมสถานการณ์ “โควิด-19” ระบดหนัก, (ออนไลน์: <https://www.hfocus.org/content/2020/04/19107>, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2563)

รวมถึงหลากหลายแหล่งที่มา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 8 แหล่ง ได้แก่ 1) สื่อทุกระดับ ทั้งจากสื่อหลัก สื่อรอง และบุคคลที่อ้างตัวเป็นสื่อ 2) ผู้เชี่ยวชาญ หลายคนอ้างตัวเป็นผู้เชี่ยวชาญ และสื่อสารข้อมูลที่ทำให้เกิดความสับสน 3) คนขายของ มุ่งหวังให้เกิดความเชื่อในตัวสินค้า 4) ประชาชน รู้เท่าไม่ถึงการณ์เผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ได้ตรวจสอบ 5) ลวงข้ามชาติ ข้อมูลที่แปลและส่งต่อ ๆ กันมา 6) หน่วยงาน/นักการเมือง จากการสื่อสารที่ทำให้เกิดความสับสน และอาจเกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นจากการไม่ลงรอยกัน 7) เกรียน/ป่วน กลุ่มคนที่ตั้งใจให้แตกตื่น และ 8) อุบัติเหตุ จากการสื่อสารที่ขาดความครบถ้วน เป็นต้น ดังนั้น จึงทำให้เกิดช่องทางการตรวจสอบข่าวสารเกี่ยวกับโควิด-19 ขึ้น ด้วยแพลตฟอร์มที่ชื่อว่า Cofact ซึ่งเกิดขึ้น จากการรวมตัวขององค์กรสื่อ และหน่วยงานภาคประชาสังคม ร่วมกันสร้างแพลตฟอร์มตรวจสอบข่าวลวง ข่าวปลอม โดยเปิดให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม และบทบาทในการตรวจสอบ ความถูกต้องแม่นยำข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของหลักความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นประเด็นที่สื่อมวลชนให้ความสำคัญของการเปิดพื้นที่เพื่อให้ประชาชนได้ตรวจสอบข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์

ภาพที่ 4.22 แสดงแพลตฟอร์มออนไลน์ Cofact



ที่มา: <https://www.hfocus.org/content/2020/04/19107>

4) หลักผลประโยชน์สาธารณะ

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งในปัจจุบันนี้พบว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับข่าวเชิงอารมณ์ (Sensualization) หรือข่าวที่เร้าอารมณ์ผู้รับสาร ตัวอย่างเช่นกรณีการแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 สื่อให้ความสำคัญในการกรอบข่าว (Framing) หรือการเน้นย้ำและนำเสนอเพียงเฉพาะบางประเด็นที่สามารถสร้างความสนใจ และเร้าอารมณ์ผู้ชม ผู้ฟัง เช่น ประเด็นเรื่องจำนวนผู้ที่ติดเชื้อแล้วเท่าไร จำนวนผู้เสียชีวิตแล้วเท่าไร หรือนำเสนอภาพ



ห้างสรรพสินค้าที่มีประชาชนไปซื้อสินค้ามากก้นไว้ ทำให้ผู้ชมรู้สึกว่สินค้าอุปโภคบริโภคกำลังจะขาดตลาด ซึ่งเนื้อหาข่าวในลักษณะดังกล่าวค่อนข้างเร้าอารมณ์และก่อให้เกิดความตื่นตระหนก และหากมองในแง่ประโยชน์สาธารณะแล้วเกิดขึ้นน้อยมาก ซึ่งสื่อควรนำเสนอถึงข้อมูลและข้อเท็จจริงทางการแพทย์ และวิธีการหรือแนวทางในการปฏิบัติตัวเพื่อไม่ให้ติดเชื้อจากการแพร่ระบาด หรือวิธีการแนวทางในการสำรวจตนเอง หรือความก้าวหน้าของวิทยาการทางการแพทย์ในการรักษา ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงหลักผลประโยชน์สาธารณะมากกว่า

สำหรับกรณีการแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 องค์การวิชาชีพสื่อมวลชน ประกอบด้วย สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ และสหภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนไทย ได้ออกแถลงการณ์ขอให้สื่อมวลชนทุกสำนักยึดมั่นจริยธรรม โดยนำเสนอข้อมูลข่าวสารตาม “แนวทางการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต” ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในสถานการณ์โรคและภัยสุขภาพที่อันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพและชีวิตของประชาชน ซึ่งระบุว่า “พึงระมัดระวังการสร้างความตื่นตระหนก จากการนำเสนอโดยการคาดเดา หรือไม่ได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์หรือหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับสาเหตุการแพร่ระบาดของโรค หรือสถานการณ์ภัยสุขภาพ รวมถึงวิธีการป้องกัน แก้ไข และรักษา” เพื่อนำไปสู่การบรรเทาความเสียหายและคลี่คลายวิกฤตการณ์ นอกจากนี้ ต้องศึกษากฎหมาย ข้อกำหนด หรือข้อตกลงที่บังคับใช้ในภาวะวิกฤต เพื่อมิให้การปฏิบัติงานข่าวกระทบต่อประโยชน์หรือความปลอดภัยสาธารณะ¹⁰

¹⁰ TNNTHAILAND, 6 องค์การวิชาชีพสื่อเรียกร้องนำเสนอข่าวโควิดยึดจริยธรรม.

(ออนไลน์: <https://www.tnnthailand.com/content/31989#>, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2563)



ภาพที่ 4.23 แสดงภาพข่าวการออกแถลงการณ์ของ 6 องค์กรวิชาชีพสื่อ กรณีนำเสนอข่าวโควิด-19



6 องค์กรวิชาชีพสื่อ ออกแถลงการณ์ สถานการณ์ระบาดของโควิด-19 ยึด
จริยธรรมการนำเสนอข่าว-ดูแลสวัสดิภาพนักข่าวลงพื้นที่ในช่วงโรคระบาด

ที่มา: <https://www.tnnthailand.com/content/31989#>, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2563



2.5 ประมวลสภาพปัญหาด้านจริยธรรม และการกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนของต่างประเทศ: กรณีศึกษาตัวอย่าง

การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลให้สามารถสื่อสารได้รวดเร็ว ครอบคลุม และสามารถเชื่อมโยงภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกเข้าด้วยกัน โดยรูปแบบการสื่อสารผ่านทางดิจิทัลส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมสืบเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ การแข่งขันทางธุรกิจระหว่างสื่อใหม่ สื่อในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์แบบดั้งเดิม และการสื่อสารความขัดแย้งทางสังคม อุดมการณ์ ปัญหาความมั่นคง สงคราม การก่อการร้าย และการอพยพของประชาชนจำนวนมากจากภูมิลำเนาตลอดจนการแบ่งขั้วของแนวคิดทางการเมือง ได้สร้างปัญหาใหม่ ๆ ที่ท้าทายจริยธรรมสื่อมวลชน โดยเฉพาะปัญหาการเผยแพร่ข่าวปลอม (Fake News) ข้อมูลที่ผิด (Misinformation) ข้อมูลบิดเบือน (Disinformation) และข้อมูลประสงคร้าย (Mal-information) อย่างแพร่หลายผ่านระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้สร้างปัญหาการแบ่งแยก ขัดแย้งทางสังคม และปัญหาต่อความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อสื่อมวลชน¹¹ โดยมีตัวอย่างที่สำคัญได้แก่ ปัญหาการรายงานข่าวเกี่ยวกับการถอนตัวจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักร (Brexit) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคนที่ 45 และการเพิ่มขึ้นของข้อความที่ทำให้เกิดความเกลียดชัง (Hate Speech) ในเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นการโจมตีระหว่างกลุ่มต่างๆ ในประเทศญี่ปุ่น และประเทศจีน ตลอดจนระหว่างเขตปกครองพิเศษฮ่องกง และประเทศจีน ล้วนแล้วแต่เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจ ที่แสดงถึงปัญหามาตรฐานวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชน¹² โดยสามารถประมวลสภาพปัญหาจริยธรรมโดยใช้กรอบแนวทางตามคู่มือจริยธรรม และการกำกับดูแลตนเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ได้ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาหลักความเป็นอิสระ การละเมิดสิทธิมนุษยชน และหลักความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีคนที่ 45 ของสหรัฐอเมริกา เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนกระแสหลัก เช่น สถานีโทรทัศน์ Fox News สามารถเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อความที่ทำให้เกิดความเกลียดชัง ความเกลียดชังชาวต่างชาติ ความเกลียดชังสตรีเหยียดผิวเหยียดศาสนา และอคติต่าง ๆ ซึ่งละเมิดจริยธรรมสื่อมวลชน และมาตรฐานวิชาชีพหลายประการได้

¹¹ Ireton, Cherilyn; Posetti, Julie, *Journalism, fake news & disinformation: handbook for journalism education and training*. (United State: Unesco, 2018)

¹² Ethical Journalism Network, *EJN ANNUAL REPORT 2017/18 Ethical Journalism: The Key to Building Trust in the News*, (UK: United Kingdom Company, 2017)



ตลอดช่วงเวลาหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีใน ค.ศ. 2016 ผู้สมัครเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ตัวแทนพรรครีพับลิกัน (Republican) ได้ปราศรัยโดยใช้คำพูดโจมตีคนผิวดำ ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาสเปนในอเมริกากลางและอเมริกาใต้ (Latino) คนมุสลิม เกย์ และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การตีตราว่าคนเม็กซิโกเป็นผู้ข่มขืนและฆาตกร (“Mexicans were called Rapists and Murderers”) และชุมชนของชาวแอฟริกัน-อเมริกันเป็นสถานที่แออัด และเต็มไปด้วยอาชญากรรม (African-American Communities were “Crime-Infested Hellholes”) การไม่ปฏิเสธการสนับสนุนจากกลุ่มแนวคิดความเหนือกว่าของคนผิวขาว (White Supremacists) เช่น กลุ่มนาซีใหม่ (Neo Nazi) หรือ กลุ่ม KKK เป็นต้น ตลอดจนการโจมตีคู่แข่งผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคเดโมแครต (Democrat) โดยใช้ทฤษฎีสมคบคิดซึ่งมีเนื้อหาใกล้เคียงกับ “บันทึกข้อสนธิสัญญาของปราชญ์อาวุโสแห่งไซออน” (The Protocol of the Elder of Zion) ซึ่งเป็นหนังสือโจมตีชาวยิว ทั้งนี้หนังสือดังกล่าวได้รับการพิสูจน์ว่าถูกปลอมแปลงขึ้นมาเพื่อสร้างกระแสต่อต้านชาวยิวในประเทศรัสเซีย ช่วงต้นศตวรรษที่ 20

การละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาที่ทำลายมาตรฐานวิชาชีพของสื่อมวลชน จากการถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความเกลียดชัง ข้อความที่ทำให้เกิดความเกลียดชัง และเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิดอุดมการณ์ที่เป็นอันตรายต่อสังคม ถึงแม้ว่าการทำข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีมีความสำคัญต่อความสนใจของประชาชน แต่การนำเสนอข่าวอย่างไม่เท่าเทียมกันส่งผลให้ผู้สมัครจากพรรครีพับลิกันได้รับการประชาสัมพันธ์จากสื่อมวลชน และสำนักข่าวต่าง ๆ เป็นมูลค่าสูงถึง 2 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ สูงกว่าคู่แข่งจากพรรคเดโมแครตถึงสามเท่า นอกจากนั้นการรายงานข่าวเหตุการณ์แต่ปราศจากการวิเคราะห์ถึงผลกระทบ และการป้องกันผลกระทบของเนื้อหาแสดงความเกลียดชังดังกล่าวที่มีผลต่อประชาชน ได้สร้างคำถามต่อบทบาทหน้าที่ทางวิชาชีพสื่อมวลชนในฐานะเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์เนื้อหาที่เป็นอันตรายต่อสังคม ตลอดจนการขาดการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่มีการนำเสนอ และการขาดการยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ตัวแทนพรรครีพับลิกัน กับกลุ่มแนวคิดความเหนือกว่าของคนผิวขาว และกับรัฐบาลต่างประเทศอย่างเป็นทางการผ่านสื่อสาธารณะกระแสหลัก การไม่ให้พื้นที่ในการอธิบายหรือตอบโต้แก่ผู้ที่ถูกโจมตีจากผู้สมัครจากพรรครีพับลิกัน อาจแสดงถึงความบกพร่องในการทำหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพของสื่อ¹³

จากข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่า สื่อมวลชนถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมืองโดยการโจมตีและเผยแพร่ข้อมูลที่ทำให้เกิดความเกลียดชังคนบางกลุ่ม โดยทำให้กลุ่มเป้าหมายเชื่อว่าเป็นการกระทำ

¹³ อ้างแล้วใน 7



ของผู้หวังผลประโยชน์ทางการเมืองของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งพิจารณาได้ว่าสื่อดังกล่าวไม่มีอิสระในการทำงานเนื่องจากตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายการเมือง หรือระบบทุนนิยมที่สนับสนุนการดำเนินการดังกล่าว ในกรณีนี้ นอกจากสื่อมวลชนจะไม่เป็นอิสระในการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารแล้ว เนื้อหาที่สื่อรายนี้ได้นำเสนอออกไป ยังเป็นเนื้อหาที่สร้างความเกลียดชังให้กับคนบางกลุ่มที่เข้าข่ายของการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งการกระทำดังกล่าวยังส่งผลต่อไปยังการละเมิดจริยธรรมสื่อ เรื่องความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของสื่อด้วย ดังจะเห็นได้ว่าการทำหน้าที่ของสื่อดังกล่าวที่ยกตัวอย่างนั้น เพียงเพื่อเป้าหมายทางการเมืองของฝ่ายการเมืองบางกลุ่ม ซึ่งเข้าข่ายการผิดจริยธรรมในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนอย่างน้อยถึง 3 ข้อ คือ ปัญหาหลักความเป็นอิสระ การละเมิดสิทธิมนุษยชน และหลักความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ดังนั้น จะสังเกตได้ว่าการทำงานของสื่อที่ผิดพลาดเชิงจริยธรรมนั้น มีความเชื่อมโยงไปยังจริยธรรมในเรื่อง อื่น ๆ เสมอ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเชิงเปรียบเทียบกับการทำงานที่สื่อมวลชนของประเทศไทย ในช่วงที่มีการเลือกตั้ง หรือในกรณีอื่น ๆ พบว่า การทำหน้าที่สื่อภายใต้บริบททางการเมืองนั้น มีสื่อองค์กรสื่อจำนวนหนึ่งที่ขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงาน และเอนเอียงสนับสนุนฝ่ายการเมืองข้างใดข้างหนึ่ง ไม่ได้มีความเป็นกลางทางการเมือง แต่กรณีประเทศไทยนั้นยังไม่พบเรื่องการใช้ประเด็นสิทธิมนุษยชนในการโจมตีฝ่ายการเมืองตรงข้ามอย่างชัดเจนเท่ากรณีศึกษาการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีคนที่ 45 ของสหรัฐอเมริกา ที่ยกมานี้

2) ปัญหาหลักสิทธิมนุษยชน: กรณีสตรี และคนกลุ่มน้อย

การรายงานข่าวเกี่ยวกับการทารุณกรรม และการข่มขืนสตรีเผ่า Yazidi ชนกลุ่มน้อยซึ่งอาศัยอยู่ในทางตอนเหนือของประเทศอิรัก¹⁴ และทางตะวันออกของประเทศซีเรีย ได้กลายเป็นหัวข้อถกเถียงที่สำคัญต่อความเข้าใจในกรอบจริยธรรมในการรายงานข่าวเหยื่อผู้ถูกทารุณในสงคราม และตั้งคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของการปฏิบัติของสื่อตะวันตกที่มีต่อเหยื่อที่อ่อนแอ โดยสื่อตะวันตกได้มีโอกาสสัมภาษณ์สตรีเผ่า Yazidi จำนวน 26 คน โดยการอนุญาตจากหัวหน้าเผ่าซึ่งเป็นผู้ขายตลอดการสัมภาษณ์ แหล่งข่าวที่เป็นสตรีส่วนใหญ่ได้อธิบายถึงความไม่สบายใจต่อวิธีการตั้งคำถามจากสื่อที่เป็นเพศชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทารุณกรรม และการข่มขืน นอกจากนี้การรายงานข่าวดังกล่าวยังส่งผลให้ครอบครัวของพวกเขาตกอยู่ในอันตราย เนื่องจากบางข่าวได้เปิดเผยตัวตน และรูปภาพของเหยื่อเหล่านั้น

¹⁴ Harb, Zahera, A case of ethical neglect: How journalists failed Yazidi women, (Online: <https://ethicaljournalismnetwork.org/ethical-neglect-journalists-failed-yazidi-women>. Retrieve on 15 February 2020, 2018)

ภาพที่ 4.24 สตรีในเผ่า Yazidi ซึ่งถูกลักพาตัวโดย ISIL และหนีออกมาได้
ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 2016



ที่มา: <https://ethicaljournalismnetwork.org/ethical-neglect-journalists-failed-yazidi-women>

สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563

ปัญหาดังกล่าวได้สร้างคำถามสำคัญต่อจริยธรรมสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติของผู้สื่อข่าวในการได้รับอนุญาตให้สัมภาษณ์เหยื่อในการทารุณกรรมของสงคราม ตลอดจนการพยายามเล่าเรื่องราวที่กระตุ้นความรู้สึก โดยไม่พิจารณาถึงความรู้สึกของเหยื่อในเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยายามเล่าเรื่องราวประสบการณ์ที่โหดร้าย การถูกทรมาน การใช้ความรุนแรงทางเพศที่สร้างบาดแผลทางจิตใจ และมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจ และร่างกายของสตรีเหล่านั้นผ่านการรายงานข่าวในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการสืบสวน พร้อมการให้สัญญาว่าจะมีความช่วยเหลือสตรีเหล่านั้นจากสภาพการอยู่อาศัยในค่ายผู้พลัดถิ่นที่แออัดเพื่อแลกกับการบอกเล่าประสบการณ์ที่น่ากลัว และเพื่อการขายข่าวแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive News) ในสื่อตะวันตก

ประเด็นเหล่านี้ ได้แสดงถึงความไม่เข้าใจในกรอบจริยธรรมสื่อมวลชนหลายประการ โดยเฉพาะหลักสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นการไม่เคารพสิทธิของสตรีที่ถูกทำร้าย การไม่ตั้งคำถามหรือข้อสงสัยต่อการอนุญาตให้สัมภาษณ์โดยบุคคลอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อเหยื่อในเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่ผู้ชายมีอำนาจเป็นใหญ่ในชุมชนและในเผ่า ตลอดจนแนวทางการเล่าเรื่องราวดังกล่าวที่ลดทอนบริบทของเหตุการณ์จนทำให้เรื่องของสตรีชาวเผ่า Yazidi กลายเป็นเพียงเรื่องราวกระตุ้นความรู้สึกจากปัญหาความขัดแย้งในดินแดนที่ห่างไกล แต่ไม่ได้พยายามใส่ใจในความรู้สึกของเหยื่อในเหตุการณ์ ได้กลายเป็นการรายงานข่าวที่มีอคติ และปราศจากความพยายามเข้าใจความแตกต่าง



ระหว่างวัฒนธรรม อีกทั้งมิได้แสดงถึงการให้โอกาสกลุ่มสตรีดังกล่าวในการแสดงความคิดเห็น เป็นการรายงานข่าวที่ปราศจากความเคารพถึงสตรี และพหุวัฒนธรรม

ทั้งนี้ การทำข่าวเกี่ยวกับผู้รอดชีวิตจากสงคราม มิได้หมายความว่า การที่สื่อมวลชนให้ความสนใจช่วยเหลือกลุ่มคนดังกล่าว สื่อมวลชนควรตระหนักว่ามีหน้าที่ในการรายงานเรื่องราวดังกล่าวให้กับสาธารณะชนในโลกได้รับรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงคราม การให้โอกาสแก่กลุ่มผู้ประสบภัยสงครามในการแสดงประสบการณ์ที่ได้รับผลกระทบจากสงครามมิได้หมายความว่าสื่อมวลชนสามารถรายงานข่าวโดยปราศจากความใส่ใจต่อความรู้สึกของเหยื่อผู้ได้รับผลกระทบ หรือบิดเบือนเรื่องราวของพวกเขา ผู้สื่อข่าวที่ทำการรายงานข่าวในสงคราม และความขัดแย้งควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน และแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการสัมภาษณ์เหยื่อหรือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ โดยคำนึงถึงสภาพจิตใจ และผลกระทบทางร่างกาย และจิตใจจากเหตุการณ์ดังกล่าว

3) ปัญหาหลักสิทธิมนุษยชน: กรณีเด็กและเยาวชน

รูปภาพที่สร้างสะท้อนความรู้สึกภาพหนึ่งในปี ค.ศ. 2015 คือ ภาพเด็กน้อยผู้อพยพชาวซีเรีย ในวัยเพียงสามขวบ ชื่อ Aylan Kurdi ที่เสียชีวิตจากการจมน้ำบนชายหาดประเทศตุรกี ระหว่างการอพยพลี้ภัยสงครามที่เกิดขึ้นในประเทศซีเรีย โดยเขา และครอบครัวของเขาได้พยายามอพยพหนีภัยสงคราม และการรุกรานจาก ISIL ในภาคเหนือของประเทศซีเรีย โดยพยายามขอลี้ภัยในประเทศแคนาดาในฐานะผู้อพยพจากสงคราม แต่ถูกปฏิเสธจากประเทศแคนาดา เนื่องจากเอกสารไม่ครบถ้วน โดยในคืนวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 2015 ซึ่งเกิดโศกนาฏกรรมดังกล่าว ครอบครัวของ Kurdi จำนวน 4 คน ได้พยายามลักลอบเข้าเมืองในเกาะ Kos ของประเทศกรีซ ซึ่งอยู่ห่างจากชายแดนตุรกีประมาณ 4 กิโลเมตรทางทะเล โดยจ่ายเงินให้กับขบวนการลักลอบขนผู้อพยพเป็นเงินถึง 5,860 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ สำหรับที่นั่ง 4 ที่นั่งในเรือยางความยาว 5 เมตร ที่สามารถรองรับผู้โดยสารได้สูงสุด 8 คน แต่ระหว่างเหตุการณ์ดังกล่าว เรือลำนั้นบรรทุกผู้โดยสารถึง 16 คน และปราศจากเสื้อชูชีพที่ใช้งานได้ ในช่วง 5 นาฬิกา ของเช้าวันดังกล่าว หน่วยงานกู้ภัยของประเทศตุรกี ได้เริ่มออกค้นหาผู้ประสบภัยและผู้เสียชีวิต หลังจากได้รับรายงานว่าเรือลำดังกล่าวล่ม และพบศพของผู้ลี้ภัยเกยตื้นบนชายหาดในฝั่งประเทศตุรกีหลายศพ ซึ่งรวมถึงศพของ Aylan Kurdi น้องชายและมารดาของเขาอีกด้วย (BBC, 2015)

ภาพที่ 4.25 ภาพวาดจากภาพถ่ายศพของ Aylan Kurdi



ที่มา: <https://zap.aeiou.pt/imagem-de-crianca-siria-morta-na-praia-torna-se-simbolo-drama-dos-refugiados-81071> สืบค้น เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563

ภาพถ่ายของ Kurdi ได้สร้างกระแสความตื่นตัวของปัญหาผู้อพยพ ประธานาธิบดีฝรั่งเศส François Hollande ได้โทรศัพท์ถึงประธานาธิบดีตุรกี Recep Tayyip Erdoğan โดยอ้างถึงภาพถ่ายดังกล่าวว่าเป็นเครื่องเตือนใจถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของโลกที่มีต่อผู้อพยพลี้ภัยสงครามในซีเรีย¹⁵ นายกรัฐมนตรี สหราชอาณาจักร David Cameron ได้กล่าวว่าเขารู้สึกสะเทือนใจต่อภาพการเสียชีวิตของ Kurdi และนายกรัฐมนตรีไอร์แลนด์ Enda Kenny ได้อธิบายถึงภาพดังกล่าวว่าแสดงถึงภัยพิบัติอันร้ายแรงของมนุษยชาติ และอธิบายภาพดังกล่าวว่าสร้างความตื่นตระหนกอย่างยิ่ง โดยภาพดังกล่าวได้รับการกล่าวถึงอย่างมาก และได้สร้างความตระหนักต่อปัญหาผู้อพยพจากซีเรีย ตลอดจนกระแสความสนใจต่อผู้อพยพจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรป และแคนาดา โดยเริ่มยอมรับผู้ลี้ภัยจากสงครามกลางเมืองในประเทศซีเรียเพิ่มมากขึ้น และสำนักข่าวต่าง ๆ ในยุโรปได้เริ่มเผยแพร่ข่าวเชิงบวก และ

¹⁵ Dailysabah, *Aylan Kurdi: A victim of an indifferent world*, (Online: <https://www.dailysabah.com/op-ed/2015/09/30/aylan-kurdi-a-victim-of-an-indifferent-world>. Retrieve on 10 February 2020, 2015)



แสดงความเห็นใจต่อปัญหาผู้ลี้ภัยจากสงครามกลางเมืองซีเรียเพิ่มขึ้น¹⁶ แต่ในทางกลับกัน การนำเสนอภาพดังกล่าวในสื่อสารมวลชน และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีการส่งต่อกัน พร้อมกับหัวข้ออธิบายภาพที่ได้รับความนิยมใน Twitter เช่น “คุณได้เห็นภาพนี้หรือยัง” หรือ “ฉันร้องไห้อย่างมากหลังจากได้เห็นภาพนี้” ได้สร้างให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อเด็ก การนำเสนอภาพที่สร้างความรู้สึกหดหู่ กระตุ้นความรู้สึกอย่างผิวเผิน แสดงถึงความเห็นแก่ตัวของสื่อตะวันตกที่ใช้ภาพของ Kurdi ด้วยวัตถุประสงค์ในทางการตลาด การลงภาพข่าวดังกล่าวโดยไม่ขออนุญาตจากบิดาที่ยังมีชีวิตอยู่ของ Kurdi โดยสร้างคำถามถึงปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนที่สนใจที่จะแสดงภาพของเด็กที่เสียชีวิตมากกว่าจะแสดงการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา หรือ แนวทางการแก้ไขปัญหาผู้พลัดถิ่น สงครามกลางเมืองอย่างยั่งยืน¹⁷

4) ปัญหาการวางตัวไม่เป็นกลาง

ถึงแม้ว่าสหราชอาณาจักรจะมีกฎหมาย และจริยธรรมสื่อมวลชนกำหนดให้สื่อมวลชนต้องวางตัวเป็นกลาง (Impartiality) แต่ผลการวิเคราะห์เนื้อหาการรายการที่เผยแพร่ในสื่อมวลชนระหว่างการรณรงค์ประชานิยมเพื่อตัดสินใจถอนตัวจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักร (Brexit) พบว่าระหว่างปี ค.ศ. 2001-2016 สื่อมวลชนในประเทศอังกฤษรายงานข่าวเชิงลบเกี่ยวกับสหภาพยุโรปร้อยละ 45 และรายงานข่าวเชิงบวกเกี่ยวกับสหราชอาณาจักรเพียง ร้อยละ 7 ถึงแม้ว่าเมื่อใกล้ลงคะแนนในประชานิยม สื่อมวลชนจะมีการรายงานข่าวเชิงบวกเกี่ยวกับสหภาพยุโรปมากขึ้น แต่ก็มิได้แก้ไขผลกระทบจากการรายงานข่าวเชิงลบเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปนับทศวรรษได้ และในวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ. 2016 พลเมืองสหราชอาณาจักรได้ออกเสียงให้สหราชอาณาจักรถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ด้วยคะแนนของกลุ่มที่ต้องการถอนตัว (ร้อยละ 52) มีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่ต้องการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป (ร้อยละ 48) เพียงเล็กน้อย (BBC, 2016) ตลอดช่วงเวลาของการรณรงค์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นข่าวปลอม (Fake News) ข้อมูลที่ผิด (Misinformation) และข้อมูลบิดเบือน (Disinformation) สามารถพบเห็นได้อย่างต่อเนื่องในสื่อสารมวลชนในสหราชอาณาจักรได้กลายเป็นหนึ่งในผู้สมหวัตร่วมคิดในการนำเสนอข่าวสารที่ตอบสนองต่อจุดยืนของสำนักข่าวของตนเอง โดยหนังสือพิมพ์ Daily Mail ได้พาดหัวข่าวว่าหน้าหนึ่ง

¹⁶ Ethical Journalism Network., MU Director On Media Ethics Using Refugee, Migrant Photos, (Online: <http://media-unlimited.info/topics/ethical-journalism-network-ejn/> Retrieve on 10 February 2020, 2017).

¹⁷ Spectator, Sharing a photo of a dead Syrian child isn't compassionate, it's narcissistic, (Online: <https://www.spectator.co.uk/article/sharing-a-photo-of-a-dead-syrian-child-isn-t-compassionate-it-s-narcissistic>. Retrieve on 15 February 2020, 2015)



ว่า “เราเป็นพลเมืองยุโรป โปรดให้เราเข้าประเทศ” (สหราชอาณาจักร) ซึ่งแสดงภาพของผู้อพยพหลบซ่อนอยู่ในตู้บรรทุกกำลังลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในสหราชอาณาจักร ทั้งๆ ที่ผู้อพยพเหล่านั้นเป็นชาวอิรัก และคูเวตที่ลักลอบเข้าเมือง และถึงแม้ว่าภายหลังหนังสือพิมพ์ Daily Mail ได้ออกแถลงการณ์แก้ไขข้อความดังกล่าว แต่ผู้อ่านส่วนใหญ่กลับไม่รับรู้ถึงข้อผิดพลาดดังกล่าว (Daily Mail, 2016)

ภาพที่ 4.26 การนำเสนอข้อมูลเพื่อตอบสนองจุดยืนของสำนักข่าวมากกว่าความเป็นกลาง



ที่มา: Daily Mail (2016)

ทั้งนี้ ขวาล้อมข่าวหนึ่งระหว่างช่วงรณรงค์ คือ การพาดหัวข่าวในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ The Sun ในวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 2016 ที่ระบุว่าพระราชินี Elizabeth II ทรงสนับสนุนการตัดสินใจถอนตัวจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักร (Brexit) โดยอาศัยอ้างอิงข้อมูลจาก “แหล่งข่าวระดับสูง” ที่เล่าว่า สมเด็จพระราชินีนาถทรงโต้แย้งคำพูดของอดีตรองนายกรัฐมนตรี Sir Nicholas William Peter Clegg ซึ่งหนุนหลังค่ายโปรอียู ระหว่างพระราชทานเลี้ยงอาหารกลางวัน โดยเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือน พ.ค. ปี 2015 โดย The Sun อ้างคำพูดจากแหล่งข่าวว่า “ทุกคนที่ได้ยินบทสนทนานั้นไม่มีข้อสงสัยเลยว่า สมเด็จพระราชินีนาถมีพระราชดำริอย่างไรเกี่ยวกับการบูรณาการเข้ากับยุโรป” อย่างไรก็ตาม Sir Nicholas William Peter Clegg ซึ่งเป็นนักการเมืองในสังกัดพรรคลิเบอรัลเดโมแครต และดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีระหว่างปี 2010-2015 ได้ออกมาปฏิเสธรายงานชิ้นนี้โดยสิ้นเชิงโดยระบุว่าเขาไม่สามารถจำความว่าพระราชินีได้กล่าวถึง Brexit ระหว่างเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งแถลงการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบในวงกว้าง เนื่องจากราชวงศ์อังกฤษควรปฏิบัติตัวเหนือกฎหมายและการเมือง อย่างไรก็ตาม บรรณาธิการข่าวของสำนักพิมพ์ The Sun ยังให้



การยืนยันความถูกต้องของแหล่งข่าว และคิดว่าการตัดสินใจตีพิมพ์เรื่องดังกล่าว มีแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือเพียงพอ และประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับรู้ข่าวสารที่ถูกต้อง ภายหลังพระราชวัง Buckingham ได้ร้องเรียนอย่างเป็นทางการต่อ Independent Press Standards Organisation (IPSO) องค์การกำกับสื่อสิ่งพิมพ์ของสหราชอาณาจักร

ภาพที่ 4.27 หนังสือพิมพ์ The Sun อ้างว่าพระราชินี ทรงสนับสนุน Brexit



ที่มา: BBC (2016)

3. การศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานจริยธรรมขององค์กรสื่อ และองค์กรวิชาชีพในประเทศและในระดับสากล

3.1 องค์กรจริยธรรมสื่อมวลชนระดับระหว่างประเทศ

3.1.1 Ethical Journalism Network (EJN)

Ethical Journalism Network เป็นสมาคมที่ไม่แสวงหากำไรระหว่างประเทศ (Charity Association) จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012 ในสหราชอาณาจักร โดยมีเครือข่ายในหลายประเทศ ครอบคลุมทวีปต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อส่งเสริมจริยธรรมสื่อมวลชน บนพื้นฐานของจริยธรรมสื่อมวลชนหลัก 5 ประการ ได้แก่

- 1) ความถูกต้องในการนำเสนอ (Accuracy) หมายถึง การพยายามรวบรวมหลักฐานที่ถูกต้องเป็นจริง และให้โอกาสในการรวบรวมวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่นำเสนอให้มากที่สุด โดยมีการตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งข่าวในทุกประเด็นเสมอ ถึงแม้ว่าในสถานการณ์การ



รายงานข่าว สื่อมวลชนอาจไม่สามารถรับประกันถึงความถูกต้องของข้อมูลได้ทั้งหมด แต่สื่อมวลชนควรอธิบายให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนการรายงานข่าวดังกล่าวเกี่ยวกับข้อจำกัดของข้อมูล บางประเด็นที่ยังไม่สามารถยืนยันได้ โดยหากมีความผิดพลาด สื่อมวลชนต้องรีบดำเนินการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องทันที

2) ความเป็นอิสระ (Independence) โดยสื่อมวลชนต้องรักษาความเป็นอิสระในการรายงานข่าว โดยไม่ได้รับอิทธิพลทั้งทางตรงหรือทางอ้อมจากกลุ่มการเมือง บริษัท หรือ วัฒนธรรม และต้องแจ้งให้ผู้ชมผู้ฟัง ตลอดจนบรรณาธิการรับทราบถึงความสัมพันธ์ทางการเมือง ผลตอบแทนทางการเงิน หรือ ข้อมูลส่วนบุคคลต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน (Conflict of Interest) กับการรายงานข่าวเหตุการณ์นั้น ๆ

3) ความเป็นกลาง (Impartiality) สื่อมวลชนพึงตระหนักว่าเนื้อหาเหตุการณ์ใด ๆ จะมีสองด้านเสมอ ถึงแม้ว่าสื่อมวลชนไม่มีหน้าที่ต้องนำเสนอทุกมิติของเหตุการณ์ แต่สื่อมวลชนมีหน้าที่ต้องนำเสนอมุมมองต่อเหตุการณ์ที่มีความสมดุล (Balanced) และอธิบายสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ (Add Context) การรายงานข่าวอย่างตรงไปตรงมา (Objectivity) เป็นสิ่งที่ควรกระทำ แต่อาจไม่สามารถดำเนินการได้ในทุกกรณี เช่น ในเหตุการณ์ที่มีความรุนแรง หรือ ละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยสื่อมวลชนพึงตระหนักว่าการรายงานข่าวอย่างเป็นกลางสามารถสร้างความเชื่อมั่น และมั่นใจได้

4) ความเคารพสิทธิมนุษยชน (Humanity) สื่อมวลชนต้องไม่ทำอันตราย (Journalists should do no harm) โดยต้องตระหนักถึงผลกระทบและอันตรายของเนื้อหาการรายงานที่ผลิตออกไป ไม่ว่าจะเป็นคำพูดหรือภาพ ที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้อื่น

5) ความรับผิดชอบ (Accountability) เป็นจริยธรรมสื่อมวลชนที่สำคัญ และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นสื่อมวลชนอาชีพ (Professionalism) และสื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Journalism) โดยยอมรับความผิดของตนเอง และแก้ไขความผิดพลาดของตนเองอย่างจริงจัง ยอมรับฟังความคิดเห็น และข้อห้วงโยของผู้ชมผู้ฟัง พร้อมแก้ไขหากการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนขาดความเป็นธรรม

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษา พัฒนาจริยธรรมสื่อมวลชน และสิทธิมนุษยชนธรรมาภิบาลสื่อมวลชน ตลอดจนเสริมสร้างเครือข่าย และเป็นเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาจริยธรรมสื่อมวลชน และวิชาชีพสื่อมวลชนทั่วโลก (Ethical Journalism Network, 2019)

3.1.2 Article 19

Article 19 เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบมูลนิธิ (Charity) จัดทะเบียนจัดตั้งในสหราชอาณาจักร โดยมีสำนักงานในภูมิภาค 9 แห่งทั่วโลก ครอบคลุมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก บังคลาเทศและเอเชียใต้ บราซิลและอเมริกาใต้ เม็กซิโกและอเมริกากลาง อเมริกาเหนือ ยุโรป



และเอเชียกลาง แอฟริกาตะวันออก ตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ และเซเนกัลและแอฟริกาตะวันตก มีภารกิจหน้าที่ปกป้องเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) และเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูล (Freedom to Information) ผ่านการรณรงค์ให้ความรู้ และเป็นตัวแทนในการให้คำปรึกษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับองค์การระหว่างประเทศ อาทิ สหประชาชาติ (United Nations) คณะกรรมาธิการ และศาลสิทธิมนุษยชนแห่งแอฟริกา (the African Commission (and Court) on Human and Peoples' Rights -ACHPR) ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (the European Court of Human Rights -ECHR) คณะกรรมาธิการ และศาลสิทธิมนุษยชนแห่งอเมริกา (the Inter-American Commission (and Court) on Human Rights -IACHR) และองค์กรเพื่อความมั่นคง และความร่วมมือแห่งยุโรป (the Organisation for Security and Cooperation in Europe - OSCE) ในด้านสิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูล (Access to Information) สิทธิมนุษยชนและธุรกิจ (Business and Human Right) การเซ็นเซอร์ (Censorship) สิทธิด้านดิจิทัล (Digital Right) ความเสมอภาค และการป้องกันประทุษวาท (Equality and Hate Speech) เสรีภาพทางศาสนา และความเชื่อ (Freedom of Religion and Belief) ความเท่าเทียมทางเพศ และความสนใจทางเพศ (Gender and Sexuality) เสรีภาพของสื่อ (Media Freedom) ความมั่นคงของประเทศ และการต่อต้านการก่อการร้าย (National Security and Counter Terrorism) การมีส่วนร่วม และการรวมกลุ่ม (Participation and Association) ความเป็นส่วนตัว และการสอดแนมของรัฐ (Privacy and Surveillance) การประท้วง (Protest) ความปลอดภัยของสื่อมวลชน และผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชน (Safety of Journalists and Human Right Defenders) และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) (Article 19, 2019)

3.1.3 Association of European Journalists (AEJ)

Association of European Journalists (AEJ) เป็นสมาคมระหว่างประเทศที่เป็นอิสระ และพึ่งพารายได้ของตนเอง ไม่พึ่งพารายได้จากภาครัฐ (International, Independent and Self-Funding Association) ที่ได้รับการยอมรับจาก UNESCO และคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (European Council) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1962 เพื่อส่งเสริมหลักการประชาธิปไตย และสนับสนุนการรวมกลุ่มเป็นประชาคมยุโรป โดยทำหน้าที่ส่งเสริมเสรีภาพในการรายงานของสื่อ ส่งเสริม และปกป้องจริยธรรมสื่อมวลชนในยุโรป ปกป้องอิสระของสื่อมวลชนจากการแทรกแซง ในปัจจุบัน AEJ มีเครือข่ายอยู่ในกว่า 20 ประเทศในยุโรป ครอบคลุมผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนทั้งในกลุ่มโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อใหม่ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ (Association of European Journalists, 2008) โดยสมาคมอนุญาตให้สมาชิกซึ่งเป็นสื่อมวลชนระดับประเทศกำหนดบรรทัดฐานทางจริยธรรมในระดับประเทศสำหรับหน่วยงานหรือวิชาชีพสื่อมวลชนขององค์กรตนเอง



ทำให้มีบรรทัดฐานจริยธรรมสื่อมวลชนจำนวนกว่า 30 ฉบับ โดยตัวอย่างของบรรทัดฐานจริยธรรมสื่อมวลชนขององค์กรสมาชิก ประกอบด้วย

1) บรรทัดฐานจริยธรรมของ Agence France Presse (AFP) ซึ่งเป็นองค์กรสื่อมวลชนที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1835 โดยมีสำนักงานใหญ่ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส และมีสำนักงานข่าวกว่า 151 สาขา โดยรายงานข่าวเป็นภาษาฝรั่งเศส อังกฤษ อารบิก โปรตุเกส สเปน และเยอรมัน AFP มีสถานะเป็นองค์กรอิสระจากรัฐบาลฝรั่งเศส และให้ความสำคัญกับบรรทัดฐานจริยธรรมสำคัญ 10 ข้อได้แก่

1.1) สื่อมวลชนของ AFP ต้องนำเสนอข่าวที่ถูกต้อง สมดุล และเป็นกลาง (Accurate, Balanced and Impartial News Coverage) โดยต้องแก้ไขความผิดพลาดให้รวดเร็ว และโปร่งใส

1.2) สื่อมวลชนของ AFP ต้องพูดอย่างเป็นอิสระ (Speak with an Independent Voice) โดยเป็นเสรีจากอคติ ความลำเอียง หรือ อิทธิพลจากภายนอก (Free of Prejudice, Bias or External Influence) โดยต้องไม่ทำสิ่งใดที่ขัดแย้งกับมโนธรรม (Cannot be obliged to carry out a task that goes against their conscience)

1.3) สื่อมวลชนของ AFP ต้องปกป้องความลับของแหล่งข่าว (Protect the Confidentiality of Sources) และต้องไม่ทำให้แหล่งข่าวเกิดอันตราย (Never knowingly put them in harm's way)

1.4) สื่อมวลชนของ AFP ต้องเคารพข้อสันนิษฐานของความเป็นผู้บริสุทธิ์ (Respect the Presumption of Innocence)

1.5) สื่อมวลชนของ AFP มีหน้าที่ต้องแสวงหาความจริง (Seek the Truth) และไม่รายงานข้อมูลตามที่มีการนำเสนอ (Not passively report information as it is presented to them) สื่อมวลชนควรต้องตั้งคำถามแหล่งข่าว และตั้งคำถามต่อข้อเท็จจริง (Challenge their sources and question the facts)

1.6) สื่อมวลชนของ AFP ที่ทำหน้าที่ด้านภาพ และโทรทัศน์ ต้องไม่ปรับเปลี่ยนภาพ หรือ วิดีทัศน์ หรือ เหตุการณ์ ในขณะที่สื่อมวลชนด้านอักษรต้องไม่บิดเบือนคำพูด (Must not manipulate quotes)

1.7) สื่อมวลชนของ AFP ต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างโปร่งใส (Must identify their sources of information transparently) และไม่คัดลอก (Do not plagiarise) โดยต้องไม่ส่งเรื่องที่เขียนให้กับแหล่งข่าวเพื่อตรวจสอบ (Must never submit a story to a source for vetting)

1.8) สื่อมวลชนของ AFP ต้องมีความอ่อนไหวต่อการปฏิบัติกับเหยื่อ หรือ ญาติพี่น้องของเหยื่อ และหลีกเลี่ยงการแทรกแซงในช่วงเวลาแห่งความทุกข์ (Avoid intruding on private grief)



ต้องมีความระมัดระวังในการสัมภาษณ์หรือถ่ายรูปเด็กเยาวชน และต้องขออนุญาตจากบิดามารดา ก่อนเสมอ

1.9) สื่อมวลชนของ AFP ต้องแสดงตนก่อนเก็บข้อมูลเสมอ โดยต้องหลีกเลี่ยงการปลอมตัว ยกเว้นในกรณีพิเศษที่ได้รับการอนุมัติจากผู้บริหารข่าว

1.10) สื่อมวลชนของ AFP ต้องไม่ใช่ข้อมูลที่จัดเก็บเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือ เพื่อประโยชน์ทางการเงิน โดยต้องไม่จ่ายเงินให้แหล่งข่าว (Do not pay sources) (Agence France-Presse, 2016)

2) ค่านิยมบรรณาธิการ และกฎบัตรของ BBC (BBC: Editorial Values and Charter) เป็นองค์กรสื่อมวลชนเพื่อการออกอากาศสาธารณะที่เก่าแก่ที่สุดของสหราชอาณาจักร ก่อตั้งโดยตราตั้งราชวงศ์อังกฤษ (Royal Charter) เพื่อเป็นองค์กรอิสระด้านสื่อมวลชน โดย BBC เป็นองค์กรสื่อมวลชนชั้นนำที่มีชื่อเสียงด้านการรักษจริยธรรมสื่อมวลชน ซึ่งมีหลักบรรทัดฐานจริยธรรมขององค์กรทั้งสิ้น 11 ข้อ (BBC, 2019) ประกอบด้วย

2.1) ความไว้วางใจ (Trust) เป็นพื้นฐานสำคัญขององค์กรของ BBC ซึ่งรักษาไว้ซึ่งความเป็นอิสระ (Independent) ความเป็นกลาง (Impartial) และความซื่อสัตย์ (Honest) โดย BBC ดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานระดับสูงสุดของความถูกต้องที่เหมาะสม (Due Accuracy) และความเป็นกลาง (Impartiality) ผ่านการดำเนินการพยายามหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่ชี้นำผู้ชมผู้ฟัง

2.2) ความจริง และความถูกต้อง (Truth and Accuracy) BBC พยายามแสวงหาความจริงต่อเหตุการณ์ และมุ่งมั่นที่จะสร้างผลงานที่มีความถูกต้องที่เหมาะสม (Due Accuracy) โดยการรายงานที่ถูกต้อง ไม่ใช่เพียงแค່รายงานข้อเท็จจริงให้ถูกต้องเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการให้น้ำหนักกับข้อเท็จจริง และข้อมูลต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความจริง ซึ่งผลงานของ BBC ต้องเหมาะสมกับหัวข้อข่าว และธรรมชาติของเหตุการณ์ โดยมาจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ (Well Sourced) จากหลักฐานที่ถูกต้อง (Sound Evidence) ผ่านการทดสอบอย่างละเอียด (Thoroughly Tested) และนำเสนอในภาษาที่ชัดเจน และแม่นยำ (Presented in clear, precise language) โดย BBC พยายามอย่างยิ่งในการรักษาความซื่อสัตย์ (Be Honest) และเปิดเผยเกี่ยวกับประเด็นที่ไม่ทราบ (Open about what we don't know) และหลีกเลี่ยงการคาดเดาอย่างไม่เหมาะสม (Unfounded Speculation)

2.3) ความเป็นกลาง (Impartiality) เป็นหัวใจสำคัญของความผูกพันที่ BBC ให้กับผู้ชมผู้ฟังในทุกประเด็นเพื่อนำเสนอทัศนคติที่กว้างขวาง และมีความหลากหลาย (Breadth and Diversity of Opinion) ในทุกผลงาน เพื่อป้องกันมิให้มีความบกพร่องในการนำเสนอความคิดเห็นที่สำคัญ โดย BBC จะมีความเป็นธรรม และเปิดกว้าง (Fair and Open-minded) ในการพิจารณาหลักฐาน และเปรียบเทียบความสำคัญของหลักฐานความจริงที่เกี่ยวข้อง



2.4) ความซื่อสัตย์ และเป็นอิสระของบรรณาธิการ (Editorial Integrity and Independence) BBC เป็นองค์กรอิสระ ปราศจากผลประโยชน์แทรกซ้อนที่บ่อนทำลายความซื่อสัตย์ของกองบรรณาธิการ ผู้ชมผู้ฟังสามารถมั่นใจได้ว่าการตัดสินใจของ BBC ไม่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มผลประโยชน์ภายนอก แรงกดดันทางการเมือง หรือ การพาณิชย์ หรือ ผลประโยชน์ส่วนตน

2.5) อันตราย และการทำร้าย (Harm and Offence) ที่ BBC มีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลอย่างถูกต้องเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก ตลอดจนประสบการณ์ของมนุษย์ โดยรักษาสมดุลระหว่างสิทธิในการรายงานเนื้อหาที่มีนวัตกรรม และท้าทาย (Innovative and Challenging Content) กับความรับผิดชอบขององค์กรต่อการปกป้องผู้อ่อนแอจากอันตราย และการถูกทำร้ายอย่างไม่มีเหตุผล (Responsibility to protect the vulnerable from harm and avoid unjustifiable offence) โดย BBC จะมีความอ่อนไหว (Be sensitive to) และรักษาไว้ (Keep in touch with) มาตรฐานที่ได้รับการยอมรับ (Generally accepted standards) ตลอดจนความคาดหวังของผู้ชมผู้ฟังต่อเนื้อหาที่ผลิต (Audiences' Expectations of our Content) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการปกป้องเด็กเยาวชน (Protection of Children)

2.6) การรับใช้ประโยชน์สาธารณะ (Serving the Public Interest) โดย BBC พยายามรายงานเรื่องราวที่มีความสำคัญต่อผู้ชมผู้ฟังด้วยความจริงอย่างเข้มงวด และประกอบด้วยการอธิบายอย่างเหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญขององค์กรจะวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ ในโลก ที่มีความซับซ้อน BBC จะแสวงหาคำถามแก่นการเมือง ข้าราชการ หรือ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในตำแหน่ง และสร้างให้เกิดเวทีสาธารณะสำหรับการอภิปรายสาธารณะที่ครอบคลุม (Comprehensive Forum for Public Debate)

2.7) ความเป็นธรรม (Fairness) ผลงานของ BBC ต้องมีพื้นฐานจากความเป็นธรรม (Fairness) เปิดกว้าง (Openness) ซื่อสัตย์ (Honesty) และตรงไปตรงมา (Straight Dealing) โดยต้องมีการปฏิบัติกับผู้ให้ข้อมูล และผู้ชมผู้ฟังด้วยความเคารพ

2.8) เคารพความเป็นส่วนตัว (Privacy) BBC ให้ความเคารพความเป็นส่วนตัวของบุคคล และจะไม่ละเมิดความเป็นส่วนตัวโดยไม่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็นแห่งใด โดยจะไม่นำข้อมูลพฤติกรรม ข้อมูลส่วนตัว จดหมายตอบโต้ และการสนทนา (Private Behaviour, Information, Correspondence and Conversation) ออกมาเผยแพร่แก่สาธารณะ ยกเว้นว่าผลประโยชน์ของสาธารณะจะมีน้ำหนักสำคัญกว่าสิทธิความเป็นส่วนตัว (Public Interest that Outweighs the Expectation of Privacy)

2.9) เด็กเยาวชน (Children) BBC จะปกป้องสวัสดิภาพของเด็กเยาวชนที่เป็นแหล่งข่าว หรือ นำเสนอในรายการ พร้อมกับปกป้องสิทธิในการแสดงออก และมีส่วนร่วม (Right to Speak out



and Participate) เพื่อสร้างความมั่นใจว่าเกียรติยศ และสวัสดิการทางกายภาพ และอารมณ์ของเด็ก และเยาวชนได้รับการปกป้อง (Dignity and their physical and emotional welfare is protected) ตลอดจนการเผยแพร่เนื้อหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หากมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมกับเด็กเยาวชน ทาง BBC จะกำหนดตารางการออกอากาศให้เหมาะสม

2.10) ความโปร่งใส (Transparency) BBC จะรักษาความโปร่งใสเกี่ยวกับเนื้อหาที่นำเสนอ โดยการระบุผู้ผลิต และการอธิบายเกี่ยวกับเนื้อหาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อออนไลน์ เพื่อให้ผู้ชมผู้ฟังสามารถตัดสินใจเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับตนเอง และเด็กเยาวชน

2.11) ความรับผิดชอบ (Accountability) BBC จะแสดงความรับผิดชอบต่อผู้ชมผู้ฟัง โดยปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเปิดเผย (Deal fairly and openly) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญกับการรักษาความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง โดยจะรักษาไว้ซึ่งความเปิดเผยในการยอมรับความผิดพลาด (Open in Acknowledging Mistakes) และส่งเสริมวัฒนธรรมที่เรียนรู้จากความผิดพลาด (Encourage a culture of willingness to learn from them)

3.2 องค์การจริยธรรมสื่อมวลชนระดับประเทศ

3.2.1 Society of Professional Journalists (SPJ)

เป็นสมาคมที่ไม่แสวงหากำไรที่รณรงค์ด้านจริยธรรมสื่อมวลชนที่เก่าแก่ที่สุดในสหรัฐอเมริกา ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1909 บนหลักการจริยธรรมสื่อมวลชน 4 ข้อ ได้แก่

1) แสวงหาและรายงานความจริง (Seeking Truth and Report Truth) หมายถึงการรายงานข้อมูลด้วยข้อเท็จจริง และเป็นธรรม มีความซื่อสัตย์ และกล้าหาญในการรวบรวมข้อมูล รายงานข่าว และแปลผลของข้อมูล ประกอบด้วยบรรทัดฐานทางจริยธรรมทั้งสิ้น 18 ข้อ ได้แก่

1.1) การมีความรับผิดชอบในความถูกต้องของข้อมูล มีการตรวจสอบข้อมูล (Verify Information) ก่อนการรายงานข่าวทุกครั้ง ใช้แหล่งข้อมูลอ้างอิงที่เป็นแหล่งข้อมูลที่แท้จริงดั้งเดิม (Use Original Sources)

1.2) ความถูกต้องของข้อมูลสำคัญกว่าความเร็ว (Speed) หรือการจัดรูปแบบ (Format) ของการรายงานข่าว

1.3) อธิบายสถานการณ์ (Provide Context) อย่าด่วนสรุปเหตุการณ์

1.4) เก็บรวบรวมข้อมูลให้ทันสมัย และถูกต้องตลอดช่วงเวลาที่มีการรายงานข่าวเหตุการณ์ดังกล่าว

1.5) ระมัดระวังในการให้คำสัญญา (Be cautious when making promises) แต่เมื่อให้คำสัญญาไปแล้ว สื่อมวลชนต้องรักษาคำมั่นสัญญาดังกล่าว (Keep the promises they make)



1.6) ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลให้ชัดเจน สาธารณะชนมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลให้มากที่สุด เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือ (Reliability) และแรงบันดาลใจของแหล่งข้อมูลด้วยตนเอง (Motivations of Sources)

1.7) พิจารณาถึงแรงบันดาลใจของแหล่งข่าว (Consider Sources' Motives) ก่อนให้คำสัญญาในการปกป้องความลับให้กับแหล่งข่าว (Promising Anonymity) การรักษาความลับของแหล่งข่าวมีความจำเป็นหากแหล่งข่าวต้องเผชิญอันตราย การล้าช้าน หรือการถูกทำร้าย และเมื่อข้อมูลดังกล่าว ไม่สามารถจะแสวงหาได้จากแหล่งข่าวอื่นๆ สื่อมวลชนต้องสามารถอธิบายได้ว่าทำไมถึงปกป้องความลับให้กับแหล่งข่าวนั้นๆ ได้

1.8) แสวงหาผู้ได้รับการพาดพิงในข่าว เพื่อให้โอกาสในการอธิบายข้อวิพากษ์วิจารณ์ หรือการกล่าวหาว่ากระทำผิดในทุกกรณี (Diligently seek subjects of news coverage to allow them to respond to criticism or allegations of wrongdoing)

1.9) หลีกเลี่ยงการปลอมตัว (Avoid Undercover) หรือ วิธีการหาข้อมูลด้วยวิธีการลับอื่นๆ (Other surreptitious methods of gathering information) ยกเว้นว่าการหาข้อมูลด้วยวิธีการปกติ ไม่สามารถได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นต่อสาธารณะ

1.10) ระมัดระวัง (Vigilant) และกล้าหาญ (Courageous) ในการรายงานข่าวที่ทำให้ผู้มีอำนาจต้องรับผิดชอบ (Holding those with power accountable) และให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นกับผู้ขาดโอกาสในการแสดงออก (Give voice to the voiceless)

1.11) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในฐานะพลเมืองอย่างเปิดเผย และเสรี (Support the open and civil exchange of views) ถึงแม้ว่าแนวคิดดังกล่าวจะเป็นปฏิกิริยา (Repugnant)

1.12) ความรับผิดชอบพิเศษสำหรับสื่อมวลชนคือการตรวจสอบกิจการสาธารณะ และตรวจสอบรัฐบาล (Watchdogs over public affairs and government) พยายามตรวจสอบให้กิจการสาธารณะ และการดำเนินงานของรัฐบาลดำเนินการอย่างเปิดเผย และมีการเก็บหลักฐาน

1.13) เปิดเผยแหล่งข้อมูล (Provide access to source material) เมื่อมีความจำเป็น และเหมาะสม (Relevant and Appropriate)

1.14) กล้าหาญที่จะรายงานเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลาย (Story of the Diversity) และประสบการณ์ของมนุษย์ (Magnitude of the Human Experience) พยายามหาแหล่งข่าวที่ไม่ค่อยมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น

1.15) หลีกเลี่ยงการเหมารวม (Avoid Stereotyping) สื่อมวลชนต้องระมัดระวังตรวจสอบมิให้ค่านิยม และประสบการณ์ของตนเอง (Values and Experiences) มีผลต่อการรายงานข่าว



1.16) ระบุจุดยืน (Label Advocacy) และการแสดงความคิดเห็น (Commentary) ให้ชัดเจน

1.17) ไม่บิดเบือนความจริง (Never deliberately distort facts) สถานการณ์ (Context) รวมถึงไม่บิดเบือนภาพ (Visual Information) หากมีการแสดงภาพจำลองเหตุการณ์ (Re-enactments) ต้องมีการระบุให้ชัดเจน (Clearly Label Illustrations)

1.18) ห้ามลอกเลียน (Never Plagiarize) ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาเสมอ (Always Attribute)

2) ลดการสร้างอันตรายให้น้อยที่สุด (Minimizing Harms) โดยสื่อมวลชนต้องปฏิบัติตามแหล่งข่าว บุคคลที่เกี่ยวข้องในข่าว เพื่อนร่วมงาน และประชาชนในสังคมในฐานะมนุษย์ชนที่ต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพ ประกอบด้วยบรรทัดฐานทางจริยธรรมทั้งสิ้น 7 ข้อ ได้แก่

2.1) รักษาความสมดุลระหว่างความจำเป็นในการเข้าถึงข้อมูลของสาธารณะกับอันตรายหรือความไม่สบายใจ (Balance the public's need for information against potential harm or discomfort) การแสวงหาข่าวไม่ใช่ข้ออ้างสำหรับการรุกรานอย่างไม่เหมาะสม (Undue Intrusiveness)

2.2) แสดงความเห็นอกเห็นใจกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเยาวชนเหยื่อของอาชญากรรมทางเพศ และแหล่งข่าวที่ไม่สามารถให้ความยินยอมในการรายงานข่าว ระวังความแตกต่างทางวัฒนธรรมในการปฏิบัติกับผู้เกี่ยวข้องกับข่าว

2.3) พิจารณากว่าการเข้าถึงแหล่งข่าวได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มิได้หมายถึงความถูกต้องทางจริยธรรมในการรายงานข่าวดังกล่าว (Ethical justification to publish or broadcast)

2.4) ระวังว่าประชาชนมีสิทธิในการปกป้องข้อมูลของตนเองมากกว่าบุคคลสาธารณะ (Public Figures) และผู้แสวงหาอำนาจ อิทธิพล หรือ ชื่อเสียง (Others who seek power, influence or attention) ให้ความสำคัญต่อผลกระทบของการรายงานข่าวข้อมูลส่วนบุคคล (Weigh the consequences of publishing or broadcasting personal information)

2.5) หลีกเลี่ยงการรายงานข่าวที่ตอบสนองต่อความอยากรู้อยากเห็นต่อเหตุการณ์นองเลือด (Avoid pandering to lurid curiosity)

2.6) รักษาสมดุลระหว่างการรายงานคดีที่เป็นธรรมของผู้ต้องหา (Suspect's right to a fair trial) และสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข่าว (Public's right to know) ระวังถึงผลกระทบของการระบุความพัวพันของผู้ต้องหาก่อนการดำเนินคดี

2.7) ระวังถึงผลกระทบในระยะยาว และความถาวรของข่าว (Consider the long-term implications of the extended reach and permanence of publication) ควรมีการให้ข้อมูลที่ทันสมัย และสมบูรณ์ที่สุด



3) ทำงานอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซง (Act Independently) โดยสื่อมวลชนต้องตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการรับใช้สาธารณะ ประกอบด้วยบรรทัดฐานทางจริยธรรมทั้งสิ้น 5 ข้อ ได้แก่

3.1) หลีกเลี่ยงความขัดแย้งของผลประโยชน์ (Avoid Conflicts of Interest) หากมีความจำเป็นในการรายงานข่าวให้เปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องหากมีการรายงานความขัดแย้งของผลประโยชน์ (Disclose Unavoidable Conflicts)

3.2) ปฏิเสธของขวัญ ความช่วยเหลือ ค่าตอบแทน การท่องเที่ยวโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และการได้รับปฏิบัติอย่างเป็นพิเศษ (Refuse gifts, favors, fees, free travel and special treatment) และหลีกเลี่ยงกิจกรรมทางการเมือง หรือ กิจกรรมอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อความซื่อสัตย์ (Integrity) ความเป็นกลาง (Impartiality) หรือ ความน่าเชื่อถือ (Credibility)

3.3) ระวังแหล่งข่าวที่ให้ข้อมูลเพื่อหวังเงินค่าตอบแทนหรือความช่วยเหลือ (Be wary of sources offering information for favors or money) หลีกเลี่ยงการจ่ายเงินเพื่อข่าว พยายามหาแหล่งข่าวภายนอกที่ไม่จำเป็นต้องให้เงินค่าตอบแทน

3.4) ปฏิเสธความช่วยเหลือพิเศษจากผู้ลงโฆษณา ผู้บริจาค หรือ กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ (Deny favored treatment to advertisers, donors or any other special interests) และ หลีกเลี่ยงแรงกดดันจากภายในและภายนอกต่อการรายงานข่าว (Resist internal and external pressure to influence coverage)

3.5) แยกแยะระหว่างโฆษณา และข่าว (Distinguish news from advertising) หลีกเลี่ยงการนำเสนอที่ทำให้ไม่สามารถแยกแยะโฆษณาออกจากข่าวได้ (Shun hybrids that blur the lines between the two) ควรมีการระบุให้ชัดเจนหากมีเนื้อหาที่ได้รับการสนับสนุน (Prominently label sponsored content)

4) ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส (Be Accountable and Transparent) สื่อมวลชนที่มีจริยธรรมควรมีความรับผิดชอบต่อผลงานของตนเอง และสามารถอธิบายการตัดสินใจของตนเองให้สาธารณะชนเข้าใจได้ ประกอบด้วยบรรทัดฐานทางจริยธรรมทั้งสิ้น 5 ข้อ ได้แก่

4.1) อธิบายถึงทางเลือกจริยธรรม และขั้นตอนการทำงานให้ผู้ชมได้ (Explain ethical choices and processes to audiences) ส่งเสริมการสนทนากับภาคประชาสังคมเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของสื่อมวลชน ความครอบคลุม และเนื้อหาของข่าว

4.2) ตอบสนองต่อคำถามเกี่ยวกับความถูกต้อง ความชัดเจน และเป็นธรรมอย่างรวดเร็ว (Respond quickly to questions about accuracy, clarity and fairness)



4.3) ยอมรับความผิดพลาด (Acknowledge mistakes) และแก้ไขความผิดพลาดอย่างรวดเร็ว และชัดเจน (Correct them promptly and prominently) อธิบายถึงการแก้ไขด้วยความรอบคอบ และความชัดเจน

4.4) เปิดเผยมการปฏิบัติที่ไม่ตรงกับหลักจริยธรรมสื่อมวลชน (Expose unethical conduct in journalism) รวมถึงภายในองค์กรของตนเอง

โดยดำเนินการเพื่อการส่งเสริม และปกป้องบทบาทหน้าที่แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 (First Amendment) นั่นคือการปกป้องเสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพของสื่อมวลชน การส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชน และส่งเสริมความหลากหลายของวิชาชีพสื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกา สมาคมมีสำนักงานสาขากว่า 300 แห่งทั่วโลก (Society of Professional Journalists, 2019)

3.2.2 Free TV Australia

Free TV Australia เป็นองค์กรกำกับดูแลผู้ประกอบการภาคเอกชน และวิชาชีพสื่อมวลชนในการออกโทรทัศน์ภาคพื้นดินโดยไม่เสียค่าสมาชิก ซึ่งพัฒนามาจาก สมาพันธ์สถานีโทรทัศน์ภาคเอกชนออสเตรเลีย (Federation of Australian Commercial Television Stations) โดยภารกิจเป็นตัวแทนผู้ประกอบการ และวิชาชีพสื่อมวลชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโทรทัศน์ภาคพื้นดินโดยไม่เสียค่าสมาชิก (Advocacy) การพัฒนามาตรฐานอุตสาหกรรม (Industry Standard) การพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรม (Technology and Innovation) การส่งเสริมโฆษณาโทรทัศน์ที่ทรงพลังและสร้างสรรค์ (Power of Advertising) และการส่งเสริมความหลากหลายของรายการ (Diversity) เพื่อให้บรรลุภารกิจดังกล่าว องค์กรได้พัฒนาประมวลหลักการปฏิบัติสำหรับโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ (Commercial Television Code of Practices) ขึ้นมา ซึ่งกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ดี บนพื้นฐานจริยธรรมสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ภาคเอกชนที่รับชมโดยไม่เสียค่าสมาชิก ครอบคลุมประเด็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) การรายงานข่าว และเหตุการณ์ปัจจุบัน (News and Current Affairs) ประมวลหลักการปฏิบัตินี้ครอบคลุมการรายงานข่าว (News) และรายงานสถานการณ์ปัจจุบัน (Current Affairs Programs) กำหนดให้การรายงานเหตุการณ์ข่าวด้วยความถูกต้อง และเป็นธรรม ความเป็นกลาง โดยแบ่งแยกระหว่างเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง และการแสดงความคิดเห็น และการเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้เกี่ยวข้อง ห้ามมิให้รายงานเนื้อหาที่รบกวนจิตใจอย่างร้ายแรง ห้ามรายงานข่าวเกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย หรือพยายามฆ่าตัวตาย ยกเว้นว่ามีความจำเป็นด้านประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) หากมีความจำเป็นต้องรายงานเนื้อหาที่รบกวนจิตใจ ต้องมีคำแจ้งเตือนถึงลักษณะเนื้อหาที่มีความรุนแรงประกอบเป็นการล่วงหน้าก่อนการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวเสมอ การรายงานข่าวหรือ



สัมภาษณ์เหยื่อ หรือ ผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ภาพศพ หรือ ภาพผู้ได้รับบาดเจ็บต้องคำนึงถึงความรู้สึกของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เป็นหลัก

2) การแสดงข้อมูลระบุผลตอบแทนเชิงพาณิชย์ (Disclosure of Commercial Arrangement) ต้องแสดงให้ผู้ชมเห็นอย่างชัดเจนหากการดัดแปลงเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์หรือบริการของเอกชน โดยแสดงเป็นป้ายแสดงข้อมูลก่อน ระหว่าง และหลังรายการนั้นๆ หรือ คำอธิบายระหว่างรายการ หรือ คำอธิบายหลังสิ้นสุดรายการ หรือ ในเว็บไซต์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายการ หรือ วิธีอื่นๆ ที่สามารถให้ข้อมูลอย่างเพียงพอในการอธิบายธรรมชาติของเนื้อหาการรายการดังกล่าว

3) ข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะเวลาโฆษณา (Advertising Limits)

3.1) กำหนดห้ามมิให้มีการโฆษณาเกิน 13 นาทีต่อชั่วโมง ระหว่างเวลา 18.00 ถึง 0.00 น. (เที่ยงคืน) ในช่วงเวลาที่ไม่ได้มีการเลือกตั้ง สำหรับช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง ห้ามมิให้มีการโฆษณาเกิน 14 นาที โดยการโฆษณาเนื้อหาที่มีได้เกี่ยวกับการโฆษณาทางการเมือง ห้ามมิให้มีการโฆษณาเกิน 13 นาทีต่อชั่วโมง (สามารถโฆษณาเกี่ยวกับการเมืองเพิ่มขึ้น 1 นาทีต่อชั่วโมง)

3.2) ห้ามมิให้มีการโฆษณาเกิน 15 นาทีต่อชั่วโมง ในช่วงเวลาอื่น นอกเหนือจากที่กำหนด (0.01 น. ถึง 17.59 น.) ในช่วงเวลาที่ไม่ได้มีการเลือกตั้ง สำหรับช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง ห้ามมิให้มีการโฆษณาเกิน 16 นาที โดยการโฆษณาเนื้อหาที่มีได้เกี่ยวกับการโฆษณาทางการเมือง ห้ามมิให้มีการโฆษณาเกิน 15 นาทีต่อชั่วโมง (สามารถโฆษณาเกี่ยวกับการเมืองเพิ่มขึ้น 1 นาทีต่อชั่วโมง)

4) ข้อจำกัดด้านเนื้อหา และข้อจำกัดในการโฆษณา (Advertising Restrictions) ครอบคลุมผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุหรี่ ยาสูบ และบริการทางเพศ ภาพยนตร์และเกมส์ที่ถูกจัดอันดับ X18+ การพนันและการเสี่ยงโชค และการแสดงความคิดเห็น โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1) ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์กำหนดห้ามโฆษณาผลิตภัณฑ์แอลกอฮอล์ ยกเว้นในระหว่างเวลา 5.00 น. ถึง 6.00 น. และ 19.30 ถึง 20.30 น. หรือ ระหว่างรายการกีฬาในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือ วันหยุดเทศกาล

4.2) การโฆษณาบริการหรือผลิตภัณฑ์ทางเพศ เช่น บุหรี่ ยาสูบ และบริการทางเพศอื่น ๆ ให้โฆษณาได้ระหว่างเวลา 23.00 น. ถึง 5.00 น.

4.3) โฆษณาภาพยนตร์ หรือ เกมส์ที่ถูกจัดอันดับ R18+ ให้โฆษณาได้ระหว่างเวลา 23.00 น. ถึง 5.00 น. และห้ามโฆษณาภาพยนตร์ หรือ เกมส์ที่ถูกจัดอันดับ X18+

4.4) โฆษณาการพนันและการเสี่ยงโชค ห้ามมิให้ออกอากาศระหว่างรายการระดับ G หรือน้อยกว่า หรือ ระหว่างเวลา 6.00 น. ถึง 8.30 น. และ 16.00 น. ถึง 19.00 น. หรือ ระหว่างรายการสำหรับเด็กเยาวชนที่ออกอากาศระหว่างเวลา 5.00 น. ถึง 20.30 น.



4.5) การร้องเรียน (Feedbacks and Complaints) กำหนดให้สื่อมวลชนทางโทรทัศน์ของประเทศไทยต้องมีช่องทางร้องเรียนให้กับผู้ชม ทั้งทางไปรษณีย์ หรือ ช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยการร้องเรียนต้องประกอบด้วย (1) การอธิบายเกี่ยวกับปัญหาของการรับชม/ปัญหาของเนื้อหา ช่องสถานที่รับชม วันที่ และเวลาที่รับชม (2) หัวข้อของปัญหาที่เกิดขึ้น (3) ตัวตนของผู้ร้องเรียน และ (4) ข้อมูลการติดต่อกลับ โดยกำหนดให้สื่อมวลชนทางโทรทัศน์ต้องตอบกลับเรื่องร้องเรียนภายใน 30 วัน (Free TV Australia, 2019)

สำหรับในประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (ASEAN) ได้มีความพยายามในการสร้างบรรทัดฐานจริยธรรมสื่อมวลชนขึ้นมาภายในภูมิภาคที่เรียกว่า บรรทัดฐานจริยธรรมสื่อมวลชนในอาเซียน (ASEAN Journalists Code of Ethics) ซึ่งจัดทำขึ้นโดยสหพันธ์สื่อมวลชนในอาเซียน ณ การประชุมที่กรุงมะนิลา วันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1987 และได้รับการรับรองในการประชุมใหญ่สหพันธ์สื่อมวลชนในอาเซียน ครั้งที่ 7 ในปี ค.ศ. 1989 (Seventh Assembly of the Confederation of ASEAN Journalists) โดยมีบทนำอธิบายถึงความตระหนักของสหพันธ์สื่อมวลชนในอาเซียนต่อความรับผิดชอบของสื่อมวลชนต่อสาธารณะในประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations) เพื่อการบรรลุถึงสันติภาพ และการพัฒนาภายในภูมิภาค โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.3 บรรทัดฐานจริยธรรมสื่อมวลชนในอาเซียน (ASEAN Journalists Code of Ethics)

บรรทัดฐานจริยธรรมสื่อมวลชนในอาเซียน (ASEAN Journalists Code of Ethics) ประกอบด้วยบรรทัดฐานจริยธรรม จำนวน 10 ข้อ ดังนี้

1) สื่อมวลชนอาเซียน จะใช้วิธีการ และความพยายามที่เป็นธรรม เปิดเผย และซื่อสัตย์เท่านั้น (Only to fair, open and honest means or efforts) เพื่อได้มาซึ่งข่าวสาร ภาพ หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในอาชีพ โดยจะต้องระบุความเป็นสื่อมวลชนอย่างถูกต้องเหมาะสม

2) สื่อมวลชนอาเซียนจะไม่ยอมให้แรงจูงใจหรือผลประโยชน์ส่วนตัว (Personal motives or interests) มีอิทธิพลต่อแนวคิดของตน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความซื่อสัตย์ในวิชาชีพ (Professional integrity) หรือ บั่นทอนศักดิ์ศรีในวิชาชีพ (Undermine the dignity of his/her profession)

3) สื่อมวลชนอาเซียนไม่ควรเรียกร้องหรือยอมรับเงิน ของขวัญ หรือ ค่าตอบแทนใดๆ (Shall not demand or accept any payment, gift or other consideration) ในการนำเสนอข่าวที่ไม่เป็นความจริง หรือ ปกปิด หรือ ปิดบังความจริง



- 4) สื่อมวลชนอาเซียน จะรายงาน และแปลข่าวอย่างซื่อสัตย์ (Shall honestly report and interpret the news) ตามความรู้ และความสามารถที่มี โดยไม่ปิดบังความจริงที่สำคัญ หรือ บิดเบือนความจริง (Not to suppress essential facts or distort the truth) ผ่านการพูดเกินจริง หรือ ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผิด
- 5) สื่อมวลชนอาเซียนจะให้สิทธิแก่ผู้ที่ได้รับการพาดพิงในข่าวมีสิทธิในการตอบโต้ชี้แจง (The right of reply)
- 6) สื่อมวลชนอาเซียนจะไม่ละเมิดข้อมูลที่เป็นความลับ (Shall not violate confidential information) หรือข้อมูลที่ข้อมูลที่จัดเก็บมาด้วยตนเอง
- 7) สื่อมวลชนอาเซียนจะไม่เปิดเผยตัวตนของแหล่งข่าว และปฏิเสธการกดดันจากภายนอกให้เปิดเผยตัวตนของแหล่งข่าว หากแหล่งข่าวดังกล่าวมีความต้องการรักษาความลับของตน
- 8) สื่อมวลชนอาเซียนจะไม่รายงานข่าวที่ทำลายเกียรติยศหรือชื่อเสียงของปัจเจกบุคคล ยกเว้นในกรณีที่มีเหตุผลอันควรสืบเนื่องจากการปกป้องประโยชน์สาธารณะ
- 9) สื่อมวลชนอาเซียนจะแสดงความเคารพอย่างเหมาะสม (Shall pay due regard) ต่อความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม และศาสนาของประเทศสมาชิกอาเซียน
- 10) สื่อมวลชนอาเซียนจะไม่เขียนรายงาน ทศนคติ หรือ ข้อคิดเห็น ที่สร้างให้เกิดอันตรายต่อประเทศ หรือ การเผชิญหน้าด้วยอาวุธระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน โดยพยายามในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันมิตรระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

3.3 รูปแบบการกำกับจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทยพบว่าองค์กรกำกับจริยธรรมสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น (1) ในรูปแบบการกำกับดูแลกันเองที่สำคัญ จำนวน 2 องค์กร ได้แก่ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย (2) ในรูปแบบการกำกับดูแลตนเอง จำนวน 1 องค์กร ได้แก่ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย และการกำกับกิจการกระจายเสียง โทรทัศน์ในด้านจริยธรรมสื่อ ได้แก่ กสทช. ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมจริยธรรมสื่อ ดังต่อไปนี้

3.3.1 สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (The National Press Council of Thailand)

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ได้อนุมัติข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์จำนวน 30 ข้อ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2541 และเริ่มเปิดรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนและผู้เสียหายอย่างเป็นทางการ และเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ก็ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์เพื่อพิจารณากลับ กรองเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยมีนักวิชาการ และผู้แทนองค์กรเอกชนทางด้านสิทธิมนุษยชนเข้าร่วมเป็น กรรมการด้วย ซึ่งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ



มีข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๙ ประกอบด้วยบรรทัดฐานจริยธรรม จำนวน 30 ข้อ (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, 2014) ดังนี้

หมวด 1 หมวดทั่วไป

- 1) ข้อบังคับนี้เรียกว่า ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2559
- 2) ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป
- 3) ในข้อบังคับนี้

‘ข่าว’ หมายถึง เนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์ปัจจุบัน ประกอบด้วย พาดหัวข่าว ความนำ เนื้อข่าว

‘ภาพข่าว’ หมายถึง ภาพเหตุการณ์หรือภาพบุคคลที่สื่อสารเรื่องราว โดยมีหรือไม่มีคำบรรยาย ภาพรวมทั้งภาพอื่นใดที่นำลงในหนังสือพิมพ์

‘การแสดงความคิดเห็น’ หมายถึง บทบรรณาธิการ คอลัมน์ บทความ การ์ตูน หรือรูปแบบอื่นใดอันเป็นการตีพิมพ์ วิพากษ์วิจารณ์ หรือข้อเสนอแนะ

‘เนื้อหาทั่วไป’ หมายถึง สารคดี สารคดีเชิงข่าวหรือรายงานหรือสื่อบทวิเคราะห์ หรือข้อเขียนอื่นใดที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์

‘หนังสือพิมพ์’ หมายถึง หนังสือพิมพ์ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 ข้อ 3 ซึ่งรวมถึงสื่อดิจิทัลของหนังสือพิมพ์นั้น ๆ ด้วย

‘ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์’ หมายถึงผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 ข้อ 3 ซึ่งรวมถึงผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อดิจิทัลของหนังสือพิมพ์นั้น ๆ ด้วย

4) หนังสือพิมพ์และผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติการใด ๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติแห่งวิชาชีพ

หมวด 2 หลักจริยธรรมทั่วไป

ความถูกต้องและข้อเท็จจริง

5) หนังสือพิมพ์ต้องตรวจสอบและไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากข้อเท็จจริง

6) หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวด้วยความลำเอียงหรืออคติเป็นเหตุให้ข่าวนั้นบิดเบือน อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลในข่าวและความเข้าใจผิดในสังคม

7) หนังสือพิมพ์ต้องไม่พาดหัวข่าวและความนำเกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว



8) หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไป ด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ

9) หนังสือพิมพ์พึงเสนอข่าว ภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไป โดยตระหนักถึงความสำคัญและอรรถประโยชน์ของข่าวต่อสาธารณะ และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อหรือเร้าอารมณ์ให้คนสนใจในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ
ความสมดุลและเป็นธรรม

10) หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

11) หนังสือพิมพ์ต้องเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงเมื่อข่าวที่นำเสนอมีการพาดพิงอันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กร หรือได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแล้ว

12) หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมเมื่อบุคคลหรือองค์กรที่ถูกพาดพิงเห็นว่า การแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์นั้น ไม่ถูกต้องหรือผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริง การเคารพสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

13) หนังสือพิมพ์ต้องเสนอข่าวโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีอัตลักษณ์แตกต่างในสังคม

14) หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือนำพาดพิงโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ้อยถน

15) หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล່วงละเมียดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

16) หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังการเสนอข่าวภาพข่าว ความเห็น หรือเนื้อหาทั่วไป ต่อสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งหรือมีความรุนแรง อันจะเป็นการสร้างหรือเพิ่มความหวาดระแวงที่มีอยู่แล้วในชุมชนหรือสังคม

17) หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังการเสนอข่าวภาพข่าว ความเห็น หรือเนื้อหาทั่วไป อันเป็นการไม่เคารพต่อเชื้อชาติ ศาสนา และชาติพันธุ์

18) หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการใช้คำที่ไม่สุภาพ หรือภาษาที่สื่อความหมายเชิงเหยียดหยาม หรืออยู่ในข่ายประทุษวาจา หรือแสดงนัยเชิงลบ



หมวด 3 หลักกระบวนการทำงาน

การปกปิดและเคารพแหล่งข่าว

19) หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา พึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าว และต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน

20) หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับเมื่อได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้ และต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝงที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นไว้เป็นความลับ

ความรับผิดชอบในการแก้ไขข่าว

21) หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยการลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดอันเกิดจากการเสนอข่าวโดยไม่ชักช้า หากข้อผิดพลาดนั้นส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของบุคคลหรือองค์กร ให้ดำเนินการขอภัยพร้อมกันไปด้วย

การแยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น

22) หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว

การละเว้นามิสสินจ้างและประโยชน์ทับซ้อน

23) ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่วาดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม

24) ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการรับามิสสินจ้างอันมีค่าหรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง รอบด้าน

25) ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์พึงละเว้นการรับอภิสถิหรือตำแหน่งเพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง รอบด้าน

การได้มาซึ่งข้อมูลโดยไม่ละเมิด

26) หนังสือพิมพ์ต้องบอกที่มาของข้อความที่คัดลอกมาจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ นอกเหนือจากการขออนุญาตจากแหล่งข้อมูลนั้นแล้ว

27) หนังสือพิมพ์พึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์ในการได้มาซึ่งข่าวสาร

โฆษณาที่ไม่แอบแฝงและมมาย

28) หนังสือพิมพ์ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าข้อความที่เป็นบทความซื้อพื้นที่คือประกาศโฆษณาจะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นมิได้



29) หนังสือพิมพ์พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบให้ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ภายในขอบเขต ของศีลธรรมและวัฒนธรรม และพึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณะ

30) หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุให้น่าเชื่อว่าเจ้าของประกาศโฆษณา นั้น เจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งที่มโน

3.3.2 สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ในเดือนสิงหาคม 2544 โดยมีจุดประสงค์หลัก คือ การเป็นองค์กรหลักที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิรูปคลื่นความถี่ และผลักดันให้เกิดความโปร่งใสของสื่อ ป้องกันไม่ให้เกิดความบิดเบือนการปฏิรูปสื่อ โดยองค์กรมุ่งหวังที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการพัฒนาคุณภาพ ตลอดจนจิตสำนึกของสื่อมวลชนในด้านข่าวสำหรับกิจการกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ โดยดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และปราศจากการครอบงำทั้งทางตรงและทางอ้อมจากทางการเมืองและทางธุรกิจ (สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, 2020) โดยสมาคมฯ ได้กำหนดระเบียบสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2555 (แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2555) ประกอบด้วยระเบียบ 6 ข้อ โดยมีข้อ 3 ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ดังนี้

- 1) นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสาร ข้อเท็จจริง เพื่อประโยชน์สาธารณะ ด้วยความถูกต้องครบถ้วน เป็นธรรม
- 2) เคารพสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่เกี่ยวข้องในข่าว
- 3) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพสื่อสารมวลชนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน
- 4) ปกป้องและปฏิบัติต่อแหล่งข่าวอย่างเป็นธรรม
- 5) ให้ความเป็นธรรมต่อผู้ตกเป็นข่าว หากนำเสนอข้อมูลผิดพลาดต้องดำเนินการแก้ไขโดยทันทีพร้อมขอภัยในความผิดพลาดดังกล่าว
- 6) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น
- 7) ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

3.3.3 องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service: Thai PBS)

องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service : Thai PBS) หรือ ส.ส.ท. ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551 โดย พ.ร.บ. องค์กรกระจาย



เสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 ในฐานะองค์การสื่อสารสาธารณะที่ไม่แสวงผลกำไรแห่งแรกของประเทศไทย เพื่อดำเนินการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่สนับสนุนการพัฒนาสังคม ที่มีคุณภาพและคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยผ่านทางบริการข่าวสารที่เที่ยงตรง รอบด้าน สมดุล และเชื่อถือต่อจรรยาบรรณ โดยความเป็นอิสระและความเป็นสาธารณะของไทยพีบีเอสได้รับการรองรับภายใต้ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย โดยมีคณะกรรมการนโยบายที่ผ่านการสรรหาโดยกระบวนการที่เป็นอิสระและโปร่งใสเป็นผู้กำหนดนโยบาย และควบคุมการดำเนินงานของผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหารองค์การฯ ส.ส.ท. มีรายได้จากภาษีสรรพสามิตที่เก็บจากสุราและยาสูบ โดยมีรายได้สูงสุดปีงบประมาณละไม่เกิน 2,000 ล้านบาท โดยมีแนวทางปฏิบัติเพื่อธำรงจริยธรรมวิชาชีพการผลิต การจัดหา และการเผยแพร่รายการองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2015) ประกอบด้วย 9 ข้อ ดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักการสำคัญของสื่อเพื่อสาธารณะ

1) ความทั่วถึง (Universality) สื่อสาธารณะต้องดำเนินการเพื่อประชาชนทั้งประเทศต้องพยายามเข้าถึงทุกคน หรือสื่อสาธารณะต้อง “ถูกใช้” โดยคนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อความเสมอภาค ความเป็นประชาธิปไตยที่พลเมืองทุกคนอยู่บนฐานข้อมูลข่าวสารเดียวกันอย่างไม่แบ่งแยกสถานะทางสังคมหรือรายได้

2) ความหลากหลาย (Diversity) สื่อสาธารณะต้องมีความหลากหลายอย่างน้อยที่สุดในด้านประเภทของรายการ ผู้ชมผู้ฟังกลุ่มเป้าหมาย และเนื้อหา รวมทั้งประเด็นถกเถียง ทั้ง หมายรวมถึงกลุ่มผู้ผลิตอิสระที่หลากหลาย ไม่ผูกขาด กับ กลุ่มใดกลุ่ม หนึ่งแต่เปิดโอกาสอย่างกว้างขวางในการเข้าถึงเข้าร่วมงาน เข้าร่วมเรียนรู้ร่วมพัฒนารายการ สื่อสาธารณะต้องตอบสนองความสนใจของสาธารณะที่หลากหลาย โดยนำเสนอรายการหลากหลายประเภทที่แต่ละรายการอาจ ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่มีความคาดหวัง ความต้องการและลักษณะการรับสื่อที่ต่างกัน

3) ความเป็นอิสระ (Independence) องค์การเพื่อสื่อสาธารณะต้องมีความเป็นอิสระ มีที่มาของรายได้ที่ประกันความเป็นอิสระจากรัฐ และ ทุนธุรกิจ และต้องสร้างหรือพัฒนาความยั่งยืนของความเป็นอิสระด้วยการได้รับการสนับสนุนจากสาธารณะหรือประชาชน ผู้ผลิตสื่อสาธารณะต้องมีความเสรีภาพ และความเป็นอิสระด้วยจริยธรรมวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อสังคม สื่อสาธารณะต้องเป็นเวทีกลางสำหรับการแสดงความคิดเห็นที่เป็นอิสระ เป็นช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น และข้อวิจารณ์ที่แตกต่างกัน และต้องสร้างการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารที่เสรี อันเป็นหลักการสำคัญของการเคารพสิทธิมนุษยชนของสังคมประชาธิปไตย



4) การปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน (Human Rights Protection) สื่อสาธารณะต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและครอบครัว เว้นเสียแต่ความจำเป็นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของมหาชนส่วนใหญ่ ต้องคำนึงถึงและถือปฏิบัติในหลักการสิทธิมนุษยชนในทุกขั้นตอนการทำงาน และในการผลิตรายการต่าง ๆ

5) ความแตกต่างเฉพาะตัว (Distinctiveness) สื่อสาธารณะต้องมีความแตกต่างที่โดดเด่นด้วยคุณลักษณะของรายการที่มีมาตรฐานและรสนิยม เนื้อหารายการต้องแตกต่างจากสื่ออื่นจนทำให้ผู้ชมผู้ฟังสามารถแยกแยะได้ในความแตกต่างของคุณภาพ คุณค่า จุดยืน และลักษณะเฉพาะของสื่อสาธารณะ โจทย์ของสื่อสาธารณะ จึงมิใช่แค่การผลิตรายการที่สื่ออื่น ไม่สนใจผลิต แต่ควรมีทั้งยุทธศาสตร์ และ จุดมุ่งหมายเพื่อสังคม มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการที่สร้างความแตกต่างทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ มีมาตรฐานตามหลักการแห่งวิชาชีพ มีรสนิยม มีความสุภาพที่เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติ บรรทัดฐานและค่านิยมของชุมชนสังคมนั้น ๆ ผู้ผลิตสื่อสาธารณะต้องเป็นผู้นำในการพัฒนารายการต้นแบบ

6) ความมีส่วนร่วม (Participation) เป็นคุณลักษณะสำคัญของสื่อที่ยึดค่านิยมประชาธิปไตยทั้งในกระบวนการและเป้าหมายการทำงาน การมีส่วนร่วมในระดับผู้ปฏิบัติงาน คือวัฒนธรรมการทำงานด้านรายการที่มีการปรึกษาหารือ ระดมความคิด ร่วมกันพัฒนา และประเมินคุณภาพ คุณค่า ที่คำนึงถึงความคุ้มค่าใช้จ่ายในการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ส่วนการมีส่วนร่วมกับสังคม คือ การเปิดโอกาสให้สังคมอันหมายถึงผู้รับสื่อที่เป็นปัจเจกและกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ได้มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ข้อเสนอแนะ ไปจนถึงการร้องเรียนเมื่อเห็นว่าการปฏิบัติงานไม่ถูกต้อง ไม่เป็นไปตามพันธกิจ และจริยธรรม รวมทั้งการเปิดโอกาสแก่ผู้ผลิตรายการอิสระภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการผลิตและเผยแพร่รายการด้วย

7) การพัฒนา (Development) การผลิต การจัดหา และการเผยแพร่สื่อเพื่อบริการสาธารณะมีเป้าหมายในการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพ ส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมการยอมรับซึ่งกันและกันในความเป็นพหุสังคม เปิดพื้นที่ให้ผู้ด้อยสิทธิไร้เสียงของสังคม ส่งเสริมความเข้าใจและเกื้อกูลกันของสมาชิกในสังคม สื่อสาธารณะต้องพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการทำงานของบุคลากรองค์การและผู้ร่วมผลิตรายการอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้รายการหรือผลผลิตขององค์การได้รับการยอมรับ และเชื่อถือจากสังคมทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

8) ความเชื่อถือและไว้วางใจได้ (Creditability) สื่อสาธารณะต้องสร้างความน่าเชื่อถือความไว้วางใจจากสังคม ซึ่งเป็นผลจากการทำงานที่ยึดหลักจริยธรรมวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อสังคม การรายงานข่าวและ การนำเสนอรายการอย่างคำนึงถึงความถูกต้อง เทียบตรงตรงตาม ข้อเท็จจริง



ให้เป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่ฝักใฝ่ถือ ช่าง ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ เนื้อหารายการที่นำเสนอต้องมีทั้งความกว้างหรือรอบด้าน และความลุ่มลึก ไม่รายการหรือนำเสนอรายการอย่างง่าย ๆ หรือรวบรัดเกินไป ต้องให้ผู้ชมผู้ฟัง ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอกับความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจน รายการต้องสะท้อนสภาพความเป็นจริงของสังคมระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น โดยรักษามูลค่าให้เหมาะสม นอกจากการสร้างเสริมความเชื่อถือและไว้วางใจได้จากการทำงานด้วยคุณภาพ มีทักษะจรรยาบรรณวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว สื่อสาธารณะยังต้องมีการกำหนดกลไก หรือวิธีการให้ผู้ชมผู้ฟังมีโอกาสให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ต่อการให้บริการและการนำเสนอรายการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ที่สำคัญต้องมีการรวบรวมเสียงสะท้อนของผู้ชมผู้ฟัง แล้วนำเสนอสู่สาธารณะทั้งนำมาพิจารณาปรับปรุงการทำงานการผลิต การจัดหาและการเผยแพร่รายการ

9) ปราศจากประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ผู้ทำงานสื่อสาธารณะต้องไม่ทำให้เกิดความเคลือบแคลงว่าปฏิบัติหน้าที่โดยแอบแฝงประโยชน์เฉพาะตน ครอบครัวหรือพวกพ้อง ประโยชน์ดังกล่าวนี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะรายได้หรือทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการรายงานหรือการนำเสนอรายการที่สนับสนุนการได้เปรียบของกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มกดดัน กลุ่มการเมือง รวมไปถึงการรับของขวัญ ของแถม ส่วนลดบริการ การให้กู้ยืม อภิชนนทานการ ที่เกินขอบเขตของเมตตริจิต จากบุคคล องค์กร รวมทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เพราะการกระทำของบุคลากรทุกระดับ ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ย่อมส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง ความเชื่อถือและความไว้วางใจของสังคมต่อองค์กร สื่อสาธารณะต้องสร้างวัฒนธรรมความเป็นองค์การที่มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ (Integrity) มีกลไกการติดตามตรวจสอบ เพื่อมิให้รายการ และบุคลากรองค์กร รวมทั้งผู้ผลิต ติสระเข้าไปเกี่ยวข้องกับทั้งทางตรงและแอบแฝง ในการนำเสนอสินค้าและบริการเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ และ/หรือทางการเมือง เช่น การนำเสนอ หรือส่งเสริมสินค้า และ/หรือ ผลิตภัณฑ์ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการปรากฏตัวเพื่อเป็นพิธีกรในกิจกรรมการส่งเสริมการขาย การให้ใช้ชื่อสนับสนุนสินค้า ฯลฯ หรือการกระทำใดที่ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือขององค์กรเพื่อความโปร่งใสในเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน องค์กรต้องให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคน โดยเฉพาะผู้ทำงานเกี่ยวกับการผลิต การจัดหา และการเผยแพร่รายการ เช่น ผู้สื่อข่าว ผู้นำเสนอรายการ ผู้ผลิต รายการ ทั้งที่เป็นบุคลากรองค์กรและพนักงานอิสระ ต้องแจ้งข้อมูลผลประโยชน์ของส่วนตัว และของสมาชิกในครอบครัวที่อาจส่งผลต่อการทำหน้าที่ในองค์การสื่อเพื่อสาธารณะ หรือ ส.ส.ท.

3.3.4 สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

โดย สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้จัดทำคู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลตนเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการ



โทรทัศน์ ได้มีการกำหนดหลักการจริยธรรมขององค์กรกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ จำนวน 8 ประการ และหลักการจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์ จำนวน 14 ประการ ดังนี้

1) หลักการจริยธรรมขององค์กรกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

องค์กรในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ คือ หน่วยงาน บริษัท องค์กร สถาบัน ที่ดำเนินกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะ และมีส่วนรับผิดชอบกับสังคมอย่างมาก เพื่อให้การบริหารงานในองค์กรื่อนั้น ๆ เป็นไปอย่างมีคุณธรรมและประสิทธิภาพ องค์กรในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ควรยึดถือหลักการจริยธรรม 8 ข้อ ดังนี้

1.1) หลักผลประโยชน์สาธารณะ

องค์กรต้องตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ด้วยการนำเสนอข่าว เรื่องราวหรือประเด็นข้อถกเถียงที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน หรือที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น อาชญากรรม การทุจริต คอร์รัปชัน การใช้อำนาจในทางมิชอบ พฤติกรรมของบุคลากรภาครัฐที่ละเลยต่อเจ้าหน้าที่จนทำให้ประชาชนเสียประโยชน์ การทุจริต การค้ามนุษย์ ฯลฯ ไม่ควรให้ผลประโยชน์ขององค์กรขัดแย้งกับผลประโยชน์สาธารณะ พึงตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

1.2) หลักความเป็นอิสระ

องค์กรต้องดำเนินงานบริหารองค์กรสื่ออย่างไม่ตกเป็นเครื่องมือ หรือกลุ่มกดดันทางการเมืองใด ๆ มิยอมให้อำนาจทุนเข้ามาครอบงำความอิสระขององค์กรในการนำเสนอข่าวสารข้อมูลที่ประชาชนควรรับรู้

1.3) หลักสิทธิมนุษยชน

องค์กรต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารที่อยู่บนหลักสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมตามสิทธิขั้นพื้นฐาน เห็นความสำคัญของความแตกต่างหลากหลายของผู้คน ไม่เหยียดหยาม แบ่งแยก หรือเลือกปฏิบัติ เพราะความแตกต่างในด้านเชื้อชาติ อายุ ภาษา วัฒนธรรม เพศ ความพิการ สุขภาพฐานะทางการเงิน ศาสนา การศึกษา และความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

1.4) หลักความสุจริต ซื่อสัตย์

องค์กรต้องไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของบุคคลหรือผลประโยชน์ที่มีพฤติกรรมส่อไปในทางทุจริต

1.5) หลักความโปร่งใส

องค์กรต้องดำเนินกิจการอย่างถูกกฎหมาย ซื่อสัตย์ ทั้งในระดับนโยบายขององค์กรและการปฏิบัติงาน



1.6) หลักการยอมรับการตรวจสอบ

องค์กรต้องยอมรับกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงในการปฏิบัติงานสื่อ ทั้งจากในองค์กรและภายนอกองค์กร

1.7) หลักธรรมาภิบาล

องค์กรต้องยึดถือการดำเนินงานโดยใช้หลักการธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน ทั้งในการบริหารจัดการองค์กร การผลิตและเผยแพร่รายการ และการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม

1.8) หลักความคุ้มค่า

องค์กรต้องยึดถือการใช้ทรัพยากรเพื่อการดำเนินกิจการอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และคุ้มค่ากับประมาณในการดำเนินงาน

2) หลักการจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์

ผู้ประกอบวิชาชีพ หมายถึง ผู้รับใบอนุญาต ผู้บริหาร กรรมการ ข้าราชการ สื่อ ผู้ประกอบกิจการ พนักงาน ผู้ปฏิบัติงานในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักการ 14 ข้อ ดังต่อไปนี้

2.1) จริยธรรม

ผู้ประกอบวิชาชีพต้องประกอบวิชาชีพด้วยสุจริต บริสุทธ์ ยึดกรอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพ สื่อมวลชน ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ เป็นแนวทางเกียรติภูมิศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

2.2) ความเป็นอิสระ

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องปฏิบัติงานอย่างมีความเป็นอิสระทางวิชาชีพ โดยไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ใด ต้องไม่ละเว้นการนำเสนอข่าว รายงาน ผลิตรายการในเนื้อหาหรือเรื่องราวที่สาธารณชนต้องรับรู้ สมควรได้รับรู้ แม้การนำเสนออาจส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องก็ตาม

2.3) สิทธิมนุษยชน

ผู้ประกอบวิชาชีพต้องเคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เห็นคุณค่าและความสำคัญในความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ ไม่เหยียดหยาม ไม่แบ่งแยก ไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศสภาพ เพศวิถี อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ



2.4) ความทั่วถึง

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องคำนึงถึงประชาชนส่วนมาก เพื่อให้ประชาชนส่วนมากได้เข้าถึงบริการของสื่อ และเพื่อประโยชน์ของสื่อที่ถูกใช้ประโยชน์ด้วยประชาชนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกชนชั้นทางสังคมหรือรายได้

2.5) ความเท่าเทียม

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องคำนึงถึงความเสมอภาคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ชนบทห่างไกล คนพิการที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสื่อวิทยุและโทรทัศน์ กลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อประชาชนที่มีความแตกต่างทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

2.6) ความหลากหลาย

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทักษะคิด รสนิยม พื้นที่ภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ ในการนำเสนอข่าวสาร สาระ บันเทิง ทั้งในแง่เนื้อหารายการและกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ควรมีการส่งเสริมกลุ่มผู้ผลิตอิสระขนาดเล็ก กระจายตัวไม่ผูกขาด เพื่อเป็นทางเลือกในการนำเสนอรายการวิทยุและโทรทัศน์ที่ตอบสนองความสนใจที่หลากหลายในสังคม

2.7) การพัฒนา (ยกระดับคุณภาพของวิชาชีพ)

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องพัฒนาระดับคุณภาพของวิชาชีพทั้งในแง่ของการผลิตและนำเสนอรายการ ให้ความสำคัญกับการรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้บริโภคสื่อ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนดู คนฟังอย่างกว้างขวาง

2.8) หลักพื้นที่สาธารณะ

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ ในการแสดงออกของประชาชนทุกกลุ่ม เปิดพื้นที่ให้มีการวิพากษ์ทางความคิดอย่างสร้างสรรค์

2.9) หลักความถูกต้องเที่ยงตรง

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องนำเสนอหรือเป็นสื่อกลางของข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือนแต่งเติม มีการจำแนกให้ผู้รับสารเข้าใจว่าเป็นรายการข่าวที่ประกอบด้วยข้อเท็จจริงหรือเป็นรายการที่ประกอบด้วยความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ

2.10) วัตถุวิสัย

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเที่ยงตรง ต่อสถานะเหตุการณ์ตามข้อเท็จจริง โดยเฉพาะในการรายงานข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ต้องไม่แสดงหรือสอดแทรกความคิดเห็นของตนลงไปในการรายงานข่าว ต้องตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลก่อนนำเสนอ



2.11) หลักความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องเสนอรายงานข่าว เหตุการณ์ปัจจุบัน หรือรายการทั่วไป โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อย่างตรงไปตรงมาตามสภาพข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ ไม่อคติ เอนเอียง ไม่ใส่ร้ายป้ายสี หรือยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังระหว่างกัน

2.12) ความสมดุล เป็นธรรม

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่ถูกพาดพิง กล่าวหา หรือมีส่วนได้เสียในเรื่องรายนั้น ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสให้แหล่งข่าวในการชี้แจงหรือปฏิเสธ และอภิปรายโต้เถียงบนฐานของข้อมูล ความจริง และเหตุผล โดยเสมอหน้ากันบนหลักการประชาธิปไตย

2.13) ผลประโยชน์สาธารณะ

ผู้ประกอบการวิชาชีพ ต้องนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและสังคมเป็นสำคัญ ไม่ว่าผู้ประกอบการวิชาชีพจะถือใบอนุญาตประกอบกิจการเพื่อบริการธุรกิจ บริการชุมชน หรือบริการสาธารณะ ไม่ควรให้ผลประโยชน์ส่วนตัวหรือขององค์กรสำคัญสูงสุดเหนือผลประโยชน์สาธารณะ โดยเฉพาะในกรณีสถานการณ์วิกฤต เหตุการณ์ความไม่สงบ จลาจล สงคราม หรือความแตกแยกของผู้คนในสังคม ควรยึดถือประโยชน์ของชาติเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด

2.14) เกียรติยศศักดิ์ศรี

ผู้ประกอบการวิชาชีพต้องไม่ประพฤติปฏิบัติใด ๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติ ศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ ต้องไม่อวดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า หรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน



ตารางที่ 4.6 แสดงการเปรียบเทียบจริยธรรมของสื่อมวลชนจากองค์กรต่างประเทศ และองค์กรในประเทศ

องค์กร	ประเด็นจริยธรรม											
	1. หลักผลประโยชน์สาธารณะ	2. หลักความเป็นอิสระและเป็นกลาง	3. หลักสิทธิมนุษยชน	4. หลักความสุจริตซื่อสัตย์	5. หลักความโปร่งใส	6. หลักการยอมรับการตรวจสอบ	7. หลักธรรมาภิบาล	8. หลักความคุ้มค่า	9. ความทั่วถึงและความเป็นธรรม	10. หลักการพัฒนา	11. หลักความถูกต้องเที่ยงตรง	หลักการอื่น ๆ
องค์กรสื่อในต่างประเทศ												
1. EJA	-	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-	✓	- ความรับผิดชอบ
2. Article 19	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	- หลักความปลอดภัยของสื่อ
3. AEJ	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	-	✓	- ปกป้องความลับของแหล่งข่าว - ความไว้วางใจ - ความรับผิดชอบ



ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

องค์กร	ประเด็นจริยธรรม											
	1. หลักผลประโยชน์สาธารณะ	2. หลักความเป็นอิสระและเป็นกลาง	3. หลักสิทธิมนุษยชน	4. หลักความสุจริตซื่อสัตย์	5. หลักความโปร่งใส	6. หลักการยอมรับการตรวจสอบ	7. หลักธรรมาภิบาล	8. หลักความคุ้มค่า	9. ความทั่วถึงและความเป็นธรรม	10. หลักการพัฒนา	11. หลักความถูกต้องเที่ยงตรง	หลักการอื่น ๆ
4. SPJ	-	✓	-	-	✓	✓	-	-	-	-	✓	- ลดการสร้างอันตราย - ความรับผิดชอบ
5. Free TV Australia	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	✓	
6. ASEAN Journalists Code of Ethics	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	-	-	- ไม่เปิดเผยตัวตน แหล่งข่าว - ส่งเสริมความสัมพันธ์ประเทศสมาชิกอาเซียน



ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

องค์กร	ประเด็นจริยธรรม											
	1. หลักผลประโยชน์สาธารณะ	2. หลักความเป็นอิสระและเป็นกลาง	3. หลักสิทธิมนุษยชน	4. หลักความสุจริตซื่อสัตย์	5. หลักความโปร่งใส	6. หลักการยอมรับการตรวจสอบ	7. หลักธรรมาภิบาล	8. หลักความคุ้มค่า	9. ความทั่วถึงและความเป็นธรรม	10. หลักการพัฒนา	11. หลักความถูกต้องเที่ยงตรง	หลักการอื่น ๆ
องค์กรสื่อประเทศไทย												
7. สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	- การปกปิด เคารพ แหล่งข่าว - หลักการ ได้มาของ ข้อมูลโดยไม่ ละเมิด
8. สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย	✓	✓	✓	✓			-	-	-	-	✓	- การปกป้อง แหล่งข่าว อย่างเป็น ธรรม



ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

องค์กร	ประเด็นจริยธรรม											
	1. หลักผลประโยชน์สาธารณะ	2. หลักความเป็นอิสระและเป็นกลาง	3. หลักสิทธิมนุษยชน	4. หลักความสุจริตซื่อสัตย์	5. หลักความโปร่งใส	6. หลักการยอมรับการตรวจสอบ	7. หลักธรรมาภิบาล	8. หลักความคุ้มค่า	9. ความทั่วถึงและความเป็นธรรม	10. หลักการพัฒนา	11. หลักความถูกต้องเที่ยงตรง	หลักการอื่น ๆ
9. Thai PBS	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	- ความแตกต่างเฉพาะตัว - ความมีส่วนร่วม - ความไว้วางใจ เชื่อถือได้
10. กสทช.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	- พื้นที่สาธารณะ - เกียรติยศศักดิ์ศรี



โดยหากสังเคราะห์บรรทัดฐานทางจริยธรรมของสื่อมวลชนจากองค์กรต่าง ๆ จะพบว่า ประเด็นทางจริยธรรมที่สำคัญที่พบร่วมกันระหว่างองค์กรจริยธรรมสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่พบมากที่สุด 5 ลำดับ ประกอบด้วยประเด็น ดังนี้

1) หลักความเป็นอิสระ (Independence) สื่อมวลชนควรต้องมีความเป็นอิสระจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ และการรายงานข่าวควรเป็นอิสระจากการแทรกแซงของกลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าว หรือต้องมีความโปร่งใสในการแสดงให้ผู้รับชมรับฟังเห็นถึงความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ หากมีการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เหล่านั้น

2) หลักสิทธิมนุษยชน (Humanity) องค์กรต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารที่อยู่บนหลักสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมตามสิทธิขั้นพื้นฐาน เห็นความสำคัญของความแตกต่างหลากหลายของผู้คน ไม่เหยียดหยาม แบ่งแยก หรือเลือกปฏิบัติ เพราะความแตกต่างในด้านเชื้อชาติ อายุ ภาษา วัฒนธรรม เพศ ความพิการ สุขภาพ ฐานะทางการเงิน ศาสนา การศึกษา และความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

3) หลักผลประโยชน์สาธารณะ องค์กรต้องตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ด้วยการนำเสนอข่าว เรื่องราวหรือประเด็นข้อถกเถียงที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน หรือที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น อาชญากรรม การทุจริตคอร์รัปชัน การใช้อำนาจในทางมิชอบ พฤติกรรมของบุคลากรภาครัฐที่ละเลยต่อเจ้าหน้าที่จนทำให้ประชาชนเสียประโยชน์ การทุจริต การค้ามนุษย์ ฯลฯ ไม่ควรให้ผลประโยชน์ขององค์กรขัดแย้งกับผลประโยชน์สาธารณะ พึงตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

4) ความถูกต้อง เที่ยงตรง (Trust and Accuracy) โดยสื่อมวลชนมีหน้าที่ต้องให้ข่าวที่เป็นความถูกต้อง และเป็นจริง มีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งที่มาของข่าว นำเสนอ หรือเป็นสื่อกลางของข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือนแต่งเติม มีการจำแนกให้ผู้รับสารเข้าใจว่าเป็นรายการข่าวที่ประกอบด้วยข้อเท็จจริง หรือเป็นรายการที่ประกอบด้วยความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

5) หลักความโปร่งใส (Transparency) องค์กรต้องดำเนินกิจการอย่างถูกกฎหมาย ซื่อสัตย์ ทั้งในระดับนโยบายขององค์กรและการปฏิบัติงาน โดยสื่อมวลชนที่มีจริยธรรมควรมีความรับผิดชอบต่อผลงานของตนเอง และสามารถอธิบายการตัดสินใจของตนเองให้สาธารณะชนเข้าใจได้

อย่างไรก็ตาม พบว่า กรอบจริยธรรมตามคู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ได้มีการกำหนดหลักการจริยธรรมขององค์กรกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ที่จัดทำขึ้นโดย กสทช. นั้น ไม่ได้ระบุถึงประเด็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งองค์กรอื่น ๆ ทั้งในระดับสากล และระดับประเทศได้ระบุไว้อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้



1) องค์การสื่อในต่างประเทศ

- 1.1) หลักความรับผิดชอบ (Accountability)
- 1.2) หลักความปลอดภัยของสื่อ
- 1.3) หลักความปลอดภัยของสื่อ ปกป้องความลับของแหล่งข่าวและไม่เปิดเผยตัวตนแหล่งข่าว
- 1.4) ความไว้วางใจ
- 1.5) ส่งเสริมความสัมพันธ์ประเทศสมาชิกอาเซียน

2) องค์การสื่อประเทศไทย

- 2.1) การปกป้องแหล่งข่าวอย่างเป็นธรรม การปกปิดเคาะพแหล่งข่าว
- 2.2) หลักการได้มาของข้อมูลโดยไม่ละเมิด
- 2.3) ความแตกต่างเฉพาะตัว
- 2.4) หลักความมีส่วนร่วม

ทั้งนี้ กรอบจริยธรรมตามคู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ของ กสทช. ได้เพิ่มเติมหลักการ เรื่อง พื้นที่สาธารณะ และเกียรติยศศักดิ์ศรี เพิ่มเติมในส่วนของบุคลากรและผู้ปฏิบัติงานสื่อ โดยกรอบจริยธรรมที่ไม่ พบเลยในต่างประเทศและในประเทศไทย คือ หลักการเรื่อง ธรรมชาติขององค์การสื่อ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามหลักธรรมาภิบาลแล้ว พบว่า ประกอบด้วย (1) ด้านหลักนิติธรรม Rule of Laws (2) หลักด้านหลักคุณธรรม Ethics (3) ด้านความโปร่งใส Transparency (4) หลักการมีส่วนร่วม Participation (5) หลักสำนึกรับผิดชอบ Accountability (6) หลักความคุ้มค่า Value for Money ซึ่งในกรอบแนวคิดเรื่องจริยธรรมสื่อขององค์กรในต่างประเทศและในประเทศไทย ได้มีการนำแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลแตกออกมาเป็นประเด็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว

3.4 การแสดงตัวอย่างการนำจริยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง

ในการนำเสนอตัวอย่างการนำจริยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงทั้งในประเทศ และต่างประเทศนั้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอการแสดงออกถึงจริยธรรมในการทำหน้าที่ของสื่อที่สามารถพบเห็นและสามารถรับรู้ได้โดยทั่วไป ดังนี้

3.4.1 การนำจริยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงในประเทศ

1) ละครเรื่อง “บุพเพสันนิวาส” ออกอากาศทาง ช่อง 33 HD

สำหรับละครเรื่อง “บุพเพสันนิวาส” เป็นละครที่ออกอากาศในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นละครที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านเรตติ้งของละครและนำไปสู่การเกิดกระแสทางสังคม โดยเฉพาะในด้านการให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จนกระทั่งสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนที่ได้ชมละครมีความสนใจในประวัติศาสตร์ไทย ช่วงรัชสมัยที่ละครนำเสนอถึงแม้ละครจะได้ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์โดยตรง แต่ละครได้สร้างแรงจูงใจให้ผู้ชมเกิดความสนใจ รากเหง้า และความเป็นมาของคนไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา รวมถึงละครยังได้นำเสนอภาพอาหารไทย ในสมัยโบราณ และทำให้ผู้ชมเริ่มศึกษาค้นคว้าถึงความเป็นมาของอาหารแต่ละชนิด เช่น หมูโสร่ง เป็นต้น นอกจากนี้ ละครยังสร้างแรงจูงใจให้ผู้ชมเกิดพฤติกรรมเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ซึ่งถูกกล่าวถึงในละคร และได้ใช้เป็นฉากละคร เช่น วัดชัยวัฒนาราม พระราชวังนารายณ์ บ้านเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ เป็นต้น ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับธุรกิจการท่องเที่ยวในระดับชุมชนได้เป็นอย่างมาก ช่วยให้เศรษฐกิจภายในประเทศเกิดการหมุนเวียน ช่วยสร้างผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ จากกรณีละคร “บุพเพสันนิวาส” ดังกล่าว ถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนที่สอดคล้องกับหลักผลประโยชน์สาธารณะ

ภาพที่ 4.28 แสดงการนำเสนอฉากการทำอาหารไทยในละคร เรื่อง “บุพเพสันนิวาส”



ที่มา: <https://www.tnews.co.th/variety/434582/>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563



2) การนำเสนอข่าว “กราดยิงโคราช” ของสถานีไทยพีบีเอส

จากกรณีการนำเสนอข่าว “กราดยิงโคราช” ได้มีการรายงานถึงเรตติ้งรายการข่าวในวันที่ 8-9 กุมภาพันธ์ 2563 ซึ่งมีคนร้ายกราดยิงประชาชน ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ช่องวัน 31 ได้รับเรตติ้งสูงสุด คือ 3.682 รองลงมา อมรินทร์ทีวี โดย พุทธ อภิวรรณ ได้รับเรตติ้ง คือ 3.450 ลำดับที่ 3 ไทยรัฐทีวี ได้รับเรตติ้ง คือ 2.667 ในทางตรงกันข้ามซึ่ง “ไทยพีบีเอส” ได้รับเรตติ้งต่ำสุด คือ 0.475 ในขณะที่สื่อสังคมออนไลน์ ทวิตเตอร์มีการติดเทรนด์ประณามสื่อไร้จรรยาบรรณ ปราบฏการณ์นี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าสื่อที่ได้รับความนิยมมากหรือมีเรตติ้งสูงในช่วงเวลานั้น อาจไม่ได้เป็นสื่อที่ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักจริยธรรม และมีประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว แต่สื่อที่ได้รับเรตติ้งน้อยและอาจไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนมากนัก และมีการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำเสนออีกจะไม่ถูกประชาชนกล่าวถึงการละเมิดจริยธรรม ดังเช่น “ไทยพีบีเอส” ที่ได้รับเรตติ้งน้อยในช่วงวันและเวลาการนำเสนอข่าวดังกล่าว แต่หากกลับไปชมภาพการนำเสนอข่าวของ “ไทยพีบีเอส” แล้วจะ พบว่า ก่อนที่จะนำเสนอภาพข่าวซึ่งถูกส่งมาจากภาคสนามนั้น ผู้ประกาศรายการข่าวจะแจ้งผู้ชมอยู่ตลอดเวลาว่าขอให้ทางทีมงานได้ตรวจสอบภาพข่าวนั้นก่อนว่าสามารถนำมาเผยแพร่ได้หรือไม่ จากเหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การนำเสนอข่าวกราดยิงโคราชของ สถานีไทยพีบีเอส นั้น องค์การสื่อและผู้ปฏิบัติงานสื่อ ให้ความสำคัญต่อหลักจริยธรรมสื่อมวลชน ได้แก่ (1) หลักผลประโยชน์ สาธารณะ คือ การเลือกนำเสนอประเด็นข่าวและภาพข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชม (2) หลักสิทธิมนุษยชน คือ การคำนึงถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ครั้งนั้น เช่น ผู้เสียชีวิต ผู้ได้รับบาดเจ็บ ญาติผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บ ตลอดจนครอบครัวของผู้ก่อเหตุ (3) หลักความถูกต้องเที่ยงตรง ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูลก่อนนำเสนอสู่สาธารณะ การตรวจสอบจำนวนผู้บาดเจ็บเสียชีวิต เป็นต้น

Hashtag ที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “สื่อ”

#ช่องone31 #แบนอนรินทร์
#thalpbsnews #safekorat #สื่อ #กราดยิงทั่วโคราช #กสทช
#สื่อไทย #thaipbs #เสรีภาพบนความรับผิดชอบ
#แบนช่องวัน #แบนช่องไทยรัฐ #แบนamarintv
#koratshooting #กราดยิงที่โคราช #แบนช่องone31 #ไทยรัฐ #สื่อเฆฆฆ
#โคราช #กราดยิงหัวเมืองโคราช #savekorat #savethailand

#กราดยิงโคราช

#สื่อขบะ #ไทยรัฐทีวี #สื่อไร้จรรยาบรรณ #prayforkorat #ยิงกราดโคราช #สื่อขาดกร
#แบนไทยรัฐ #แบนช่องone #แบนช่องอนรินทร์ #สื่อเสื่อม
#saveโคราช #mthai #ผนจรรดกม #กราดยิง #ปล้นร้านทองลพบุรี
#rip #กราดยิงเมืองโคราช #prayforthailand #จรรยาบรรณสื่อ #กราดยิงโคราช
#สื่อไทยไร้จรรยาบรรณ #อย่าให้ชื่อ
#ทหารคลัง #แบนอนรินทร์ทีวี

3) ภาพยนตร์โฆษณาเรื่อง “ความจริงที่มองไม่เห็นด้วยตา” ของกล้องวงจรปิด VIZER

ภาพยนตร์โฆษณาของกล้องวงจรปิด VIZER ซึ่งเป็นโฆษณาขายสินค้าของผู้ประกอบการธุรกิจ แต่เนื้อหาโฆษณาได้สอดแทรกความตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชน ไม่ให้ทุกคนมองข้ามความเท่าเทียมกันในการเป็นมนุษย์และอย่าตัดสินคนจากภายนอก ซึ่งเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกให้กับผู้ชมโฆษณาไปพร้อมกับการขายสินค้าและประโยชน์ของสินค้าที่สะท้อนมากจากเรื่องราวที่ถูกเล่า

“เรื่องราวของเจ้าของร้านแผงหนังสือที่ติดกล้องวงจรปิดไว้หน้าร้าน และมักจะมีคนจรจัดมานอนอยู่เป็นประจำ ทำให้เจ้าของร้านไม่พอใจมากและต้องตะเพิดไล่อย่างรุนแรงทุกครั้งที่ไป จนแม้แต่ร้านข้างๆ ยังรู้สึกรังเกียจในพฤติกรรมของเจ้าของร้าน แต่แล้วจู่ๆ คนจรจัดก็ไม่ได้มานอนที่หน้าร้าน



เลยเป็นเวลาหลายวัน เจ้าของร้านรู้สึกสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมคนจรจัดไม่กลับมา จึงตัดสินใจเปิดภาพจากกล้องวงจรปิดดูและได้รู้ความจริง...ในสิ่งที่ตามองไม่เห็น”¹⁸

สำหรับโฆษณาดังกล่าวเป็นการทำหน้าที่ในการผลิต และนำเสนอผลงานของบุคลากรสื่อที่มุ่งหวังผลกำไรทางการตลาด แต่โฆษณาดังกล่าวถูกผลิตขึ้นตามหลักจริยธรรมสื่อ โดยคำนึงถึงหลักผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งเมื่อชมภาพยนตร์โฆษณาแล้วเห็นถึงประโยชน์ของสินค้าที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยไม่มีการโฆษณาถึงสรรพคุณที่เกินจริง รวมถึงหลักสิทธิมนุษยชนที่โฆษณาเลือกนำเสนอถึงภาพชายวิกลจริต ซึ่งถูกมองเป็นผู้นำรังเกียจในสังคม แต่แท้จริงแล้วคุณค่าของความเป็นมนุษย์ไม่แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ จึงถือว่าเป็นการกระตุ้นเตือนให้สังคมหันกลับมาเข้าใจความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ซึ่งสามารถชมภาพยนตร์โฆษณาได้จาก https://youtu.be/S-fvxEq_3DA

ภาพที่ 4.30 แสดงตัวอย่างภาพยนตร์โฆษณากล้องวงจรปิด VIZER
เรื่อง “ความจริงที่มองไม่เห็นด้วยตา”



ที่มา: Marketing Oops! . (2015). เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563

¹⁸ Marketing Oops! . (2015). “ความจริงที่มองไม่เห็นด้วยตา” สูดยอดไอเดียโฆษณาผ่านวิดีโอคอนเท้นท์และกล้องวงจรปิด. สืบค้นจาก <https://www.marketingoops.com/media-ads/video/vizer-cctv/> เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563



3.4.2 การนำจริยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงในต่างประเทศ

1) การนำเสนอข่าวและข้อมูลเกี่ยวกับสึนามิในประเทศญี่ปุ่น โดยสำนักข่าว NHK

สำนักข่าว NHK กระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งเดียวในญี่ปุ่น ซึ่งมีการดำเนินงานเพื่อเป็นต้นแบบของสื่อสาธารณะ โดย NHK ดำเนินงานด้วยเงินค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บจากครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพอย่างเที่ยงตรง ปลอดภัยจากอิทธิพลทางการเมืองหรือจากระบบทุนของเอกชน และให้ความสำคัญสูงสุดกับความคิดเห็นของผู้ชมและผู้ฟัง¹⁹ เช่นเดียวกับไทยพีบีเอสของประเทศไทย

ทั้งนี้ ตัวอย่างของการทำหน้าที่สื่อที่ดี และยึดหลักจริยธรรมประการหนึ่งของ NHK คือ การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับภัยพิบัติสึนามิในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งสื่อหลายแห่งพยายามถ่ายทอดภาพและเรื่องราวต่าง ๆ ให้เห็นถึงความเสียหายของชีวิตและทรัพย์สิน มีการนำเสนอถึงภาพผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ ถึงแม้ว่าทางญี่ปุ่นจะมีมาตรการที่รัดกุมในการควบคุมสื่อให้นำเสนอข่าวสารดังกล่าว ภายใต้กรอบจริยธรรมสื่อ แต่กลับพบว่าสื่อจำนวนมากไม่นำเสนอถึงภาพศพผู้เสียชีวิต ภาพความโศกเศร้าเสียใจของผู้คน แต่สำนักข่าว NHK มักนำเสนอภาพของการแสดงความช่วยเหลือ การบรรเทาทุกข์จากองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก หรือหากเป็นการนำเสนอภาพความเสียหายก็ในส่วนของทรัพย์สิน อาคารบ้านเรือน และโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอถึงวิธีการเอาตัวรอดหรือวิธีการหลบภัยสำหรับประชาชนอย่างต่อเนื่องในเว็บไซต์ของสำนักงานข่าว เช่น <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/th/radio/readingjapan/201903300600/> เป็นต้น ซึ่งการทำหน้าที่สื่อมวลชนของสำนักข่าว NHK ดังกล่าวเป็นการดำเนินงานโดยยึดหลักจริยธรรมเรื่อง ผลประโยชน์สาธารณะ คือ เตือนภัยให้ประชาชนได้เตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้ นอกจากหลักการดังกล่าวแล้วยังสอดคล้องกับหลักการ เรื่อง หลักความคุ้มค่า เนื่องจากการสร้างพื้นที่เพื่อนำเสนอข่าวและข้อมูลเกี่ยวกับสึนามิเพื่อให้ประชาชนได้เตรียมพร้อมต่อสถานการณ์ นับเป็นความคุ้มค่า และความคุ้มค่า ต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก

¹⁹NHKWORLD. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/th/aboutnhk/> เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 มีนาคม



ภาพที่ 4.31 แสดงการเตือนภัยการเกิดสึนามิ ที่อาจเกิดขึ้นอีกในวันที่ 4 – 5 เมษายน 2563

ทางเว็บไซต์ของสำนักข่าว NHK



NHK Documentary

Top

Broadcast on
Saturday & Sunday (UTC)

Watch Live in **4** days **23** hours **57** min



The Mystery of the 40-Meter Tsunami: The Great East Japan Disaster

April 4, 2020

22:10 - 23:00

April 5, 2020

ที่มา: NHK WORLD-JAPAN.

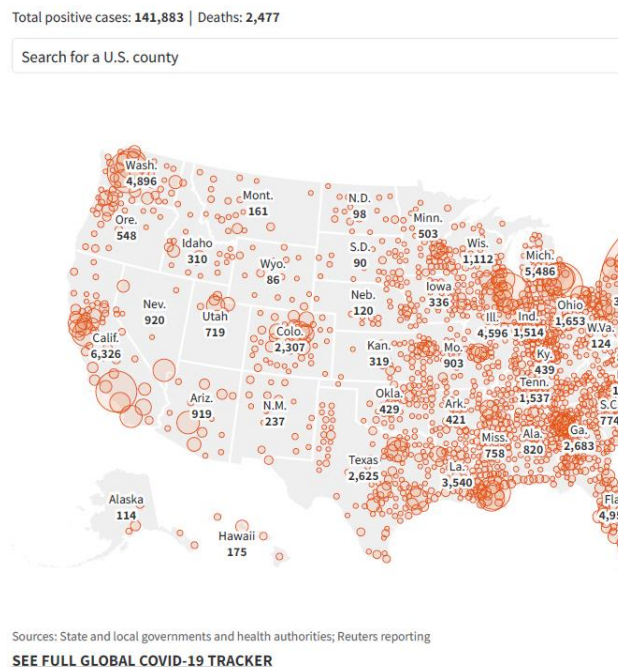
ออนไลน์ <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/tv/documentary/20200405/4001352/>



2) การนำเสนอข่าวและข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด-19 ของสำนักข่าวรอยเตอร์

สำนักข่าวรอยเตอร์ซึ่งมี สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เป็นสำนักข่าวเก่าแก่ซึ่งมีสาขาอยู่ทั่วโลกในหลายประเทศ ได้มีการนำเสนอข่าวและความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด-19 โดยในเว็บไซต์ของสำนักข่าวได้มีการทำแผนที่แสดงจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 และจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 ในแต่ละพื้นที่แบบ Real Time เพื่อเป็นการให้ข้อมูลแก่ประชาชนถึงพื้นที่เสี่ยงในแต่ละรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้เข้าชมสามารถคลิกเข้าไปดูจำนวนผู้ป่วยและระดับความเสี่ยงของแต่ละพื้นที่ภายในรัฐได้ โดยข้อมูลที่ถูกนำมาใช้นั้นเป็นข้อมูลจากรัฐและรัฐบาลท้องถิ่น และหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ State and Local Governments and Health Authorities นอกจากนี้ เว็บไซต์ของรอยเตอร์ยังนำเสนอข้อมูลผู้ติดเชื้อโควิด-19 ของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกด้วย การปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนของสำนักข่าวรอยเตอร์ จึงถือว่าการดำเนินการตามหลักจริยธรรม เรื่อง ผลประโยชน์สาธารณะ และหลักการ เรื่อง หลักความถูกต้องเที่ยงตรง ซึ่งมีแหล่งข้อมูลอ้างอิงที่มีความน่าเชื่อถือ รวมถึงจริยธรรม เรื่อง หลักการพัฒนา ที่มีการนำเทคโนโลยีการวิเคราะห์และใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Data Mining) เข้ามาใช้ในการดำเนินงานและการรายงานข้อมูลแบบทันทั่วทั้งที่

ภาพที่ 4.32 แสดงข้อมูลจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 ในสหรัฐอเมริกาบนเว็บไซต์สำนักข่าวรอยเตอร์



ที่มา: <https://www.reuters.com/>



4. การวิเคราะห์หลักสูตรการฝึกอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนจากต่างประเทศ และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมในประเทศไทย

4.1 หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Ethical Journalism Network

Ethical Journalism Network มีการจัดอบรมจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมสื่อมวลชน โดยในปัจจุบันดำเนินการอบรมอยู่ 4 ด้าน เน้นหลักสูตรการอบรมเพื่อตอบปัญหาจริยธรรม และสถานการณ์ของการรายงานข่าวเหตุการณ์ของสื่อมวลชนในยุโรป และประเทศกำลังพัฒนา อันประกอบด้วย

1) การอบรมด้านจริยธรรมสื่อมวลชน (The Ethical Journalist's Toolkit)

เป็นหลักสูตรการอบรมที่พัฒนาร่วมกันระหว่าง Ethical Journalism Network ร่วมกับ Thomson Foundation²⁰ เพื่อจัดทำหลักสูตรการอบรมด้านจริยธรรมสื่อมวลชน โดยให้ความสำคัญกับจริยธรรมสื่อมวลชนในยุคดิจิทัล ซึ่งมีการไหลเวียนแลกเปลี่ยนของข้อมูลอย่างรวดเร็วทั่วโลก แต่ข้อมูลส่วนใหญ่ที่พบในโลกดิจิทัลกลับเป็นข้อมูลเท็จ

วัตถุประสงค์หลักสูตร

- เพื่อการประยุกต์ใช้หลักการจริยธรรมเข้ากับการปฏิบัติงานวิชาชีพ สื่อมวลชนทั้งสื่อมวลชนในสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ หรือ สื่อโทรทัศน์
- เพื่อการรักษาความเป็นอิสระ และความเป็นกลางของสื่อมวลชน (Independence and Impartiality) เมื่อเผชิญกับอำนาจผลประโยชน์ที่พยายามมีอิทธิพลต่อการรายงานข่าว
- เพื่อการรักษามนุษยธรรม (Maintain Your Humanity) และปฏิบัติกับผู้ที่ตกเป็นข่าวอย่างมีมนุษยธรรม ถึงแม้ว่าสื่อมวลชนอื่นๆ จะมีการปฏิบัติที่แตกต่าง

²⁰ Thomson Foundation เป็นมูลนิธิที่ก่อตั้งขึ้นในสหราชอาณาจักร เพื่อการพัฒนาสื่อมวลชน และการสื่อสาร โดยทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชน รัฐบาล ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนในการยกระดับมาตรฐานสื่อมวลชนผ่านการให้การอบรม การพัฒนาสื่อ และการศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning)



- เพื่อการเรียนรู้การวิเคราะห์ข่าวลวง (Fake News) และการค้นพบข้อเท็จจริง ในขณะที่รักษาไว้ซึ่งหลักการความซื่อสัตย์ (Honesty) รักษาวัตถุประสงค์ของการรายงานข่าว (Objectivity) และความรับผิดชอบ (Accountability)

รูปแบบการอบรม: เป็นการอบรมผ่านระบบการศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) โดยผู้เรียนกำหนดช่วงเรียนด้วยตนเอง (Self-Paced) ระยะเวลา 4 ชั่วโมง

กำหนดการสอน: หลักสูตรแบ่งเป็น 8 ส่วน ประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 เป็นการแนะนำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชน
- ส่วนที่ 2 เป็นการแสดงตัวอย่างของความสำเร็จในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในยุคที่มีข่าวปลอมจำนวนมาก
- ส่วนที่ 3 แสดงตัวอย่างของความสำเร็จที่สื่อมวลชนต้องไม่ตกเป็นส่วนหนึ่งของการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda)
- ส่วนที่ 4 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นธรรม และความเป็นกลาง (Fairness and Impartiality)
- ส่วนที่ 5 เสนอแนะการแสดงความใส่ใจ (Sensitivity) ในการรายงานทั้งในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่อกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์
- ส่วนที่ 6 นโยบายความโปร่งใส (Policy of Transparency) ในผลงานของสื่อมวลชน
- ส่วนที่ 7 บทสรุป
- ส่วนที่ 8 ข้อเสนอแนะจากผู้เรียน

2) การอบรมด้านการปกป้องลิขสิทธิ์ และการไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ (Copyright: How to protect it, how not to breach it)

เป็นหลักสูตรการอบรมที่พัฒนาร่วมกันระหว่าง Ethical Journalism Network ร่วมกับ Federation of African Journalists (FAJ)²¹ และ Thomson Foundation เพื่อสร้างหลักสูตร

²¹ Federation of African Journalists (FAJ) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2007 เพื่อวัตถุประสงค์ในการสนับสนุน และสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของสหภาพ และสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนในแอฟริกา การจัดการกับปัญหาในวิชาชีพสื่อมวลชน การปกป้องเสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูล และสิทธิของสื่อมวลชน ตามหลักการปฏิญญาหลักการเสรีภาพในการแสดงออกในทวีปแอฟริกา



อบรมในรูปแบบออนไลน์ เกี่ยวกับการปกป้องลิขสิทธิ์ และการไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ โดยการสนับสนุนของ
องค์กร Kopinor Licensing Agency จากประเทศนอร์เวย์

วัตถุประสงค์หลักสูตร

- เพื่อทำความเข้าใจกับหลักการ และกฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์
- เพื่อเรียนรู้หลักการ และเทคนิคในการปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชน
โดยไม่ละเมิดลิขสิทธิ์

รูปแบบการอบรม: เป็นการอบรมผ่านระบบการศึกษาอิเล็กทรอนิกส์
(e-Learning) โดยผู้เรียนกำหนดช่วงเรียนด้วยตนเอง (Self-Paced) ระยะเวลา
4 ชั่วโมง

กำหนดการสอน: หลักสูตรแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 ความรู้ด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ และการเป็นสื่อมวลชน
- ส่วนที่ 2 สิทธิของสื่อมวลชนต่องานที่สร้างสรรค์ด้วยผู้สร้างสรรค์เอง
(Original Material) ครอบคลุมประเด็นด้านการรักษาลิขสิทธิ์ (How to
Maintain Copyright) การตรวจสอบการคัดลอกผลงานออนไลน์ การใส่
ลายน้ำลงในรูปภาพเพื่อป้องกันการคัดลอก (How to Watermark
Images)
- ส่วนที่ 3 ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น และลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ครอบคลุมประเด็น
ด้านการเคารพลิขสิทธิ์ของผู้อื่นโดยการอ้างอิงผลงานของสื่อมวลชนอื่น
การปฏิบัติตามกฎหมายลิขสิทธิ์เมื่อมีการใช้ผลงานของสื่อมวลชนรายอื่น
และสถานการณ์ที่ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์

3) การอบรมด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในการข่าว (Ethics in Data Journalism)

เป็นหลักสูตรการอบรมที่พัฒนาร่วมกันระหว่าง Ethical Journalism Network ร่วมกับ
Thomson Foundation เพื่อให้ความรู้กับสื่อมวลชนในประเด็นที่ท้าทายในปัจจุบันท่ามกลางกระแส
ของการพัฒนาด้านดิจิทัล และโลกาภิวัตน์ นั่นคือการหา และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ตลอด
ทุกขั้นตอนของการรายงานข่าว โดยการเรียนรู้หลักการจริยธรรมของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการหา

(Declaration of Principles of Freedom of Expression in Africa) FAJ จัดเป็นสาขาภูมิภาคในทวีปแอฟริกาขององค์การวิชาชีพ
สื่อมวลชนระหว่างประเทศ หรือ International Organization of Journalists (IOJ) ซึ่งเป็นองค์กรตัวแทนผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน
จำนวนกว่า 6 แสนราย จาก 187 สหภาพ และสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชน ใน 140 ประเทศ



ข้อมูล การตรวจสอบ วิเคราะห์ และนำเสนอแสดงผลข้อมูล ตลอดจนการทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อบริหารจัดการแหล่งข่าว ตรวจสอบข้อมูล และนำเสนอข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานโดยมี ผู้ชมผู้ฟังเป็นศูนย์กลาง

วัตถุประสงค์หลักสูตร

- เพื่อศึกษาถึงหลักการจริยธรรมในการข่าวของสื่อมวลชน ครอบคลุมทุก ขั้นตอนตั้งแต่การหาแหล่งข่าว (Acquisition and Sources) การตรวจสอบ ข้อมูล การบริหาร และวิเคราะห์ข้อมูล (Cleaning, Managing and Analyzing Data) การนำเสนอข้อมูล และการแสดงผลที่น่าสนใจ (Presenting and Visualizing Data) การเผยแพร่ และ ผู้ชม ผู้ฟัง (Publication and Audiences) และการทำงานเป็นทีมในการข่าว (Working Collaboratively)
- เพื่อศึกษาถึงรูปแบบของสื่อมวลชนที่ใช้ข้อมูลเป็นหลักในการรายงาน ได้แก่ เรื่องราวที่มาจากข้อมูล (Data-Led Story) และเรื่องราวที่พัฒนาจากข้อมูล (A Story that is born out of Data) โดยเรื่องราวที่มาจากข้อมูล หมายถึง การทำรายงานข่าวโดยอาศัยข้อมูลเป็นหลัก และเรื่องราวที่พัฒนา จากข้อมูล หมายถึง การนำข้อมูลมาคิดวิเคราะห์ผ่านกระบวนการทางการ วิจัยเพื่อนำเสนอรายงานข่าวที่ครอบคลุมและมีเนื้อหาที่ผ่านการวิเคราะห์ อย่างมีหลักการ
- เพื่อเรียนรู้ และวิเคราะห์ประเด็นท้าทายด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในการข่าว ยุคปัจจุบัน

รูปแบบการอบรม: เป็นการอบรมผ่านระบบการศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) โดยผู้เรียนกำหนดช่วงเรียนด้วยตนเอง (Self-Paced) ระยะเวลา 2 ชั่วโมง

กำหนดการสอน: หลักสูตรแบ่งเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 การหาแหล่งข่าว (Acquisition and Sources) ครอบคลุม ประเด็นด้านแหล่งที่มาของข้อมูล การตรวจสอบลิขสิทธิ์ การตรวจสอบ ความถูกต้องของแหล่งข่าวในลักษณะการเปิดโปง และผลกระทบของการ รายงานข่าวในลักษณะการเปิดโปง (Leak Data) จริยธรรมในการได้มาซึ่ง ข้อมูล (การขโมยข้อมูล การดัดสินบน และการละเมิดลิขสิทธิ์) การกำหนด ผู้เป็นแหล่งข่าว และการปกป้องแหล่งข่าว ความโปร่งใสในการหาข่าว และ



ความโปร่งใสในการชี้แจงวัตถุประสงค์การใช้งานของข้อมูลข่าว และการวิเคราะห์ทางเลือกด้านจริยธรรมในการหาข้อมูล

- ส่วนที่ 2 การตรวจสอบข้อมูล การบริหาร และวิเคราะห์ข้อมูล (Cleaning, Managing and Analyzing Data) ครอบคลุมประเด็น 3 ด้าน ได้แก่
 - การตรวจสอบข้อมูล ครอบคลุมประเด็นด้านการทำความเข้าใจข้อมูล การตรวจสอบความทันสมัยของข้อมูล การจำแนกข้อมูลดิบ และข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้าง การปกป้องความเป็นส่วนตัวของข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล การตรวจสอบข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและข้อมูลที่ทัศนคติ การตรวจสอบความถูกต้องของผลสำรวจและวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลที่เป็นทัศนคติ การขออนุญาตใช้ข้อมูลในการรายงานข่าว
 - การบริหารข้อมูล ครอบคลุมประเด็นด้านการประมวลผลข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลตัวเลขโดยใช้โปรแกรม การจัดการความถูกต้องของข้อมูล และการออกแบบการประมวลผลข้อมูลที่เป็นธรรมถูกต้อง และโปร่งใส
 - การวิเคราะห์ข้อมูล ครอบคลุมประเด็นด้านการสรุปผลจากข้อมูล โดยปราศจากอคติ และการป้องกันอคติในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ส่วนที่ 3 การเผยแพร่ (Publication) ครอบคลุมประเด็นด้านการพิจารณาช่องทางสื่อในการเผยแพร่ข้อมูล การสร้างให้เกิดความไว้วางใจให้ผู้อ่านผู้ชม ผู้ฟังมั่นใจในระดับความเป็นมืออาชีพด้านสื่อมวลชน การพาดพิงแหล่งข่าว การอธิบายแหล่งที่มาของข้อมูล ความโปร่งใสของการรายงานและการเผยแพร่ข้อมูลที่มาจากการเปิดโปง และความเป็นเจ้าของข้อมูล และเจ้าของรายงานข่าว
- ส่วนที่ 4 การนำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจแก่กลุ่มเป้าหมาย (Presentation and Audiences) ครอบคลุมประเด็นด้านการนำเสนอข้อมูล การใช้แผนภูมิ การเลือกใช้ภาษาที่แสดงถึงความมั่นใจในข้อมูลและการวิเคราะห์ การอธิบายถึงแหล่งที่มาของข้อมูล และการสอดแทรกกลวิธีในการชี้แจงจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง



- ส่วนที่ 5 การประสานงานและทำงานเป็นทีม (Coordination and Collaboration) ครอบคลุมประเด็นด้านการทำข่าวแบบสืบสวนอย่างเป็นเครือข่ายระหว่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศ แนวปฏิบัติในการข่าวโดยใช้ซอฟต์แวร์ค้นหาข้อมูลเปิดเผย (Open Data) และการทำงานด้านการข่าวกับสตรี

4) การอบรมด้านจริยธรรมในการรายงานข่าวการอพยพ (Migration Reporting Toolkit)

เป็นหลักสูตรการอบรมที่พัฒนาร่วมกันระหว่าง Ethical Journalism Network ร่วมกับ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)²² โดยการสนับสนุนจาก European Broadcasting Union²³ และ European Federation of Journalists²⁴ โดยการนำบทสรุปจากองค์กรสื่อชั้นนำของยุโรป เช่น Agence France-Presse, Le Monde, The Guardian, Radio France International, France TV, BBC, และ The Financial Times เพื่อแสดงถึงการปฏิบัติด้านจริยธรรมสื่อมวลชนที่เหมาะสมกับผู้อพยพ ตามหลักการจริยธรรมสื่อมวลชนที่เป็นธรรม และปฏิบัติกับมนุษย์อย่างมีเกียรติ ความเป็นกลาง และหลักการมนุษยธรรม โดยการนำเสนอข้อเท็จจริงที่สมดุล และป้องกันการนำเสนอข้อมูลจากด้านเดียว

²² European Union Agency for Fundamental Rights เป็นองค์กรรัฐ สังกัดสหภาพยุโรปตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2007 โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ทำหน้าที่รวบรวม วิเคราะห์ และปกป้องสิทธิมนุษยชนใน 9 ด้าน ประกอบด้วย การเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice) การปกป้องเหยื่ออาชญากรรม (Victims of Crime) การสร้างสังคมข้อมูล (Information Society) การเสริมสร้างการรวมกลุ่มเป็นสหภาพยุโรปตามความตกลงกรุงโรม (Roma Integration) ความร่วมมือด้านตุลาการ (Judicial Co-Operation) สิทธิสำหรับเด็ก (Rights of the Child) การป้องกันการกีดกัน (Discrimination) การอพยพ และการเสริมสร้างให้ผู้อพยพเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Immigration and Integration of Migrants) และการเหยียดเชื้อชาติ และความหวาดกลัวชาวต่างชาติ (Racism and Xenophobia)

²³ European Broadcasting Union (EBU) หรือ สหภาพกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์แห่งยุโรป เป็นพันธมิตรของผู้ประกอบการด้านกิจการกระจายเสียง และโทรทัศน์สาธารณะแห่งสหภาพยุโรป ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 มีสำนักงานใหญ่ในกรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเนื้อหาในกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ เช่น รายการข่าว กีฬา เพลง และรายการสำหรับเด็ก เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร เทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวปฏิบัติที่ดีในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ โดยมีสมาชิก 116 องค์กรใน 56 ประเทศ และมีสมาชิกสนับสนุน 34 องค์กร จากอีก 12 ประเทศ

²⁴ European Federation of Journalists เป็นสมาพันธ์ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน จัดเป็นสาขาภูมิภาคในทวีปแอฟริกาขององค์การวิชาชีพสื่อมวลชนระหว่างประเทศ หรือ International Organization of Journalists (IOJ) และเป็นสมาพันธ์วิชาชีพสื่อมวลชนที่ใหญ่ที่สุดในทวีปยุโรป มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในกรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม



วัตถุประสงค์หลักสูตร

- เพื่อแสดงถึงหลักการจริยธรรม และสิทธิมนุษยชนในการรายงานข่าวเกี่ยวกับผู้อพยพ
- เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวตามหลักการสิทธิมนุษยชน
- เพื่อแสดงถึงการรักษาสมดุลในการรายงานข่าวที่นำข้อมูลมาจากแหล่งข่าวจากพลเมือง
- เพื่อวิเคราะห์หลักการด้านจริยธรรมเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูล เสรีภาพของสื่อมวลชน และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล
- เพื่อวิเคราะห์หลักการด้านจริยธรรมในการรายงานข่าวการอพยพของประชาชนจำนวนมาก
- เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการรายงานข่าวผู้อพยพต่อทัศนคติของผู้ชม ผู้ฟัง
- เพื่อแสดงถึงการวิเคราะห์เหตุการณ์ที่มีความซับซ้อนโดยหลีกเลี่ยงการเหมารวม (Stereotype)

รูปแบบการอบรม: เป็นการอบรมผ่านระบบการศึกษานานาชาติอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) โดยผู้เรียนกำหนดช่วงเรียนด้วยตนเอง (Self-Paced) ระยะเวลา 167 นาที

กำหนดการสอน: หลักสูตรแบ่งเป็น 8 ส่วน ประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 การรายงานเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ หลักการด้านจริยธรรม และสิทธิมนุษยชน (Human Stories, Ethical Principles, and Human Rights) ครอบคลุมประเด็นด้านรูปแบบการรายงานข่าว และการวิเคราะห์ข่าวที่สอดคล้องกับหลักการจริยธรรม และสิทธิมนุษยชน
- ส่วนที่ 2 ผู้ลี้ภัยที่ถูกกัก (Asylum Limbo) แสดงถึงความสำคัญของผู้ลี้ภัยต่อการเข้าใจพื้นฐานทางกฎหมายของเรื่องราว และขอบเขตของกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน
- ส่วนที่ 3 การรักษาสมดุลของข่าวจากพลเมืองที่ไม่ครอบคลุม (Balancing Impartiality: Citizens' Journalists) แสดงถึงการใช้ข้อมูลข่าวจาก



พลเมือง ซึ่งอาจมีเนื้อหาไม่ครอบคลุมทุกประเด็นมาสานต่อเป็นเรื่องราว
ข่าวสารที่ครอบคลุม ตลอดจนการรายงานข่าวเกี่ยวกับผู้อพยพที่เป็นเด็ก

- ส่วนที่ 4 เสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูล และการปกป้องแหล่งข่าว (Freedom of Information and Data Protection) ครอบคลุมการวิเคราะห์ประเด็นที่เป็นที่ถกเถียงทางจริยธรรมที่นักข่าว และบรรณาธิการต้องเผชิญเกี่ยวกับการรายงานข่าวผู้อพยพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกป้องตัวตนของแหล่งข่าว
- ส่วนที่ 5 การจัดการกับข้อมูลเท็จ กรณีศึกษาเรือผู้อพยพ (Handling Disinformation : Sea Rescue) ครอบคลุมประเด็นจริยธรรมสื่อมวลชนด้านความถูกต้องของข้อมูล กับการรายงานข่าวที่มีเนื้อหากระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก อย่างเช่น การรายงานข่าวเรือที่เต็มไปด้วยผู้อพยพ
- ส่วนที่ 6 การรายงานการอพยพของมนุษย์หลากหลาย (Reporting on Mixed Movement of People) เป็นการวิเคราะห์ความท้าทายในการรักษาจริยธรรมสื่อมวลชนด้านความถูกต้อง เป็นกลาง และเคารพสิทธิมนุษยชนในการรายงานข่าวการอพยพของประชาชนจำนวนมากจากหลากหลายเชื้อชาติ
- ส่วนที่ 7 การวิเคราะห์ผลกระทบของเนื้อหาข่าว (The Impact of News Stories) แสดงถึงการวิเคราะห์ผลกระทบของการรายงานข่าวผู้อพยพที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติของพลเมืองในประเทศ และหน้าที่ของสื่อมวลชนในการรายงานข่าวโดยไม่สร้างให้เกิดอคติ
- ส่วนที่ 8 กรณีศึกษา เด็กผู้อพยพที่ไม่มีผู้ปกครอง (Unaccompanied Children) แสดงถึงการรายงานข่าวทางกิจการวิหุกระจายเสียง ที่แสดงถึงเรื่องราวที่ซับซ้อนเกี่ยวกับอคติ และการเหมารวม ตลอดจนอันตรายของการรายงานข่าวผู้อพยพที่พยายามทำให้เรื่องราวยั่งยืนไป โดยไม่แสดงถึงความซับซ้อนของเหตุการณ์ ผ่านการวิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่หลากหลาย (Ethical Journalism Network, 2019)



4.2 หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Article 19

Article 19 ทำงานร่วมกับองค์กรสื่อในการส่งเสริมเสรีภาพของการเข้าถึงข้อมูล และเสรีภาพการแสดงออก โดยจัดการอบรม และจัดเตรียมทรัพยากรรองรับการอบรมเพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ให้ผู้กำหนดนโยบาย และหน่วยงานภาครัฐตระหนักรู้ถึงความสำคัญของเสรีภาพดังกล่าว โดยมีเป้าประสงค์ให้องค์กรรัฐสามารถสร้างกรอบกฎหมายรองรับเสรีภาพของการเข้าถึงข้อมูล และเสรีภาพการแสดงออก ตลอดจนพัฒนาภาคประชาสังคม กลุ่มปกป้องสิทธิมนุษยชน และสื่อมวลชน โดยในกลุ่มสื่อมวลชนเน้นหนักการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนเพื่อพัฒนาให้สื่อมวลชนสามารถดำเนินงานตามหลักการจริยธรรมของสาขาวิชาชีพเพื่อผลักดันการเสริมสร้างเสรีภาพ ซึ่งครอบคลุมประเด็นด้านความปลอดภัยดิจิทัล (Digital Security) เสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ประทุษวาจา (Hate Speech) เครื่องมือทางกฎหมาย (Legal Instruments) เสรีภาพของสื่อ (Media Freedom) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล (Right to Information) การปกป้อง (Protection) การแลกเปลี่ยนระหว่างศาสนา (Religious Dialogue) เป็นต้น โดยมีตัวอย่างหลักสูตรดังต่อไปนี้

1) การอบรมด้านจริยธรรมสื่อมวลชน และความปลอดภัย (Journalism and Safety)

การอบรมด้านจริยธรรมสื่อมวลชน และความปลอดภัย จัดทำขึ้นเพื่อให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนในประเด็นที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในพื้นที่ภาคสนาม ตลอดจนการสร้างความปลอดภัยเกี่ยวกับกฎหมาย การปฏิบัติตนเพื่อความปลอดภัยของสื่อมวลชน และการสร้างให้เกิดสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนที่ปลอดภัย สืบเนื่องจากความเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ภาคสนาม โดยมุ่งเน้นบริบทในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศในทวีปแอฟริกา ซึ่งพบการขู่ทำร้าย การสร้างความหวาดกลัว การโจมตี และการเสียชีวิตของสื่อมวลชนในอัตราที่สูง

วัตถุประสงค์หลักสูตร

- เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนในการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่เสี่ยงภัย
- เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชน
- เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนในพื้นที่เสี่ยงภัย

รูปแบบการอบรม: การอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสื่อมวลชน ในประกาศนียบัตรขั้นต้น (Certificates Courses) ประกาศนียบัตร



ชั้นสูง (Diploma Courses) ปริญญาตรี (Undergraduate Courses) และ
ปริญญาโท (Master's Courses)

กำหนดการสอน: หลักสูตรแบ่งเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 การวางแผน และการหาทรัพยากรในการทำข่าว ครอบคลุมประเด็นด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของข่าว การวางแผนทรัพยากรด้านเวลา และเงินสนับสนุน ตลอดจนการหาแหล่งข่าว
- ส่วนที่ 2 การหาข้อมูล ประกอบด้วยการวิจัย และการกำหนดกลยุทธ์ในการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การออกแบบยุทธศาสตร์การวิจัยโดยใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์ การหาข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ และแนวทางอื่นๆ
- ส่วนที่ 3 การตรวจสอบความถูกต้อง และเที่ยงตรงของข้อมูล เพื่อให้เกิดความสมดุล ถูกต้อง และเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของข่าว โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิดสำคัญ ๆ เกี่ยวกับข้อมูลที่มีการสืบค้นหา และรวบรวม การตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เก็บมา และการใช้กรอบแนวคิดมาวิเคราะห์เพื่อสร้างองค์ความรู้ และเนื้อหาจากข้อมูลที่เก็บรวบรวม จากนั้นแสดงถึงการวิเคราะห์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม การวิเคราะห์เปรียบเทียบ และการกำหนดรูปแบบของข้อมูล เพื่อนำเสนออย่างครอบคลุม ตลอดจนการตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูล และแปลผลข้อมูลผ่านบทสนทนากับแหล่งข่าวที่หลากหลาย
- ส่วนที่ 4 จริยธรรม และกฎหมาย ที่รองรับขั้นตอนการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน ครอบคลุมประเด็นด้านจริยธรรมของสื่อมวลชน โดยพิจารณาถึงบริบทในด้านชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ สถาบันการเมือง กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องสภาพแวดล้อมทางสังคม-เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในพื้นที่เสี่ยงภัย ตลอดจนมาตรฐานทางจริยธรรมของสื่อมวลชนในการรายงานข่าวที่เป็นผลงานของสื่อมวลชนรายอื่น ๆ (Article 19, 2016)



4.3 หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Association of European Journalists (AEJ)

The Association of European Journalists จัดการอบรมเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนในสื่อใหม่ โดยร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น Google News Lab โดยมุ่งเน้นการให้ความรู้กับสื่อมวลชนในประเทศกลุ่มยุโรปตะวันออก เกี่ยวกับการตรวจสอบ สืบค้น และการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลบนสื่อใหม่ โดยมีตัวอย่างหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1) การตรวจสอบข้อเท็จจริง และการยืนยันแหล่งข่าว (Fact Checking & News Verification)

เป็นการสอนเทคนิคการค้นหาข้อมูล เพื่อกลั่นกรองข่าวเท็จ และการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวจากกรณีศึกษาที่มาจากตัวอย่างจริงในการปฏิบัติงานสื่อมวลชน โดยใช้เครื่องมือออนไลน์ต่าง ๆ ในการตรวจสอบความถูกต้องของข่าว วิดีโอ และภาพจากสื่อออนไลน์ โดยครอบคลุมประเด็นด้านการตรวจสอบย้อนกลับของแหล่งที่มาของภาพ (Reverse Photo Search) การใช้ประโยชน์จากกูเกิลแมป และกูเกิลเอิร์ท (Google Maps and Google Earth) การใช้ประโยชน์จากการแปลภาษาโดย Google Translate ในการข่าว และการใช้ประโยชน์จาก YouTube ในการทำข่าว

วัตถุประสงค์หลักสูตร

- เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาของข่าวปลอม ข่าวลวงในระบบออนไลน์
- เพื่อให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือสื่อออนไลน์ในการตรวจสอบความถูกต้องของข่าว และแหล่งที่มาของข่าว

รูปแบบการอบรม: หลักสูตรระยะสั้น ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นเวลา 1 วัน

กำหนดการสอน: หลักสูตรแบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 (ช่วงเช้า) เป็นการแสดงตัวอย่างกรณีศึกษาของข่าวลวง ข่าวปลอม (Fake News) ที่พบในสื่อออนไลน์ และอิทธิพลของข่าวปลอมต่อความคิด และความรู้สึกของผู้ชมผู้ฟัง
- ส่วนที่ 2 (ช่วงบ่าย) เป็นการแสดงวิธีการใช้เครื่องมือออนไลน์ต่าง ๆ ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เช่น การตรวจสอบย้อนกลับของแหล่งที่มาของภาพ (Reverse Photo Search) การใช้ประโยชน์จากกูเกิลแมป และกูเกิลเอิร์ท (Google Maps and Google Earth) การใช้ประโยชน์จากการแปลภาษาโดย Google Translate ในการข่าว และ



การใช้ประโยชน์จาก YouTube ในการทำข่าว (Association of European Journalists, 2019)

4.4 หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Society of Professional Journalists

Society of Professional Journalists มีการจัดการอบรมเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนที่หลากหลาย ภายใต้กรอบจริยธรรมของสื่อมวลชนที่องค์กรยึดถือ โดยการจัดเตรียมหลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนทั้งในรูปแบบออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อนำเสนอถึงประเด็นที่เป็นที่ถกเถียงเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน โดยเป็นแหล่งข้อมูลให้กับอาจารย์ วิทยากร ผู้อบรม และผู้สนใจ ในการเรียนรู้ด้านจริยธรรมสื่อมวลชนจากกรณีศึกษาที่มาจากสถานการณ์จริง การจัดเตรียมฐานข้อมูลอบรมออนไลน์ทำงานร่วมกับ Chicago Headline Club และ Loyola University โดยมีรายละเอียดของหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1) กรณีศึกษาตัวอย่างด้านจริยธรรม (Ethics Case Studies)

มาตรฐานทางจริยธรรมสื่อมวลชนของ SPJ เป็นมาตรฐานจริยธรรมในรูปแบบสมัครใจที่มีองค์กรสื่อมวลชน และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อหลายพันรายนำไปใช้ ประกอบการรายงานข่าว การบริหารจัดการห้องข่าว และเป็นแนวปฏิบัติตัวอย่างด้านจริยธรรมสื่อมวลชน โดยมาตรฐานทางจริยธรรมสื่อมวลชน มีเป้าประสงค์ในการเป็นแนวทางปฏิบัติเมื่อสื่อมวลชนต้องประสบกับสถานการณ์ที่ต้องใช้การตัดสินใจผ่านบรรทัดฐานจริยธรรมสื่อมวลชน แต่ไม่ได้มีการออกแบบให้เป็นกฎระเบียบภายใต้หลักการของบทแก้ไขรัฐธรรมนูญข้อที่ 1 ว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออก

วัตถุประสงค์หลักสูตร

- เพื่อรวบรวม และแสดงกรณีศึกษาตัวอย่างด้านจริยธรรมสื่อมวลชนจากสถานการณ์จริงในปัจจุบันเพื่อกระตุ้นให้เกิดแนวคิด และบรรทัดฐานด้านจริยธรรมสื่อมวลชน
- เพื่อนำไปสู่สู่ทวิเคราะห์ และการพัฒนามาตรฐานทางจริยธรรมของสื่อมวลชนในการปฏิบัติหน้าที่

รูปแบบการอบรม: กรณีศึกษา ผ่านระบบการศึกษาออนไลน์

กำหนดการสอน: กรณีศึกษา จำนวน 19 กรณีศึกษา ครอบคลุมประเด็นด้านจริยธรรมในสื่อโฆษณา สื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์

- ส่วนที่ 1 การใช้ภาพฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในการเปรียบเทียบ (Using the 'Holocaust' Metaphor) แสดงถึงการวิพากษ์ความเหมาะสมของการ



แสดงภาพการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว 6 ล้านคนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กับการแสดงการทารุณกรรมต่อสัตว์

- ส่วนที่ 2 การละเมิดลิขสิทธิ์โดยสื่อ (Aaargh! Pirates! (and the Press) แสดงถึงปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์โดยนิตยสารเพลงชื่อดัง
- ส่วนที่ 3 เมื่อผู้สื่อข่าวกลายเป็นผู้รณรงค์ (Reigning on the Parade) แสดงถึงปัญหาของสื่อมวลชนที่เป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ที่เข้าไปเป็นผู้นำการรณรงค์เชิงสังคม โดยขัดกับบรรทัดฐานของสำนักพิมพ์ที่ห้ามมิให้ผู้สื่อข่าวเข้าไปเกี่ยวข้องกับการรณรงค์ใด ๆ ก็ตาม
- ส่วนที่ 4 ความขัดแย้งที่คอนเสิร์ต (Controversy over a Concert) เมื่อบรรณาธิการข่าวของหนังสือพิมพ์ ห้ามมิให้นักข่าวเข้าไปร่วมคอนเสิร์ตเพื่อระดมทุนให้กับนักการเมือง
- ส่วนที่ 5 แหล่งข่าวคิ้วอเทอร์เกท (Deep Throat, and His Motive) แสดงถึงการทำข่าวในคิ้วอเทอร์เกท โดยนักข่าว 2 ราย ชื่อ Bob Woodward และ Carl Bernstein ตลอดจนความพยายามของนักข่าวทั้งสองที่ไม่เปิดเผยแหล่งข่าวที่ใช้ชื่อว่า Deep Throat ในขณะที่สาธารณะชนต้องการให้เปิดเผยที่มาของข้อมูลที่น่าไปสู่การพิจารณาลงโทษประธานาธิบดี
- ส่วนที่ 6 เมื่อแหล่งข่าวไม่ยอมพูด (When Sources Won't Talk) แสดงกรณีศึกษา เมื่อแหล่งข่าวเกี่ยวกับการเหยียดผิวในสถาบันการศึกษา ไม่ยอมยืนยันข้อมูล นำไปสู่การตั้งคำถามถึงการทำข่าวที่มีโอกาสสร้างให้เกิดผลร้ายต่อชื่อเสียงของสถาบันการศึกษา และการหาข่าวที่มีการตรวจสอบยืนยัน
- ส่วนที่ 7 การสารภาพของผู้ต้องหา (A Suspect "Confession") แสดงกรณีการจับกุมผู้ต้องหา John Mark Karr ในประเทศไทยสืบเนื่องจากการเปิดเผยอีเมลที่ John Mark Karl ติดต่อกับ Michael Tracey อาจารย์ในมหาวิทยาลัยโคโลราโด และสื่อมวลชน ซึ่งนำไปสู่คำถามจริยธรรมว่า “คุณสมควรละเมิดการรักษาความลับกับแหล่งข่าวหรือไม่ หากการละเมิดดังกล่าวอาจสามารถเปิดโปงคดีฆาตกรรมได้”



- ส่วนที่ 8 ใครคือผู้ล่า (Who's the "Predator"?) แสดงกรณีศึกษาตัวอย่างที่สถานีโทรทัศน์ ได้รับการติดต่อจากฝ่ายตุลาการให้ออกข่าวล่วงหน้าไปสู่การจับกุมผู้ต้องหา
- ส่วนที่ 9 ลูกฟาวล์ (The Media's Foul Ball) ทีมเบสบอล Chicago Cubs ในปี ค.ศ. 2003 เกือบจะเข้าถึงรอบสุดท้ายเป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 แต่เมื่อแฟนคลับอายุ 26 ปี พยายามจับลูกบอล ทำให้ผู้เล่นทีม Chicago Cubs ไม่สามารถเข้าถึงลูกได้ เป็นการควร หรือไม่ที่ควรแสดงภาพ และชื่อของแฟนคลับคนดังกล่าวในสื่อ หากการแสดงภาพ และชื่อดังกล่าวอาจนำไปสู่อันตรายของแฟนคลับผู้นั้นได้
- ส่วนที่ 10 การแสดงภาพผู้เมาแล้วขับ (Publishing Drunk Drivers' Photos) เมื่อผู้อ่านหนังสือพิมพ์ Anderson News ในวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1997 อ่านพบคำอวยพรปีใหม่ในหนังสือพิมพ์ พร้อมกับคำเตือนว่า “แต่กรุณาอย่าเมาแล้วขับ ไม่งั้นคุณอาจมีภาพของคุณลงในหน้าหนังสือพิมพ์” นำไปสู่คำถามว่านโยบายการตีพิมพ์หน้าผู้เมาแล้วขับดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือไม่กับหนังสือพิมพ์
- ส่วนที่ 11 การระบุชื่อเหยื่อในคดีทางเพศ (Naming Victims of Sex Crimes) ในวันที่ 8 มกราคม ค.ศ. 2007 Ben Ownby ได้ถูกลักพาตัวระหว่างเดินกลับบ้านจากโรงเรียน ในเมือง Beaufort มลรัฐ Missouri โดยผลการสืบสวนของตำรวจจากแหล่งข่าวนำไปสู่การพบตัว Ben Ownby และเหยื่ออีกรายหนึ่งที่สูญหายไป 4 ปีก่อนหน้า ชื่อ Shawn Hornbeck ระหว่างที่มีการสืบสวนคดีอย่างเข้มข้น ได้เกิดคำถามทางจริยธรรมสำหรับสื่อมวลชนว่า “ควรมีการระบุชื่อของเหยื่อในคดีลักพาตัวหรือไม่” และ “ควรมีการระบุชื่อเหยื่อในคดีลักพาตัวในเหตุการณ์ก่อนหน้าหรือไม่”
- ส่วนที่ 12 เมื่อแหล่งข่าวทำเพื่อประโยชน์อื่น (“A Self-Serving Leak”) นักข่าวหนังสือพิมพ์ San Francisco Chronicle 2 ราย ได้แก่ Mark Fainaru-Wada และ Lance Williams ได้รับชื่อเสียงอย่างมากจากการรายงานข่าวนักกีฬาที่ใช้สเตียรอยด์ และยอมรับโทษจำคุก เพราะต้องการปกป้องตัวตนของแหล่งข่าว ซึ่งภายหลังพบว่าแหล่งข่าวดังกล่าวได้สารภาพว่าข้อมูลที่ให้เป็นข้อมูลเท็จ นำไปสู่คำถามทาง



จริยธรรมที่ว่า “แหล่งข่าวควรได้รับการปกป้องหรือไม่ หากภายหลังมีการพิสูจน์ว่าแหล่งข่าวได้หลอกลวงผู้สื่อข่าว และให้ข้อมูลเท็จ”

- ส่วนที่ 13 บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์ Times และนักข่าว Jayson Blair (The Times and Jayson Blair) Jayson Blair เป็นนักข่าวที่เติบโตเร็วมากจากการทำงานเป็นผู้สื่อข่าวที่หนังสือพิมพ์ New York Times แต่ภายหลังกลับพบว่าข่าวของเขา มีการแต่งเติมเสริมเนื้อหาต่างๆ นำไปสู่คำถามทางจริยธรรมว่า “บรรณาธิการข่าวของหนังสือพิมพ์ New York Times ควรแก้ไขปัญหอย่างไรเมื่อพบว่าผู้สื่อข่าวมีการแต่งเติมเนื้อหา”
- ส่วนที่ 14 การให้ความร่วมมือกับรัฐบาล (Cooperating with the Government) เกี่ยวกับการรายงานข่าวการจลาจลในเรือนจำระหว่างช่วง 2 สัปดาห์ นับตั้งแต่ 8 มกราคม ค.ศ. 2005 ซึ่งรัฐบาลต้องการให้สื่อมวลชนปิดข่าวเกี่ยวกับผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ระหว่างช่วงดังกล่าว นำไปสู่คำถามทางจริยธรรมว่า “สื่อมวลชนควรให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการไม่ออกข่าวดังกล่าวหรือไม่”
- ส่วนที่ 15 ภาพที่ละเมิด (Offensive Images) ภาพการ์ตูนล้อเลียนศาสดา ได้ถูกตีพิมพ์ครั้งแรกในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2005 แต่ไม่ได้รับความสนใจมากนัก แต่ภายหลังเมื่อต้นปี ค.ศ. 2006 มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์เดนมาร์กชื่อ Jyllands-Posten ได้นำไปสู่ความไม่พอใจอย่างมากในกลุ่มชาวมุสลิม มีการจลาจล การประท้วง การเสียชีวิต และการเผาสถานทูตหลายแห่ง ซึ่งนำไปสู่คำถามจริยธรรมเกี่ยวกับความเหมาะสมของการกำกับดูแลตนเอง และคำถามว่าหนังสือพิมพ์ดังกล่าวควรมีการตีพิมพ์ภาพที่ละเมิดศาสนาอื่นหรือไม่
- ส่วนที่ 16 การทิ่มแทง (The Sting) เว็บไซต์ Perverted-Justice.com เป็นเว็บไซต์ที่เป็นแหล่งข้อมูลให้กับสื่อมวลชนที่ต้องการทำข่าวเกี่ยวกับการละเมิดทางเพศกับผู้ที่มีอายุไม่บรรลุนิติภาวะ โดยการปลอมตัวเป็นเยาวชนและสนทนากับผู้ชายที่อาจถูกหลอกลวงให้มีการสนทนา และนำไปสู่บทสนทนาทางเพศกับผู้ที่มีอายุไม่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งนำไปสู่คำถามการวิจัยว่าสื่อมวลชนควรใช้แหล่งข่าวที่มีการดำเนินการหลอกลวงในลักษณะดังกล่าวหรือไม่



- ส่วนที่ 17 ฆาตกรผู้เพ่งโทษสื่อ (A Media-Savvy Killer) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1974 ฆาตกร ชื่อ BTK หรือ ที่ถูกเรียกว่า “ฆาตกรมืด ทรมาน และสังหาร” ได้ส่งจดหมายจำนวน 4 ฉบับ และบทกวี 1 บท ไปยังหนังสือพิมพ์ Wichita Eagle นำไปสู่คำถามจริยธรรมว่าสื่อมวลชนควรมีแนวทางอย่างไรในการสื่อสารกับฆาตกร และควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานสอบสวนเพียงใด
- ส่วนที่ 18 ประวัติของสมาชิกสภา (A Congressman’s Past) หนังสือพิมพ์ Portland Oregonian สืบทราบว่าสมาชิกสภาพรรคเดโมแครต ซึ่งกำลังลงแข่งในการเลือกตั้งของรัฐในอีกไม่กี่สัปดาห์ข้างหน้า เคยถูกกล่าวหาว่าทำร้ายอดีตแฟนสาวเมื่อ 28 ปี ก่อนหน้านั้น ในขณะที่ไม่เคยมีการฟ้องคดี และทั้งตัวสมาชิกสภา และอดีตแฟนสาวไม่ต้องการตกเป็นข่าว นำไปสู่คำถามทางจริยธรรมว่า “หนังสือพิมพ์ Portland Oregonian ควรตีพิมพ์ประวัติในช่วงดังกล่าวของสมาชิกสภาหรือไม่”
- ส่วนที่ 19 การตรวจเนื้อหาข่าวโดยแหล่งข่าว (Using this Process to Craft a Policy) ในปัจจุบันเริ่มมีแนวโน้มที่สื่อมวลชนอนุญาตให้แหล่งข่าวมีการอ่านพิสูจน์ความถูกต้องของร่างข่าวก่อนมีการเผยแพร่ ซึ่งนำไปสู่คำถามทางจริยธรรมถึงความเหมาะสมของการดำเนินการดังกล่าว และอิทธิพลของแหล่งข่าวที่มีต่อเนื้อหา ตลอดจนการรักษาสมดุลระหว่างความถูกต้อง และความเป็นอิสระ (Society of Professional Journalists, 2019)

4.5 หลักสูตรด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของ Free TV Australia

Free TV Australia จัดการอบรมเกี่ยวกับการสร้างแนวคิด และการผลิตโฆษณาโทรทัศน์ที่มีความชัดเจน ถูกต้องตามหลักการจริยธรรมสื่อมวลชนด้านกิจการโทรทัศน์ และถูกต้องตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาในโทรทัศน์ของประเทศออสเตรเลีย โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) การอบรมโฆษณาที่ชัดเจน (Clear Ad)

Clear Ad เป็นการอบรมผ่านทางออนไลน์ที่ให้ข้อมูล ความรู้ และคำแนะนำเกี่ยวกับกฎหมาย และจริยธรรมสื่อมวลชนในการโฆษณาทางโทรทัศน์ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายโฆษณาที่ซับซ้อน ตลอดจนการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมาย และจริยธรรมสื่อมวลชนในการ



โฆษณา อีกทั้งยังเสนอแนะแนวคิดที่สร้างสรรค์สำหรับโฆษณาทางโทรทัศน์ เพื่อป้องกันโฆษณาแฝงที่ไม่เหมาะสมในรายการ และการจำแนกรูปแบบโฆษณาทางโทรทัศน์ให้เหมาะสมตามที่กฎหมายอนุญาต

วัตถุประสงค์หลักสูตร

- เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และจริยธรรมในการโฆษณาทางโทรทัศน์
- เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอน และระเบียบเกี่ยวกับการยื่นอนุมัติโฆษณา และการกำกับดูแลกันเองของการโฆษณาโทรทัศน์ของประเทศออสเตรเลีย
- เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับบรรทัดฐานจริยธรรมในการโฆษณาทางโทรทัศน์ของประเทศออสเตรเลีย
- เพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างสรรค์โฆษณาโทรทัศน์ที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์จริยธรรม และกฎหมาย

รูปแบบการอบรม: เป็นการอบรมรูปแบบการสัมมนาผ่านทางออนไลน์ (Webinar)

กำหนดการสอน: การอบรมแบ่งเป็น 6 ส่วนประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 ระบบลงทะเบียนโฆษณาออนไลน์ (Online Application System) เป็นการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับระบบลงทะเบียนโฆษณาออนไลน์ของโทรทัศน์ในประเทศออสเตรเลีย โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการจำแนกโฆษณาออกจากรายการให้ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ (Infomercial)
- ส่วนที่ 2 โครงสร้างค่าธรรมเนียม (Fee Structure) เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบโฆษณาทางโทรทัศน์ของประเทศออสเตรเลีย
- ส่วนที่ 3 การให้บริการ (Services) เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับบริการด้านการตรวจสอบเนื้อหาโฆษณาโทรทัศน์
- ส่วนที่ 4 การอบรม (Training) เป็นการจัดการอบรมผ่านระบบสัมมนาออนไลน์เกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และจริยธรรมในการโฆษณาทางโทรทัศน์ของประเทศออสเตรเลีย



- ส่วนที่ 5 คู่มือโฆษณาที่ชัดเจน (Clear Ad Handbook) เป็นการจัดทำคู่มือเป็นแนวทางในการออกแบบ และจัดทำโฆษณาที่มีความชัดเจน ถูกต้องตามกฎหมาย กฎระเบียบ และจริยธรรมในการโฆษณาทางโทรทัศน์
- ส่วนที่ 6 บรรทัดฐานจริยธรรมสื่อมวลชนโทรทัศน์ (Free TV Code of Practices) เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับคู่มือบรรทัดฐานจริยธรรมสื่อมวลชนทางโทรทัศน์ของประเทศออสเตรเลีย (Clear Ad, 2019)



ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ

เนื้อหา	Ethical Journalism Network	Article 19	Association of European Journalists (AEJ)	Society of Professional Journalists	Free TV Australia
1. รูปแบบการอบรม					
offline		การอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สื่อมวลชน ใน ประกาศนียบัตรขั้นต้น (Certificates Courses) ประกาศนียบัตรขั้นสูง (Diploma Courses, ปริญญาตรี (Undergraduate Courses) และปริญญาโท (Master's Courses)	หลักสูตรระยะสั้น ผ่าน การอบรมเชิงปฏิบัติการ		
online	ระบบการศึกษา อิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) โดยกำหนด			กรณีศึกษา ผ่านระบบ การศึกษาออนไลน์	การสัมมนาผ่านทาง ออนไลน์ (Webinar)



ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ

เนื้อหา	Ethical Journalism Network	Article 19	Association of European Journalists (AEJ)	Society of Professional Journalists	Free TV Australia
	ช่วงเรียนด้วยตนเอง (Self-Paced)				
2. เวลาที่ใช้	หลักสูตรละ 2-4 ชั่วโมง	-	1 วัน		
3. จุดเน้นของหลักสูตร	เน้นหลักสูตรการอบรมเพื่อตอบปัญหาจริยธรรมและสถานการณ์ของการรายงานข่าวเหตุการณ์ของสื่อมวลชน	เน้นหลักการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนเพื่อพัฒนาให้สื่อมวลชนสามารถดำเนินงานตามหลักการจริยธรรมของสาขาวิชาชีพเพื่อผลักดันการเสริมสร้างเสรีภาพ ซึ่งครอบคลุมประเด็นด้านความปลอดภัยดิจิทัล (Digital Security) เสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ประทุษวาจา (Hate	มุ่งเน้นการให้ความรู้กับสื่อมวลชนในประเทศ กลุ่มยุโรปตะวันออก เกี่ยวกับการตรวจสอบ สืบค้น และการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลบนสื่อใหม่	การแสดงวิธี การใช้เครื่องมือออนไลน์ต่างๆ ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล	การสร้างแนวคิด และการผลิตโฆษณาโทรทัศน์ที่มีความชัดเจน ถูกต้องตามหลักการจริยธรรม สื่อมวลชนด้านกิจการโทรทัศน์ และถูกต้องตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาในโทรทัศน์



ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ

เนื้อหา	Ethical Journalism Network	Article 19	Association of European Journalists (AEJ)	Society of Professional Journalists	Free TV Australia
		Speech) เครื่องมือทางกฎหมาย (Legal Instruments) เสรีภาพของสื่อ (Media Freedom) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล (Right to Information) การปกป้อง (Protection) การแลกเปลี่ยนระหว่างศาสนา (Religious Dialogue) เป็นต้น			
4. เนื้อหา	หลักสูตรอบรมที่ใช้อยู่ครอบคลุม 4 ด้าน	หลักสูตรแบ่งเป็น 4 ส่วน	กรณีศึกษาของข่าวลวง ข่าวปลอมในสื่อออนไลน์ และแสดงวิธีใช้เครื่องมือออนไลน์ตรวจสอบ	กรณีศึกษา จำนวน 19 กรณีศึกษา ครอบคลุมประเด็นด้านจริยธรรมในสื่อโฆษณา สื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์	การอบรมโฆษณาที่ชัดเจน (Clear Ad)



ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ

เนื้อหา	Ethical Journalism Network	Article 19	Association of European Journalists (AEJ)	Society of Professional Journalists	Free TV Australia
			ความถูกต้อง	และสื่อออนไลน์	
	1) การอบรมด้านจริยธรรมสื่อมวลชน (The Ethical Journalist's Toolkit) โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล และข่าวลวง (Fake News)	1) การวางแผน และการหาทรัพยากรในการทำข่าว	1) การตรวจสอบข้อเท็จจริง และการยืนยันแหล่งข่าว (Fact Checking & News Verification) ผ่านกรณีศึกษา และการแสดงวิธีใช้เครื่องมือออนไลน์ต่างๆ ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล		1) การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับระบบลงทะเบียนโฆษณาออนไลน์ของโทรทัศน์ในประเทศออสเตรเลีย
	2) การอบรมด้านการปกป้องลิขสิทธิ์ และการไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ (Copyright: How to	2) การหาข้อมูล			2) โครงสร้างค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบโฆษณาทางโทรทัศน์ของประเทศออสเตรเลีย



ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ

เนื้อหา	Ethical Journalism Network	Article 19	Association of European Journalists (AEJ)	Society of Professional Journalists	Free TV Australia
	protect it, how not to breach it) ครอบคลุมความรู้ด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิของสื่อมวลชนต่องานที่สร้างสรรค์ด้วยผู้สร้างสรรค์เอง รวมถึงความรับผิดชอบต่อผู้อื่น และลิขสิทธิ์ของผู้อื่น				
	3) การอบรมด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในการข่าว (Ethics in Data Journalism) ประกอบด้วย 5 ส่วน 1. การหาแหล่งข่าว	3) การตรวจสอบความถูกต้อง และเที่ยงตรงของข้อมูล			3) การให้ความรู้เกี่ยวกับบริการด้านการตรวจสอบเนื้อหาโฆษณาโทรทัศน์



ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ

เนื้อหา	Ethical Journalism Network	Article 19	Association of European Journalists (AEJ)	Society of Professional Journalists	Free TV Australia
	2. การตรวจสอบข้อมูล การบริหาร และ วิเคราะห์ข้อมูล 3.การ เผยแพร่ คือ การ พิจารณาช่องทางสื่อใน การเผยแพร่ข้อมูล การ สร้างให้เกิดความ ไว้วางใจให้ผู้อ่านผู้ชม 4. การนำเสนอข้อมูลที่ น่าสนใจแก่ กลุ่มเป้าหมาย 5. การประสานงานและ ทำงานเป็นทีม				
	4) การอบรมด้าน จริยธรรมในการรายงาน	4) จริยธรรม และกฎหมาย			4) ความรู้ด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และจริยธรรม



ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ

เนื้อหา	Ethical Journalism Network	Article 19	Association of European Journalists (AEJ)	Society of Professional Journalists	Free TV Australia
	ข่าวการอพยพ (Migration Reporting Toolkit) ทั้งหลักจริยธรรม กฎหมาย การรักษาสมดุลของข่าว ครอบคลุมทุกกลุ่ม เสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูล และการปกป้องแหล่งข่าว การจัดการกับข้อมูลเท็จ การรายงานการอพยพของมนุษย์หลากหลายเชื้อชาติ การวิเคราะห์ผลกระทบของเนื้อหาข่าวที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติของ				ในการโฆษณาทางโทรทัศน์ของประเทศออสเตรเลีย



ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในต่างประเทศ

เนื้อหา	Ethical Journalism Network	Article 19	Association of European Journalists (AEJ)	Society of Professional Journalists	Free TV Australia
	พลเมืองในประเทศ การสร้างอคติและเหมารวม				
					5) คู่มือโฆษณา มีความชัดเจน ถูกต้องตามกฎหมาย กฎระเบียบ และจริยธรรมในการโฆษณาทางโทรทัศน์
	https://ethicaljournalismnetwork.org/	https://www.article19.org/	https://www.aej.org/	https://www.spj.org/	https://www.freetv.com.au/



4.6 การอบรมของหน่วยงานด้านสื่อมวลชนในประเทศไทย

ที่ผ่านมาองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย และ กสทช. ได้มีการจัดอบรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมจริยธรรมสื่อมวลชนอยู่เป็นระยะ ซึ่งมีทั้งการอบรมจริยธรรมสื่อในภาพรวม และการอบรมในเชิงกรณีศึกษา รวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นทั้งนักวิชาชีพโดยตรง และผู้ที่ศึกษาอยู่ในสาขาการสื่อสาร โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้วิเคราะห์ตัวอย่างของการอบรมในช่วงห้าปีที่ผ่านมาของหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

4.6.1 สมาคมโฆษณาแห่งประเทศไทย

สมาคมโฆษณา ร่วมกับภาคี 14 แห่ง ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ชมรมตรวจพิจารณาภาพยนตร์โฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์ประเทศไทย สมาคมการตลาดแห่งประเทศไทย สมาคมโฆษณาดิจิทัล (ประเทศไทย) สมาคมมีเดียเอเจนซีและธุรกิจสื่อแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสมาคมโฆษณาแห่งประเทศไทย เสนอหลักสูตรการผลิตสื่อโฆษณาที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ในระบบ Thai MOOC ซึ่งมี 4 หลักสูตร คือ การสื่อสารโฆษณา โฆษณาสร้างสรรค์ โฆษณาปลอดภัย และความคาดหวังของสังคมต่อโฆษณา

เป้าหมายของรายวิชามุ่งเน้นแนวคิดเกี่ยวกับ การผลิตสื่อโฆษณาออนไลน์ที่สร้างสรรค์ตามกระบวนการสื่อสารการตลาด การสร้าง ตราสินค้า การเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภค การกำหนดกลยุทธ์ และช่องทางการสื่อสาร ภายใต้มุมมองของการสร้างสรรค์อย่างปลอดภัย ด้วยกฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกถึง (Identify) แนวทางการผลิตสื่อโฆษณาออนไลน์ที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอธิบาย (Describe) กระบวนการหลักการในการผลิตสื่อโฆษณาออนไลน์ที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์
3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประเมิน (Evaluate) การสื่อสารโฆษณาในแง่ความปลอดภัยและสร้างสรรค์และผลกระทบของการโฆษณาที่มีต่อสังคม



4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถผลิต (Create) สื่อโฆษณาออนไลน์ที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ ภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคม

รูปแบบการอบรม

รูปแบบการอบรมเป็นแบบออนไลน์ มี 4 หลักสูตร คือ การสื่อสารโฆษณา โฆษณาสร้างสรรค์ โฆษณาปลอดภัย และความคาดหวังของสังคมต่อโฆษณา โดยจำนวนชั่วโมงเรียนรู้ทั้งหมด 6 ชั่วโมงเรียนรู้ (2 ชั่วโมง/สัปดาห์)

4.6.2 สถาบันอิสรา

สถาบันอิสรา ร่วมกับ กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.) จัดหลักสูตรนักบริหารการสื่อสารมวลชนระดับสูง ด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (บสส.) เป็นการจัดโครงการอบรมหลักสูตรระยะยาว เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริหารระดับสูงจากองค์กรด้านสื่อสารมวลชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างกันร่วมกับนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น เป็นการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดแนวคิด สร้างทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาทางวิชาชีพของตนเองและประเทศชาติต่อไปได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปิดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมในหัวข้อทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยียุคดิจิทัล สิ่งแวดล้อม และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน
3. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะด้านการบริหารสำหรับผู้บริหารระดับสูงขององค์กรสื่อและผู้เกี่ยวข้อง
4. เพื่อให้ตระหนักถึงคุณธรรม และจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ
5. เพื่อประสานการทำงานร่วมกันระหว่างสื่อมวลชนกับนักวิชาการและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง



รูปแบบการอบรม

การอบรมรวม 141 ชั่วโมง แบ่งเป็น 2 ภาค ได้แก่ ภาควิชาการ และภาคการจัดทำรายงาน เฉพาะบุคคล องค์ประกอบของหลักสูตร แบ่งออกได้เป็น 5 หมวดวิชา จำนวน 69 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การเมืองเศรษฐกิจโลก จำนวน 12 ชั่วโมง
2. การเมือง เศรษฐกิจ สังคมประเทศไทย จำนวน 24 ชั่วโมง
3. หลักการบริหารและเทคโนโลยีการสื่อสาร จำนวน 18 ชั่วโมง
4. กฎหมายเกี่ยวกับสื่อมวลชน เสรีภาพกับความรับผิดชอบของสื่อ จำนวน 9 ชั่วโมง
5. วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน จำนวน 6 ชั่วโมง

4.6.3 กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.)

โครงการฝึกอบรมหลักสูตร “ผู้ประกาศในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์” เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของบุคคลในแวดวงวิชาชีพกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ให้มีมาตรฐานความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทันทับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น ความรู้ทั่วไป ในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาทักษะวิชาชีพ จริยธรรม และจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ มาตรฐานการใช้ภาษาในการออกสื่อ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ประกอบการวิชาชีพกิจการด้านสื่อสารมวลชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการทำหน้าที่สื่อที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม การคำนึงถึงสาธารณประโยชน์ เพื่อพัฒนาองค์กร สังคม และประเทศชาติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับด้านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ และสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เตรียมความพร้อมในการเข้ารับการทดสอบเพื่อขอรับบัตรผู้ประกาศในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ จากสำนักงาน กสทช.
3. เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ตระหนักถึงความสำคัญของการทำหน้าที่สื่ออย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม
4. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีเครือข่ายของผู้ปฏิบัติงานในแวดวงวิชาชีพกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์



รูปแบบการอบรม

รูปแบบการอบรม แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น ระยะเวลา 26 ชั่วโมง ระดับกลาง ระยะเวลา 29 ชั่วโมง และระดับสูง ระยะเวลา 25.30 ชั่วโมง โดยมีการทดสอบก่อน และหลัง การอบรม

4.6.4 สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย

โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเหยี่ยวข่าวมืออาชีพ ‘การรายงานข่าวสืบสวน’ โดยสถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์การต่อต้านคอร์รัปชัน(ประเทศไทย) และธนาคารธนาชาต

โครงการแบ่งการอบรมออกเป็น 2 ระยะ คือ การอบรมในระยะที่หนึ่ง เป็นการอบรมเพื่อ ตีอาวุธการทำข่าวให้กับนักข่าวในภาคสนามได้มีหลัก และเทคนิคกระบวนการทำข่าวอย่างมืออาชีพ ส่วนการอบรมในระยะที่สอง เป็นโครงการฝึกอบรมที่เข้มข้น มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพการทำข่าวเชิง สืบสวน ทั้งนี้เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถนำองค์ความรู้ และเทคนิคต่าง ๆ กลับไปพัฒนาผลงานข่าวของ ตนเองให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการทำข่าวเชิงสืบสวนให้กับบุคลากรในวิชาชีพสื่อมวลชน
2. เพื่อผลิตบุคลากรด้านการทำข่าวเชิงสืบสวน
3. เพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการต่อต้านปัญหาคอร์รัปชัน

รูปแบบการอบรม

กำหนดระยะเวลาในการอบรมจำนวน 5 วัน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

1.การอบรมระยะที่หนึ่ง กำหนดระยะเวลาในการอบรมจำนวน 2 วัน อบรมความรู้หลัก และเทคนิคการทำข่าวเบื้องต้น หลังจากนั้นจะทำการคัดเลือกผู้เข้าร่วมอบรมที่มีศักยภาพทางด้านการ ทำข่าวเชิงสืบสวนเข้าร่วมโครงการอบรมระยะที่สอง

2.การอบรมระยะที่สอง กำหนดระยะเวลาในการอบรมจำนวน 3 วัน เพื่อเข้าร่วมอบรม การรายงานข่าวสืบสวนแบบเข้มข้น



4.6.5 โครงการอบรมของ 5 องค์กรวิชาชีพสื่อ (สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย) ร่วมกับ กรมประชาสัมพันธ์ และกสทช. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “แนวทางการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต” โครงการถอดบทเรียนกรณีถ้ำหลวง – ขุนน้ำนางนอน : จริยธรรมของสื่อ”

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำข่าวของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต โดยเน้นการจำลองในสถานการณ์จริง มีการฝึกปฏิบัติจริงในช่วงเหลือผู้ประสบภัย รวมถึงการรายงานข่าว ในสภาวะวิกฤตต่าง ๆ เช่น เหตุการณ์ถ้ำหลวง – ขุนน้ำนางนอน เหตุการณ์สึนามิ เหตุการณ์พายุยะลิ เป็นต้น

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ในการอบรม เพื่อให้ได้ผลผลิต คู่มือแนวทางการปฏิบัติของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต โดยใช้โมเดลจากการช่วยเหลือนักฟุตบอลเยาวชน ทีมหมูป่าอะคาเดมี ที่ติดถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงรายมาจัดทำคู่มือ ผ่านการมีส่วนร่วมของสื่อมวลชน กิจกรรมในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้จะทำให้สื่อมวลชนรับรู้ ว่า คู่มือแนวทางฯ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และนำคู่มือดังกล่าวไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาจีน สำหรับสื่อมวลชนต่างชาติทั่วโลก เพื่อได้รับทราบแนวทางตรงกัน

การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ จะส่งผลให้การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชนในภาวะวิกฤตที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ลดผลกระทบอันเนื่องมาจากความไม่ทราบแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ไม่กระทบสิทธิของผู้ประสบภัย และการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือของทุกภาคส่วน

รูปแบบการอบรม

การจำลองการปฏิบัติงานจริงในสถานการณ์การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในภาวะวิกฤตต่าง ๆ กลุ่มสื่อมวลชนจะได้ทำข่าว ถ่ายภาพ สัมภาษณ์ เขียนข่าว รายงานข่าว นำเสนอ ส่วนกลุ่มหน่วยงานราชการที่เข้าร่วม ร่วมปฏิบัติหน้าที่เสมือนจริงในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพร้อมตอบคำถามสื่อมวลชน โดยทีมวิทยากรฝึก Safety Training สื่อมวลชน และกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จากนั้นร่วมกันสรุปเหตุการณ์เพื่อจัดทำเป็นข้อมูลในการหาข้อบกพร่องในการฝึก เพื่อนำมาปรับปรุง และแนวทางการจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต เพื่อให้แนวปฏิบัติดังกล่าวได้รับการยอมรับ และนำไปปฏิบัติจากสื่อมวลชน



การอบรมการทำข่าวของสื่อสารมวลชนในภาวะวิกฤตนี้ เพื่อให้สื่อมวลชนดำเนินการนำเสนอข่าวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ให้สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ลดผลกระทบอันเนื่องมาจากความไม่ทราบแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ไม่กระทบสิทธิของผู้ประสพภัย และการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือของทุกภาคส่วน

การอบรมจัดขึ้น 6 ครั้ง โดยจัดในกรุงเทพมหานคร 1 ครั้ง และต่างจังหวัด 5 ครั้ง



ภาพที่ 4.33 แสดงตัวอย่างการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแนวทางปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต

กำหนดการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 'แนวทางปฏิบัติของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต' โครงการถอดบทเรียนกรณีด้านหลวง - ชวนนางนงน - จริยธรรมของสื่อ วันอาทิตย์ที่ ๒๒ ถึงวันจันทร์ที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๒ ณ ค่ายพระมหาเจษฎาราชเจ้า อ.สัทหีบ และโรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน พัทยา จ.ชลบุรี	
วันอาทิตย์ที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๒	
เวลา ๐๖.๓๐ น.	ผู้เข้าอบรมลงทะเบียนแบ่งกลุ่ม/รับประทานอาหารเช้า ณ สถานประกอบการประชาสัมพันธ์ (แยกอาหารเช้าคนรอบบัส) (กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ในภาวะวิกฤต กลุ่มศูนย์หรือมูลนิธิ JIC และกลุ่มศูนย์บัญชาการร่วม)
เวลา ๐๘.๓๐ น.	เดินทางโดยรถบัส ไปยังค่ายพระมหาเจษฎาราชเจ้า อ.สัทหีบ จ.ชลบุรี (รับฟังการชี้แจงการฝึกคนรอบบัส ชมวิดีโอสถานการณ์ที่จะต้องลงไปปฏิบัติหน้าที่ภัยพิบัติ)
เวลา ๐๙.๓๐ น.	ลงทะเบียนเข้าพื้นที่ประสบภาวะวิกฤต ศูนย์ข้อมูลร่วม JIC รับฟังบรรยายสรุปเหตุการณ์
เวลา ๑๐.๐๐ น.	ฝึกปฏิบัติจริง(Drill Exercise)สถานการณ์การช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ สถานการณ์ที่ ๑ - กลุ่มสื่อมวลชน ทำข่าว ถ่ายภาพ สัมภาษณ์ เขียนข่าว รายงานข่าว นำเสนอในช่วงเย็น - กลุ่มอื่นร่วมปฏิบัติหน้าที่เสมือนจริงในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพร้อมตอบคำถามสื่อมวลชน โดย ทีมวิทยากรฝึก Safety training สื่อมวลชน และกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
เวลา ๑๒.๐๐ น.	รับประทานอาหารกลางวัน
เวลา ๑๓.๐๐ น.	ฝึกปฏิบัติจริง(Drill Exercise)สถานการณ์การช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ สถานการณ์ที่ ๒ โดย ทีมวิทยากรฝึก Safety training สื่อมวลชน และกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
เวลา ๑๕.๐๐ น.	เดินทาง โดย รถบัส ไปยังโรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน พัทยา จ.ชลบุรี
เวลา ๑๕.๓๐ น.	เข้าพักโรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน พัทยา จ.ชลบุรี
เวลา ๑๕.๐๐ น.	ชี้แจงการจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต โดย นายชวรงค์ อิมปิพัฒน์ ปะธานการสภาหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
เวลา ๑๖.๐๐ น.	สรุปถกแถลงแนวทางการปฏิบัติของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต - นำเสนอข่าวที่จัดทำจากสถานการณ์สมมติที่ ๒ สถานการณ์ - นำเสนอปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ
เวลา ๑๘.๐๐ น.	กิจกรรมเสริมสร้างทีมงานสื่อสารมวลชนในภาวะวิกฤต (รับประทานอาหารเย็น)
เวลา ๒๒.๐๐ น.	เข้าพัก/พักผ่อนตามอัธยาศัย



วันจันทร์ที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๒

- เวลา ๐๘.๐๐ น. รับประทานอาหารเช้า
- เวลา ๐๘.๐๐ น. พิธีเปิดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ "การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต"
โดย นางพิชญ์า เมืองเนาว์ (รองอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์) กล่าวรายงาน
พลโท สรรเสริญ แก้วกำเนิด (อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์) กล่าวเปิด
- เวลา ๐๘.๓๐ น. ฝึกซ้อม TTX "การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต"
โดย ทีมอำนวยความสะดวกร่วมกันและบรรณาธิการวิทยุ และสื่อมวลชน
- เวลา ๑๒.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน
- เวลา ๑๓.๐๐ น. สรุปถกแถลงผลการฝึกซ้อม TTX "การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต"
โดย ทีมอำนวยความสะดวกร่วมกันและบรรณาธิการวิทยุ และสื่อมวลชน
- เวลา ๑๕.๐๐ น. ออกเดินทางกลับสู่ สถานประกอบการประชาสัมพันธ์
- เวลา ๑๘.๐๐ น. ถึงสถานประกอบการประชาสัมพันธ์ กรุงเทพฯ โดยสวัสดิภาพ

- หมายเหตุ**
๑. รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม ๑๐.๓๐ น. และ ๑๔.๓๐ น.
 ๒. โปรดเตรียมชุดพร้อมลุย สำหรับฝึกปฏิบัติในวันอาทิตย์ที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๒
 ๓. กำหนดการอาจมีความเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม



ตารางที่ 4.8 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศไทย

เนื้อหา	สมาคมโฆษณา + ภาศิรวม 14 แห่ง	สถาบันอิศรา	กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ กสทช.	สถาบันอิศรา มูลนิธิ พัฒนาสื่อมวลชนแห่ง ประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์กร ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และ ธนาคารธนาชาติ	5 องค์กรวิชาชีพสื่อ
1. รูปแบบการอบรม					
offline		หลักสูตร ประกาศนียบัตร	หลักสูตร ประกาศนียบัตร	จัดอบรม	จัดอบรม
online	ผ่านระบบ thaimooc				
2. เวลาที่ใช้	6 ชั่วโมงต่อหลักสูตร	6 เดือน ระยะเวลา อบรมรวม 141 ชั่วโมง (เฉพาะส่วนกฎหมาย)	- ระดับต้น 26 ชั่วโมง - ระดับกลาง 29 ชั่วโมง	5 วัน	2 วัน



เนื้อหา	สมาคมโฆษณา + ภาคีรวม 14 แห่ง	สถาบันอิศรา	กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ กสทช.	สถาบันอิศรา มูลนิธิ พัฒนาสื่อมวลชนแห่ง ประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์กร ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และ ธนาคารธนาชาติ	5 องค์กรวิชาชีพสื่อ
		เกี่ยวกับสื่อมวลชน เสรีภาพกับความ รับผิดชอบของสื่อ จำนวน 9 ชั่วโมง)	- ระดับสูง 25.30 ชั่วโมง		
3. จุดเน้นของหลักสูตร	“การผลิตสื่อโฆษณา ที่ปลอดภัยและ สร้างสรรค์” แนวคิดเกี่ยวกับ การผลิตสื่อโฆษณา	“หลักสูตรผู้บริหารการ สื่อสารมวลชนระดับสูง ด้านกิจการกระจาย เสียงและกิจการ โทรทัศน์ (บสส.)”	โครงการฝึกอบรม หลักสูตร “ผู้ประกาศ ในกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์” เพื่อส่งเสริม สนับสนุน	โครงการอบรมเชิง ปฏิบัติการเหยี่ยวข่าว มืออาชีพ “การรายงาน ข่าวสืบสวน”เป็นการ อบรมเพื่อติดอาวุธ	การอบรมเชิงปฏิบัติการ “แนวทางการปฏิบัติงาน ของสื่อมวลชนในภาวะ วิกฤต”



เนื้อหา	สมาคมโฆษณา + ภาศิรรม 14 แห่ง	สถาบันอิศรา	กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ กสทช.	สถาบันอิศรา มูลนิธิ พัฒนาสื่อมวลชนแห่ง ประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์กร ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และ ธนาคารธนาชาติ	5 องค์กรวิชาชีพสื่อ
	ออนไลน์ที่สร้างสรรค์ ตามกระบวนการ สื่อสารการตลาด การสร้าง ตราสินค้า การเข้าใจพฤติกรรม ผู้บริโภค การกำหนด กลยุทธ์ และช่องทาง การสื่อสาร ภายใต้ มุมมองของ		และพัฒนาศักยภาพ ของบุคลากรในแวดวง วิชาชีพกิจการกระจาย เสียงและกิจการ โทรทัศน์ ให้มี มาตรฐานความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทันกับสถานการณ์ ในปัจจุบัน	การทำข่าวให้กับนักข่าว ในภาคสนามได้มีหลัก และเทคนิค กระบวนการทำข่าว อย่างมืออาชีพ รวมทั้งเป็นโครงการ ฝึกอบรมที่เข้มข้น มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพ การทำข่าวเชิงสืบสวน	โครงการถอดบทเรียน กรณีจริยธรรมของสื่อ”



เนื้อหา	สมาคมโฆษณา + ภาศิรรม 14 แห่ง	สถาบันอิศรา	กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ กสทช.	สถาบันอิศรา มูลนิธิ พัฒนาสื่อมวลชนแห่ง ประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์กร ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และ ธนาคารธนาชาติ	5 องค์กรวิชาชีพสื่อ
	การสร้างสรรค์อย่าง ปลอดภัย ด้วย กฎหมาย และ จริยธรรม ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 หลักสูตร คือ การสื่อสารโฆษณา โฆษณาสร้างสรรค์ โฆษณาปลอดภัย และ			ทั้งนี้เพื่อให้สื่อมวลชน สามารถนำองค์ความรู้ และเทคนิคต่าง ๆ กลับไปพัฒนาผลงาน ข่าวของตนเองให้ดีขึ้น	



เนื้อหา	สมาคมโฆษณา + ภาคีรวม 14 แห่ง	สถาบันอิศรา	กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ กสทช.	สถาบันอิศรา มูลนิธิ พัฒนาสื่อมวลชนแห่ง ประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์กร ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และ ธนาคารธนาชาติ	5 องค์กรวิชาชีพสื่อ
	ความคาดหวังของ สังคมต่อโฆษณา				
4. เนื้อหา	วัตถุประสงค์ 1. เพื่อให้ผู้เรียน สามารถบอกถึง (Identify) แนว ทางการผลิตสื่อโฆษณา ออนไลน์ที่ปลอดภัย และสร้างสรรค์	วัตถุประสงค์ 1. เพื่อเปิดเวทีให้มีการ แลกเปลี่ยนความรู้และ สร้างองค์ความรู้ใหม่ ระหว่างผู้เข้ารับการ อบรม ในหัวข้อทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ	วัตถุประสงค์ 1. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องใน ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับ ด้านการกระจาย เสียง และโทรทัศน์ และสามารถนำความรู้	วัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาศักยภาพ ด้านการหาข่าวเชิง สืบสวนให้กับบุคลากร ในวิชาชีพสื่อมวลชน 2. เพื่อผลิตบุคลากร ด้านการหาข่าวเชิง	วัตถุประสงค์ การฝึกอบรมเชิง ปฏิบัติการในการทำข่าว ของสื่อมวลชนในสภาวะ วิกฤตโดยการจำลอง การปฏิบัติงานจริงใน สถานการณ์การช่วยเหลือ



เนื้อหา	สมาคมโฆษณา + ภาคีรวม 14 แห่ง	สถาบันอิศรา	กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ กสทช.	สถาบันอิศรา มูลนิธิ พัฒนาสื่อมวลชนแห่ง ประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์กร ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และ ธนาкарธนาชาติ	5 องค์กรวิชาชีพสื่อ
	2. เพื่อให้ผู้เรียน สามารถอธิบาย (Describe) กระบวนการหลักการ ในการผลิตสื่อโฆษณา ออนไลน์ที่ปลอดภัย และสร้างสรรค์ 3. เพื่อให้ผู้เรียน สามารถประเมิน	สังคมการเปลี่ยนแปลง ของเทคโนโลยียุคดิจิทัล สิ่งแวดล้อมและ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2. เพื่อช่วยเพิ่ม ศักยภาพในการทำ หน้าที่ของสื่อมวลชน 3. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะด้านการ	และทักษะที่ได้รับไป ปรับใช้ในการ ปฏิบัติงานได้อย่าง มีประสิทธิภาพ 2. เพื่อให้ได้เตรียม ความพร้อมในการเข้า รับการทดสอบเพื่อ ขอรับบัตรผู้ประกาศใน กิจการกระจายเสียง	สืบสวน 3. เพื่อร่วมเป็นส่วน หนึ่งในการต่อต้าน ปัญหาคอร์รัปชัน	ผู้ประสบภัยในภาวะวิกฤติ ต่าง ๆ รวมถึงการรายงาน ข่าว เพื่อให้ได้ผลผลิต คู่มือแนวทางการปฏิบัติ ของสื่อมวลชนในภาวะ วิกฤต



เนื้อหา	สมาคมโฆษณา + ภาคีรวม 14 แห่ง	สถาบันอิศรา	กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ กสทช.	สถาบันอิศรา มูลนิธิ พัฒนาสื่อมวลชนแห่ง ประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์กร ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และ ธนาคารธนาชาติ	5 องค์กรวิชาชีพสื่อ
	(Evaluate) การ สื่อสารโฆษณาในแง่ ความปลอดภัยและ สร้างสรรค์และ ผลกระทบของการ โฆษณาที่มีต่อสังคม 4. เพื่อให้ผู้เรียน สามารถผลิต (Create) สื่อโฆษณาออนไลน์	บริหารสำหรับผู้บริหาร ระดับสูงขององค์กรสื่อ และผู้เกี่ยวข้อง 4. เพื่อให้ตระหนักถึง คุณธรรมและจริยธรรม ของผู้ประกอบวิชาชีพ สื่อ 4.1. สถานการณ์สื่อโลก อาเซียนและไทย	และกิจการโทรทัศน์ จากสำนักงาน กสทช. 3. เพื่อให้ ตระหนักถึง ความสำคัญของการทำ หน้าที่สื่ออย่างมีความ รับผิดชอบต่อสังคม 4. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้มีเครือข่าย ของผู้ปฏิบัติงานใน		



เนื้อหา	สมาคมโฆษณา + ภาคีรวม 14 แห่ง	สถาบันอิศรา	กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ กสทช.	สถาบันอิศรา มูลนิธิ พัฒนาสื่อมวลชนแห่ง ประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์กร ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และ ธนาคารธนาชาติ	5 องค์กรวิชาชีพสื่อ
	ที่ปลอดภัยและ สร้างสรรค์ ภายใต้ ความรับผิดชอบต่อ สังคม	จำนวน 3 ชั่วโมง 4.2. ความรับผิดชอบต่อ การรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 3 ชั่วโมง 4.3. ความมั่นคงไซเบอร์ กับการอภิบาล อินเทอร์เน็ต จำนวน 3 ชั่วโมง	แวดวงวิชาชีพกิจการ กระจายเสียง และ กิจการโทรทัศน์		



เนื้อหา	สมาคมโฆษณา + ภาคีรวม 14 แห่ง	สถาบันอิศรา	กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ กสทช.	สถาบันอิศรา มูลนิธิ พัฒนาสื่อมวลชนแห่ง ประเทศไทย ร่วมกับ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย สนับสนุนโดย องค์กร ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และ ธนาคารธนาชาติ	5 องค์กรวิชาชีพสื่อ
		5. เพื่อประสานการ ทำงานร่วมกันระหว่าง สื่อมวลชนกับ นักวิชาการและภาค ส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง			



4.7 การวิเคราะห์หลักสูตรขององค์กรสื่อมวลชนต่างประเทศ

จากหลักสูตรอบรมขององค์กรจริยธรรมสื่อมวลชนต่างประเทศทั้ง 5 ประเทศ พบว่ามีความแตกต่างกันทั้งในด้านรูปแบบ จุดเน้น และเนื้อหาภายในหลักสูตร กล่าวคือ

1. รูปแบบในการอบรม หลักสูตรมีทั้งรูปแบบของออนไลน์ ที่ให้ผู้ประกอบวิชาชีพเรียนด้วยตนเอง หรือสัมมนาเรียนออนไลน์ ซึ่งสร้างความสะดวกแก่ผู้อบรม อย่างไรก็ตาม หลักสูตรแบบออฟไลน์ จะเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีข้อดีคือ ได้ฝึกปฏิบัติ และเรียนรู้ร่วมกันของผู้อบรม ดังนั้น การเลือกรูปแบบในการอบรมจึงอาจพิจารณาจากลักษณะของเนื้อหา และเป้าหมายของผู้จัดหลักสูตร

2. จุดเน้นของหลักสูตร หลักสูตรตัวอย่างที่ยกมาของแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกันที่จุดเน้นของเนื้อหา ตัวอย่างเช่น Free TV Australia ซึ่งเป็นองค์กรกำกับดูแลผู้ประกอบการภาคเอกชนวิชาชีพสื่อมวลชนในการออกอากาศโทรทัศน์ภาคพื้นดินโดยไม่เสียค่าสมาชิก เน้นสร้างหลักสูตรการอบรมด้านโฆษณาที่ชัดเจน (Clear Ad) เพื่อให้เป็นไปตามหลักปฏิบัติสำหรับโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ (Commercial Television Code of Practices) ส่วน Ethical Journalism Network เป็นสมาคมระหว่างประเทศ ที่มีพันธกิจเพื่อส่งเสริมจริยธรรมสื่อมวลชนหลัก ดังนั้นจึงเน้นหลักสูตรการอบรมเพื่อตอบปัญหาจริยธรรม และสถานการณ์ของการรายงานข่าวเหตุการณ์ของสื่อมวลชน ส่วน Article 19 เป็นองค์กรระหว่างประเทศแบบมูลนิธิ มีภารกิจปกป้องเสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูล เนื้อหาหลักสูตรที่องค์กรจัดขึ้นจึงเน้นหลักการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนเพื่อพัฒนาให้สื่อมวลชนสามารถดำเนินงานตามหลักการจริยธรรมของสาขาวิชาชีพเพื่อผลักดันการเสริมสร้างเสรีภาพ ด้าน Association of European Journalists (AEJ) เป็นองค์กรที่จัดหารายได้ของตนเอง จึงมีความเป็นอิสระ และมีเครือข่ายในยุโรปครอบคลุมผู้ประกอบวิชาชีพสื่อทั้งโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อใหม่ การจัดหลักสูตรอบรมสื่อมวลชนขององค์กรได้มุ่งเน้นการให้ความรู้กับสื่อมวลชนในประเทศกลุ่มยุโรปตะวันออก เกี่ยวกับการตรวจสอบ สืบค้น และการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลบนสื่อใหม่ ส่วน Society of Professional Journalists เป็นสมาคมที่รณรงค์ด้านจริยธรรมที่เก่าแก่ที่สุดในอเมริกา โดยยึดหลักการ 4 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาและรายงานความจริง การลดการสร้างอันตรายให้น้อยที่สุด การทำงานอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซง รวมถึงความรับผิดชอบและความโปร่งใส หลักสูตรอบรมของหน่วยงานจึงเน้นที่การแสดงวิธีการใช้เครื่องมือออนไลน์ต่างๆ ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

3. เนื้อหาของหลักสูตร ทั้ง 5 องค์กร มีลักษณะการอบรม 2 รูปแบบ คือ 1) การใช้หลักของจริยธรรมเป็นตัวตั้งในการอบรม 2) การใช้กรณีศึกษาเป็นตัวตั้ง



กลุ่มที่ใช้หลักของจริยธรรมเป็นตัวตั้งในการอบรม อย่างเช่น Ethical Journalism Network ใช้หลักการของจริยธรรมสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล เช่น การตรวจสอบความถูกต้อง ความเป็นธรรม ความเป็นกลาง ฯลฯ หลักการของการปกป้องลิขสิทธิ์ และการไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ รวมถึงหลักการนำเสนอข่าวในเชิงประเด็นอย่างจริยธรรมการรายงานข่าวการอพยพ ส่วน Article19 ให้การอบรมด้านจริยธรรมสื่อมวลชน และความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน

กลุ่มที่ใช้กรณีศึกษาเป็นหลักในการอบรม ได้แก่ Society of Professional Journalists ใช้กรณีศึกษาเป็นวิธีในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน โดย ครอบคลุมประเด็นด้านจริยธรรมในสื่อโฆษณา สื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ส่วน Association of European Journalists ใช้กรณีศึกษาของข่าวลวง ข่าวปลอมในสื่อออนไลน์ และแสดงวิธีการใช้เครื่องมือออนไลน์ตรวจสอบความถูกต้อง

4.8 การวิเคราะห์หลักสูตรการอบรมของหน่วยงานด้านสื่อมวลชนในประเทศไทย

จากตัวอย่างหลักสูตรอบรมในด้านจริยธรรมของหน่วยงานด้านสื่อมวลชนในประเทศไทย พบว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันดังนี้

1. รูปแบบในการอบรม การอบรมมีทั้งรูปแบบของการอบรมระยะสั้น และการอบรมระยะยาว แต่ส่วนใหญ่เป็นการอบรมระยะสั้นระยะเวลาไม่เกิน 5 วัน นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการอบรมแบบออฟไลน์ มากกว่าออนไลน์ซึ่งเป็นการสอนแนวทางใหม่ที่สร้างความสะดวกแก่ผู้อบรม อย่างไรก็ตาม หลักสูตรแบบออฟไลน์ จะเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการจำลองสถานการณ์ ซึ่งมีข้อดี คือ ได้ฝึกปฏิบัติ เรียนรู้ร่วมกันของผู้อบรม และความเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงที่เป็นกรณีศึกษาที่เคยเกิดขึ้น นอกจากนี้ ในส่วนของหน่วยงานจัดอบรม ส่วนใหญ่จะบูรณาการร่วมกันจากหลายหน่วยงาน ทั้งองค์กรวิชาชีพ องค์กรกำกับดูแล หน่วยงานส่งเสริม และหน่วยงานการศึกษา

2. จุดเน้นของหลักสูตร หลักสูตรที่นำเสนอมาในการวิเคราะห์ครั้งนี้ มีจุดเน้นที่แตกต่างในด้านต่าง ๆ คือ ผลลัพธ์ของการอบรม สามารถแบ่งได้สองระดับใหญ่ ตามกลุ่มเป้าหมาย คือ ระดับของการสร้างความตระหนัก เช่น หลักสูตรผู้บริหารการสื่อสารมวลชนระดับสูง ด้านกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ (บสส.) ซึ่งเน้นในกลุ่มผู้บริหาร ส่วนระดับของการนำความรู้ไปใช้ในเชิงปฏิบัติในการดำเนินงานสื่อ จะมีเป้าหมายรวมไปถึงผู้ปฏิบัติงานสื่อ และผู้สนใจอื่น ๆ ด้วย เช่น การอบรมการผลิตสื่อโฆษณาที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ หรือหลักสูตร “ผู้ประกาศในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

นอกจากนี้หน่วยงานที่จัดอบรมต่างก็มีพันธกิจ หน้าที่หลักของหน่วยงานตนเอง ดังนั้นหลักสูตรอบรมจึงสะท้อนพันธกิจของหน่วยงานจัดอบรมนั้น ๆ ด้วย เช่น สมาคมโฆษณา



แห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพิ่มพูนมาตรฐานในวิชาและอาชีพโฆษณา ดังนั้นหลักสูตรจึงออกมาในด้านของงานโฆษณา ส่วนสถาบันอิสระ มีหน้าที่จัดโครงการฝึกอบรมด้านวิชาชีพสื่อมวลชน ตามที่สภาการหนังสือพิมพ์ฯ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ฯ และสมาคมหรือชมรมในเครือข่ายฯ มอบหมาย ดังนั้นการอบรมจึงมีส่วนของการฝึกปฏิบัติงานข่าวควบคู่ไปกับความมีจริยธรรมเพื่อพัฒนาผลงานข่าวของตนเอง ส่วนกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นองค์กรรัฐที่ปฏิบัติงานด้านสื่อโดยตรง และเคยมีบทบาทในการจัดสอบใบอนุญาตผู้ประกาศข่าวในอดีต จึงมีประสบการณ์ในเรื่องของมาตรฐานของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และต่อมาจึงรับเป็นหนึ่งในหน่วยจัดอบรมหลักสูตรให้กับ กสทช.

3. เนื้อหาของหลักสูตร จากตัวอย่างทั้ง 5 หลักสูตร จะมีทั้งการอบรมที่เน้นในเชิงเหตุการณ์ เพื่อถอดบทเรียนและฝึกปฏิบัติการทำงานสื่อในเหตุการณ์วิกฤติ การอบรมที่เน้นการผลิตสื่อ การฝึกปฏิบัติ การอบรมที่เน้นเชิงกลวิธีอย่างการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน และการอบรมที่เน้นสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของนิเวศสื่อทั้งในประเทศและระดับโลก

4.9 ข้อเสนอแนะจากนักวิชาการสื่อ และนักวิชาชีพสื่อโทรทัศน์

จากการสอบถามความคิดเห็นจากนักวิชาการสื่อ และนักวิชาชีพสื่อโทรทัศน์ถึงรูปแบบในการจัดอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนให้กับนักวิชาชีพสื่อในประเทศ สามารถสรุปความเห็นที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรอบรมได้ดังนี้

1. การอบรมที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ ควรเน้นการอบรมในเชิงประเด็นหรือเหตุการณ์มากกว่าอบรมโดยเอาหัวข้อเป็นตัวตั้ง โดยในการอบรมควรเป็นลักษณะของ Lesson Learn จากเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น กรณีถ้ำหลวง กรณีกราดยิงโคราช กรณีคุณปอ ทฤษฎี ฯลฯ ซึ่งในองค์กรข่าวหลายองค์กรจะมีการทำ Lesson Learn อยู่เป็นประจำ การใช้การอบรมแบบนี้จะได้ประโยชน์ที่ตรงกับความต้องการจริง ๆ นอกจากนี้ หากเป็นหลักสูตรอบรมแบบ Module อาจเชิญตัวแทนองค์กรสื่อต่าง ๆ มาร่วมกันเสนอถึงกรณีศึกษาหรือประเด็นเหตุการณ์ที่จะช่วยเติมเต็มความเป็นมืออาชีพให้กับผู้ปฏิบัติงาน โดนสอดแทรกประเด็นจริยธรรมเข้าไป ซึ่งนอกจากได้เติมเต็มในสิ่งที่สื่อมวลชนยังขาดอยู่แล้ว ยังถือเป็นการให้คุณค่ากับคนในองค์กรสื่ออีกทางหนึ่ง

2. การอบรมสื่อมวลชนในเชิงประเด็นที่สำคัญ รวมถึงอบรมในด้านที่มักมีการทำผิดจริยธรรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ข้อเสนอแนะจากนักวิชาการสื่อ และนักวิชาชีพสื่อพบว่าประเด็นการอบรมที่น่าสนใจ ได้แก่ การนำเสนอข่าวในภาวะวิกฤติ การนำเสนอข่าวในความขัดแย้ง เนื่องจากเป็นประเด็นสำคัญในช่วงเวลานี้ เช่น เรื่องของโรคไวรัสระบาด เรื่องของความขัดแย้งต่างๆ ในสังคม ฯลฯ ส่วนเรื่องที่มีสื่อมักมีการทำผิดจริยธรรม และควรนำมาเป็นบทเรียนเพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติงาน



ได้แก่ เรื่องความรุนแรง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ข่าวดราม่า ข่าวลวง การนำเสนอเนื้อหาหมิ่นเหม่ การพนัน การโฆษณาขายสินค้าในรายการข่าว ซึ่งการอบรมทั้งหมดต้องอบรมในทุกช่องทางสื่อ เพราะปัจจุบันสื่อมีการรายงานในทุกแพลตฟอร์ม

3. การจัดประสบการณ์ในการอบรมเพื่อสร้างการรับรู้ถึงผลกระทบ การอบรมที่จะสร้างจุดเปลี่ยนทางการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานข่าวในการทำงานควบคู่ไปกับจริยธรรมคือ การได้พบหรือทราบเรื่องราวของผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกนำเสนอข่าวอย่างขาดจริยธรรม เช่น เยาวชนในสถานพินิจ ผู้สูญเสีย ฯลฯ เพราะทำให้สื่อมวลชนได้เรียนรู้ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการรายงานข่าว หรือ การปฏิบัติงานโดยละเลยมาตรฐานจริยธรรมทางวิชาชีพ

4. การสร้างแรงจูงใจในการอบรม หากต้องการให้สื่อมวลชนเกิดความตั้งใจและสมัครใจมาร่วมอบรม ต้องทำให้กลุ่มเป้าหมายมองเห็นสิ่งที่จะสร้างคุณค่าหรือมูลค่าเพิ่มจากการอบรม ตัวอย่างเช่น ทักษะการทำข่าวรูปแบบใหม่ ๆ อย่างเรื่องของ Trans Media เรื่องของ Data Journalism โดยสอดแทรกเรื่องของจริยธรรมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาอบรม

5. การอบรมสามารถทำได้ในลักษณะออนไลน์ แต่ต้องมีภาพปฏิบัติควบคู่ไปด้วย เนื่องจากสื่อออนไลน์เข้ามาเป็นช่องทางสำคัญในการทำข่าว และได้รับความนิยมจากผู้ชม การอบรมผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์จึงสะดวก อย่างไรก็ตาม ต้องมีการอบรมในภาคปฏิบัติการด้วย

6. การสร้าง Partner องค์กรระดับระหว่างประเทศ เพื่อมาอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้ปฏิบัติงานสื่อ หรือ Workshop จะมีประโยชน์มาก ตลอดจนการให้ทุนสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานสื่อได้ไปเรียนรู้การทำงานในระดับประเทศ ซึ่งถือเป็นการสร้างแรงจูงใจให้สื่อมวลชนอยากมาอบรม และเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผู้อบรม

การวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อพัฒนาหลักสูตร

สื่อมวลชน เป็นวิชาชีพเฉพาะที่ผู้ประกอบการนี้จำเป็นต้องได้รับการศึกษาอบรมทางด้านอุดมการณ์และจริยธรรมในวิชาชีพ เพราะการทำงานของสื่อมีอิทธิพลต่อสังคมในวงกว้าง การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานบนหลักการของมาตรฐานจริยธรรมทางวิชาชีพในสถานการณ์ทางสังคมและเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในแต่ละประเทศจึงได้มีการจัดการฝึกอบรมในด้านของการพัฒนาศักยภาพของสื่อมวลชน และความรู้ตลอดจนการปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรม



จากการวิเคราะห์หลักสูตรอบรมในภาพรวมจากองค์กรต่างประเทศ หน่วยงานของประเทศไทย และข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพจึงสามารถสรุปข้อสังเกต และนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรการอบรมได้ดังนี้

1. หลักสูตรอบรมด้านจริยธรรมสื่อในต่างประเทศค่อนข้างเน้นเนื้อหาที่ทันการเปลี่ยนแปลงของสื่อใหม่มากขึ้น และปัญหาจำนวนไม่น้อยของจริยธรรมในการทำงานมาจากการไหลเวียนแลกเปลี่ยนของข้อมูลบนโลกดิจิทัล ดังนั้นความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงานในยุคดิจิทัลที่มีการอบรมกันในประเทศ เช่น การใช้เครื่องมือออนไลน์ต่างๆ ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การตรวจสอบข่าวลวง (Fake News) และยืนยันแหล่งข่าว สิทธิมนุษยชนและสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลในเหตุการณ์ การรู้จักใช้ฐานข้อมูลต่างๆ ประกอบการรายงาน การผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมาย และจริยธรรมสื่อมวลชนไม่ว่าจะในงานข่าวหรืองานโฆษณา รวมไปถึงการรักษาเสรีภาพ และการปกป้องผลงานของตนเอง ดังนั้นหลักสูตรการอบรมในยุคปัจจุบันควรมีหัวข้อของการให้ความรู้และทักษะในการทำงานเหล่านี้บนสื่อทั้งออฟไลน์และออนไลน์ควบคู่กันไป

นอกจากนี้ ประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในสังคมไทย และทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ถึงการขาดความรับผิดชอบของสื่อจากทั้งนักวิชาการ นักกฎหมาย และประชาชน ได้แก่ เรื่องของการนำเสนอข่าวในเหตุการณ์เกี่ยวกับความรุนแรง ความขัดแย้งในสังคม การนำเสนอข่าวที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และสิทธิมนุษยชน ตลอดจนปัญหาจากการนำเสนอข่าวลวง ข่าวปลอม อันนำไปสู่ผลกระทบทางลบต่อผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ตลอดจนประชาชนที่เปิดรับข่าวสาร

2. การอบรมที่ตอบปัญหาจริยธรรม และสถานการณ์ของการรายงานข่าวเหตุการณ์ผ่านการใช้ Case Study ที่เป็นประเด็นถกเถียง ถือเป็นหนึ่งในวิธีการอบรมที่จะช่วยให้ผู้อบรมสามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเมื่อต้องตัดสินใจจริงในสถานการณ์ใกล้เคียงที่จะเผชิญในอนาคตได้ ซึ่งในหลักสูตรของต่างประเทศบางแห่งนำ Case Study ที่มีความหลากหลายในประเด็นจริยธรรมนำมาให้ผู้อบรมได้ขบคิด ตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้เกิดแนวคิด และบรรทัดฐานด้านจริยธรรมสื่อมวลชน ในขณะที่องค์กรสื่อไทยเอง มีการอบรมในลักษณะนี้อยู่บ้าง แต่มักจะอบรมเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นอุทธรณ์ขึ้นแล้ว มากกว่าจะเตรียมพร้อมในการรับมือเหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคตอย่างสม่ำเสมอ

3. การสร้างการแลกเปลี่ยนรู้ในลักษณะของ Lesson Learn จากผู้ปฏิบัติงานข่าว ตลอดจนได้ฟังความเห็นของผู้ที่อยู่ในแวดวงวิชาชีพ และเผชิญกับความท้าทายในการปฏิบัติงานร่วมกันมา มากกว่าจะฟังจากนักวิชาการต่าง ๆ ฝ่ายเดียว จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเห็นถึงความสำคัญของงานที่ผ่านมาของตนเอง เรียนรู้ความเป็นมืออาชีพ และยังทำให้การอบรมมาจากการขับเคลื่อนของผู้ปฏิบัติงานเอง มีความหมายและเห็นประโยชน์ในสายตาของผู้เข้าอบรมมากขึ้น เพื่อการรักษา



ความเป็นอิสระ และความเป็นกลางของสื่อมวลชน เมื่อเผชิญกับอำนาจผลประโยชน์ที่พยายามมีอิทธิพลต่อการรายงานข่าว

4. การอบรมที่ซึ่มมองที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ได้รับผลกระทบจากการทำงานของสื่อที่ขาดจริยธรรม เป็นอีกข้อเสนอแนะที่น่าสนใจจากมุมมองของนักวิชาชีพและนักวิชาการสื่อ การจัดประสบการณ์ลักษณะนี้ในการอบรมเพื่อสร้างการรับรู้ถึงผลกระทบ จะทำให้สื่อมวลชนได้เรียนรู้ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการรายงานข่าวหรือการปฏิบัติงานโดยละเอียดมาตรฐานจริยธรรมทางวิชาชีพ รวมถึงเข้าใจความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์

5. การปรับมาใช้ในการอบรมออนไลน์ ถือเป็นอีกหนึ่งในรูปแบบการอบรมที่เหมาะสมกับยุคสมัย สะดวก และช่วยให้เกิดการเข้าถึงการอบรมได้มากขึ้น เพราะไม่ต้องเดินทาง และทบทวนเรียนรู้ได้ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การอบรมแบบปกติที่ได้มีโอกาสระดมความคิด ทดลองฝึกปฏิบัติยังคงเป็นวิธีที่สำคัญและจำเป็นในการสร้างการเรียนรู้ เพราะสื่อมวลชนจำนวนมากยังต้องทำงานภาคสนาม ดังนั้น ในการอบรมแบบปกติอาจสามารถบันทึกหรือถ่ายทอดในรูปแบบออนไลน์บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่เหมาะสมได้ ทั้งในรูปแบบวิดีโอ หรือการสรุปเนื้อหา

6. การสร้าง Partner องค์กรระดับระหว่างประเทศ เพื่อมาอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้ปฏิบัติงานสื่อ นั้นมีประโยชน์มาก ไม่เพียงการได้เรียนรู้การทำงานของคนในวิชาชีพเดียวกันในต่างประเทศ ยังได้เรียนรู้แนวทางการทำงานในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจทางจริยธรรมที่หลากหลาย รวมถึงการแลกเปลี่ยนแนวทางการนำหลักปฏิบัติทางจริยธรรมของแต่ละประเทศมาใช้ปฏิบัติงาน และเพิ่มโอกาสสร้างเครือข่ายสื่อมวลชนในระดับชาติ

7. การสร้างแรงจูงใจให้สื่อมวลชนเห็นความสำคัญของการมาอบรมมากกว่าเป็นเพียงการทำหน้าที่ แต่เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผู้อบรม เช่น การชี้ให้เห็นความแตกต่างของความรู้ความเข้าใจจากก่อนและหลังการเข้าอบรม ความรู้ใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ได้ในการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล รวมถึงการได้รับการรับรองในรูปแบบประกาศนียบัตรการเข้าร่วมงานที่จะช่วยเพิ่มโปรไฟล์ประสบการณ์ให้กับผู้มาอบรม เป็นต้น



แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการอบรมภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมจริยธรรมบุคลากรในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์

การพัฒนาหลักสูตรเรียนรู้การอบรมภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมจริยธรรมบุคลากรในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ร่วมกับข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรอบรมจากองค์กรต่างประเทศ หน่วยงานของประเทศไทย และข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพ สุดท้ายสามารถแสดงรายละเอียดหลักสูตรได้ ดังนี้

โครงสร้างของหลักสูตรจะมีลักษณะของการจัดอบรมใน 2 ลักษณะใหญ่คือ

ลักษณะที่ 1 : การเรียนรู้จากการกระทำ (Action Learning) คือการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่ผู้เข้าร่วมอบรมจะได้เรียนรู้ร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหาผ่านกระบวนการโดยลงมือทำ และสะท้อนกลับบนประสบการณ์ของตนเอง วิธีการเรียนรู้จากการกระทำคือการตั้งคำถาม เพื่อค้นหาวิธีการแก้ปัญหา ไม่ใช่การค้นหาคำตอบ เปิดโอกาสให้สำรวจกระบวนการทำงานของตนเองด้วยการสะท้อนกลับเป็นคำถาม ซึ่งจะช่วยสนับสนุนผู้เข้าอบรมในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ลักษณะที่ 2 : การเรียนรู้โดยการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) คือ การตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับความสงสัยใคร่รู้ การฝึกทักษะในการจำแนกแยกแยะ การสร้างความคิดรวบยอด ทั้งนี้ต้องเริ่มต้นจากความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ ฝึกคิด ฝึกตั้งคำถาม กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ การคิดตีความ การคิดจัดลำดับตามหลักการเป็นขั้นตอน

การจัดอบรมใน 2 ลักษณะนี้ จะช่วยให้ผู้เข้าอบรมเรียนรู้จาก Case Based อันเป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคม เพื่อให้เห็นปัญหาของตัวเอง และร่วมกันในการวิเคราะห์หาทางแก้หรือทางออกจากปัญหา โดยลงมือปฏิบัติจริง แก้ปัญหาได้จริง

รูปแบบการจัดอบรม ยังคงเน้นการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถระดมความคิดเห็น และสามารถทดลองปฏิบัติได้ร่วมกัน ร่วมกับทีมวิทยากร

ประเด็นในการจัดหลักสูตรอบรม

จัดอบรมเชิงปฏิบัติการโดยมีหัวข้ออย่างน้อย ดังต่อไปนี้

- (1) ปัญหาจริยธรรมสื่อในสายตาพลเมืองหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการนำเสนอ (ให้ผู้เข้าอบรมใช้มุมมองของประชาชนหรือคนนอกวิชาชีพ มองการทำงานของสื่อ รวมถึงมุมมองจากผู้ได้รับผลกระทบจากการนำเสนอของสื่อ เพื่อให้เกิดการรับรู้ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และบทบาทของสื่อ)
- (2) จริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ (ความเป็นมาและแก่นสารของจริยธรรมจรรยาบรรณสื่อ เน้นการวิเคราะห์กรณีศึกษาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ท้นต่อสถานการณ์



ชี้ให้เห็นบทบาท ผลกระทบของสื่อในด้านบวก – ลบต่อสังคมระดับต่าง ๆ ตัวอย่าง
ประเด็นการนำเสนอในเชิงสร้างสรรค์หรือสะท้อนจิตวิญญาณที่ดีของคำทำสื่อ)

(3) แนวทางสร้างสรรค์สื่อประเภทรายการและข่าว

(4) กรณีศึกษารายการและข่าวที่มีลักษณะขาดหลักจริยธรรม โดยเน้นการถอดบทเรียน
เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติงาน ได้แก่ เรื่องความรุนแรง ความขัดแย้ง การละเมิด
สิทธิส่วนบุคคล ข่าวปลอมข่าวลวง การโฆษณาขายสินค้าในรายการข่าว

ตารางที่ 4.9 สรุปเนื้อหาหลักสูตรการอบรมภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมจริยธรรม
บุคลากรในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์

ลำดับที่	เนื้อหาหลักสูตร	รายละเอียด
1	แนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐาน จริยธรรมของสื่อมวลชนซึ่งเป็นที่ ยอมรับและมีการนำไปปฏิบัติใน ระดับสากล	- ทบทวนแนวคิดทฤษฎีด้านจริยธรรม สื่อมวลชน - จริยธรรมสื่อมวลชนจากองค์การระหว่าง ประเทศในระดับสากล เช่น UNESCO, International Federation of Journalists, Ethical Journalism Network, ฯลฯ - จริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศกรณีศึกษา - แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณ (Code of Conduct) และการพัฒนาการกำกับดูแลโดย อาศัยจรรยาบรรณ (Code of Conduct)
2	ประมวลสภาพปัญหาจริยธรรม สื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาของสื่อแพร่ภาพ กระจายเสียงและโทรทัศน์ และสื่อ ออนไลน์	- กรณีศึกษาปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทยใน ปัจจุบัน โดยแบ่งเป็น ○ สื่อแพร่ภาพกระจายเสียงและโทรทัศน์ ○ สื่อออนไลน์
3	การวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำ หลักจริยธรรมสื่อไปใช้ในการ ปฏิบัติงานจริง ระหว่างสื่อมวลชน ไทยกับสื่อมวลชนในต่างประเทศ และบทเรียนที่ดี (Best Practice)	- การวิเคราะห์ และวิพากษ์หลักการจริยธรรม สื่อสากล ได้แก่ ความจริง และความถูกต้อง (Truth and Accuracy) ความเป็นอิสระ (Independence) ความเป็นธรรม และเป็น กลาง (Fairness and Impartiality) ความ



ลำดับที่	เนื้อหาหลักสูตร	รายละเอียด
	จากต่างประเทศเกี่ยวกับการนำแนวปฏิบัติเรื่องจริยธรรมสื่อไปใช้ในการทำงานจริง พร้อมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการปัญหาจริยธรรมสื่อในประเทศไทย	เคารพสิทธิของมนุษย์ (Humanity) และความรับผิดชอบ (Accountability) - การวิเคราะห์เปรียบเทียบจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศไทย จำแนกเป็นสื่อในกิจการกระจายเสียง และโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์
4	การอบรมเชิงปฏิบัติการ	เป็นการอบรมโดยเน้นการมีส่วนร่วม การระดมสมอง (Brainstorming) ในลักษณะของ Lesson Learn จากกรณีศึกษาที่หยิบยกมาศึกษา เพื่อการพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking)
5	การวิเคราะห์ และร่วมกำหนดแนวปฏิบัติ (Guideline) สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพที่เหมาะสมกับบริบทสังคมและภูมิทัศน์สื่อ	เป็นการร่วมวิเคราะห์ และร่วมกำหนดแนวปฏิบัติ (Guideline) สื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพที่เหมาะสม ภายใต้หลักการ - การวิเคราะห์สภาพปัญหาจริยธรรมของประเทศไทย - การกำหนดประเด็นหลักสำคัญ (High Priority Areas) สำหรับการพัฒนาจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย - จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนที่เหมาะสมกับประเทศไทย - ความครอบคลุมในการกำกับดูแลของจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนไทย - การวิเคราะห์แหล่งที่มาของอำนาจ และความชอบธรรมในการบังคับใช้จริยธรรมวิชาชีพ - การประยุกต์ใช้หลักการใช้บรรทัดฐาน (Norm) ในการกำกับดูแลผ่านกลไกการลงโทษ โดยสังคม (Social Sanction) ในประเทศไทย



ลำดับที่	เนื้อหาหลักสูตร	รายละเอียด
		- การบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ - การวัดผล และประเมินผล



บทที่ 5

แนวปฏิบัติสื่อมวลชนภายใต้กฎหมายที่เปลี่ยนไป (ปี 2563)

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง มาตรฐานจริยธรรมสื่อ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติ (Guideline) สื่อมวลชนภายใต้กฎหมายที่เปลี่ยนไป (ปี 2563) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การจัดกิจกรรมประชุมกลุ่มย่อยสื่อมวลชนใน 4 ภูมิภาค

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการประชุมกลุ่มย่อยสื่อมวลชนระดับภูมิภาค 4 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ดำเนินการในจังหวัดเชียงใหม่ ภาคใต้ดำเนินการในจังหวัดสงขลา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือดำเนินการในจังหวัดอุดร และภาคกลางดำเนินการในจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีสื่อมวลชนเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย ภูมิภาคละ 40 คน รวมทั้งสิ้น 166 คน โดยสามารถสรุปผลการประชุมกลุ่มย่อยใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการป้องกันการนำเสนอข่าวลวงข่าวปลอม (Fake News) 2) แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน 3) แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงสำหรับสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ และ 4) แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความขัดแย้งสำหรับสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ ซึ่งทั้ง 4 ประเด็น ดังกล่าวนั้น ได้มาจากผลสรุปการสนทนากลุ่มย่อยนักวิชาการด้านการสื่อสารและนักวิชาชีพสื่อ เกี่ยวกับกับประเด็นจริยธรรมสื่อที่มักเกิดขึ้นบ่อยครั้งในปัจจุบัน ซึ่งใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมอบรมจริยธรรมสื่อมวลชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการป้องกันการนำเสนอข่าวลวงข่าวปลอม (Fake News)

1.1 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดเชียงใหม่

- 1) ตรวจสอบข้อมูลก่อนนำเสนอ
- 2) อย่าเห็นแก่ผลประโยชน์มากเกินไป
- 3) มีจรรยาบรรณสื่อในการนำเสนอข่าว
- 4) นำเสนอข้อเท็จจริงเท่านั้น
- 5) ไม่ใส่ความรู้สึกและความคิดเห็นของตนเอง



1.2 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดสงขลา

- 1) ตรวจสอบที่มาที่ไปก่อนนำเสนอ
- 2) สร้างเครือข่ายนักข่าวภาคประชาสังคมในการตรวจสอบข้อเท็จจริง
- 3) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้/ ความตระหนัก (สื่อหลัก/ สื่อภูมิภาค/ สื่อใหม่)
- 4) มีบทลงโทษ ตั้งองค์การดูแล/ กำกับสื่อ

1.3 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดอุดรธานี

- 1) ไม่ส่งต่อ ไม่ขยาย ไม่สร้าง
- 2) ตรวจสอบแหล่งข้อมูล
- 3) นำเสนอข้อเท็จจริง เพื่อแก้ไขข่าวปลอม
- 4) มีการควบคุมดูแลกันเองของสื่อ
- 5) สร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้บริโภคข่าวสารด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวลวงข่าวปลอม
- 6) นำเสนอข่าวด้วยความเป็นกลาง

1.4 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดชลบุรี

- 1) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนเสนอ (แหล่งที่มา)
- 2) ปฏิบัติตามแนวจรรยาบรรณสื่อในการนำเสนอข่าว
- 3) ไม่ใส่ทัศนคติหรือความรู้สึกส่วนตัวผสมลงไปในข่าว
- 4) บังคับใช้บทลงโทษอย่างเคร่งครัดสำหรับสื่อที่นำเสนอข่าวลวงข่าวปลอม
- 5) ให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวลวงข่าวปลอมแก่ผู้ชมผู้ฟัง

2. แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน

2.1 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดเชียงใหม่

- 1) ระงับภาษาและสำนวน เช่น โจรใต้ ไอ้เหิน ฯลฯ
- 2) สื่อควรใช้น้ำเสียงและห้วงทำนองการนำเสนอที่เหมาะสม
- 3) ระงับการพูดนำเสนอในเรื่องการละเมิด (บุคคลที่จะได้รับผลกระทบเช่นบุคคลในข่าว)
- 4) ไม่ใช่คำพูดเหมาะสมลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ที่อยู่ในภาวะวิกฤติ
- 5) ไม่ใช่คำพูดเหมารวมจนกระทบความรู้สึกด้านศาสนา วัฒนธรรม
- 6) ระงับการใช้เสียงดนตรีประกอบที่รุนแรงหรือชวนคิดให้เกิดความรุนแรงหรือเชิงลบ
- 7) ไม่เปิดเผยภาพข้อมูลส่วนบุคคล เช่น เลขที่บ้าน บัตร ชื่อสกุลจริง ฯลฯ
- 8) ไม่แสดงภาพถ่ายที่รุนแรง
- 9) ไม่นำเสนอภาพจำลองเหตุการณ์ความรุนแรงหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์



- 10) ไม่นำเสนอภาพผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ โดยเฉพาะเด็ก
- 11) ไม่นำเสนอภาพสื่อลามกอนาจาร
- 12) ไม่เสนอภาพบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง
- 13) ไม่รบกวนพื้นที่บ้านหรือเคหสถานผู้เป็นข่าว เพียงเพื่อต้องการข่าว
- 14) ภาพที่เสนอต้องได้รับการอนุญาตจากผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- 15) ควรมีความรู้กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

2.2 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดสงขลา

- 1) ห้ามเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของแหล่งข่าวจนทำให้เกิดความเสียหายหรือลดทอนความเป็นมนุษย์ เช่น ชื่อจริง บัตรประชาชน ที่อยู่ ฯลฯ
- 2) ไม่ใช้ภาษาที่ทำให้ลดทอนความเป็นมนุษย์ เช่น โจรใต้ ตาเฒ่าเหินกาม ฯลฯ หรือสร้างความแตกแยก เช่น เลื้อยเลื่อง เลื้อยแดง
- 3) ไม่ใช้ดนตรีประกอบที่ทำให้รู้สึกหวาดกลัว เกิดความชื้นน้ำ ปลุกกระดม
- 4) ไม่เปิดเผยหน้าของผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหาที่ยังไม่ได้ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด
- 5) ไม่ใช้ภาพ การตัดต่อกราฟิกที่ประกอบการชี้เข้าไปในทางความรุนแรง เช่น เพจอิน
- 6) ไม่ถามคำถามที่ตอกย้ำความรู้สึกซ้ำๆกับแหล่งข่าว เช่น ถามถึงความสูญเสีย/ ตอกย้ำบาดแผล
- 7) การนำเสนอภาพ เสียง เนื้อหา ควรได้รับความยินยอมจากแหล่งข่าวก่อนนำเสนอ
- 8) นักข่าว/ ผู้สื่อข่าวควรได้รับการคุ้มครองสิทธิการทำหน้าที่ โดยปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจรัฐ การเมือง แหล่งทุน
- 9) การประสานงานกับหน่วยงานด้านมนุษยชน ในการลงพื้นที่

2.3 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดอุดรธานี

- 1) หลีกเลี่ยงการถ่ายภาพ การนำเสนอภาพที่ละเมิดสิทธิ เช่น ภาพเด็ก ผู้ถูกกระทำ ผู้สูญเสีย ผู้เสียชีวิต ภาพล้อเลียนประเด็นสถาบัน รวมไปถึงในการถ่ายทำวิดีโอระวังเรื่องการใช้เสียง
- 2) ประเด็นในการใช้ภาษา “คำ” (รวมลักษณะที่เป็นทั้งตัวหนังสือ วาจาคำพูด และกริยาท่าทาง) โดยไม่ใช่คำพูดดูถูกเหยียดหยาม เช่น เฒ่าเหินกาม โจรใต้ ทอมโหด กะเทยคลั่ง ฯลฯ รวมถึงระวังการเหมารวม เช่น คนอีสานโง่ ชาวมุสลิมขี้ยา ครูเหิน ฯลฯ
- 3) ระวังการใช้โทนเสียง ควรใช้โทนเสียงที่สุภาพ ถูกกาลเทศะ
- 4) ไม่พูดยุยงให้ร้ายในการกล่าวถึงบุคคลที่สาม
- 5) ข้อมูลเนื้อหาที่รายงานต้องถูกต้อง มีที่มา สามารถอ้างอิงได้ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลในข่าวรวมถึงไม่ใส่สีตีไข่
- 6) ไม่ใช่คำเหมารวม หรือตีตราผู้ปรากฏเป็นข่าว



7) การใช้ภาพ โดยเฉพาะการไลฟ์สด ต้องขออนุญาตการถ่ายภาพก่อนนำเสนอ

8) การรับผิดชอบต่อการนำเสนอของตนเมื่อเกิดความผิดพลาด

2.4 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดชลบุรี

1) สื่อมวลชนควรละเว้นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตกเป็นข่าว ได้แก่

- การเผยแพร่อัตลักษณ์ของผู้ต้องหาที่เป็นเยาวชน

- การเสนอภาพของเหยื่อที่ถูกข่มขืน

- การเสนอภาพการฆ่าตัวตาย

- ภาพการเสียชีวิตในสภาพเปลือย

- ภาพจากการแอบถ่ายหรือภาพหลุด

- การเสนอข่าวในลักษณะที่ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดไปแล้ว

- ข่าวการทำแผนประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหา หรือผู้ต้องหาลับคำให้การรับ

สารภาพ

- การนำเสนอภาพของญาติผู้ตายกับผู้ตาย

2) ไม่ใช่ถ้อยคำภาษาในลักษณะกระตุ้นให้เกิดความตื่นเต้น เช่น หยิบยกในส่วนของเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว หรือคุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้ตกเป็นข่าวที่มีลักษณะโดดเด่น

3) สื่อมวลชนควรปฏิบัติตามคำนิยามถึงผู้ปรากฏเป็นข่าว หากตนเองต้องอยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น

3. แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงสำหรับสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์

3.1 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดเชียงใหม่

1) การนำเสนอที่ไม่ซ้ำนำเป็นแนวทางในการเลียนแบบ

2) การนำเสนอผลกระทบจากความรุนแรง

3) การนำเสนอข่าวเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง

4) ไม่ใช่ภาษาและวิธีการเล่าเรื่องที่ตอกย้ำความรุนแรง

5) การนำเสนอมุมมองที่สร้างจิตสำนึกในด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้บุคคลไม่กระทำความผิด

6) การนำเสนอที่ไม่ให้บุคคลในข่าวตกเป็นเหยื่อได้รับผลกระทบหรือได้รับความเสียหาย

3.2 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดสงขลา

1) นำเสนอภาพและเนื้อหาข่าวที่เป็นกลางไม่เอนเอียงไปฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

2) นำเสนอข้อเท็จจริงของความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา

3) การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อส่วนบุคคลหรือกลุ่มคนไม่ควรชี้นำไปสู่ความขัดแย้ง

4) ไม่ควรตัดต่อและใส่เทคนิคที่ก่อให้เกิดความรุนแรงเพิ่มเติมให้มากยิ่งขึ้น



- 5) การนำเสนอข่าวความรุนแรงในสื่อออนไลน์ควรมีการกำหนดกลุ่มผู้ชม
- 6) การรายงานข่าวความรุนแรงควรมีการใช้น้ำเสียงให้เหมาะสมกับเนื้อหาข่าว
- 7) การรายงานข่าวความรุนแรงควรใช้เสียงบรรยายที่ชัดเจนและควรใช้ภาษากลางซึ่งภาษาที่สื่อสารได้ทั่วถึง น้ำเสียงมีความเป็นกลางและช่วยผ่อนคลายอารมณ์ของผู้ชม ผู้ฟัง
- 8) การนำเสนอข่าวความรุนแรงควรเลือกใช้ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความสุภาพ ไม่หยาบคาย และไม่นำเสนอบทสนทนาที่มีความหยาบคายหรือใช้ภาษาที่มีความรุนแรง
- 9) ไม่ควรใช้ภาษาท้องถิ่นที่ไม่เหมาะสม ควรใช้ภาษาพูด ภาษาภาพ โดยให้เกียรติกับผู้ตกเป็นข่าว

3.3 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดอุดรธานี

- 1) การนำเสนอข่าวความรุนแรงควรใช้ภาษาสุภาพ ไม่ส่อเสียด ไม่ดูถูก ไม่เหน็บแนม
- 2) การนำเสนอข่าวความรุนแรงควรมีการใช้ภาษาที่ถูกต้องเป็นทางการ
- 3) การนำเสนอข่าวความรุนแรงควรมีการใช้ภาษาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจที่ง่ายและมีความถูกต้อง
- 4) การนำเสนอข่าวความรุนแรงควรมีการเขียนข่าวและแนวทางการนำเสนอถูกต้อง ตรงประเด็น เป็นจริงเป็นกลาง
- 5) การสัมภาษณ์แหล่งข่าวทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุควรมีการซักซ้อมประเด็นคำถาม บทสนทนาควรมีการจัดลำดับ มีการกลั่นกรอง ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายกระชับไม่กำกวม
- 6) การนำเสนอข่าวความรุนแรงควรมีการใช้น้ำเสียงที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะ และไม่ควร เพิ่มหรือขยายเสียงประกอบที่ไปกระตุ้นอารมณ์ร่วม
- 7) การนำเสนอข่าวความรุนแรงต้องไม่เสนอภาพที่ตอกย้ำ ช้ำเติมหรือสร้างภาพที่สร้างความเจ็บปวดให้เหยื่อและครอบครัว

3.4 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดชลบุรี

- 1) สื่อมวลชนไม่ควรมีการนำเสนอข่าวให้เห็นถึงรายละเอียดต่าง ๆ ของเหตุการณ์มากเกินไป เช่น โจรเข้ามายังคนได้อย่างไร คนที่โดนยิงล้มลงในลักษณะใด แม่ของผู้ที่ถูกยิงร้องไห้ลักษณะใด
- 2) สื่อมวลชนจะต้องปรับตัว ไม่ตามกระแสสื่อออนไลน์ที่มีการเผยแพร่อย่างรวดเร็ว โดยสื่อมวลชนจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลให้ชัดเจนก่อนเผยแพร่สู่สาธารณชน
- 3) สื่อมวลชนต้องระมัดระวังการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องภายใต้ขอบเขตแห่งขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน
- 4) สื่อมวลชนต้องไม่พาดหัวข่าวที่หิวหวาเพื่อลวงให้คนกดเข้าไปดู
- 5) การนำเสนอข่าวความรุนแรงที่มีการทำร้ายกัน หากมีข้อมูลไม่เพียงพอสื่อมวลชนหรือสื่อออนไลน์ไม่ควรนำเสนอข่าวเชิงตัดสินว่าใครเป็นผู้กระทำผิด



6) สื่อมวลชนไม่ควรนำเสนอข่าวสารโดยใช้ข้อความหรือคำที่สร้างความเกลียดชัง หรือ Hate Speech ซึ่งนำไปสู่การสร้างสถานการณ์และความรุนแรงให้กับชาวนั้นมากยิ่งขึ้น

4. แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความขัดแย้งสำหรับสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์

4.1 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดเชียงใหม่

- 1) นำเสนอข้อมูลอย่างรอบด้าน เป็นกลาง และเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย
- 2) นำเสนอภาพเชิงสร้างสรรค์ ไม่ใช่ภาษาซึ่งทำให้เกิดการแบ่งฝักฝ่าย แบ่งพวกเขาพวกเรา หรือเป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มเติม
- 3) นำเสนอข้อมูลทางวิชาการ
- 4) ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ทับซ้อน
- 5) ยึดมั่นในคุณธรรม โปร่งใส ชัดเจน และมีจรรยาบรรณของสื่อ
- 6) สร้างความเท่าเทียมในด้านสิทธิและเสรีภาพ
- 7) ให้โอกาสแสดงความคิดเห็น ไม่มีการแบ่งแยก เช่น โจรใต้ ไทยมุสลิม ไทยพุทธ ควายแดง สลิม
- 8) เปิดพื้นที่ข่าวให้กับทุกฝ่าย ให้น้ำหนักทุกฝ่ายเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เน้นในการนำเสนอข่าวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป เช่น ฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน รากหญ้า ประชาชน
- 9) มีความเป็นอิสระในการทำงานโดยไม่ถูกบังคับ กดดันจากทุกฝ่าย
- 10) ไม่ใช่คำพูด ภาพที่รุนแรง
- 11) ไม่ใช่ข้อมูลในเชิงอคติของนักข่าวเอง

4.2 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดสงขลา

- 1) การรวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบความเป็นจริงของข้อมูลก่อนนำเสนอ
- 2) นำเสนอข้อมูลด้วยความเข้าใจจุดยืนของทุกฝ่าย และเน้นการนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจ และการแก้ปัญหา
- 3) ใช้ถ้อยคำทั้งการเขียน และคำพูด ที่สุภาพ สละสลวย เป็นกลาง เป็นธรรม ให้กับทุกฝ่าย
- 4) ไม่ใช้น้ำเสียงที่ขู่ข่ม ปลูกกระดม
- 5) ยอมรับในความผิดพลาดหากนำเสนอข่าวไม่ถูกต้องหรือผิดพลาดด้วยการแก้ไข เพื่อไม่ นำไปสู่ความขัดแย้ง
- 6) ไม่ควรให้คลิปหรือภาพออกข่าวโดยไม่มีการบรรยายข้อมูลประกอบ ผู้สื่อข่าวต้องรายงาน ข้อมูลประกอบในข่าวด้วย
- 7) ควรปกปิดแหล่งข่าวที่ให้ข้อมูล เพื่อความปลอดภัยของแหล่งข่าว



8) หากจำเป็นหรือต้องนำภาพไปประกอบข่าวก็ควรเบลอภาพแหล่งข่าวหรือเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิที่เกิดจากภาพข่าว เช่น เด็กสตรี คนชรา หรือภาพความขัดแย้ง ภาพการเสียชีวิต ภาพทารุณ โหดร้าย ภาพการต่อสู้ ฯลฯ

4.3 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดอุดรธานี

1) เสนอข่าวด้วยความครอบคลุมรอบด้าน ตรวจสอบข้อมูลเนื้อหาและวิเคราะห์
2) ปกปิดแหล่งข่าวเพื่อความปลอดภัย เช่น การเบลอภาพ การแปลงเสียง เพื่อปกป้องแหล่งข่าวโดยเฉพาะกรณีที่มีความขัดแย้ง

3) เสนอข่าวด้วยความเป็นกลาง

4) หลีกเลี่ยงการนำเสนอที่ชี้นำและยั่วยุ ทั้งในการตั้งคำถาม และวิธีการนำเสนอ

5) นำเสนอเพื่อให้เกิดการแสวงหาทางออกร่วมกัน

4.4 การจัดอบรมและกิจกรรมกลุ่มในจังหวัดชลบุรี

1) ไม่สร้างประทุษวาจา (Hate Speech) ในการรายงานข่าว เพราะเป็นการสร้างความเข้าใจผิด และยั่วยุให้เกิดความเกลียดชัง ความรู้สึกไม่ดีต่อกลุ่มเป้าหมาย

2) สื่อต้องมีความเป็นกลางในการนำเสนอ คำนึงถึงหลักการและเหตุผล ไม่มีอคติกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

3) ไม่ชี้นำหรือก่อให้เกิดประเด็นในการถกเถียงสร้างความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้น เช่น การแบ่งฝ่ายทางการเมือง การประทุษด้วยความรุนแรง เป็นต้น

3) ในการนำเสนอข่าวหรือข้อมูลจะต้องให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน

4) สื่อต้องมีกลวิธีการนำเสนอข่าวอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความสนใจของผู้เสพข่าวโดยอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม เพื่อให้สามารถนำเสนอข่าวที่อยู่ในกระแสความสนใจของประชาชนได้ โดยไม่ผิดจรรยาบรรณของการนำเสนอข่าว



ตอนที่ 2 ผลการประเมินความสอดคล้องของแนวปฏิบัติสื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพที่เหมาะสมสำหรับสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของแนวปฏิบัติสื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพที่เหมาะสมสำหรับสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ ที่สามารถสรุปได้จากการประชุมกลุ่มย่อยสื่อมวลชนใน 4 ภูมิภาค ทั้ง 4 ประเด็น (ดังแสดงในตารางที่ 5.1) โดยนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารมวลชน จำนวน 9 ท่าน (โดยไม่เรียงลำดับรายชื่อตามผลการประเมินความสอดคล้อง) ดังนี้

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม
คณะวารสารศาสตร์และการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนัญสรา อรณพ ณ อยุธยา
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว
ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ ชัยนันท์
คณะกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สามมิติ สุขบรรจง
วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 6) อาจารย์ ดร.เจษฎา ศาลาทอง
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 7) อาจารย์ ดร.อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์
วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 8) อาจารย์ ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์
วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 9) อาจารย์ รินทร์ลภัส เกตุวีระพงษ์
ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

โดยข้อความที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรง **ใช้ได้** ส่วนข้อความที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 **ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้** ได้ดังต่อไปนี้



ประเด็นที่ 1 การป้องกันการนำเสนอข่าวลวงข่าวปลอม (Fake News) จำนวน 6 ประเด็น ผลการประเมินผ่าน จำนวน 5 ข้อ และไม่ผ่าน จำนวน 1 ข้อ

1) ผลการประเมินผ่าน

- ตรวจสอบแหล่งข้อมูล
- ไม่ส่งต่อ ไม่ขยาย ไม่สร้าง
- นำเสนอข้อเท็จจริง เพื่อแก้ไขข่าวปลอม
- มีการควบคุม เช่น กฎหมาย องค์กรสื่อควบคุมตนเอง
- ให้ความรู้และติดตั้งทักษะการรู้เท่าทันข่าวลวง ข่าวปลอมให้กับผู้รับสาร/ ผู้ชม

2) ผลการประเมินไม่ผ่าน

- การปรับตัวของสื่อมวลชนในยุคดิจิทัล

ประเด็นที่ 2 การนำเสนอข่าวที่ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน จำนวน 20 ประเด็น ผลการประเมินผ่าน จำนวน 19 ข้อ และไม่ผ่าน จำนวน 1 ข้อ

1) ผลการประเมินผ่าน

- ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องรู้ถึงกฎหมายเพื่อไม่ทำงานโดยละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล
- การตัดสินใจนำเสนอข้อมูลของผู้ปฏิบัติงานข่าวควรได้รับความคุ้มครองสิทธิการทำหน้าที่ โดยปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจรัฐ การเมือง แหล่งทุน
- ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องทำการประสานงานกับหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในเหตุการณ์ที่เปราะบาง
- ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องนำเสนอโดยปราศจากอคติในใจ
- ผู้ปฏิบัติงานข่าวและองค์กรข่าวควรรับผิดชอบเมื่อเกิดข้อผิดพลาด รับฟังเสียง และข้อร้องเรียนจากผู้ชมผู้ฟัง
- ผู้ปฏิบัติงานข่าวควรรหาข้อมูลอย่างรอบด้านและเที่ยงตรง โดยเตรียมทีมงาน เตรียมอุปกรณ์ เตรียมประเด็นคำถาม เตรียมผู้ประสานงาน เตรียมกลุ่มเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์
- ตรวจสอบและคัดกรองข้อมูลโดยที่ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคลก่อนนำเสนอ นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและสังเคราะห์ออกมาเป็นประเด็นข่าว และต้องระบุที่มาของแหล่งข่าวที่ได้รับ
- ไม่ใช่ภาษาที่แสดงถึงความจำแนกแตกต่างในด้านใด ๆ ของคนหรือกลุ่มคนว่าแตกต่างจากคนอื่น ๆ
- ไม่ใช่ภาษาที่ทำให้ลดทอนความเป็นมนุษย์ คำพูดดูถูกเหยียดหยาม ทำให้เกิดเหมารวม และตีตราผู้ตกเป็นข่าว



- ไม่ควรจำลองภาพ ตัดต่อ และใช้เทคนิคที่ทำให้รู้สึกหวาดกลัว เกิดการขึ้นน้ำ ปลูกกระตม
 - หลีกเลี่ยงการถ่ายภาพ การนำเสนอภาพที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล หากต้องนำเสนอ ควรใช้กลวิธีในการถ่ายภาพโดยหลีกเลี่ยง หลบ หรือถ่ายในลักษณะกว้าง กวาด ไกล เพื่อไม่ให้เห็นอัตลักษณ์ของบุคคล
 - น้ำเสียงในการนำเสนอ รวมถึงการถ่ายทำวิดีโอระวังการใช้โทนเสียง ควรใช้โทนเสียงที่สุภาพ ถูกกาลเทศะ
 - การนำเสนอภาพ เสียง เนื้อหา ควรได้รับความยินยอมจากแหล่งข่าวก่อนนำเสนอออกไป (rights of sources) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นเรื่องที่เปราะบาง
 - การทำแผนประกอบไม่ควรแจ้งต่อสาธารณะ รวมทั้งสื่อต้องระวังไม่ควรถ่ายภาพที่มีเครื่องหมาย ทรัพย์สินทางปัญญา โฉตรวน โฉล่ลาม ทุญแจเท้า ทุญแจมือ เพราะในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด
 - ไม่นำเสนอข่าวในลักษณะที่ก่อให้เกิดการตัดสินผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิดไปก่อนจะมีคำตัดสินจริง
 - ไม่ควรถามคำถามที่ตอกย้ำความรู้สึกแหล่งข่าว
 - ห้ามเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของแหล่งข่าวจนทำให้เกิดความเสียหายหรือลดทอนความเป็นมนุษย์
 - ไม่รุกร้าพื้นที่เคหะสถานของแหล่งข่าว
 - การไลฟ์สดเหตุการณ์บนสื่อออนไลน์ ต้องขออนุญาตการถ่ายทอดจากผู้เกี่ยวข้องก่อน
- 2) ผลการประเมินไม่ผ่าน
- ผู้ปฏิบัติงานข่าวคาดหวังให้คนอื่นปฏิบัติต่อท่านเช่นใดให้ปฏิบัติตนเช่นนั้น

ประเด็นที่ 3 การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรง จำนวน 14 ประเด็น ผลการประเมินผ่าน จำนวน 13 ข้อ และไม่ผ่าน จำนวน 1 ข้อ

1) ผลการประเมินผ่าน

- การนำเสนอที่ไม่ขึ้นเป็นแนวทางในการเลียนแบบ
- ควรนำเสนอผลกระทบจากความรุนแรงอย่างรอบด้าน
- ควรมุ่งเน้นการนำเสนอข่าวเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
- ไม่ควรใช้ภาษาและวิธีการเล่าเรื่องที่ตอกย้ำความรุนแรง
- การนำเสนอมุมมองที่สร้างจิตสำนึกในด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้บุคคลไม่กระทำผิด
- การนำเสนอที่ไม่ให้บุคคลในข่าวตกเป็นเหยื่อได้รับผลกระทบหรือได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบ



- การนำเสนอที่ไม่ให้บุคคลในข่าวตกเป็นเหยื่อได้รับผลกระทบหรือได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบ
 - การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อส่วนบุคคลหรือกลุ่มคนไม่ควรชี้นำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรง
 - ไม่ควรติดต่อและใส่เทคนิคที่ก่อให้เกิดความรุนแรงเพิ่มเติมให้มากยิ่งขึ้น
 - การรายงานข่าวความรุนแรงควรมีการใช้น้ำเสียงให้เหมาะสมกับเนื้อหาข่าวและไม่ควรใช้น้ำเสียงที่สร้างอารมณ์ให้ผู้ชมผู้ฟังเกิดความรู้สึกเพิ่มมากขึ้น
 - การนำเสนอข่าวความรุนแรงในสื่อออนไลน์ควรมีการกำหนดกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง
 - ควรเลือกใช้ถ้อยคำหรือข้อความในการนำเสนอข่าวความรุนแรงที่มีความสุภาพไม่หยาบคายและเป็นทางการ
 - การสัมภาษณ์แหล่งข่าวทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุควรมีการซักซ้อมประเด็นคำถาม
- 2) ผลการประเมินไม่ผ่าน
- การรายงานข่าวความรุนแรงควรใช้เสียงบรรยายที่ชัดเจนและควรใช้ภาษากลาง และ/หรือใช้ภาษาท้องถิ่นร่วมด้วย

ประเด็นที่ 4 การนำเสนอข่าวความขัดแย้ง จำนวน 10 ข้อ ผลการประเมินผ่าน จำนวน 10 ข้อ

1) ผลการประเมินผ่าน

- การรวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่าย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบความเป็นจริงของข้อมูลก่อนนำเสนอ
- การนำเสนอข้อมูลด้วยความเป็นกลาง เป็นธรรม และให้น้ำหนักกับทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม
- สื่อต้องไม่สร้างประทุษวาจา (Hate Speech) รวมถึงไม่นำเสนอที่ชี้นำและยั่วยุ แบ่งฝ่าย เพราะเป็นการสร้างความเข้าใจผิด สร้างความเกลียดชัง และเพิ่มความขัดแย้งระหว่างผู้เกี่ยวข้อง
- การนำเสนอข้อมูลด้วยความเข้าใจจุดยืนของทุกฝ่าย และเน้นการนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจระหว่างกัน และการแก้ปัญหา
- การปกปิดแหล่งข่าวที่ให้ข้อมูล เพื่อความปลอดภัยของแหล่งข่าว โดยเฉพาะกรณีที่มีความขัดแย้ง
- หากจำเป็นหรือต้องนำเสนอภาพ หรือเสียงประกอบข่าวควรเลือกภาพแหล่งข่าวหรือแปลงเสียง เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคลที่เกิดจากภาพข่าว รวมถึงความปลอดภัยของบุคคลที่ปรากฏในเนื้อหาข่าวความขัดแย้งนั้น เช่น เด็ก เยาวชน สตรี คนชรา หรือภาพความขัดแย้ง ภาพการเสียชีวิต ภาพทารุณ โหดร้าย ภาพการต่อสู้ ฯลฯ



- เหตุการณ์ความขัดแย้งประกอบไปด้วยหลายฝ่าย สื่อจึงต้องมีอิสระในการรายงานข้อมูล ไม่ถูกแทรกแซงหรือควบคุมการทำงานด้วยอำนาจ หรือผลประโยชน์ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
- ผู้รายงานข่าวไม่ควรเสนอคลิปหรือภาพข่าวโดยไม่มีการบรรยายข้อมูลข่าวประกอบ
- การนำเสนอข่าวความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และอยู่บนพื้นฐานของจรรยาบรรณ
- สื่อต้องยอมรับในความผิดพลาดในการทำงาน และรับผิดชอบด้วยการแก้ไขข้อมูลแก่

สาธารณะชน

2) ผลการประเมินไม่ผ่าน

- (ไม่มี)



ตารางที่ 5.1 แสดงผลการประเมินแนวปฏิบัติสื่อมวลชนภายใต้จริยธรรมวิชาชีพที่เหมาะสมสำหรับ
สื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ที่สามารถสรุปได้จากการประชุมกลุ่มย่อยใน 4 ภูมิภาค

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ค่า คะแนน	ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9			
1. การป้องกันการนำเสนอข่าวลวงข่าวปลอม (Fake News)												
1) ตรวจสอบแหล่งข้อมูล	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน	
2) ไม่ส่งต่อ ไม่ขยาย ไม่สร้าง	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน	
3) นำเสนอข้อเท็จจริง เพื่อ แก้ไขข่าวปลอม	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน	
4) มีการควบคุม เช่น กฎหมาย องค์การสื่อควบคุม กันเอง	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน	
5) ให้ความรู้และติดตั้งทักษะ การรู้เท่าทันข่าวลวง ข่าว ปลอมให้กับผู้รับสาร/ ผู้ชม	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน	
6) การปรับตัวของสื่อมวลชน ในยุคดิจิทัล	1	-1	-1	0	1	0	0	1	1	0.22	ไม่ ผ่าน	
2. การนำเสนอข่าวที่ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน												
1) ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องรู้ถึง กฎหมายเพื่อไม่ทำงานโดย ละเมิดสิทธิมนุษยชน และ สิทธิส่วนบุคคล	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0.89	ผ่าน	
2) การตัดสินใจนำเสนอ ข้อมูลของผู้ปฏิบัติงานข่าว ควรได้รับความคุ้มครองสิทธิ การทำหน้าที่ โดยปราศจาก การแทรกแซงจากอำนาจ รัฐ การเมือง แหล่งทุน	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0.78	ผ่าน	



ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ค่า คะแนน	
3) ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องทำ การประสานงานกับ หน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในเหตุการณ์ที่ เปราะบาง	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน
4) ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้อง นำเสนอโดยปราศจากอคติใน ใจ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
5) ผู้ปฏิบัติงานข่าวและ องค์กรข่าวควรรับผิดชอบเมื่อ เกิดข้อผิดพลาด รับฟังเสียง และข้อร้องเรียนจากผู้ชมผู้ฟัง	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
6) ผู้ปฏิบัติงานข่าวคาดหวัง ให้คนอื่นปฏิบัติต่อท่านเช่นใด ให้ปฏิบัติตนเช่นนั้น	1	0	-1	1	1	0	1	1	0	0.44	ไม่ ผ่าน
7) ผู้ปฏิบัติงานข่าวควรหา ข้อมูลอย่างรอบด้านและ เที่ยงตรง โดยเตรียมทีมงาน เตรียมอุปกรณ์ เตรียม ประเด็นคำถาม เตรียมผู้ ประสานงาน เตรียม กลุ่มเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0.89	ผ่าน



ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ค่า คะแนน	
8) ตรวจสอบและคัดกรอง ข้อมูลโดยที่ไม่ละเมิดสิทธิ มนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล ก่อนนำเสนอ นำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์ข้อเท็จจริง และสังเคราะห์ออกมาเป็น ประเด็นข่าว และต้องระบุ ที่มาของแหล่งข่าวที่ได้รับ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
9) ไม่ใช้ภาษาที่แสดงถึงความ จำแนกแตกต่างในด้านใด ๆ ของคนหรือกลุ่มคนว่า แตกต่างจากคนอื่น ๆ	1	1	1	0	1	1	1	1	0	0.78	ผ่าน
10) ไม่ใช้ภาษาที่ทำให้ ลดทอนความเป็นมนุษย์ คำพูดดูถูกเหยียดหยาม ทำ ให้เกิดเหมารวม และตีตราผู้ ตกเป็นข่าว	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
11) ไม่ควรจำลองภาพ ตัดต่อ และใช้เทคนิคที่ทำให้รู้สึก หวาดกลัว เกิดการขึ้นนำ ปลุก ระดม	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน



ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ค่า คะแนน	
12) หลีกเลี่ยงการถ่ายภาพ การนำเสนอภาพที่ละเมิด สิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล หากต้องนำเสนอ ควร ใช้กลวิธีในการถ่ายภาพโดย หลีกเลี่ยง หลบ หรือถ่ายใน ลักษณะกว้าง กวาด ไกล เพื่อ ไม่ให้เห็นอัตลักษณ์ของบุคคล	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
13) น้ำเสียงในการนำเสนอ รวมถึงการถ่ายทอดวิทยุหรือวง การใช้โทนเสียง ควรใช้โทน เสียงที่สุภาพ ถูกกาลเทศะ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
14) การนำเสนอภาพ เสียง เนื้อหา ควรได้รับความ ยินยอมจากแหล่งข่าวก่อน นำเสนอออกไป (rights of sources) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นเรื่องที่เปราะบาง	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
15) การทำแผนประกอบไม่ ควรแจ้งต่อสาธารณะ รวมทั้ง สื่อต้องระวังไม่ควรถ่ายภาพที่ มีเครื่องพันธนาการ โซ่ตรวน โซ่ล่าม กุญแจเท้า กุญแจมือ เพราะในคดีอาญา ต้อง สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0.78	ผ่าน



ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ค่า คะแนน	
16) ไม่นำเสนอข่าวใน ลักษณะที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจ ผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิด ไปก่อนจะมีคำตัดสินจริง	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
17) ไม่ควรถามคำถามที่ตอก ย้ำความรู้สึกแหล่งข่าว	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
18) ห้ามเปิดเผยข้อมูล ส่วนตัวของแหล่งข่าวจนทำให้ เกิดความเสียหายหรือ ลดทอนความเป็นมนุษย์	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
19) ไม่รู้กลัฟพื้นที่เคหะสถาน ของแหล่งข่าว	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน
20) การไลฟ์สดเหตุการณ์บน สื่อออนไลน์ ต้องขออนุญาต การถ่ายทอดจากผู้เกี่ยวข้อง ก่อน	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน
3. การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรง											
1) การนำเสนอที่ไม่ชี้นำเป็น แนวทางในการเลียนแบบ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
2) ควรนำเสนอผลกระทบ จากความรุนแรงอย่างรอบ ด้าน	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
3) ควรมุ่งเน้นการนำเสนอ ข่าวเชิงป้องกันและแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน



ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ค่า คะแนน	
4) ไม่ควรใช้ภาษาและวิธีการ เล่าเรื่องที่ตอกย้ำความรุนแรง	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
5) การนำเสนอมุมมองที่สร้าง จิตสำนึกในด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้บุคคลไม่ กระทำผิด	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
6) การนำเสนอที่ไม่ให้บุคคล ในข่าวตกเป็นเหยื่อได้รับ ผลกระทบหรือได้รับความ เสียหายหรือได้รับผลกระทบ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
7) การนำเสนอที่ไม่ให้บุคคล ในข่าวตกเป็นเหยื่อได้รับ ผลกระทบหรือได้รับความ เสียหายหรือได้รับผลกระทบ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
8) การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับ ความเชื่อส่วนบุคคลหรือกลุ่ม คนไม่ควรขึ้นไปสู่ความ ขัดแย้งและความรุนแรง	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
9) ไม่ควรติดต่อและใส่เทคนิค ที่ก่อให้เกิดความรุนแรง เพิ่มเติมให้มากยิ่งขึ้น	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
10) การรายงานข่าวความ รุนแรงควรมีการใช้น้ำเสียงให้ เหมาะสมกับเนื้อหาข่าวและ ไม่ควรใช้น้ำเสียงที่สร้าง อารมณ์ให้ผู้ชมผู้ฟังเกิด ความรู้สึกเพิ่มมากขึ้น	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน



ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ค่า คะแนน	
11) การนำเสนอข่าวความ รุนแรงในสื่อออนไลน์ควรมี การกำหนดกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง	0	1	1	0	1	0	1	1	1	0.67	ผ่าน
12) การรายงานข่าวความ รุนแรงควรใช้เสียงบรรยายที่ ชัดเจนและควรใช้ภาษากลาง และ/หรือใช้ภาษาท้องถิ่นร่วม ด้วย	-1	0	0	1	1	0	1	1	1	0.44	ไม่ ผ่าน
13) ควรเลือกใช้ถ้อยคำหรือ ข้อความในการนำเสนอข่าว ความรุนแรงที่มีความสุภาพ ไม่หยาบคายและเป็นทางการ	1	-1	0	1	1	0	1	1	1	0.56	ผ่าน
14) การสัมภาษณ์แหล่งข่าว ทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุควร มีการซักซ้อมประเด็นคำถาม	0	1	1	1	1	0	1	1	1	0.78	ผ่าน
4. การนำเสนอข่าวความขัดแย้ง											
1) การรวบรวมข้อมูลจากทุก ฝ่าย และแหล่งข้อมูลที่ เกี่ยวข้อง และตรวจสอบ ความเป็นจริงของข้อมูลก่อน นำเสนอ	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน
2) การนำเสนอข้อมูลด้วย ความเป็นกลาง เป็นธรรม และให้น้ำหนักกับทุกฝ่าย อย่างเท่าเทียม	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน



ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ค่า คะแนน	
3) สื่อต้องไม่สร้างประทุษ วาจา (Hate Speech) รวมถึงไม่นำเสนอที่ชี้นำและ ยั่วยุ แบ่งฝ่าย เพราะเป็นการ สร้างความเข้าใจผิด สร้าง ความเกลียดชัง และเพิ่ม ความขัดแย้งระหว่าง ผู้เกี่ยวข้อง	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน
4) การนำเสนอข้อมูลด้วย ความเข้าใจจุดยืนของทุกฝ่าย และเน้นการนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจระหว่างกัน และ การแก้ปัญหา	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน
5) การปกปิดแหล่งข่าวที่ให้ ข้อมูล เพื่อความปลอดภัย ของแหล่งข่าว โดยเฉพาะ กรณีที่มีความขัดแย้ง	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน



ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ค่า คะแนน	
6) หากจำเป็นหรือต้อง นำเสนอภาพ หรือเสียง ประกอบข่าวควรเบลอภาพ แหล่งข่าวหรือแปลงเสียง เพื่อ ป้องกันการละเมิดสิทธิ มนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล ที่เกิดจากภาพข่าว รวมถึงความปลอดภัยของ บุคคลที่ปรากฏในเนื้อหาข่าว ความขัดแย้งนั้น เช่น เด็ก เยาวชน สตรี คนชรา หรือ ภาพความขัดแย้ง ภาพการ เสียชีวิต ภาพทารุณ โหดร้าย ภาพการต่อสู้ ฯลฯ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
7) เหตุการณ์ความขัดแย้ง ประกอบไปด้วยหลายฝ่าย สื่อ จึงต้องมีอิสระในการรายงาน ข้อมูล ไม่ถูกแทรกแซงหรือ ควบคุมการทำงานด้วย อำนาจ หรือผลประโยชน์ของ ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00	ผ่าน
8) ผู้รายงานข่าวไม่ควรเสนอ คลิปหรือภาพข่าวโดยไม่มีการ บรรยายข้อมูลข่าวประกอบ	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0.89	ผ่าน



ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอ ข่าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์และ สื่อออนไลน์	ผู้ประเมินผู้ทรงคุณวุฒิ										ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ค่า คะแนน	
9) การนำเสนอข่าวความ ขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และ อยู่บนพื้นฐานของ จรรยาบรรณ	1	0	-1	0	1	1	1	1	1	0.56	ผ่าน
10) สื่อต้องยอมรับในความ ผิดพลาดในการทำงาน และ รับผิดชอบด้วยการแก้ไข ข้อมูลแก่สาธารณะชน	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0.89	ผ่าน



ตอนที่ 3 แนวปฏิบัติ (Guideline) สื่อมวลชนภายใต้ภูมิทัศน์สื่อที่เปลี่ยนไป (ปี 2563)

จากการประชุมกลุ่มย่อย การประชุมเชิงปฏิบัติการ นักวิชาการด้านการสื่อสารและด้านนิเทศศาสตร์ และสื่อมวลชนใน 4 ภูมิภาค และการศึกษาเอกสาร งานวิจัย สามารถสรุปประเด็นจริยธรรมที่สำคัญและมักพบบ่อยครั้งในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบันใน 4 เรื่อง ซึ่งสามารถกำหนดนิยามความหมายได้ดังต่อไปนี้

1. การนำเสนอ ข่าวลวง ข่าวปลอม คือ ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ หรือเนื้อหาถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาหรือคำพูด ข่าวลวง ทั้งนี้ ข่าวปลอมบางข่าวอาจมีข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้ แต่ก็อาจจะมีข้อมูลที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเจตนาบิดเบือนข้อเท็จจริง

2. การนำเสนอข่าวโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน หมายถึง การรายงานข่าวโดยไม่ล่วงเกินเรื่องส่วนตัวของบุคคล รักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ตกเป็นข่าว ซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะตัวที่พึงสงวนของมนุษย์ทุกคน รวมถึงให้ความคุ้มครองต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีอัตลักษณ์แตกต่างในสังคม และต้องไม่ซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่ผู้ตกเป็นข่าว

3. การนำเสนอข่าวความรุนแรง หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่มีภาพและ/หรือเสียงที่ก่อให้เกิดความรู้สึกกลัว ขยะแขยง อูจาดตา แสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายทารุณ เช่น ภาพข่าวที่แสดงสภาพศพในลักษณะสยดสยอง ภาพผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ หรือจากภัยพิบัติที่ร้ายแรง โดยข่าวที่มีความรุนแรงนั้น สามารถนิยามความหมายตามลักษณะดังต่อไปนี้

3.1) ภาพข่าวภาพ และ/หรือเสียง และการใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นถึงผู้กระทำกำลังกระทำความรุนแรง ซึ่งผู้กระทำอาจหมายถึง สิ่งมีชีวิต ภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุ หรือโรคภัยไข้เจ็บที่กำลังกระทำความรุนแรง อันก่อให้เกิดอาการบาดเจ็บหรือตาย

3.2) ภาพและ/หรือเสียง และการใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นถึงผลการกระทำความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกกระทำ ซึ่งผู้ถูกกระทำหมายถึง สิ่งมีชีวิตที่ถูกกระทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือตาย ทั้งทางร่างกายและจิตใจจากการกระทำใด ๆ นั้น ตลอดจนทรัพย์สินถูกทำลาย เช่น ภาพผู้เสียชีวิต ภาพซากรถยนต์ที่พังยับเยิน ภาพอาคารบ้านเรือนที่ได้รับความเสียหาย พังพินาศ ภาพของการถูกทำร้ายทางจิตใจ เสียใจ โกรธ โมโห เสียงประกอบหรือน้ำเสียงของผู้สื่อข่าวที่กระตุ้นอารมณ์ที่รุนแรง เป็นต้น

4. การนำเสนอข่าวความขัดแย้ง หมายถึง การนำเสนอเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มคนมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน โดยการที่แต่ละฝ่ายไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ ไม่ว่าจะเป็นความต้องการจริง หรือศักยภาพที่จะเกิดตามต้องการ โดยมีสาเหตุมาจากความแตกต่างกันในการรับรู้ เป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการแตกต่างกัน ค่านิยมของคนแตกต่างกัน ระบบโครงสร้างของสังคมที่อยู่อาจเป็นเหตุนำไปสู่ความขัดแย้ง ทั้งนี้เพราะการจัดโครงสร้างอาจไปขัดกับความรู้สึกหรือ



พฤติกรรมของคนบางพวกบางกลุ่ม การเปลี่ยนแปลง ตลอดจนพฤติกรรมส่วนบุคคล มีผลทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้งอาจนำไปสู่ความรุนแรงในบางประการ แต่ความขัดแย้งก็อาจนำไปสู่การพัฒนาหรือความก้าวหน้าหากมีความขัดแย้งในระดับที่เหมาะสม

1. แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการป้องกันการนำเสนอข่าวลวงข่าวปลอม (Fake News)

ข่าวลวง ข่าวปลอม (Fake News) ไม่ใช่เรื่องใหม่แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานตั้งแต่ยุคสมัยโบราณ เพียงแต่รูปแบบและวิธีการแพร่กระจายของข่าวปลอมอาจแตกต่างกันไป เช่น ในสมัยก่อนข่าวลวง ข่าวปลอม แพร่กระจายโดยการบอกต่อกันแบบปากต่อปาก โดยใบปลิว หรือเรื่องเล่าที่เล่าต่อ ๆ กันมา จนเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีที่เราเริ่มใช้อินเทอร์เน็ตข่าวปลอมก็แพร่ระบาดผ่านฟอร์เวิร์ดเมล (Forward mail) เกิดการส่งต่อกันมากขึ้น จนถึงยุคปัจจุบันที่เราใช้โซเชียลมีเดีย (Social media) ในการแพร่กระจายข่าวลวง ข่าวปลอม โดยเฉพาะเมื่อข่าวบนสื่อสังคมออนไลน์ได้รับการยอมรับมากขึ้น รวมถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีแนวโน้มที่จะเชื่อสิ่งที่เราเชื่ออยู่เดิมหรือสอดคล้องกับความคิดความเชื่อ ทำให้เกิดข่าวที่อาจจะไม่ใช่ข่าวที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง (Fact) แต่ถูกใจผู้อ่าน ผู้ชม ด้วยเหตุนี้ยังทำให้ข่าวลวง ข่าวปลอมได้รับความนิยมมากขึ้น และเอื้อให้เกิดสำนักข่าวออนไลน์ใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งต่างนำกลยุทธ์ในการสร้างเรตติ้งมาใช้ ในขณะที่สื่อกระแสหลักอย่างโทรทัศน์ วิทยุ และสิ่งพิมพ์ต้องปรับตัวขนานใหญ่จากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี (Digital disruption) อุตสาหกรรมสื่อไทยจึงอยู่ในลักษณะ “สื่อใหม่ก็ยังพึ่งไม่ได้ สื่อเก่าก็ยังหาทางออกไม่เจอ” จึงเปิดโอกาสให้เกิดข่าวลวง ข่าวปลอม (Fake news) ได้ง่าย และปัญหาข่าวลวง ข่าวปลอมกลายมาเป็นปัญหาใหญ่ที่ถูกพูดถึงมาในช่วง 3-4 ปีมานี้

หากจะ “นิยามความหมายของข่าวลวง ข่าวปลอมอาจจะนิยามได้ว่า ข่าวลวง ข่าวปลอม คือข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ หรือเนื้อหาถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มา หรือคำพูด ข่าวลวง ทั้งนี้ ข่าวปลอมบางข่าวอาจมีข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้ แต่ก็อาจจะมีข้อมูลที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเจตนาบิดเบือนข้อเท็จจริงเดิม” โดยสามารถแบ่งลักษณะของข่าวลวง ข่าวปลอมได้ 3 รูปแบบ

1) Mis-information การแชร์ข่าวลวงข่าวปลอมโดยไม่ได้ตั้งใจ ผู้ส่งสารไม่มีเจตนา บั่นป่วนหรือทำร้ายใคร แต่แชร์เพราะความไม่รู้

2) Dis-information เป็นข่าวลวงข่าวปลอมที่ตั้งใจบั่นป่วนให้ร้ายโจมตีผู้อื่น มีเจตนาที่จะชักนำความคิดของสังคม และบิดเบือนความจริง

3) Mal-information ข่าวลวงข่าวปลอมที่สร้างความเกลียดชัง เป็นข่าวที่มีข้อเท็จจริงอยู่บ้าง แต่เจตนาสร้างขึ้นเพื่อถูกเหยียดหยาม สร้างความเกลียดชังให้ผู้ที่ถูกเป็นข่าว ข่าวแบบนี้ส่งผลกระทบร้ายแรงที่สุด เช่น การล่าแม่มดในโลกออนไลน์ การสื่อสารที่สร้างความเกลียดชัง มีการแบ่งเขาแบ่งเรา



ในยุคที่สื่อสังคมเข้ามามีบทบาทกับผู้บริโภคมากขึ้นต่างจากในอดีตที่จะมีสิ่งขวางกั้นระหว่างองค์กรกับผู้บริโภค แต่ปัจจุบันกำแพงนั้นหายไปเพราะคนสามารถเข้าถึงสื่อมากขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับข่าวลวงข่าวปลอมก็เข้ามามีความสำคัญและสร้างปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมอย่างรวดเร็วในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมาทำให้ข่าวลวงข่าวปลอมมีความสำคัญและเป็นที่สนใจ โดยเฉพาะข่าวลวงข่าวปลอมที่ถูกเผยแพร่โดยสื่อมวลชน

ข่าวลวงข่าวปลอมถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็วเพราะชาวเน็ตเชื่อว่าข่าวสารที่ได้รับผ่านทางแพลตฟอร์มต่าง ๆ นั้นเป็นข่าวจริงจึงทำการเผยแพร่ต่อจนเป็นไวรัส และมีผู้ให้ความสนใจเผยแพร่ต่อเป็นจำนวนมาก หรืออีกทางหนึ่งบทบาทการทำหน้าที่ขององค์กรสื่อมวลชนที่ถูกบีบคั้นด้วยเวลาและเรตติ้งก็เสมือนดาบสองคม โดยสื่อมวลชนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบหันมาเกาะติดกระแสสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น โดยเฉพาะโซเชียลมีเดีย โดยการหยิบเอาข้อมูลจากโลกออนไลน์มานำเสนอเป็นข่าว และบางครั้งไม่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้ชัดเจนก่อนนำเสนอสื่อมวลชนจึงเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการแพร่กระจายข่าวลวงให้มีมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นเราจึงต้องกลับมาทบทวนการทำงานของสื่อมวลชนในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ผู้บริโภคมีความต้องการเข้าถึงข่าวสารอย่างรวดเร็วในสถานการณ์การแข่งขันที่แย่งชิงอันดับเรตติ้งบนแพลตฟอร์มของสื่อมวลชนที่เป็นระบบธุรกิจมากกว่าเป็นกระบอกเสียงของประชาชน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวลวงข่าวปลอมสำหรับสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ ดังนี้

แนวปฏิบัติสำหรับองค์กรสื่อ และกองบรรณาธิการ

1) องค์กรสื่อและกองบรรณาธิการต้องยึดมั่นในบทบาทหน้าที่ของสื่อในการทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข่าวสารที่มีสาระและ “ความเป็นจริง” ต่อประชาชน รวมถึงถ่ายทอด/เน้นย้ำอุดมการณ์นี้ต่อผู้ปฏิบัติงานข่าวในสังกัดของตนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การพูดย้ำกับทีมผู้ปฏิบัติงานข่าวทุกครั้งหลังประชุมว่า “องค์กรสื่อของเราความจริงต้องมาก่อน”

2) องค์กรสื่อและกองบรรณาธิการต้องทำหน้าที่ควบคุม/ตรวจสอบประเด็นข่าวในแต่ละวันของผู้ปฏิบัติงานข่าวก่อนแบ่งงาน โดยในแต่ละวันบรรณาธิการต้องทำการประชุม (ออนไลน์/ออฟไลน์) กับทีมเพื่อรวบรวมประเด็นข่าวที่น่าสนใจจากทีมข่าว บรรณาธิการต้องทำหน้าที่คัดกรองและตรวจสอบเบื้องต้นว่าเป็นข่าวที่มีมูลความจริงและสามารถตรวจสอบได้หลังจากนั้นจึงกระจายประเด็นข่าวต่าง ๆ ให้ทีมผู้ปฏิบัติงานข่าวแต่ละคน ส่วนประเด็นใดที่บรรณาธิการตรวจสอบแล้วว่าเป็นข่าวลวงข่าวปลอมให้ตัดทิ้งไปพร้อมทั้งแจ้งให้ทีมผู้ปฏิบัติงานข่าวทราบ

3) องค์กรสื่อและกองบรรณาธิการต้องสร้างวัฒนธรรม/ให้คุณค่ากับประเด็นข่าวที่มีความถูกต้องสำคัญกว่าข่าวที่นำเสนออย่างความเร็ว ในปัจจุบันปัญหาข่าวลวงข่าวปลอมจำนวนมากเกิดมา



จากการที่องค์กรสื่อ/บรรณาธิการให้ความสำคัญกับความรวดเร็วมากกว่าความถูกต้อง จึงทำให้เกิดความผิดพลาดในการทำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นข่าวปลอมหรือข่าวลวง

4) หัวหน้าโต๊ะหรือ (กอง)บรรณาธิการข่าวเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องของข่าวทุกข่าวในขั้นตอนสุดท้ายก่อนนำเสนอ

แนวปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงานข่าว

1) การตรวจสอบข้อเท็จจริงกลับไปยังต้นทางของแหล่งสารนั้น

1.1) ตรวจสอบแหล่งที่มา

การตรวจสอบกลับไปยังต้นทางของแหล่งข่าว/ข้อมูลนั้นต้องพยายามตรวจสอบไปให้ถึงต้นทางมากที่สุดเพื่อสอบถามเรื่องราวทั้งหมดข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเพื่อป้องกันการนำข่าว/ข้อมูลที่ไม่ได้มาจากแหล่งต้นทางมานำเสนอซึ่งอาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน หากจะต้องสัมภาษณ์แหล่งข่าวก็ต้องเลือกแหล่งข่าวที่เป็นต้นตอของข่าวนั้น หากประเด็นข่าวใดก็ตามที่ไม่สามารถตรวจสอบกลับไปยังต้นทางได้สื่อจะต้องชี้แจงและหาข้อมูลมายืนยันหรือเสนอประเด็นข่าวให้หัวหน้าข่าวบรรณาธิการข่าวเป็นผู้พิจารณาว่าจะนำเสนอข่าวในประเด็นนั้นหรือไม่ เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น

ถ้าในกรณีที่ไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลแต่เป็นประเด็นที่น่าสนใจอาจจะเลือกนำเสนอได้ แต่ต้องดูเบื้องต้นแล้วมั่นใจว่าไม่ใช่ข้อมูลเท็จแน่นอน หลังจากนั้นจึงค่อยตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมได้ หรือนำเสนอเฉพาะข้อมูลที่ปรากฏในขณะนั้นโดยเน้นย้ำกับผู้บริโภคให้ชัดเจนว่าเหตุการณ์เกิดขึ้น ณ ที่ไหนเวลาใด

1.2) ตรวจสอบหลักฐาน

ตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่มา ถ้าเป็นข่าว/ข้อมูลออนไลน์ต้องตรวจสอบข้อมูลของผู้เขียนเพื่อยืนยันแหล่งข้อมูล ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามพื้นที่ต่าง ๆ ควรมีการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง หากเป็นข้อมูลที่เป็นเอกสาร ต้องตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร หลักฐานที่ได้มามีมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือหรือไม่ เช่น จากหน่วยงานราชการ องค์กรที่มีความน่าเชื่อถือ ข่าว/ข้อมูลที่ไม่มีหลักฐานหรือแหล่งอ้างอิงมีโอกาที่จะเป็นข่าวลวงข่าวปลอม

1.3) สังเกตสิ่งผิดปกติ หากมีการใช้คำหรือภาษาที่ไม่เป็นมืออาชีพ เช่น สะกดคำผิดหรือมีการวางรูปแบบการเขียนที่ดูไม่มีมืออาชีพ หากพบเช่นนี้ให้ระวังว่าจะเป็นข่าว/ข้อมูลปลอม

1.4) ตรวจสอบรูปภาพ ข่าวลวงข่าวปลอมมักมีรูปภาพหรือวิดีโอที่นำมาเสนอแต่ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาข่าว เช่น ภาพจริงแต่ไม่เกี่ยวกับบริบทข่าว โดยสามารถตรวจสอบด้วยการค้นหาแหล่งที่มารูปภาพ/วิดีโอเพื่อตรวจสอบยืนยัน

2) ตรวจสอบกับนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ

ข่าว / ข้อมูล สามารถสอบถามจากนักวิชาการ ผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญ หากไม่แน่ใจในความ



ถูกต้องของข้อมูล การสอบถามไปยังนักวิชาการ ผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญถึงความน่าจะเป็นและความถูกต้องของข่าว / ข้อมูลก่อนนำเสนอได้

3) การเทียบเคียงจากสื่อมวลชนด้วยตนเอง

3.1) เปรียบเทียบข่าวจากแหล่งอื่น ๆ หากลองหาข้อมูลจากแหล่งข่าวอื่น ๆ แล้วไม่พบว่ามี การรายงานเรื่องเดียวกันก็อาจจะเป็นสัญญาณบ่งชี้ว่าข่าวนั้นอาจจะเป็นข่าวลวงข่าวปลอม ถ้ามีการ รายงานจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือหลายแหล่ง ก็มีความเป็นไปได้ว่าข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลจริงสามารถ รายงานข่าวได้

3.2) ตรวจสอบข้อมูลสนับสนุน พิจารณาว่าข้อมูลประกอบสนับสนุนเนื้อหาหลักอย่าง สมเหตุสมผลหรือไม่ ควรระมัดระวังข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์หรือข้อมูลที่ถูกหยิบยกมาเพียงแค่บางส่วนหรือ ข้อมูลที่นำมาประกอบเพื่อบิดเบือนข้อเท็จจริง

4) การเทียบเคียงจากแฟนเพจโซเชียลมีเดียที่มีผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก

ในยุคปัจจุบันนอกจากจะตรวจสอบข้อมูลเทียบเคียงข้อมูลจากสื่อมวลชนด้วยกันแล้ว ยังสามารถตรวจสอบเทียบเคียงจากโซเชียลมีเดีย เช่น แฟนเพจที่มีผู้ติดตามเป็นจำนวนมากได้อีกด้วย เพราะจะเห็นว่าเมื่อแอตมินมีการโพสต์ข้อมูลอะไรลงไปในเพจ มักจะมีลูกเพจ / แฟนเพจ มาให้ข้อมูล เพิ่มเติม หรือหากเป็นข้อมูลเท็จ มีการทำหลักฐานมาโพสต์อ้างอิงด้วย เป็นต้น

5) เปิดรับข้อมูลจากผู้ติดตามช่องโซเชียลมีเดียของตนที่จะช่วยตรวจสอบและแจ้งเตือน

สื่อมวลชนในยุคดิจิทัลควรมีแฟนเพจส่วนตัวของตนเองหรือของสำนักข่าว นอกจากจะใช้เป็น ช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแล้วยังเป็นช่องทางให้ลูกเพจ / แฟนเพจตรวจสอบและแจ้งเตือน ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เข้ามาอีกด้วย

6) ส่งกลับหัวหน้าโต๊ะหรือบรรณาธิการข่าวเป็นผู้ตรวจสอบก่อนเผยแพร่

หลักจากมีการตรวจสอบข่าว/ข้อมูลเรียบร้อยแล้วควรมีหัวหน้าโต๊ะหรือบรรณาธิการข่าว เป็นผู้ตรวจสอบขั้นสุดท้ายก่อนนำเสนอ

ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับการต่อสู้กับข่าวลวงข่าวปลอมในระยะยาว

1) การควบคุม

1.1) การใช้มาตรการด้านกฎหมาย

ปัจจุบันเรามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง ข่าวปลอมอยู่หลายฉบับ อาทิ พ.ร.บ คอมพิวเตอร์ ม.14 (ปี 60) จำคุก 5 ปี ปรับ 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ผู้ทำ/ ผู้แชร์ โทษ เท่ากัน) พ.ร.ก.ฉุกเฉิน (ปี 48) ม.9(3) กระทบความสงบ+ความมั่นคง+ศีลธรรมอันดี จำคุก 2 ปี ปรับ 40,000 บาท เป็นต้น แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์หรือองค์กรไหนมีหน้าที่ตรวจสอบประเด็นข่าวลวงข่าวปลอม โดยตรง ในขณะที่เทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาไปอย่างรวดเร็วจนตามไม่ทัน ดังนั้นจึงควรมีการจัดตั้ง



องค์กรตรวจสอบข่าวปลอม เป็นหน่วยงานที่คุ้มครองผู้บริโภคสื่อ ความเป็นกลางทำหน้าที่แทนผู้ดู ผู้ชม ผู้ฟัง และผู้เสียหาย หรือ ผู้ได้รับผลกระทบจากข่าวลวง ข่าวปลอม (fake news) เช่น สภาผู้ชมแห่งชาติ

1.2) องค์กรสื่อควบคุมตนเอง โดยยึดโยงตามหลักจริยธรรมของสื่อ

- สื่อต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ผลักดันให้เกิดการสร้างกลุ่ม/สมาคมจากภาคีสื่อมวลชนในทุก ๆ มิติ อาทิ สื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ สื่อส่วนกลางและสื่อส่วนภูมิภาค เป็นต้น

- ผลักดันให้มีใบประกอบวิชาชีพสื่อที่ออกโดยจังหวัดที่สื่อสังกัด เพื่ออำนวยความสะดวกดูแลอย่างไรก็ต้องสร้างกลไกที่ป้องกันการแทรกแซงการทำหน้าที่จากผู้มีอำนาจออกใบประกอบวิชาชีพด้วย

- จัดอบรมสร้าง/เสริมย้ำ และเพิ่มศักยภาพในการทำหน้าสื่อสารมวลชนเป็นประจำ เช่น ทุกปีทุก 2 ปี เป็นต้น

นอกจากนี้ สื่อมวลชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายความร่วมมือ (กลุ่ม สมาคม ภาคี) จะได้ได้สิทธิในการใช้ข้อมูลจากกลุ่ม ภาคี และเครือข่ายประชาสัมพันธ์ในการตรวจสอบข่าว อย่างไรก็ตาม เมื่อสื่อมวลชนทำผิดจะต้องมีการลงโทษอย่างเคร่งครัดตามชั้นลำดับความผิด โดยจำเป็นต้องร่างระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ รวมถึงบทลงโทษที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมกว่าปัจจุบัน

2) การให้ความรู้และติดตั้งทักษะการรู้เท่าทันข่าวลวง ข่าวปลอมให้กับผู้รับสาร/ ผู้ชม

2.1) การให้ความรู้และติดตั้งทักษะการรู้เท่าทันข่าวลวง ข่าวปลอมให้กับผู้รับสาร / ผู้ชม “ผ่านสื่อ” โดยสอดแทรกไปในรายการต่าง ๆ ของสื่อมวลชนเอง

2.2) จัดอบรมความรู้และติดตั้งทักษะการรู้เท่าทันข่าวลวง ข่าวปลอมให้กับผู้รับสาร / ผู้ชม โดยเน้นที่กลุ่มเด็กและเยาวชน

2.3) บูรณาการกับองค์กรต่าง ๆ เช่น กระทรวงศึกษาธิการฯ สภาเด็กและเยาวชน มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อบรรจุลงไปหลักสูตรการศึกษาให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวลวง ข่าวปลอม

3) การปรับบทบาทของสื่อมวลชนในยุคดิจิทัล

3.1) ปรับบทบาทสื่อ จากเป็นผู้นำเสนอ / ขยายความขัดแย้ง มาเป็นผู้นำเสนอแนวทางแก้ไขความขัดแย้ง

3.2) ปรับบทบาทสื่อ จากมุ่งหารายได้ เป็นการสร้างสมดุล (Balance) ระหว่างการหารายได้กับเสรีภาพของสื่อ เป็นประเด็นที่ทำลายสื่อมวลชนในยุคทุนนิยมเป็นอย่างมาก ดังนั้นควรมีมาตรการเพื่อลดแรงกดดันด้านเศรษฐกิจเพื่อให้สื่อสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น มาตรการที่รัฐบาลสนับสนุนทุนส่วนหนึ่งหรือตั้งกองทุนสำรองเพื่อสื่อมวลชนที่สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่สื่อเพื่อลดการพึ่งพา หรือลดการผูกขาดจากภาคเอกชน / ธุรกิจ



กรณีศึกษาข่าวลวง ข่าวปลอม เรื่องคลิปเสียงธนาร

รายการข่าวของสถานีโทรทัศน์แห่งหนึ่ง เมื่อคืนวันอังคารที่ 19 มีนาคม 2563 มีการนำเสนอคลิปเสียงสนทนาของคนสองคน เกี่ยวกับการต่อรองตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งมีการแพร่กระจายอยู่ในโลกออนไลน์ เพราะเป็นช่วงใกล้เลือกตั้ง พิธีกรจึงได้นำคลิปเสียงดังกล่าวมาเปิดในรายการในลักษณะ ‘รายงานปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น’ โดยไม่ได้กล่าวพาดพิงถึงนักการเมืองคนใด หรือพรรคการเมืองพรรคใด

ต่อมาได้มีการนำคลิปนี้ไปวิจารณ์กันต่อในโซเชียลมีเดีย และมีการพาดพิงไปถึงหัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ นายธนาร จิรุงเรืองกิจ กับอดีตนายกรัฐมนตรี นายทักษิณ ชินวัตร โดยมีการถกเถียงกันว่าเป็นคลิปเสียงจริงหรือตัดต่อ ทำให้สถานีโทรทัศน์ช่องดังกล่าวซึ่งรายงานข่าวนี้นับตั้งแต่แรก เปิดพื้นที่ช่วงของรายการข่าวภาคเที่ยง ให้นายธนารได้พูดถึงประเด็นที่ตกเป็นข่าวและถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับคลิปเสียงในรูปแบบการโฟนอินเข้ามาในรายการ และต่อมาผู้ประกาศข่าวที่นำคลิปเสียงมานำเสนอได้ยอมรับในรายการเดิมเมื่อคืนวันที่ 20 มีนาคม 2563 พร้อมทั้งขอโทษเพราะไม่ทราบว่าคือคลิปเสียงปลอม



ภาพที่ 5.1 แสดงตัวอย่างของกรณีศึกษาข่าวลวง ข่าวปลอม เรื่องคลิปเสียงธนาร



ที่มา : Bright today, <https://www.brighttv.co.th/news/politics> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563

จากกรณีนี้เห็นได้ชัดเจนว่า ทั้งกองบรรณาธิการและผู้ปฏิบัติงานข่าวไม่ได้คำนึงถึงมาตรฐานวิชาชีพที่บัญญัติไว้ในข้อบังคับจริยธรรมของสภาวิชาชีพต่าง ๆ ทั้งที่มีอยู่เดิม และที่เพิ่มเติมตามสถานการณ์ปัจจุบันโดยสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่อออนไลน์ ที่บัญญัติไว้ว่าสื่อมวลชนต้องทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบ กลั่นกรองข้อมูล ข่าวลือ ข่าวลวง ข่าวปลอม (Fake news หรือ Disinformation) ก่อนการนำเสนอ

โดยในกรณีนี้ ชัดเจนว่าสถานีโทรทัศน์ช่องดังกล่าวไม่ได้มีการตรวจสอบกลับไปยังต้นทางของแหล่งสารนั้นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด โดยนำคลิปมาจากออนไลน์ซึ่งมีแหล่งที่ไม่ที่ระบุต้นตอที่



แท้จริงไม่ได้ ทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน อีกทั้งหากลองเทียบเคียงจากสื่อด้วยตนเองจะพบว่า ไม่มีการรายงานเรื่องเดียวกันซึ่งเป็นสัญญาณบ่งชี้ว่าข่าวนั้นอาจจะเป็นข่าวลวงข่าวปลอม และบรรณาธิการข่าวหรือโปรดิวเซอร์รายการในฐานะเป็นผู้ตรวจสอบขั้นสุดท้ายก่อนนำเสนออย่าหลงหลวมปล่อยให้มีการเผยแพร่ข่าวออกไปได้

2. แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2560 หมวด 3 มาตรา 32 ได้ระบุไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ ดังนั้น การนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนก็ไม่สามารถละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตกเป็นข่าวด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าในมาตรา 35 จะได้บัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553 หมวดที่ 2 ข้อ 7 (5) กล่าวว่า การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์และโศกนาฏกรรมแก่ผู้ที่ตกเป็นข่าว ส่วนข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2559 หมวดที่ 2 ข้อ 13 กล่าวว่า หนังสือพิมพ์ต้องเสนอข่าวโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีอัตลักษณ์แตกต่างในสังคม

นอกจากนี้ ร่าง พรบ. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ. ... มาตรา 37 ได้กำหนดมาตรฐานจริยธรรมสื่อมวลชน ในด้านที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่าการนำเสนอเนื้อหาและข้อมูลข่าวสาร จะต้องตระหนักถึงผลกระทบต่อบุคคลอื่น และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเป็นส่วนตัว และการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเยาวชนและผู้ด้อยโอกาสในสังคม ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมผู้ประสบเคราะห์กรรม รวมทั้งหลีกเลี่ยงการนำเสนอเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเกลียดชังกันระหว่างกลุ่มคนในชาติหรือศาสนา หรือ การใช้ความรุนแรงระหว่างกัน



การนำเสนอข่าวโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนจึงหมายถึง การรายงานข่าวโดยไม่ล่วงเกินเรื่องส่วนตัวของบุคคล รักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ตกเป็นข่าวซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะตัวที่พึงสงวนของมนุษย์ทุกคน รวมถึงให้ความคุ้มครองต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีอัตลักษณ์แตกต่างในสังคม และต้องไม่ซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่ผู้ตกเป็นข่าว

ผู้ปฏิบัติงานสื่อต้องมีแนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวสารโดยไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ตกเป็นข่าว บนพื้นฐานของเรื่องต่อไปนี้

มนุษยธรรม/ เลี่ยงการคุกคาม ชู่เชื้อ: นึกถึงผลที่ตามมาจากการรายงานข่าวของท่านที่เกี่ยวข้องกับผู้คนรักษาแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูลควรให้หนังสือรับทราบ และยินยอม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นเรื่องที่เปราะบางประชาชนมีสิทธิในความเป็นส่วนตัว เว้นแต่เรื่องนั้นจะเป็นประโยชน์แก่สาธารณะและคุ้มครองตัวตนของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ผู้ต้องสงสัยบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดจริง

ความรับผิดชอบในหน้าที่: ผู้ปฏิบัติงานสื่อและองค์กรสื่อควรรับผิดชอบต่อผู้ชมรับผิดชอบ เมื่อเกิดข้อผิดพลาด(รับรู้ ขอโทษ ปรับปรุง และแก้ไข) รับฟังเสียงของผู้ชม และรับฟังสารหรือข้อร้องเรียน และปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมที่สูง

วิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานข่าวทำงานอย่างไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล คือการมองย้อนกลับหากผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องตกเป็นบุคคลในข่าว หากผู้ปฏิบัติงานข่าวคาดหวังให้ผู้อื่นนำเสนอข่าวของตนอย่างไร ก็ให้ปฏิบัติงานในลักษณะนั้น สิ่งใดที่ไม่ต้องการให้ผู้อื่นนำเสนอผู้ปฏิบัติงานข่าวก็ไม่ควรนำเสนอเช่นกัน

โดยมีแนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอข่าวที่ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนสำหรับสื่อออนไลน์ สื่อวิทยุ และโทรทัศน์ ดังนี้

แนวปฏิบัติสำหรับองค์กรสื่อ และกองบรรณาธิการ

1) กองบรรณาธิการ ต้องมีความละเอียดอ่อนต่อการเคารพสิทธิของบุคคลในข่าว เช่น ปกปิดอัตลักษณ์ของแหล่งข่าวเมื่อจำเป็น ไม่นำเสนอภาพผู้สูญเสียหรือผู้เสียชีวิตอย่างไม่เหมาะสม ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเกินความจำเป็นของข่าว ฯลฯ

2) องค์กรสื่อ ต้องให้ความสำคัญกับการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคล มากกว่าการมุ่งผลประโยชน์ทางธุรกิจจากการนำเสนอเนื้อหา

3) การตัดสินใจนำเสนอข้อมูลของผู้ปฏิบัติงานข่าวควรได้รับความคุ้มครองสิทธิการทำหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจรัฐ การเมือง แหล่งทุน

เสรีภาพของผู้ปฏิบัติงานข่าวในการตัดสินใจนำเสนอข้อมูลถือเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานสื่อ แต่หลายครั้งที่ผู้ปฏิบัติงานสื่อถูกแทรกแซงการทำงานจากอำนาจรัฐ การเมือง แหล่งทุน หรือองค์กร



สื่อเอง เพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์หรือผลลัพธ์ที่ต้องการ และนำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาที่ไปละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่เป็นข่าว ดังนั้น ผู้ปฏิบัติงานข่าวควรได้รับความคุ้มครองสิทธิการทำหน้าที่เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง และไม่เป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่ส่งผลกระทบทางลบให้ผู้อื่น ที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ

4) องค์กรสื่อควรสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ในเรื่องของการทำงานที่ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และสิทธิมนุษยชน อาจอยู่ในรูปแบบของการอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาในอดีต ต่อแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อไม่ให้ละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล

5) องค์กรสื่อควรรับผิดชอบเมื่อเกิดข้อผิดพลาด รับฟังเสียง และข้อร้องเรียนจากผู้ชมผู้ฟัง

องค์กรสื่อควรรับฟังเสียง และข้อร้องเรียนจากผู้ชมผู้ฟังอย่างสม่ำเสมอ และมีความรับผิดชอบต่อการทำงานของตน โดยขอโทษ ปรับปรุง และแก้ไขเมื่อเกิดความผิดพลาดให้เร็วที่สุดทางสื่อนั้นๆ ต่อสาธารณะ รวมถึงปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมอย่างเคร่งครัด

แนวปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงานข่าว

1) ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องรู้ถึงหลักการ และกฎหมายเพื่อไม่ทำงานโดยละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล

สาเหตุหนึ่งของการนำเสนอข่าวที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล คือ ผู้ปฏิบัติงานข่าวขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติงานที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่น ดังนั้นการมีความรู้ และคำนึงถึงเรื่องนี้อยู่เสมอในการปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญ

2) ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องมีความไหวรู้ต่อประเด็นความเปราะบางทางสังคม ในลักษณะอันแตกต่างของบุคคล ต้องเรียนรู้ความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม และกรอบประเพณีหรือวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อนำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่สร้างการยอมรับและเข้าใจ

3) ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องประสานงานกับหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในเหตุการณ์ที่เปราะบาง

ในสถานการณ์ที่เปราะบาง เช่น เด็กและเยาวชน ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ฯลฯ ผู้ปฏิบัติงานข่าวควรต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อป้องกันการปฏิบัติงานข่าวที่อาจเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

4) ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องนำเสนอโดยปราศจากอคติในใจที่ส่งผลต่อมุมมองในการนำเสนอข่าวที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้เป็นข่าว



ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องระมัดระวังไม่ให้อคติที่ตนเองอาจมีต่อบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ และอื่นๆ ส่งผลต่อมุมมองในการนำเสนอข่าว แม้มนุษย์ทุกคนย่อมมีอคติ แต่ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องคอยตรวจสอบตนเองไม่ให้อคติในใจเข้ามาเป็นตัวกลางในการพิจารณาข้อมูล และนำเสนอ โดยยึดแนวปฏิบัติในการทำงานเป็นหลัก เพื่อไม่ให้เกิดการนำเสนอเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้เป็นข่าว

5) ผู้ปฏิบัติงานข่าวควรหาข้อมูลอย่างรอบด้านและเที่ยงตรงโดยเตรียมทีมงาน เตรียมอุปกรณ์ เตรียมประเด็นคำถาม เตรียมผู้ประสานงาน เตรียมกลุ่มเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์

การได้มาซึ่งข้อมูลที่รอบด้านและเที่ยงตรงต่อทุกฝ่ายในเหตุการณ์ ต้องอาศัยการวางแผนและเตรียมการที่ดี ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานข่าวควรเตรียมทีมงาน และเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อม เช่น กล้อง เครื่องเสียง ฯลฯ เตรียมประเด็นคำถาม เตรียมผู้ประสานงาน เช่น ผู้นำศาสนา หน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ และเตรียมกลุ่มเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์ให้พร้อม

6) ตรวจสอบและคัดกรองข้อมูลโดยที่ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคลก่อนนำเสนอ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและสังเคราะห์ออกมาเป็นประเด็นข่าว และต้องระบุที่มาของแหล่งข่าวที่ได้รับ

การนำเสนออย่างมีความถูกต้อง และไม่ส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลในข่าวผู้ปฏิบัติงานข่าวควรสอบถามข้อมูลจากหลายแหล่งข่าวในพื้นที่ ตรวจสอบจากฝ่ายผู้ได้รับผลกระทบและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ อย่างน้อยสามแหล่งข่าว นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและสังเคราะห์ออกมาเป็นประเด็นข่าว และต้องอ้างอิงถึงที่มาของแหล่งข่าวที่ได้รับอย่างชัดเจน

7) ไม่ใช่ภาษาที่แสดงถึงการแบ่งแยกคนหรือกลุ่มคนว่ามีความแตกต่างแปลกแยกในด้านใดๆ หรือจากคนหรือกลุ่มคนอื่นๆ

การนำเสนอเนื้อหาไม่ควรใช้ภาษาที่แสดงถึงความแตกต่างของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เช่น ด้านเชื้อชาติ อายุ ภาษา วัฒนธรรม เพศ ความบกพร่องทางสุขภาพร่างกาย ฐานะทางการเงิน ศาสนา การศึกษา และความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ รักร่วมเพศ นิโกร เสือเหลือง เสือแดง ฯลฯ ของคนหรือกลุ่มคนว่าแตกต่างจากคนอื่นๆ เพราะอาจนำไปสู่การลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือก่อให้เกิดความเกลียดชังกันระหว่างกลุ่มคน รวมถึงการใช้ความรุนแรงระหว่างกัน

8) ไม่ใช่ภาษาที่ทำให้ลดทอนความเป็นมนุษย์ คำพูดดูถูกเหยียดหยาม ทำให้เกิดเหมารวม และตีตราผู้ตกเป็นข่าว

การนำเสนอเนื้อหาไม่ควรใช้ภาษาที่นำไปสู่การลดทอนความเป็นมนุษย์ คำพูดดูถูกเหยียดหยาม และตีตราผู้ตกเป็นข่าว เช่น โจรใต้ตาเผ่าหีนกาม ทอมโหด กะเทยคลั่ง คนอีสานโง่ ชาวมุสลิมขี้ยา ครูเหิน ฯลฯ อันทำให้เกิดความอับอาย ถูกดูหมิ่น รู้สึกไม่เท่าเทียม และนำไปสู่ผลกระทบทางลบต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล



9) ไม่ควรใช้เทคนิคการนำเสนอภาพและเสียงที่ทำให้ รู้สึกหวาดกลัว เกิดการขึ้นนำ ปลุกระดม

ในการนำเสนอข่าวไม่ควรใช้ดนตรีประกอบ การจำลองภาพ การตัดต่อกราฟิกที่ประกอบกรขึ้นนำไปในทางความรุนแรงของบุคคลหรือเหตุการณ์ ซึ่งอาจนำไปสู่อารมณ์หุนหัน หวาดกลัว สร้างอคติ หรือการตัดสินล่วงหน้าต่อบุคคลในข่าวไปในทางลบ ซึ่งกระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลเหล่านั้น เช่น ภาพจำลองเหตุการณ์การฆ่าตัวตาย ดนตรีระทึกขวัญ ฯลฯ

10) หลีกเลี่ยงการถ่ายภาพ การนำเสนอภาพที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล หากต้องนำเสนอ ควรใช้กลวิธีในการถ่ายภาพโดยหลีกเลี่ยง หลบ หรือถ่ายในลักษณะกว้าง กวาด ไกล เพื่อไม่ให้เห็นอัตลักษณ์ของบุคคล

ผู้ปฏิบัติงานข่าวควรหลีกเลี่ยงการถ่ายภาพ การนำเสนอภาพที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล เช่น ภาพเด็ก ผู้ถูกกระทำ ผู้ป่วย ผู้สูญเสีย ผู้เสียชีวิต ผู้ต้องสงสัยซึ่งยังไม่ได้ถูกตัดสินว่ากระทำผิด ญาติของบุคคลในข่าว ฯลฯ หากต้องนำเสนอ ควรใช้กลวิธีในการถ่ายภาพโดยหลีกเลี่ยง หลบ หรือถ่ายในลักษณะกว้าง กวาด ไกล เพื่อไม่ให้เห็นอัตลักษณ์ของบุคคล อันนำไปสู่การเชื่อมโยงถึงบุคคลนั้นได้ หรือก่อให้เกิดการไม่ให้เกิดภัย ความไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนต้องให้ความคุ้มครองในเรื่องนี้อย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ยังรวมถึงไม่ควรนำเสนอภาพการล้อเลียน ภาพหลุด ภาพแอบถ่าย ฯลฯ ที่ทำให้ผู้อยู่ในภาพอับอาย

11) น้ำเสียงในการนำเสนอ รวมถึงการถ่ายทอดวิธีโอระวังการใช้โทนเสียง ควรใช้โทนเสียงที่สุภาพ ถูกกาลเทศะ

การนำเสนอข่าวควรมีการใช้น้ำเสียงที่มีความสุภาพ ถูกกาลเทศะ กับบุคคลและเหตุการณ์ เพื่อไม่ให้เกิดการตีความไปในทางที่ลดทอนดูหมิ่น ประณาม ไม่ให้เกิดภัยต่อบุคคลในข่าว

12) การนำเสนอภาพ เสียง เนื้อหา รวมถึงการไลฟ์สดเหตุการณ์ ควรได้รับความยินยอมจากแหล่งข่าวก่อนนำเสนอออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นเรื่องที่เปราะบาง

การนำเสนอเหตุการณ์โดยเฉพาะที่เป็นประเด็นเปราะบาง อ่อนไหว ผู้ปฏิบัติงานข่าวควรขออนุญาตแหล่งข่าว หรือผู้ปกครองของแหล่งข่าวก่อนนำเสนอภาพ เสียง และเนื้อหา เพราะอาจส่งผลกระทบต่อทางลบตามมาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล

13) ไม่รายงานข้อมูลการทำแผนประกอบต่อสาธารณะ รวมทั้งสื่อต้องระวังไม่ควรถ่ายภาพที่มีเครื่องหมายการค้า ไซตรวน ไซลัม กุญแจเท้า กุญแจมือ เพราะในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

สื่อไม่ควรรายงานข้อมูลในการทำแผนประกอบต่อสาธารณะ เพราะอาจเกิดการทำร้ายผู้ต้องหา ซึ่งเป็นการตัดสินโดยประชาชน รวมทั้งสื่อต้องระวังไม่ควรถ่ายภาพที่มีเครื่องหมายการค้า ไซตรวน ไซ



ล่าม กุญแจเท้า กุญแจมือ เพราะในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด การนำเสนอภาพที่มีเครื่องพันธนาการจะทำให้บุคคลในข่าวถูกตัดสินว่าผิดในสายตาของสังคม

14) ไม่นำเสนอข่าวในลักษณะที่ก่อให้เกิดการตัดสินผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิดไปก่อนจะมีคำตัดสินจริง

ผู้ต้องสงสัยยังถือว่าเป็นบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดจริง ดังนั้นการนำเสนอข่าวไม่ควรใช้ถ้อยคำภาพ หรือการเล่าเรื่องที่ก่อให้เกิดการตัดสินว่าผิดไปก่อนล่วงหน้า รวมถึงหลีกเลี่ยงการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ต้องสงสัยจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดจริง

15) ไม่ควรถามคำถามที่ตอกย้ำความรู้สึกแค้นข่าว

ในการสัมภาษณ์แหล่งข่าว ผู้ปฏิบัติงานข่าวไม่ควรใช้คำถามที่ตอกย้ำความรู้สึกสูญเสีย ความเจ็บปวดในใจ ซึ่งถือเป็นการซ้ำเติมผู้ประสบเหตุการณ์

16) ห้ามเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของแหล่งข่าวจนทำให้เกิดความเสียหายหรือลดทอนความเป็นมนุษย์

การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของแหล่งข่าวอาจนำไปสู่ความไม่ปลอดภัย ถูกดูหมิ่น หรือเหยียดหยามต่อแหล่งข่าว ผู้ปฏิบัติงานข่าวควรคุ้มครองตัวตนของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม โดยต้องสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิในการรับรู้ของประชาชน และสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

17) รายงานข่าวโดยไม่เน้นน้ำหนักลงไปที่เชื้อชาติ ศาสนา ภูมิลำเนา หรือความเชื่อ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุผลของการกระทำผิด

ในเหตุการณ์ข่าวที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลต่างเชื้อชาติ ศาสนา ภูมิลำเนา หรือความเชื่อ ควรเน้นน้ำหนักที่การกระทำผิดเฉพาะตัวของบุคคลนั้น ไม่ใช่เน้นน้ำหนักลงไปที่เชื้อชาติ ศาสนา ภูมิลำเนา หรือความเชื่อ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุผลของการกระทำผิด เพราะจะทำให้เกิดภาพเหมารวม และเสื่อมเสียต่อผู้ที่มีเชื้อชาติ ศาสนา ภูมิลำเนา หรือความเชื่อโดยรวม

18) ไม่บุกรุกพื้นที่เคหสถานของแหล่งข่าว

ผู้ปฏิบัติงานข่าวไม่ควรรุกล้ำพื้นที่เคหสถานของแหล่งข่าว เพียงจุดประสงค์เพื่อต้องการได้ข่าว ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และอาจเกิดอันตรายกับแหล่งข่าว แม้แหล่งข่าวจะอยู่ในพื้นที่สาธารณะ ผู้ปฏิบัติงานข่าวควรต้องคำนึงถึงความปลอดภัย และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แหล่งข่าวในสถานที่บางแห่ง เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน ฯลฯ

19) หลีกเลี่ยงวิธีการรุมล้อม แย่งชิงคำถามต่อแหล่งข่าว หรือผู้ตกเป็นข่าว

วิธีการรุมล้อม ตั้งคำถามแย่งชิงกันในกลุ่มนักข่าว อาจทำให้แหล่งข่าว หรือเกี่ยวข้องในข่าวที่ไม่คุ้นเคยกับวิธีการดังกล่าวต้องตกอยู่ภายใต้แรงกดดันมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ควรหลีกเลี่ยงด้วยการขออนัดสัมภาษณ์



กรณีศึกษา ข่าวกาการเสียชีวิตของน้องชมพู่

คดีน้องชมพู่ได้ถูกหญิงวัย 3 ขวบ ที่หายออกจากบ้านพักที่บ้านกกกอก ต.กกตูม อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร ก่อนจะพบว่าเสียชีวิตบนเขาภูเหล็กไฟ ห่างจากบ้านพักประมาณ 5 กิโลเมตร เหตุการณ์เกิดเมื่อเดือนพฤษภาคม 2563 การนำเสนอข่าวการเสียชีวิตน้องชมพู่ของมีลักษณะของการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และไม่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนจนมีนักวิชาการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และเยาวชนขอให้ตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายกับองค์กรสื่อที่มีการปฏิบัติงานไม่เหมาะสมตามหลักจริยธรรมในหลายๆ เรื่อง ดังนี้

การลงรายละเอียดเกินความจำเป็น เช่น การจำลองภาพความรุนแรง (Immersive Graphic) ลำดับขั้นตอนการล่อลวงละเมิดทางเพศ และเผยแพร่ภาพจำลองที่ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นการซ้ำเติม และส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของครอบครัว

ภาพที่ 5.2 แสดงภาพจำลองบาดแผลตามร่างกายน้องชมพู่



ที่มา: อมรินทร์ทีวี, <https://www.amarintv.com/news/detail/33711> สืบค้นเมื่อวันที่ 18

พฤศจิกายน 2563

การใช้ภาพเด็กหญิง ไม่คาดตาหรือเบลอภาพ การแอบถ่ายภาพบุคคลในครอบครัว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของครอบครัว และการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล รวมถึงสิทธิเด็ก



การนำเสนอเนื้อหาที่อาจนำไปสู่การขึ้นทำให้สังคมเกิดการตัดสินบุคคลไปในทิศทางหนึ่งก่อน การตัดสินจริงการนำเสนอในลักษณะที่กล่าวมาทำให้สังคมเกิดความเข้าใจผิดในตัวเด็กหญิง ครอบครัว และผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงสร้างความขัดแย้งในกลุ่มญาติและชุมชน เช่น การนำเสนอ หรือการสัมภาษณ์ ในลักษณะขึ้นทำให้เกิดความสงสัยนายไชยพล วิภา หรือลุงพลว่าเป็นผู้ก่อเหตุ การนำเสนอเรื่องการให้ คนในครอบครัวดื่มน้ำสาบาน เป็นต้น

การปั่นประเด็นที่นอกเหนือไปจากการติดตามความคืบหน้าของคดี เพื่อหวังการได้รับความนิยมน จากประชาชน เช่น การติดตามการใช้ชีวิตของลุงพล ลุงของน้องชมพู่ จนคล้ายรายการเรียลลิตี้โชว์ การรายงานข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคดี การรายงานเชื่อมโยงเรื่องของไสยศาสตร์ การล้วงลึก ข้อมูลส่วนตัวว่าใครคือบิดามารดาแท้จริง เป็นต้น

ภาพที่ 5.3 แสดงการปั่นประเด็นนอกเหนือไปจากการติดตามความคืบหน้าของคดี



ที่มา: อมรินทร์ทีวี, <https://www.amarintv.com/news/detail/41906> สืบค้นเมื่อวันที่ 18

พฤศจิกายน 2563

การนำเสนอในลักษณะดังกล่าว แสดงถึงการขาดความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ต่อบุคคลที่ ตกเป็นข่าวโดยสื่อมวลชนไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และซ้ำเติมความทุกข์และ โศกนาฏกรรมแก่ผู้ที่ตกเป็นข่าว นอกนี้ผู้ประสบเคราะห์ยังเป็นเด็กที่ควรต้องได้รับการปกป้องสิทธิเป็น อย่างยิ่ง



3. แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรง

การนำเสนอข่าวหรือถ่ายทอดสดความรุนแรง โดยเฉพาะภาพการทำร้ายตัวเองหรือการทำร้ายผู้อื่น ผ่านสื่อและช่องทางสังคมออนไลน์ ไม่ควรทำอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการส่งต่อความน่ากลัวและฉายภาพความรุนแรงซ้ำ อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบได้ทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ที่ต่างก็ย่อมมีวุฒิภาวะและความประมาททางจิตใจที่ต่างกัน นอกจากนี้ ยังเป็นการเพิ่มความกดดันให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมทั้งเพิ่มความกดดันให้ผู้ก่อเหตุมากยิ่งขึ้น สื่อมวลชนจึงต้องเพิ่มความระมัดระวังและคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาวร่วมด้วย (กรมสุขภาพจิต, 2559)¹

ส่วนมากแล้วนั้นภาพข่าวอาชญากรรมมักจัดเป็นภาพข่าวเฉพาะด้านที่ให้ความรู้สึกในทางลบที่มักปรากฏสภาพความรุนแรง สร้างความตื่นตระหนกและสามารถสร้างความสัมพันธ์ทางอารมณ์ให้กับผู้ชมหรือผู้รับสาร ในลักษณะของภาพที่ก่อให้เกิดความรู้สึกกลัว ขยะแขยง อุจาดตา แสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายทารุณ เช่น ภาพข่าวที่แสดงสภาพศพในลักษณะสยดสยอง ภาพผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ หรือจากภัยพิบัติที่ร้ายแรง โดยข่าวที่มีความรุนแรงนั้น สามารถนิยามความหมายตามลักษณะดังต่อไปนี้²

1) ภาพข่าวที่แสดงให้เห็นถึงผู้กระทำกำลังกระทำความรุนแรง ซึ่งผู้กระทำอาจหมายถึงสิ่งมีชีวิต ภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุ หรือโรคภัยไข้เจ็บที่กำลังกระทำความรุนแรง อันก่อให้เกิดอาการบาดเจ็บหรือตาย

2) ภาพข่าวที่แสดงให้เห็นถึงผลการกระทำความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกกระทำ ซึ่งผู้ถูกกระทำหมายถึง สิ่งมีชีวิตที่ถูกกระทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือตาย ทั้งทางร่างกายและจิตใจจากการกระทำใด ๆ นั้น ตลอดจนทรัพย์สินถูกทำลาย เช่น ภาพผู้เสียชีวิต ภาพซากรถยนต์ที่พังยับเยิน ภาพอาคารบ้านเรือนที่ได้รับความเสียหาย พังพินาศ ภาพของการถูกทำร้ายทางจิตใจ เสียใจ โกรธ โมโห เป็นต้น

สำหรับข่าวที่มีความรุนแรงนั้น สาเหตุหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากความขัดแย้ง แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากการให้นิยามความหมายของนักวิชาการข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นอาจไม่จำเป็นต้องเกิดจากความขัดแย้งเสมอไป เช่น ความรุนแรงจากภัยธรรมชาติ ความรุนแรงของอุบัติเหตุ เป็นต้น แต่ข่าวที่เป็นความขัดแย้งนั้นสาเหตุมักเกิดจากความขัดแย้งกันของมนุษย์ตั้งแต่ 2 กลุ่มหรือฝ่ายขึ้นไป ที่มีความคิดเห็นต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและประเด็นทางสังคมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป

¹กรมสุขภาพจิต, การนำเสนอข่าวความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจสาธารณชน, (กรุงเทพฯ : ข่าวสารกรมสุขภาพจิต, 2559)

²ดารานี จักรรัตน์, ผลกระทบของการนำเสนอภาพข่าวอาชญากรรมที่มีเนื้อหาความรุนแรงบนหน้าหนังสือพิมพ์ประชา นิยมรายวันต่อเจตคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2551), 23.



อย่างไรก็ตาม เมื่อการเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้วระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป จำเป็นหรือไม่ที่ต้องเกิดความรุนแรงขึ้น ดังที่กล่าวไปแล้วว่าความขัดแย้งมักนำไปสู่ความรุนแรงในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในที่สุด เช่น ความรุนแรงทางวาจา ความรุนแรงทางกาย ความรุนแรงทางสังคม หรือความรุนแรงภายในจิตใจ เป็นต้น เนื่องจากคู่ขัดแย้งย่อมมีความต้องการมีอิทธิพลทางความคิดและ/หรือทางการกระทำต่ออีกฝ่าย และพยายามโน้มน้าวใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าบ่อยครั้งประเด็นความขัดแย้งจะมีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปสู่ประเด็นความรุนแรง แต่ก็ไม่มีอาจมีหลักฐานหรืองานวิจัยมากพอที่จะกล่าวสรุปได้ว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วจะต้องมีความรุนแรงเกิดขึ้นเสมอไป แต่อาจเกิดการพัฒนาขึ้นก็ได้ โดยในบทความวิชาการของ ขจรจิต บุนนาค³ ได้เสนอว่า ความรุนแรงนั้นไม่เป็นธรรมชาติ และสามารถลด หรือหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้นได้ แต่ความขัดแย้งนั้นเป็นธรรมชาติ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และสังคมจำเป็นต้องมีความขัดแย้งในระดับที่เหมาะสมเพื่อให้สังคมเจริญก้าวหน้า

โดยแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงสำหรับสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ได้ดังต่อไปนี้

แนวปฏิบัติสำหรับองค์กรสื่อ และกองบรรณาธิการ

1) ควรกำหนดประเด็นการนำเสนอข่าวความรุนแรงอย่างรอบด้าน

โดยกองบรรณาธิการสื่อมวลชนจะต้องนำเสนอให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากความรุนแรงดังกล่าวอย่างรอบด้าน ทั้งผลกระทบในระดับปัจเจกบุคคลและและผลกระทบในระดับสังคม ซึ่งจะต้องมีข้อมูลประกอบและชี้ให้เห็นถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากสถานการณ์ความรุนแรงดังกล่าวที่ถูกนำเสนอออกไปโดยให้ความรู้ สร้างความตระหนัก เสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ด้านการปรับตัวในชีวิต ตลอดจนสร้างกำลังใจกับผู้ที่กำลังรู้สึกท้อแท้ในชีวิต

2) ไม่ควรถ่ายทอดสดและผลิตซ้ำภาพ เสียง และเนื้อหาข่าวที่มีความรุนแรง

สถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุควรกำหนดนโยบายห้ามให้มีการถ่ายทอดสดและไลฟ์สดสถานการณ์ความรุนแรง โดยควรมีการหน่วงเวลาในการออกอากาศ ประมาณ 10-15 นาที หรือตามความเหมาะสม โดยให้ผู้สื่อข่าวภาคสนามส่งภาพข่าวให้ทางกองบรรณาธิการของช่องหรือสถานีได้ตรวจพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาข่าวที่ต้องการนำเสนอ รวมถึงไม่ควรผลิตซ้ำหรือต่อยอดข่าวความรุนแรงโดยการนำเสนอภาพข่าวที่มีความรุนแรงซ้ำไปซ้ำมาหลายรอบ ควรนำเสนอภาพข่าวบริเวณ

³ ขจรจิต บุนนาค, ความขัดแย้ง VS ความรุนแรง, (กรุงเทพฯ : วารสารนักบริหาร, กรกฎาคม - สิงหาคม, 2554),



สถานที่เกิดเหตุหลังจากสถานการณ์คลี่คลายไปแล้วแทน การติดตามความคืบหน้าของสถานการณ์ การแสวงหาแนวทางในการแก้ไขความรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นต้น

3) ควรมุ่งเน้นการนำเสนอข้อขัดแย้งป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น

โดยสถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุควรต้องมียุทธยานำเสนอข้อขัดแย้งเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น และเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาจากหลากหลายมุมมอง หลากหลายมิติ เช่น การนำเสนอข้อขัดแย้งแนวทางการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของกลุ่มนักเรียนอาชีวะ ควรต้องมีการนำเสนอข้อขัดแย้งจากผู้เกี่ยวข้องในระดับครอบครัว และผู้เชี่ยวชาญในระดับองค์กร สังคม หรือในระดับนโยบาย เป็นต้น ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลที่สร้างจิตสำนึกในด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้บุคคลไม่กระทำความผิด

ในการนำเสนอข้อขัดแย้งความรุนแรงนั้น สื่อมวลชนไม่ควรนำเสนอเพียงแต่ปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในข่าวเท่านั้น แต่ควรนำเสนอถึงมุมมองหรือแง่คิดเชิงบวกเพื่อสร้างจิตสำนึกในด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อป้องกันการเกิดความรุนแรงซ้ำไปอย่างควบคู่กัน

4) การนำเสนอข้อขัดแย้งความรุนแรงในสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ควรมีการกำหนดกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง

โดยสถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุควรมีการจัดเรตติ้งข่าวที่มีความรุนแรงในระดับต่าง ๆ ว่ามีความเหมาะสมกับผู้ชมในกลุ่มใดหรือช่วงวัยใด โดยมีการขึ้นข้อความหรือสัญลักษณ์เตือนผู้ชม ผู้ฟังว่าข่าวที่ถูกนำเสนอมีความรุนแรงระดับใด เช่นเดียวกับการนำเสนอรายการประเภทต่าง ๆ ของสถานี โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งสื่อออนไลน์มีอยู่ในหลายแพลตฟอร์ม และแต่ละแพลตฟอร์มมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของตนเองที่ชัดเจนอยู่แล้ว ดังนั้น การนำเสนอข้อขัดแย้งความรุนแรงจึงควรมีการพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายว่าเหมาะสมกับเนื้อหาประเภทใด หรือควรมีข้อความหรือป้ายประกาศเตือนระดับความรุนแรงของเนื้อหาข่าวที่นำเสนอให้ผู้ชมได้พิจารณาตัดสินใจก่อนที่จะคลิกเข้าไปชมข่าวนั้น

แนวปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงานข่าว

1) การนำเสนอที่ไม่ชี้นำเป็นแนวทางในการเลียนแบบ

โดยที่สื่อมวลชนจะต้องไม่นำเสนอข่าวที่อาจก่อให้เกิดความรุนแรงในรูปแบบเดียวกันซ้ำอีกด้วยการนำเสนอวิธีการหรือรูปแบบที่ก่อให้เกิดความรุนแรง เช่น วิธีการฆ่าตัวตาย วิธีการทำร้ายเหยื่อ ความร้ายแรงอุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อเหตุ เป็นต้น

2) ไม่ควรติดต่อและใส่เทคนิคที่ก่อให้เกิดความรุนแรงเพิ่มเติมให้มากยิ่งขึ้น

ในการนำเสนอข้อขัดแย้งความรุนแรงนั้น ไม่ควรมีการติดต่อภาพและมีการใช้เสียงประกอบภาพข่าวที่ตอกย้ำหรือซ้ำอารมณ์ เช่น การเพิ่มเสียงระเบิดดังกว่าที่ควร การเน้นเสียงปืนที่ยิงตอบโต้กัน การนำเสนอบทสนทนาที่หยาบคาย เพราะอาจทำให้เกิดความรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้น



3) ไม่ควรใช้ภาษาและวิธีการเล่าเรื่องที่ตอกย้ำความรุนแรง

โดยการใช้ภาษาของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารความรุนแรงนั้น จะต้องไม่มีเจตนาที่ส่อไปในทางส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงในประเด็นต่าง ๆ เพิ่มมากยิ่งขึ้น หรือเพื่อเป็นการปลุกกระตือรือร้นให้เกิดการต่อต้านระหว่างกัน รวมทั้ง หลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพของผู้ตกอยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวังหรือลงรายละเอียดของการฆ่าตัวตายและไม่ควรเสนอข่าวเพื่อความตื่นเต้นเร้าใจ ก่อให้เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ ซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมที่มากเกินไป

4) นำเสนอภาพและเนื้อหาข่าวที่เป็นกลางไม่เอนเอียงไปฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

หากความรุนแรงที่เกิดขึ้นและปรากฏเป็นข่าวนั้นเกิดจากความขัดแย้งของบุคคล การนำเสนอข่าวความรุนแรงต้องมีความเป็นกลางไม่เอนเอียงไปฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และมีความเป็นธรรมต่อคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายทั้งผู้กระทำหรือผู้ถูกระทำ สื่อมวลชนไม่ควรเป็นผู้ตัดสินหรือเป็นผู้ชี้นำการตัดสินพฤติกรรมความรุนแรงที่เกิดขึ้น ควรให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายกฎหมายในการพิจารณาตัดสินความผิดที่เกิดขึ้นจากความรุนแรง

5) การนำเสนอที่ไม่ให้บุคคลในข่าวตกเป็นเหยื่อได้รับผลกระทบหรือได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบ

โดยเหตุการณ์หรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงจากภัยธรรมชาติ หรือความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งของมนุษย์นั้น ย่อมปรากฏภาพของผู้เสียหายหรือได้รับผลกระทบจากความรุนแรงดังกล่าว สื่อมวลชนจึงจำเป็นต้องนำเสนอภาพของผู้เสียหายโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายหรือผู้ตกเป็นเหยื่อโดยเคร่งครัด ทั้งภาพถ่าย ชื่อ นามสกุล แหล่งที่อยู่อาศัย เป็นต้น

6) การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อส่วนบุคคลหรือกลุ่มคนไม่ควรชี้นำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรง

ในการนำเสนอประเด็นข่าวเกี่ยวกับความเชื่อส่วนบุคคล เช่น ความเชื่อเรื่องศาสนา สิ่งลี้ลับ การเมือง (การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย) ที่ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ หรือหลักตรรกศาสตร์ สื่อมวลชนไม่ควรชี้นำให้เกิดพฤติกรรมทางใดทางหนึ่งหรือให้ข้อมูลสนับสนุนข้างใดข้างหนึ่งโดยเฉพาะ

7) การรายงานข่าวความรุนแรงควรมีการใช้คำที่สอดคล้องกับเนื้อหาข่าวและไม่ควรใช้น้ำเสียงที่สร้างอารมณ์ให้ผู้ชมผู้ฟังเกิดความรู้สึกเพิ่มมากขึ้น

การใช้น้ำเสียงของผู้สื่อข่าวหรือผู้ประกาศข่าวที่สร้างอารมณ์ อาจส่งผลให้ผู้ชมผู้ฟังเกิดความรู้สึกเพิ่มมากขึ้นจากสถานการณ์ความรุนแรงนั้น การใช้น้ำเสียงมีความเป็นกลาง ไม่เร้าอารมณ์ จะช่วยผ่อนคลายอารมณ์ของผู้ชมผู้ฟังและลดการสร้างเสริมความรุนแรงต่อเนื่องได้



8) ควรเลือกใช้ถ้อยคำหรือข้อความในการนำเสนอข่าวความรุนแรงที่มีความสุภาพไม่หยาบคายและเป็นทางการ

การนำเสนอข่าวความรุนแรงจำเป็นต้องมีการใช้ถ้อยคำหรือข้อความในการถ่ายทอดเนื้อหาข่าวสารที่มีความสุภาพมากกว่าข่าวทั่วไป เนื่องจากภาษาข่าวที่สุภาพนั้นจะมีส่วนช่วยลดความรุนแรงของเนื้อหาข่าวและความรู้สึกเชิงอารมณ์ของผู้ชมผู้ฟังได้

9) การสัมภาษณ์แหล่งข่าวทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุควรมีการซักซ้อมประเด็นคำถาม

หากมีการสัมภาษณ์แหล่งข่าวเพื่อเผยแพร่ภาพและ/หรือเสียงทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุ ผู้สื่อข่าวควรมีการซักซ้อมประเด็นในการพูดคุยหรือสัมภาษณ์กับแหล่งข่าว เพื่อให้แหล่งข่าวได้มีการเตรียมตัวหรือเรียบเรียงข้อมูลให้เหมาะสม และไม่ควรมีสัมภาษณ์นอกประเด็นที่ได้แจ้งแหล่งข่าวไว้ล่วงหน้า และไม่ควรสัมภาษณ์แหล่งข่าวในขณะที่อยู่ในอาการตื่นเต้นหรือหวาดกลัวต่อความรุนแรง

กรณีศึกษา กราตยิงโคราช

จากกรณีเกิดเหตุทหารคลุ้มคลั่งก่อเหตุยิงผู้บังคับบัญชาพร้อมแม่ยายของผู้บังคับบัญชาเสียชีวิตที่จังหวัดนครราชสีมา จากนั้นได้ขับรถไปยังคลังอาวุธภายในค่ายทหารแล้วจึงขับรถฮัมวีพร้อมอาวุธสงครามจำนวนมากหลบหนีเข้าตัวเมือง ระหว่างทางคนร้ายได้ใช้อาวุธที่ขนมากวาดยิงชาวบ้านที่สัญจรไปมาและตำรวจที่เข้าระงับเหตุทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก จากนั้นทางตำรวจทหารและฝ่ายปกครองสนธิกำลังปิดล้อมห้างเทอร์มินอล 21 ที่ผู้ก่อเหตุซ่อนตัวอยู่เป็นเวลานานกว่า 17 ชั่วโมง โดยมีประชาชนจำนวนมากติดอยู่ในห้างด้วย ภายหลังจากนั้น ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 3 ยืนยันว่าผู้ก่อเหตุถูกวิสามัญฆาตกรรมแล้วเมื่อเวลาประมาณ 9.00 น. วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2563 โดยนายกรัฐมนตรี ลงพื้นที่เยี่ยมผู้บาดเจ็บและฟังรายงานสรุปเหตุการณ์ ยืนยันมีผู้เสียชีวิตทั้งหมด 31 ราย บาดเจ็บ 57 ราย⁴ (BBC Thai, 2563: ออนไลน์)

กรณีดังกล่าวนอกจากจะสร้างความสูญเสียให้กับประชาชนจำนวนมากแล้ว สื่อมวลชนซึ่งทำหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และนำเสนอข่าวเหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนตามหลักจริยธรรมวิชาชีพเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้สื่อมวลชนบางรายต้องจ่ายค่าปรับเนื่องจากการนำเสนอข่าวเหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าวอย่างขาดจริยธรรม ทั้งนี้ มีสื่อมวลชนหลายสำนักข่าวได้ละเมิดจริยธรรมสื่อมวลชนด้วยการนำเสนอข่าวอย่างขาดความรับผิดชอบในประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่บางสถานีโทรทัศน์ได้มีการถ่ายทอดสดและติดตามเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ด้วยการตั้งกล้องถ่ายภาพออกอากาศและ/หรือไลฟ์สดเหตุการณ์ที่เกิดจาก

⁴ สำนักข่าวบีบีซีไทย, วิสามัญฆาตกรรมจำสิบเอก หลังก่อเหตุกราดยิงในโคราช, (ออนไลน์ :

<https://www.bbc.com/thai/live/thailand-51428500>)

สถานที่จริงแบบเรียลไทม์ โดยไม่ผ่านกระบวนการคัดกรองและตรวจสอบข้อมูล และความเหมาะสมของภาพที่ถูกนำเสนอออกไปจากกองบรรณาธิการข่าวเสียก่อน จึงทำให้ภาพบางเหตุการณ์ที่มีการใช้ความรุนแรงถูกแพร่ภาพออกไป ซึ่งในกรณีนี้ทางสถานีโทรทัศน์หรือสำนักข่าวควรมีการให้ผู้สื่อข่าวภาคสนามส่งข้อมูลและภาพข่าวให้ทางบรรณาธิการข่าวตรวจสอบและคัดกรองก่อนเพื่อความเหมาะสม ดังนั้น ในการนำเสนอข่าวความรุนแรงจากสถานการณ์ต่าง ๆ คุณค่าของความเป็นข่าวจึงไม่อาจพิจารณาจากความสดใหม่หรือความรวดเร็วของการนำเสนอข่าวเป็นประการสำคัญ

ภาพที่ 5.4 แสดงเจ้าหน้าที่กำลังเข้าระงับเหตุ “กราดยิงโคราช”



ที่มา: Sanook.com, สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2563

นอกจากนี้แล้วพบว่า การนำเสนอข่าวของบางสถานีโทรทัศน์ยังคงมีการถ่ายทอดภาพความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำเล่า เช่น มีการนำเสนอภาพการยิงต่อสู้ระหว่างคนร้ายกับเจ้าหน้าที่ การกราดยิงเหยื่อของคนร้าย ภาพผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต เป็นต้น โดยมีการนำเสนอในทุกช่วงข่าวของสถานี ยิ่งไปกว่านั้นบางช่วงข่าวนำเสนอภาพความรุนแรงซ้ำไปซ้ำมาถึง 3-4 รอบ หรือมากกว่านั้น ทั้งนี้ สื่อมวลชนหลายสำนักมีการทำภาพคอมพิวเตอร์กราฟิกจำลองสถานการณ์เพื่อให้ผู้ชมมีความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งในกรณีนี้จำเป็นต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากภาพกราฟิกดังกล่าวถูกสร้างขึ้นจาก



ความเข้าใจและข้อมูลของผู้สื่อข่าว ซึ่งอาจมีความแตกต่างและคลาดเคลื่อนจากข้อมูลของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และอาจนำมาซึ่งความสับสนของประชาชนได้ รวมทั้งในบางครั้งสื่อมวลชนบางสำนักมีการใส่เสียงเอฟเฟคประกอบเพื่อทำให้ดูตื่นเต้นมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้ชมได้เช่นกัน ทั้งนี้ ในการรายงานข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงนั้น สื่อควรนำเสนอภาพข่าวที่มีความรุนแรงทั้งภาพและเสียงเพียงรอบเดียวในการนำเสนอข่าวแต่ละช่วงเวลา โดยควรขึ้นข้อความระบุถึงระดับความรุนแรงของเนื้อหาที่นำเสนอ และอายุของผู้ที่สมควรชมภาพข่าวดังกล่าว เพื่อให้ผู้ชมใช้ประกอบการพิจารณาในการชมข่าวความรุนแรงนั้น พร้อมกับเซนเซอร์ภาพให้มีความเหมาะสมต่อการเผยแพร่ เช่น การปิดบังภาพเลือด บาดแผล อาวุธ ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายผู้เสียชีวิต เป็นต้น

ประกอบกับผู้ประกาศข่าวบางรายใช้น้ำเสียงในการรายงานข่าวหรือเล่าข่าวที่มีการใส่อารมณ์โกรธ โมโห หรือมีถ้อยคำหยาบคายเพื่อกล่าวโทษคนร้ายร่วมกับการนำเสนอข่าวไปด้วย ถึงแม้ภาพข่าวหรือเนื้อข่าวจะระบุถึงผู้ก่อเหตุการณ์ความรุนแรงว่าเป็นใคร มีชื่อนามสกุลอะไร แต่ในฐานะสื่อมวลชนควรมีการรายงานข่าวด้วยความเป็นกลาง เนื่องจากบุคคลดังกล่าวยังไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และยังไม่ถูกตัดสินคดีความ จากกรณีกราดยิงโคราช พบว่า มีผู้ประกาศข่าวหลายรายที่ตัดสินผู้กระทำผิดด้วยอารมณ์และความรู้สึกส่วนตัว เช่น ไอ้ชั่ว ไอ้โหด ไอ้เลว เป็นต้น ซึ่งในฐานะสื่อมวลชนควรเลือกใช้ถ้อยคำที่ไม่นำไปสู่ความรุนแรงหรือกระตุ้นอารมณ์โกรธให้กับผู้ชมผู้ฟังให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยการเลือกใช้คำที่สุภาพและเป็นทางการ เช่น ผู้ก่อเหตุ ผู้ต้องสงสัย เป็นต้น และควรหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงชื่อและนามสกุล ถิ่นที่อยู่ ของผู้ก่อความรุนแรงดังกล่าว เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดทั้งทางร่างกายและจิตใจ



ภาพที่ 5.5 แสดงจุดเกิดเหตุ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจพิสูจน์หลักฐานเหตุ “กราดยิงโคราช”



ที่มา: มติชนออนไลน์, สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2563

จากข่าวกราดยิงโคราช จะเห็นได้ว่าสื่อทุกสถานี ทุกสำนัก ได้มีการนำเสนอภาพการสัมภาษณ์ผู้อยู่ในเหตุการณ์ และ/หรือ ญาติผู้เสียชีวิต ซึ่งหลายครั้งภาพที่ปรากฏออกมาแสดงถึงความโศกเศร้า เสียใจของผู้สูญเสีย เช่น การร้องไห้เสียใจ การคร่ำครวญ การแสดงอารมณ์โกรธแค้น เป็นต้น ซึ่งอารมณ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากประเด็นคำถามที่กระทบกระเทือนจิตใจ กระตุ้นความรู้สึกโกรธ โมโห ซึ่งในกรณีนี้สื่อมวลชนควรมีการซักซ้อมหรือแจ้งประเด็นคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์พิจารณาความเหมาะสมและสภาพจิตใจตนเองล่วงหน้าเสียก่อน ไม่ควรนำกล้องหรือไมค์ไปตั้งสัมภาษณ์ทันทีทันใด และควรให้ระยะเวลาผ่านไปสักช่วงหนึ่งก่อนเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ผ่อนคลายความเสียใจ หรือความตื่นตระหนก เนื่องจากคุณค่าของความเป็นข่าวที่แท้จริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับของอารมณ์และความรู้สึกของแหล่งข่าว สื่อจึงไม่มีความจำเป็นต้องถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของแหล่งข่าว โดยเฉพาะความโศกเศร้าที่ใจที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ความรุนแรง

สำหรับการนำเสนอข่าวกราดยิงโคราชนั้น ยังพบว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการนำเสนอข่าวสารและการกรอบข่าว (Framing) ไปที่ประเด็นสถานการณ์ความรุนแรงและความสูญเสีย



ของความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ โดยมุ่งเน้นการสัมภาษณ์เหยื่อและญาติผู้เสียชีวิต ตลอดจนผู้ใกล้ชิดผู้ก่อเหตุ ถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากเกิดเหตุ รวมถึงปมต่าง ๆ ที่นำไปสู่การก่อเหตุกราดยิง แต่ยังคงขาดการนำเสนอข่าวในเชิงป้องกันหรือแนวทางการแก้ไขปัญหา เช่น การจัดการความเครียดซึ่งอาจนำไปสู่การก่อเหตุ แนวทางการป้องกันตนเองของประชาชนเมื่อประสบเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกัน การดูแลตนเองด้านสุขภาพจิตจากการเปิดรับข่าวดังกล่าว เป็นต้น

4. แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความขัดแย้ง

เมื่อมนุษย์อยู่กันเป็นกลุ่มในลักษณะของสัตว์สังคม และท่ามกลางทรัพยากรที่จำกัดก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความขัดแย้ง ความขัดแย้งในสังคมมนุษย์แยกแยะได้ 4 ประการใหญ่ ๆ คือ⁵

1) ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เริ่มต้นจากการแบ่งอาหารที่ได้จากการไล่ล่า ใครควรจะได้สัดส่วนเท่าไร มากน้อยเพียงใด จะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งในเบื้องต้นก็มักจะตัดสินกันโดยใช้พลังกำลัง ผู้แข็งแรงที่สุดจะได้จำนวนอาหารมากที่สุด

2) ความขัดแย้งในแง่ของสถานะทางสังคม ในสังคมมนุษย์จะมีความแตกต่างกันในเรื่องเกียรติและศักดิ์ศรี ผู้ซึ่งอยู่ในฐานะได้เปรียบก็จะตั้งตนเองเป็นผู้อยู่ในฐานะสูงกว่า มีโอกาสได้อาศัยอยู่ในถ้ำที่ใหญ่โตกว่าและสะดวกสบายกว่า เป็นต้น

3) ความขัดแย้งในเรื่องของอำนาจ ใครเป็นผู้มีอำนาจในการจัดการกับทรัพยากร ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมา อันนี้เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

4) ความขัดแย้งในเรื่องของนามธรรม เช่น ฝ่ายหนึ่งต้องการให้ปล่อยต้นไม้ใหญ่ไว้หน้าปากถ้ำ เพราะมีร่มเงาและความสวยงาม อีกฝ่ายหนึ่งต้องการตัดทิ้งเพื่อจะได้รับแสงแดดมากกว่าเดิม ความขัดแย้งในเรื่องนี้เป็นความขัดแย้งในทางนามธรรมและค่านิยม แต่ก็อาจจะมีสำคัญพอๆ กับความขัดแย้งใน 3 ประการแรก หรือในบางกรณีอาจจะมีสำคัญมากกว่าเสียด้วยซ้ำ

นอกจากนี้ ผลของความขัดแย้งซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ แง่บวก (Positive Consequences) และแง่ลบ (Negative Consequences) หมายความว่า ความขัดแย้งอาจเป็นลักษณะในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย ถ้าหากมีความขัดแย้งมากเกินไป ผลที่ตามมาจะเป็นไปในทางลบ อาจกลายเป็นความรุนแรงได้ ความขัดแย้งอยู่ในจุดที่เหมาะสมก็จะเกิดผลในทางบวก ซึ่งมีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ ความขัดแย้งที่ส่งผลในทางบวก (Positive Consequences) คือ ความขัดแย้งที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์

⁵ ลิขิต จีระเวทิน, ความขัดแย้งและการแก้ปัญหา, (2553: วารสารสถาบันพระปกเกล้า, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน), 136-144.



สร้างแรงจูงใจในการทำงาน ทำให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ ๆ เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป้าหมายเดิมที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เกิดแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ หรือทำให้เกิดคุณภาพในการตัดสินใจ ส่งผลให้ความตึงเครียดลดลง กระชับความสัมพันธ์ของบุคคลให้ดีขึ้น เกิดการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้จักการปรับตัว และการประสานงานร่วมกันคุณภาพชีวิตการทำงานดีขึ้น ส่วนความขัดแย้งที่ส่งผลในทางลบ (Negative Consequences) คือ ความขัดแย้งที่นำไปสู่ความตึงเครียดมากขึ้น หรือมีผลกระทบต่อสุขภาพจิต ทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรและเวลามากเกินไป เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกขึ้น ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึกว่าเป็นฝ่ายชนะ (Winner) และอีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าเป็นผู้แพ้ (Loser) ลักษณะเช่นนี้มีผลทำลาย ก่อให้เกิดความรุนแรงแตกแยก ได้นำไปสู่ความยุ่งเหยิงและไร้ซึ่งเสถียรภาพในท้ายที่สุด⁶ อย่างไรก็ตาม ขจรจิต บุณนาค ได้เสนอว่า ความขัดแย้งเป็นต้นกำเนิดของความรุนแรง เพราะความขัดแย้งที่เกินระดับพอดี ทำให้ในบางครั้งมนุษย์เลือกใช้ความรุนแรงมายุติความขัดแย้งทั้งๆ ที่ความขัดแย้งสามารถคลี่คลายลงได้ด้วยวิธีการอื่นที่ไม่ใช้ความรุนแรง

ทั้งนี้ ในการนำเสนอข่าวความขัดแย้ง สื่อมวลชนควรนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ด้วยความเป็นกลาง นำเสนอข้อมูลของทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมโดยมีแนวปฏิบัติที่ดีในการนำเสนอข่าวความขัดแย้งสำหรับสื่อออนไลน์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ ดังนี้

แนวปฏิบัติสำหรับองค์กรสื่อ และกองบรรณาธิการ

1) การมีบทบาทเป็นผู้ประสานความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน

องค์กรสื่อควรมีบทบาทเป็นผู้ประสานความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างคู่ขัดแย้งทุกฝ่าย โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ใช้พื้นที่สื่อในการนำเสนอมุมมอง ความคิดเห็น เกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้ง โดยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากันของคู่ขัดแย้ง แต่หากมีความจำเป็นหรือเห็นถึงประโยชน์ของการเผชิญหน้ากันตามเจตนาของคู่ขัดแย้งที่ต้องการซักถามข้อคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีการนำเสนอหรือถ่ายทอดการสนทนาของคู่ขัดแย้ง สื่อมวลชนผู้ดำเนินรายการและกองบรรณาธิการจำเป็นต้องมีประสบการณ์และมีความสามารถในการควบคุมสถานการณ์เฉพาะหน้าที่ความขัดแย้งอาจกลายเป็นความรุนแรง โดยเฉพาะความรุนแรงทางวาจา และความรุนแรงทางร่างกาย เป็นเหตุสุดวิสัยจากการใช้อารมณ์ ความรู้สึก ของคู่ขัดแย้ง ดังนั้น หากกองบรรณาธิการ หรือผู้ดำเนินรายการ เห็นว่าความขัดแย้งกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ความรุนแรง ควรยุติการถ่ายทอดหรือนำเสนอรายการดังกล่าวและนำเสนอเนื้อหาอื่นแทนทันที สื่อไม่ควรนำเสนอความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรง บทบาทเป็นผู้

⁶ อ้างแล้วใน 3



ประสานความขัดแย้งของสื่อจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสถานการณ์คลี่คลายและคู่ขัดแย้งสามารถควบคุมอารมณ์ในการนำเสนอข้อมูลภายใต้กรอบที่สื่อมวลชนกำหนดเท่านั้น

2) การเสนอข่าวที่มีคู่ขัดแย้งหลายฝ่าย กองบรรณาธิการควรรวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่าย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบความเป็นจริงของข้อมูลก่อนนำเสนอ

ความขัดแย้งอาจมีคู่ขัดแย้งหลายฝ่าย ในการเสนอข่าวผู้ปฏิบัติงานสื่อควรศึกษาประวัติศาสตร์ ข้อเรียกร้อง ปัญหา จุดยืนที่แตกต่างของแต่ละฝ่ายที่ผ่านมา โดยรวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ รวมถึงข้อมูลเชิงวิชาการ จากนั้นจึงตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลของเหตุการณ์ความขัดแย้งที่ถูกต้อง ครบถ้วน รอบด้าน และนำเสนอเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ความขัดแย้งได้พบทวนมุมมองและหันหน้าเข้าหากันเพื่อลดความขัดแย้ง

3) องค์กรสื่อต้องมีการนำเสนอข้อมูลด้วยความเป็นกลาง เป็นธรรม และให้น้ำหนักกับทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม

เรื่องความเป็นกลางในการนำเสนอข้อมูลสำคัญอย่างมากในการรายงานข่าวเหตุการณ์ความขัดแย้ง ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องคำนึงถึงหลักการและเหตุผล ระมัดระวังในการไม่สอดแทรกอารมณ์ความรู้สึก อคติส่วนตัว ที่อาจทำให้เกิดการตีความหมายเข้าข้างฝ่ายใด สื่อต้องพึงคำนึงถึงความหลากหลายของผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ เป็นพื้นที่ในการนำเสนอข้อมูลให้กับทุกฝ่าย และให้น้ำหนักในการนำเสนอทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจระหว่างกันและช่วยให้ความขัดแย้งลดลง

4) องค์กรสื่อต้องนำเสนอข้อมูลด้วยความเข้าใจจุดยืนของทุกฝ่าย และเน้นการนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจระหว่างกัน และการแก้ปัญหา ซึ่งวิธีการนำเสนอข้อมูลที่มีมุ่งสร้างความเข้าใจระหว่างกัน สามารถทำได้ ดังนี้

- นำเสนอข้อมูลให้ครบทุกฝ่าย
- นำเสนอด้วยความเข้าใจจุดยืนของทุกฝ่ายอย่างจริงจัง
- มีข้อมูลจากคนกลางที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย
- นำเสนอตัวอย่างของการสร้างความเข้าใจที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่อื่น เพื่อนำมาเสนอแนวทางแก้ไขในพื้นที่ของตนเอง หรือกรณีศึกษาในต่างประเทศที่ประสบผลสำเร็จ
- ประสานทุกฝ่ายให้ได้พูดคุยกัน หากสามารถทำได้ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบสาเหตุและนำสู่แนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้

5) หากจำเป็นหรือต้องนำเสนอภาพ หรือเสียงประกอบข่าว กองบรรณาธิการข่าวควรเห็นควรเปลือภาพแหล่งข่าวหรือแปลงเสียง เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคลที่เกิดจาก



ภาพข่าว รวมถึงความปลอดภัยของบุคคลที่ปรากฏในเนื้อหาข่าวความขัดแย้งนั้น เช่น เด็ก เยาวชน สตรี คนชรา หรือภาพความขัดแย้ง ภาพการเสียชีวิต ภาพทารุณ โหดร้าย ภาพการต่อสู้ เป็นต้น

6) สื่อต้องมีอิสระในการปฏิบัติงาน ไม่ถูกกดดัน แทรกแซง

เหตุการณ์ความขัดแย้งประกอบไปด้วยหลายฝ่าย สื่อจึงต้องมีอิสระในการรายงานข้อมูล ไม่ถูกแทรกแซงหรือควบคุมการทำงานด้วยอำนาจ หรือผลประโยชน์ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จึงจะสามารถรายงานข่าวที่มุ่งให้ความขัดแย้งบรรเทา หรือนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ หากสื่อในพื้นที่ถูกกดดัน แทรกแซงการทำงานจากอำนาจในท้องถิ่น อาจให้สื่อในพื้นที่อื่นมาปฏิบัติงานแทน

แนวปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงานข่าว

1) สื่อมวลชนต้องไม่ใช่ประทุษวาจา รวมถึงไม่นำเสนอที่ชี้นำ ยั่วยุ และ แบ่งฝ่ายเพราะเป็นการสร้างความเข้าใจผิด สร้างความเกลียดชัง และเพิ่มความขัดแย้งระหว่างผู้เกี่ยวข้อง

สื่อไม่ควรเป็นส่วนหนึ่งของผู้ชี้นำจากแห่งความเกลียดชัง ต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ซึ่งนำไปสู่ความแตกแยกในสังคม ดังนั้น การตั้งนำเสนอถ้อยคำ ท่าทาง ภาพ น้ำเสียง เสียงประกอบ กราฟิก และอื่นๆ ต้องไม่เป็นไปในทางชี้นำ ยั่วยุ เกินจริง หรือประณามว่าฝ่ายใดถูกผิดในสถานการณ์ที่ยังไม่ชัดเจน เพราะจะทำให้ความขัดแย้งเพิ่มขึ้น และอาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรง แนวปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดการใช้ประทุษวาจา ได้แก่

- ไม่นำเสนอเนื้อหาที่เป็นการเหมารวม ปลุกเร้า ให้อารมณ์ และสร้างความเกลียดชังให้แก่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใด บนฐานของชาติพันธุ์ สัญชาติ เชื้อชาติ เพศสภาพ ความฝักใฝ่ทางเพศ ศาสนา วัฒนธรรม อุดมการณ์ทางการเมือง อายุ ความพิการทางกายหรือสติปัญญา

- หลีกเลี่ยงการปล่อยเสียงสัมภาษณ์แหล่งข่าว และการให้ผู้ฟังโทรเข้ามาในรายการ ที่มีจุดประสงค์ในการใช้เพื่อสร้างความเกลียดชังในรายการ หรือเพื่อสร้างความเข้าใจผิด และยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังต่อกลุ่มเป้าหมาย

- ในกรณีการประชุม ควรเลือกใช้คำเรียกผู้ชุมนุมอย่างเป็นกลาง หรือใช้ชื่อกลุ่มที่ผู้ชุมนุมเรียกตนเอง ไม่ตีตราประทับในเชิงบวกหรือลบ ในการรายงานข่าว

- หลีกเลี่ยงการใช้คำแสดงอารมณ์ ตีตรา คำขยาย ที่สะท้อนความลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น โหดร้าย ป่าเถื่อน เลวทราม บ้าคลั่ง เป็นต้น แต่ต้องรายงานการกระทำที่ไม่เหมาะสมโดยอธิบายข้อมูลให้ชัดเจน



2) การปกปิดแหล่งข่าวที่ให้ข้อมูล เพื่อความปลอดภัยของแหล่งข่าว โดยเฉพาะกรณีที่มีความขัดแย้งเหตุการณ์ความขัดแย้งอาจมีเรื่องของความรุนแรงตามมา การรักษาความปลอดภัยให้กับแหล่งข่าวจึงสำคัญ การปกปิดข้อมูลของแหล่งข่าวจึงเป็นจรรยาบรรณในการทำงานอย่างหนึ่งของผู้ปฏิบัติงานข่าว

3) ผู้รายงานข่าวไม่ควรเสนอคลิปหรือภาพข่าวโดยไม่มีการบรรยายข้อมูลข่าวประกอบ ซึ่งสุ่มเสี่ยงต่อการตีความหมายเหตุการณ์ผิดพลาด และเพิ่มความขัดแย้ง

ในการรายงานข่าว ผู้สื่อข่าวต้องรายการความเป็นข่าวพร้อมไปกับการนำเสนอคลิปวิดีโอหรือภาพข่าว เพื่อสร้างความเข้าใจในเหตุการณ์แก่ผู้ชมผู้ฟัง การรายงานโดยนำเสนอเพียงคลิปวิดีโอหรือภาพข่าว อาจนำไปสู่การรับรู้และตีความที่ผิดพลาด และเพิ่มความขัดแย้งได้

4) หากมีการถ่ายทอดสดจากพื้นที่เกิดเหตุ ผู้รายงานข่าวควรออกอากาศแบบมีการหน่วงเวลา เพื่อตัดภาพไม่เหมาะสมและไม่คาดฝันได้ทันทั่วทั้ง

ในกรณีเหตุการณ์ที่มีการถ่ายทอดสด เช่น เหตุการณ์ชุมนุม การจลาจล การปะทะ ฯลฯ ซึ่งอาจมีเหตุการณ์ไม่คาดฝันเกิดขึ้นได้ การออกอากาศแบบมีการหน่วงเวลา เพื่อตัดภาพไม่เหมาะสมและไม่คาดฝันได้ทันทั่วทั้ง และลดโอกาสการเพิ่มความขัดแย้ง อันนำไปสู่ความรุนแรง

5) สื่อต้องยอมรับในความผิดพลาดในการทำงาน และรับผิดชอบด้วยการแก้ไขข้อมูลแก่สาธารณชน

ในกรณีที่สื่อปฏิบัติงานผิดพลาด อันนำไปสู่ความขัดแย้ง ต้องรับผิดชอบด้วยการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องผ่านช่องทางสื่อแก่สาธารณชน เพื่อไม่เป็นเหตุนำไปสู่การขยายความขัดแย้งของบุคคล และสังคมในวงกว้าง และแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสื่อ

กรณีศึกษา รายการถามตรง ๆ กับจอมขวัญ "อู๋ หฤทัย" เผชิญหน้า "ไผ่ ดาวดิน"

จากกรณีที่ อู๋ หฤทัย ม่วงบุญศรี นักร้องชื่อดัง กับ นายจตุภัทร์ บุญภัทรรักษา หรือ ไผ่ ดาวดิน มาร่วมแสดงทัศนะของ 2 ฝ่ายการเมือง เพื่อหาทางออกวิกฤติการเมืองไทย ในรายการถามตรง ๆ กับจอมขวัญ ออกอากาศทางไทยรัฐทีวี ช่อง 32 เวลา 17.15 น. เมื่อวันที่ 4 พ.ย. 2563 โดยในรายการ อู๋ หฤทัย มองว่า การเมืองที่น่าพาประเทศไทยทุกวันนี้ติดหล่ม เพราะคำว่า "ประชาธิปไตยต้องมาจากการเลือกตั้ง" ซึ่งจริงๆ แล้ว ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การให้คนไทยทุกคนที่อยู่ในระบอบประชาธิปไตยมีสิทธิเสรีภาพ เพื่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งการพัฒนาประเทศ 30 ปีที่ผ่านมา ช้ามาก เพราะนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งมีปัญหา พร้อมทั้งไม่เห็นด้วยที่จะมีการให้ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะผลงานพัฒนาประเทศของ พล.อ.ประยุทธ์ ได้ทำ



ในสิ่งที่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งไม่สามารถทำได้ตลอดระยะเวลา 30 ปี ในขณะที่ ไข่ ดาวดิน ยืนยัน 3 ข้อเรียกร้องเดิม โดยมองว่า ตอนนี้โลกเปลี่ยนไปแล้ว คนรุ่นใหม่ที่ออกมาเรียกร้อง เขาไม่ได้มองแค่เรื่องของตัวเอง แต่มองไปถึงอนาคต จึงต้องมีการปฏิรูปเพื่อพูดคุยปัญหากันได้อย่าง ตรงไปตรงมา เพราะกฎหมายต้องเป็นของทุกคน ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแก้กฎหมาย อย่างไรก็ตาม จากประเด็นที่มีการพูดคุยในรายการ ส่งผลให้ แฮชแท็ก #ถามตรงๆกับจอมขวัญ พุ่งขึ้นเป็น แฮชแท็กยอดนิยมอันดับ 1 ในทวิตเตอร์ประเทศไทยอย่างรวดเร็ว⁷

⁷ ไทยรัฐออนไลน์, ส่องมุมมองโซเชียล หลัง "ไข่ - ไข่ ดาวดิน" เผชิญหน้าใน ถามตรงๆ กับจอมขวัญ, (ออนไลน์ :

<https://www.thairath.co.th/news/politic/1969445>)



ภาพที่ 5.6 แสดงส่วนหนึ่งของรายการถามตรง ๆ กับจอมขวัญ



Thairath_News on Twitter: "รัฐบาล...
twitter.com



วัน"ถาม"อุ บก.ลายจุดถึงกับเข้ามาดอ...
yummun.com



Chuladis R. on Twitter: "ได้ยินมาว่า ...
twitter.com



อุ หฤทัย เคลื่อนไหวเดือด สอนเด็กไทย
thaismiletopic.com



III. iVader #หยุดคุกคามประชาชน on ...
twitter.com

ที่มา: ไทยรัฐออนไลน์, สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2563

จากกรณีดังกล่าว ประการแรก สะท้อนให้เห็นความพยายามสร้างการมีบทบาทเป็นผู้ประสานความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างบุคคลจากสองขั้วความคิด โดยเชิญผู้ซึ่งเป็นตัวแทนความคิดที่กำลังเกิดความขัดแย้งในสังคมปัจจุบัน ซึ่งตัวสื่อมวลชนซึ่งเป็นพิธีกรในการดำเนินรายการสามารถดำเนินรายการได้อย่างเป็นกลางในระดับหนึ่ง โดยพยายามไม่แสดงความคิดเห็นของ



ตนเอง แต่จะพยายามสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาสาระของแต่ละฝ่ายตามที่ตนเองเข้าใจ และพยายามไกล่เกลี่ยประเด็นต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ความขัดแย้งเปลี่ยนแปลงไปสู่ความรุนแรง ตลอดจนบุคลิกภาพของสื่อมวลชนผู้ดำเนินรายการค่อนข้างเป็นกันเอง เป็นสื่อมวลชนรุ่นใหม่ ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ร่วมรายการที่อาจจะมีวิวุฒิหรือคุณวุฒิสองกว่ามีความมั่นใจมากกว่าและไม่อยู่ภายใต้กรอบที่ผู้ดำเนินรายการกำหนด ดังนั้น การเลือกคู่ขัดแย้งเข้าร่วมสนทนาสื่อมวลชนจึงต้องพิจารณาให้เหมาะสมทั้งผู้ดำเนินรายการและคู่ขัดแย้งอย่าให้เข้าข่าย “ชกคนละรุ่น”

อย่างไรก็ตาม คู่ขัดแย้งของการสัมภาษณ์ในรายการนี้ ในบางครั้งไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ และมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความรุนแรงทางวาจาหรือ “วิวาทะ” และบางครั้งแสดงออกถึงความรุนแรงผ่านแวตตา กริยา อาการ แต่ผู้ดำเนินรายการในฐานะสื่อมวลชน ยังคงปล่อยให้มีการดำเนินรายการต่อไป และให้คู่ขัดแย้งในรายการนำเสนอมุมมอง ทศนคติ และมีวิธีการแสดงออกที่ส่อไปในทิศทางสร้างความรุนแรง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการปล่อยให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ไม่เป็นไปตามแนวปฏิบัติสื่อในการนำเสนอข่าวหรือประเด็นความขัดแย้ง ในขณะเดียวกันผู้ชมหรือผู้รับสารได้มีการติตแซชแท็กให้ #ถามตรง ๆ กับจอมขวัญ กลายเป็นแฮชแท็ก อันดับ 1 ในตอนนั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมหรือเรตติ้งของรายการดังกล่าว และอาจนำไปสู่การสนับสนุนรายการของสปอนเซอร์ในอนาคต

ดังนั้น การนำเสนอความขัดแย้งของคู่ขัดแย้งในรายการดังกล่าว โดยไม่มีการยุติการออกอากาศรายการหรือการระงับความรุนแรงที่เกิดขึ้น และยังคงปล่อยให้มีการนำเสนอความขัดแย้งแปรเปลี่ยนไปเป็นความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ใน 2 กรณีใหญ่ ๆ คือ การขาดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในวิชาชีพสื่อมวลชน จึงทำให้ผู้ดำเนินรายการและทีมงาน ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้งได้อีกประการหนึ่งนั้น เกิดจากความตั้งใจที่จะให้ความขัดแย้งมีแนวโน้มแปรเปลี่ยนไปสู่ความรุนแรง เพื่อสร้างกระแสความนิยมจากผู้ชมและนำไปสู่เป้าหมายทางการตลาด ในลักษณะ “เอามัน” ในกรณีนี้สื่อมวลชนควรยุติการนำเสนอหรือถ่ายทอดภาพความรุนแรงของรายการที่เกิดขึ้น โดยผู้ดำเนินรายการอาจทำหน้าที่สรุปประเด็นที่สนทนาผ่านมาแล้วแทน หรือก่อนดำเนินรายการควรมีการพิจารณาความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ ของแขกรับเชิญ เนื่องจากผู้ที่เห็นด้วยกับคู่ขัดแย้งย่อมมีหลากหลายคน ไม่ได้มีเพียงคนเดียว ดังนั้น การเลือกผู้ที่เหมาะสมมาเป็นตัวแทนของแต่ละฝ่ายย่อมเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการหลีกเลี่ยงการสนทนาบนประเด็นความขัดแย้งและจะไม่นำไปสู่ความรุนแรง หากไม่แน่ใจว่าจะสามารถควบคุมผู้ร่วมรายการได้ โดยทางออกประการหนึ่งหากสื่อมวลชนต้องการนำเสนอถึงมุมมองที่หลากหลาย ควรมีการดำเนินการสัมภาษณ์คู่ขัดแย้งหรือผู้ขัดแย้งที่ละราย ซึ่งเป็นการลดการเผชิญหน้าของแต่ละฝ่าย หรือใช้การสนทนาผ่านสื่อกลาง เช่น การโทรศัพท์ การประชุมออนไลน์ วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ควบคุมการนำเสนอเนื้อหาความขัดแย้งได้ง่ายขึ้น หากพิจารณาแล้วว่าจะนำไปสู่ความรุนแรง



จากกรณีดังกล่าว ทำให้สังคมไทยวิพากษ์วิจารณ์ถึงพฤติกรรมที่นำไปสู่ความรุนแรงของคู่ขัดแย้ง ในช่วงเวลาหนึ่ง แต่ยังไม่พบว่าผู้ดำเนินรายการหรือสถานีโทรทัศน์มีการแสดงออกถึงความรับผิดชอบ ต่อคู่ขัดแย้งทั้งสองอย่างไร และอาจเห็นว่าเหตุการณ์วิวาทะที่เกิดขึ้นในรายการเป็นสิ่งที่สามารถให้ เกิดขึ้นได้และเป็นความน่ายินดีของรายการซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากผู้ชมรายการ ในกรณีนี้ สื่อมวลชนควรออกมาแสดงความเสียใจกับผู้ชมรายการที่ไม่สามารถควบคุมความรุนแรงที่เกิดขึ้นจาก ความขัดแย้งดังกล่าวได้ และควรแสดงความขอโทษต่อคู่ความขัดแย้งทั้งสองฝ่ายที่ทำให้เกิดกระแส วิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนาของทั้งสองฝ่าย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมประชาสัมพันธ์. (2563). **คู่มือการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนด้านการสื่อสารในภาวะวิกฤต**.

กรุงเทพฯ: เปเปอร์เฮาส์.

กรมสุขภาพจิต. (2559). **การนำเสนอข่าวความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจสาธารณชน**.

กรุงเทพฯ : ข่าวสารกรมสุขภาพจิต.

กระทรวงยุติธรรม. (มปป.). **ชุดความรู้สิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สนธิสัญญา
หลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยภาคี. กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ,
กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. กรุงเทพมหานคร.**

กรุงเทพธุรกิจ. (2563). **กราดยิงโคราช. บทสัมภาษณ์ ประวิทย์ มาลีนนท์. ออนไลน์**

<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/867520> สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563

เกษม สิริสัมพันธ์. (2551). **ทฤษฎีสื่อสารมวลชน. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์
จำกัด.**

ขจรจิต บุณนาค. (2554). **ความขัดแย้ง VS ความรุนแรง. วารสารนักบริหาร, กรกฎาคม - สิงหาคม,
136-144.**

จิตรระพี ทรัพย์แสนดี. (2553). **ข้อเสนอการสร้างระบบความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ของ
สื่อมวลชนไทย. วารสารศาสตร์, 3(2), 88-107.**

เดอะรีพอร์เตอร์. (2563). **ชิงทองลพบุรี. ออนไลน์ <https://www.facebook.com/hashtag/>,
สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563.**

เดอะสแตนด์ดาร์ดเดลี . (2562). **เสรีภาพสื่อไทยในปัจจุบัน ในมุมมองของ ฐปณีย์ เอียดศรีไชย.
ออนไลน์ <https://www.youtube.com/watch?v=BFBLWb4aXMY>, สืบค้นเมื่อวันที่ 15
มีนาคม 2563.**

ทีเอ็นเอ็นไทยแลนด์. (2563). **6 องค์กรวิชาชีพสื่อเรียกร้องนำเสนอข่าวโควิดยึดจริยธรรม. ออนไลน์
<https://www.tnnthailand.com/content/31989#>, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2563**

พัชนี เขยจรรยา และคณะ. (2541). **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ: ข่าวฟาง.**

พิรงรอง รามสูต รมะนันท์ และศศิธร ยุวโกศล. (2546). **การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุและ
โทรทัศน์ในประเทศไทย. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.**

พีระ จิรโสภณ. (2548). **ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการปรัชญานิเทศ
ศาสตร์ และทฤษฎีการสื่อสาร (หน่วยที่ 10). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.**

- ศิริวรรณ อนันต์โท, วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์, มนวิภา วงรุจิระ และกรรณิกา เพชรแก้ว. (2557). **จริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน**: โครงการพัฒนาบุคลากรและเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ : Module 2. ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรัชย์ เลาคำ. (2553). **องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทสลับผ่านบ้านของนักหนังสือพิมพ์**. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 13(2).
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.). (2557). **คู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลตนเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์**. สำนักส่งเสริมการแข่งขันและกำกับดูแลกันเอง. กรุงเทพมหานคร.
- อาคม สุวรรณกันธา. (2542). **การรายงานข่าวสืบสวนทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยและผลกระทบต่อการรับรู้ของสังคม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะสังคมศาสตร์, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดาราณี จักรรัตน์. (2551). **ผลกระทบของการนำเสนอภาพข่าวอาชญากรรมที่มีเนื้อหาความรุนแรงบนหน้าหนังสือพิมพ์ประชาชนรายวันต่อเจตคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). **ส่องมุมมองโซเซียล หลัง "อุ - ไข่ ดาวดิน" เผชิญหน้าใน ถามตรงๆ กับจอมขวัญ**. ออนไลน์ : <https://www.thairath.co.th/news/politic/1969445>
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). **ความขัดแย้งและการแก้ปัญหา**. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน, 136-144.
- สำนักข่าวบีบีซีไทย. (2563). **วิสามัญฆาตกรรมจำลิสเบก หลังก่อเหตุกราดยิงในโคราช**. ออนไลน์ : <https://www.bbc.com/thai/live/thailand-51428500>

ภาษาอังกฤษ

- Black, J. (2006). Foreword. *Journal of Mass Media Ethics*, 21(2&3), 99–101.
- Burke, E. (1974). *Speeches*. Press: London.
- Clifford G. Christians, Mark Fackler, Kathy Brittain Richardson, Peggy J. Kreshel, Robert H. Woods, Jr. (2015). *Media Ethics: Cases and Moral Reasoning*. Pearson.
- Clifford Christians, John Ferre, and Mark Fackler. (2011). *Ethics for Public Communication*. Press, London: Oxford University.

- Cronin, M., & McPherson, J. (1992). **Reaching for Professionalism and Respectability: The Development of Ethics Codes in the 1920s**. A paper presented at the annual conference of the American Journalism Historian's Association, October, at Lawrence, KS.
- Dailysabah. (2015). **Aylan Kurdi: A victim of an indifferent world**. Cited from <https://www.dailysabah.com/op-ed/2015/09/30/aylan-kurdi-a-victim-of-an-indifferent-world>. Retrieve on 10 February 2020.
- Darwall, S. (Ed.). (2003). **Contractarianism/contractualism**. Oxford, England: Blackwell.
- Dimock, S., & Tucker, C. (Eds). (2004). **Applied ethics: Reflective moral reasoning**. Toronto: Thomson.
- Ethical Journalism Network. (2017). **MU Director On Media Ethics Using Refugee, Migrant Photos**. Cited from <http://media-unlimited.info/topics/ethical-journalism-network-ejn/> Retrieve on 10 February 2020.
- Ethical Journalism Network. (2017). **EJN ANNUAL REPORT 2017/18 Ethical Journalism: The Key to Building Trust in the News**. United Kingdom Company. UK.
- Filler, L. (1968). **The muckrakers**. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Harb, Zahera. (2018). **A case of ethical neglect: How journalists failed Yazidi women**. Online. Cited from <https://ethicaljournalismnetwork.org/ethical-neglect-journalists-failed-yazidi-women>. Retrieve on 15 February 2020.
- Ireton, Cherilyn; Posetti, Julie; Unesco. (2018). **Journalism, fake news & disinformation: handbook for journalism education and training**. United Nations Educational.
- MacDougall, Curtis. (1957). **Interpretive reporting (3rd ed.)**. New York: MacMillan.
- Mindich, D. T. Z. (1998). **Just the Facts: How 'Objectivity' Came to Define American Journalism**. New York: New York University Press.
- Pasek, J. (2006). **Fueling or Following Democracy? Analyzing the Role of Media Liberalization in Democratic Transition**. Retrieved May 16, 2011, from <http://www.allacademic.com>
- Patterson, P., & Wilkins, L. (2002). **Media ethics: Issues and cases (4th ed.)**. New York: McGraw-Hill.

- Peden, C., & Hudson, Y. (Eds.). (1991). **Communitarianism, liberalism and social responsibility**. Lewiston, NY: E. Mellen Press.
- Rosen, J. (1996). **Getting the connections straight: Public journalism and the troubles in the press**. New York: Twentieth Century Fund Press.
- Spectator. (2015). **Sharing a photo of a dead Syrian child isn't compassionate, it's narcissistic**. Cited from <https://www.spectator.co.uk/article/sharing-a-photo-of-a-dead-syrian-child-isn-t-compassionate-it-s-narcissistic>.
Retrieve on 15 February 2020.
- Stephen JA Ward, Herman Wasserman. (2010). Towards an open ethics: Implications of new media platforms for global ethics discourse. **Journal of Mass Media Ethics**, 25(4), 275-292.
- Stone, G. C., O'Donnell, K.M., & Banning, S. (Winter 1997). Public perceptions of newspaper's watchdog role. **Newspaper Research Journal**, 18(1-2), 86-102.
- Tsukamoto, S. (2006). Social responsibility theory and the study of journalism ethics in Japan. **Journal of Mass Media Ethics**, 21(1), 54–68.
- Unesco. (2011). **Assessment of Media Development in Croatia**. The International Programme for the Development of Communication. France.

